

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (УКРАЇНА)
ПОЗНАНСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)
ТБІЛІСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНЕ ДЖАВАХІШВІЛІ (ГРУЗІЯ)
КАГУЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Б.П. ХАЗДЕУ
(РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА)
КОМРАТСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА)
ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ ІМЕНІ Д.А. ЦЕНОВА, м. СВІШТОФ (БОЛГАРІЯ)
ДЕПАРТАМЕНТ З ПИТАНЬ ЕКОНОМІКИ МАРІУПОЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ВІДДІЛЕННЯ У м. МАРІУПОЛЬ ДОНЕЦЬКОЇ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН У СВІТОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ПРОСТІР

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної науково-практичної конференції

22 листопада 2019 р.

*Рекомендовано до друку
Вченою радою економіко-
правового факультету
Маріупольського державного
університету
(протокол № 5 від 20.11.2019 р.)*

Маріуполь, 2019

УДК 339.922 (063)

ББК 65.54я431

Особливості інтеграції країн в світовий економічний та політико-правовий простір: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 22 листопада 2019 р.— Укл.: Марена Т.В., Беззубченко О.А., Мітюшкіна Х.С., Захарова О.В., Ніколенко Т.І., Балабанова Н.В., Омельченко Г.П. За заг. редакцією д.е.н., проф. Булатової О.В., д.е.н., проф. Чентукова Ю.І. — Маріуполь: МДУ, 2019. — 153 с.

Конференція присвячена проблемам активізації процесу інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір. В роботі конференції приймають участь науковці, викладачі, фахівці-практики, аспіранти, студенти.

Основні напрями роботи конференції:

- Розвиток інтеграційних процесів в умовах глобального середовища: політико-правовий аспект;
- Розвиток міжрегіональної взаємодії та транскордонного співробітництва в умовах інтеграційних пріоритетів;
- Особливості розвитку зовнішньоекономічних та політичних відносин країн в умовах глобалізації;
- Розвиток міжнародних фінансово-кредитних та валютних відносин в умовах глобалізації та участь країн на світовому фінансовому ринку;
- Інноваційно-інвестиційна діяльність країн у світових координатах розвитку;
- Проблеми міжгалузевої співпраці в умовах глобалізації;
- Забезпечення конкурентоспроможності галузей та регіонів національної економіки;
- Проблеми забезпечення сталого розвитку країн в контексті сучасних світових процесів.

Організаційний комітет конференції ставить перед собою такі задачі:

1. обмін практичними і теоретичними напрацюваннями учасників конференції у сфері вивчення особливостей інтеграції країн у систему світогосподарських зв'язків;
2. розробка напрямів розвитку міжнародних економічних відносин країн світу.

© Автори текстів, 2019 р.
© МДУ, 2019 р.

**Учасникам VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Особливості інтеграції країн у світовий економічний
та політико-правовий простір»**

Вельмишановні колеги, однодумці, дорогі друзі і партнери!

Від щирого серця хочу привітати вас із початком роботи VI Міжнародної науково-практичної конференції «Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір»!

Проведення наукових заходів із зазначеної проблематики у Маріупольському державному університеті вже стало доброю традицією. У 2003 році кафедра економіки та міжнародних економічних відносин МДУ ініціювала проведення щорічної регіональної науково-практичної конференції, присвяченої проблемним питанням інтеграційного розвитку країн світу. У 2005 р. конференція «Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір» вийшла на всеукраїнський рівень, а у 2014 р. отримала статус міжнародної. Сьогодні співorganizаторами конференції виступають Познанський економічний університет (Республіка Польща), Тбіліський державний університет імені Іване Джавахішвілі (Грузія), Кагульський державний університет імені Б.П. Хаздеу (Республіка Молдова), Комратський державний університет (Республіка Молдова), Господарська академія імені Д.А. Ценова (м. Свіштоф, Болгарія), Департамент з питань економіки Маріупольської міської ради та Відділення Донецької торгово-промислової палати в м. Маріуполі. Це ще раз доводить, що проблемні питання, які обговорюються учасниками конференції, не тільки не втрачають своєї значущості, а стають усе більш актуальними, викликаючи зростаючий науковий інтерес як з боку представників провідних закладів вищої освіти України та інших країн, так і у фахівців-практиків.

Глибоко переконаний, що за результатами наукового діалогу та обміну відповідними напрацюваннями вчених будуть сформульовані обґрунтовані рекомендації з визначення напрямів включення національних економік до глобальних процесів, а наукові здобутки учасників конференції стануть вагомим внеском у розвиток вітчизняної економічної науки.

Бажаю учасникам міжнародної конференції натхнених наукових дискусій, налагодження наукових контактів, міцного здоров'я, злагоди, добробуту і миру!

З повагою,

ректор МДУ,
член-кореспондент НАПН України,
Почесний Генеральний консул
Республіки Кіпр в Маріуполі

 проф. К.В.Балабанов

СЕКЦІЯ
РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА:
ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

БЕЗЗУБЧЕНКО В.О.,
учениця 10 класу комунального закладу
«Маріупольський технічний ліцей» (Україна)

АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В країнах, економіки яких спрямовані на виробництво та комерціалізацію нових знань, сектор вищої освіти безперечно є об'єктом підвищеної уваги національних урядів, бізнесу та інших зацікавлених інституцій. Саме під їх впливом в умовах глобалізації вища освіта здійснює диверсифікацію своїх функцій – від виключно навчання та наукових досліджень до формування вузлів (хабів) знань та інновацій (knowledge/innovation hub) – великої кількості національних і міжнародних учасників, залучених у транскордонну освіту, виробництво знань та інноваційну активність. Таким чином, інтернаціоналізація стає одним із визначальних чинників конкурентоспроможності не лише освітнього сектору, а й характеристикою глобальної інноваційної економіки.

В офіційних виданнях Європейського Союзу інтернаціоналізацію вищої освіти визначають як цілеспрямований процес інтеграції міжнародних, міжкультурних чи глобальних вимірів у її цілі, функції та діяльність [1, с. 45].

В той же час, асиметрія соціально-економічного розвитку стає одним із визначальних викликів процесів інтернаціоналізації, оскільки спричинює концентрацію інтелектуальних ресурсів в одних інституціях, країнах чи регіонах та їх відтік з інших. Все це обумовлює жорстку конкуренцію між національними освітніми системами та їх інституціями, що характеризується складністю та багатогранністю її передумов і наслідків. Виникає гостра необхідність розробляти власні стратегії інтернаціоналізації. За даними звіту Міжнародної асоціації університетів (IAU) [2], переважна більшість інституцій (понад 90%), досліджених під час 5-того глобального опитування на основі даних за 2016 р., мали власну програму або стратегію інтернаціоналізації, зазначену у своїй місії / стратегічному плані, що свідчить про те, що інтернаціоналізація набула широкого поширення у ВНЗ по всьому світу. Проте, потрібно зазначити, що за останні три роки більшість вищих навчальних закладів відзначають підвищення для них рівня важливості інтернаціоналізації. Однак ця тенденція характерна, головним чином, для ВНЗ, де рівень був уже високим, в той час як цього не відбувається у ВНЗ з країн де він був низьким. Це може призвести до зростання регіональної або країнової нерівності між ВНЗ.

До очікуваних переваг інтернаціоналізації вищої освіти опитані відносять: посилення міжнародної співпраці та розбудову наявного потенціалу на глобальному рівні та покращення якості викладання та навчання (так вважають у всіх країнах за винятком країн Північної Америки) Найважливішою перевагою, про яку повідомили респонденти Північної Америки, є підвищення міжнародної обізнаності студентів та більш глибоке залучення до глобальних проблем.

Щодо очікуваних ризиків від інтернаціоналізації вищої освіти, то опитані відзначають наступне: «Міжнародні можливості, доступні лише студентам з фінансовими ресурсами», «Складнощі оцінити / визнати якість курсів / програм, які пропонують іноземні заклади» та «Надмірна конкуренція з іншими вищими навчальними закладами». Аналіз ризиків показує також, що «комодифікація та комерціалізація освітніх програм» як і раніше вважається основним суспільним ризиком на глобальному рівні, оскільки «відтік мозку» стає дуже важливим у всіх регіонах, окрім Північної Америки, де «настрої проти глобалізації» розглядаються як основний суспільний ризик [2].

Зростання ролі інтернаціоналізації та мобільності у вищій освіті як чинників підвищення її конкурентоспроможності зумовлює актуальність досліджень, пов'язаних із розвитком методології та прикладних інструментів аналізу цих процесів в Україні та світі [3]. Типовими формами інтернаціоналізації в межах національного освітнього простору є реалізація в країні міжнародних освітніх програм на умовах франчайзингу, діяльність закордонних філій інших ВНЗ, міжнародні літні школи, спільні наукові дослідження та публікації з зарубіжними партнерами, доступ до освітніх і наукових продуктів інших країн з використанням сучасних інтернет-технологій та інших засобів зв'язку. Ознайомлення з публікаціями теоретичного та прикладного характеру з питань інтернаціоналізації вищої освіти свідчить про те, що її основною змістовною формою, яка відображає геопросторовий контекст і кінцевий результат є транскордонна та транснаціональна освіта. Водночас мобільність студентів і викладачів у процесі її здобуття та поширення, науковців – у проведенні наукових досліджень, є поняттями, які характеризують процесний підхід у дослідженні інтернаціоналізації.

Аналізуючи підходи до визначення цих понять, можна узагальнити, що освітня міграція охоплює переміщення осіб, які належать до різних за віком груп, є споживачами освітніх послуг іншої країни, учасниками програм академічного обміну за межами країни перебування. Насамперед, необхідно зазначити, що надання послуг освіти закордонним закладом вищої освіти (експорт послуг), так звана «транскордонна освіта», не завжди приводить до переміщення споживача послуги за кордон. Новітні способи електронного навчання дають змогу отримувати знання дистанційно, перебуваючи у своїй країні. Таке навчання, на нашу думку, майже позбавлене

рис освітньої міграції, оскільки не передбачає інтеграції особи, що навчається, в інший культурний простір, зменшує можливості переростання навчальної міграції у трудову, а тому наслідки такого виду освіти будуть мати здебільшого особистісний ефект.

Визначаючи місце поняття «студентська міграція», можна вважати його вужчим, аніж міграція освітня, оскільки остання включає навчання в навчальних закладах різних рівнів, охоплює поїздки як студентів, так і викладачів.

Студентська ж міграція може бути як індивідуальною (тобто самостійно організованою), так і академічною (в межах міжнародних програм академічного обміну). Таким чином, студентську міграцію можна визначити як свідоме тимчасове переміщення осіб за межі країни свого громадянства з метою отримання знань та здобуття ступеня вищої освіти.

Академічна мобільність в цілому – це інтеграційний процес у сфері освіти, що надає можливість студентам, аспірантам, викладачам приймати участь в різноманітних навчальних або навчально-дослідницьких програмах. Під мобільністю особистості слід розуміти процес саморозвитку людини протягом життя, в межах якого відбувається становлення суб'єктної активності особистості на основі розвитку й структурування сукупності професійно орієнтованих характеристик, що забезпечують реалізацію функцій пізнання, спілкування і регуляції в конкретних видах діяльності та на різних етапах професійного шляху.

Академічна мобільність – це здатність людей до навчання, підвищення рівня знань, вмінь та компетенцій впродовж життя для відповідності ринку праці незалежно від країни [4].

Таким чином, в умовах зростаючої ролі інтелекту і знань в економіці, глобальної конкуренції за людські ресурси, що їх продукують, важливе значення має використання не лише нових можливостей, але й усвідомлення цілого комплексу викликів і ризиків, пов'язаних з процесами інтернаціоналізації.

Список використаних джерел:

1. De Wit H (2015). Internationalisation of Higher Education. Study. [Electronic resource] / H. De Wit, F. Hunter, L. Howard, E. Egron-Polak // Brussels: European Parliament – Mode of access [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU\(2015\)540370_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU(2015)540370_EN.pdf).
2. Internationalization of Higher Education – Growing expectations, fundamental values: IAU 4th Global Survey [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iau-aiu.net/content/iau-global-surveys>.
3. Гринькевич О.С. Аналіз і моделювання процесів інтернаціоналізації вищої освіти у контексті інноваційного розвитку/ О.С. Гринькевич, Н.П. Лутчин // Маркетинг і менеджмент інновацій, 2017, № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>
4. Мокій А.І., Лапшина І.А. Академічна мобільність: виклики і загрози для людського капіталу України / А.І. Мокій, І.А. Лапшина // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – № 11. – Серія «Міжнародні відносини». – Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. – С. 14–17.

БОГАТИРЬОВ Д.Ф.,

студент 2 курсу

спеціальності «Економіка»

Маріупольський державний університет (Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ФАКТОРИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Основною причиною інтеграції є вимоги високорозвинутих продуктивних сил, які переросли межі національних господарств, але фактично ці процеси склалися так, що співвідношення політичних і економічних чинників на окремих етапах змінювалися. Розвинені країни швидше і впевненіше інтегруються в економічний простір. У країн з вищим рівнем економічного розвитку більше можливостей для інтеграції. Здатність країн до такого процесу визначається взаємодоповнюваністю.

Актуальність данної теми пояснюється тим, що економічні інтеграції у наш час набули дуже великого значення, та потребують більше уваги до себе. Розвиток регіональних інтеграційних угруповань в сучасному світовому господарстві, з одного боку, набув глобального характеру за ступенем свого поширення (кількість угод, охоплених країн, регіонів, сфер регулювання), з іншого, — еволюціонував від простих схем до більш розвинутих форм інтеграції. Водночас зони вільної торгівлі, які виконують функцію гнучкого та селективного інструменту доступу до стратегічних ринків зі збереженням незалежності проведення торгової політики щодо третіх країн та дозволяють реалізовувати інтеграційні стратегії країн з різними рівнями соціально-економічного розвитку, домінують у структурі відповідних угруповань країн світу.

Мета роботи – виявлення сутності міжнародної інтеграції, її специфіки та труднощів в процесі розвитку.

Сучасна міжнародна економічна інтеграція відбувається під впливом низки факторів світового розвитку, серед яких найсуттєвішими є глобалізація і регіоналізація, які не виключають, а доповнюють одна одну. На регіональному рівні конкретизуються, організаційно впорядковуються, моделюються інтеграційні процеси, які на глобальному рівні носять узагальнений характер. Розширюючись, регіональні організації відпрацьовують механізм економічного співробітництва, який стає надбанням світової спільноти на глобальному рівні.

Важливим напрямом формування теорії інтеграції є дослідження її стадії розвитку. На переконання В. Сіденка [2], найбільший внесок у цьому аспекті зробила класична праця з теорії міжнародної інтеграції Б. Баласа [3], яка стала базовою для українських дослідників. За його схемою, інтеграція має такі стадії розвитку: зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, повна інтеграція.

Реальна практика розвитку інтеграційних процесів у світі розвинула цю схему. За ствердженням В. Сіденка, І. Бураковського, Д. Лук'яненка, до початкової форми інтеграції відносять преференційну торговельну угоду (зона преференційної торгівлі), в рамках якої встановлюється відносно нижчі, ніж стосовно третіх країн, тарифні або нетарифні бар'єри у відносинах з країнами-членами регіонального угруповання. Ця форма інтеграції разом із зоною вільної торгівлі та митним союзом об'єднується в один тип торговельної зони, а спільний ринок, економічний союз і політичний союз утворюють інший тип – виробничої інтеграції [4].

Окремі дослідники (Ф. Рут, А. Філіпенко, Ю. Шишков) виокремлюють стадії «промислової зони вільної торгівлі» та «повної зони вільної торгівлі», замість концепції «економічного союзу» застосовуються «економічний і валютний союз», у рамках концепції якого ці дві сторони інтеграції розвиваються паралельно [5]. З кінця 1980-х років впроваджується повний – «єдиний ринок», або «європейський внутрішній ринок», який характеризується вищою стадією об'єднання ринків, що створює передумови для формування економічного (та валютного) союзу [2].

На думку науковців, існує декілька негативних наслідків економічної інтеграції [6]:

- для більш відсталих країн вона приводить до відтоку ресурсів (факторів виробництва), йде перерозподіл на користь більш сильних партнерів;
- олігопольна змова між ТНК країн-учасниць, що підвищує ціни.
- ефект утрат від збільшення масштабів виробництва при дуже сильній його концентрації.

Торговельну інтеграцію доцільно характеризувати такими конкретними формами: зона економічного росту, зона преференційної торгівлі, промислова зона вільної торгівлі, зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, політичний союз, що дозволить більш суттєво визначити глибину розвитку інтеграційних процесів.

Фактори зростаючого розповсюдження регіональних інтеграційних процесів визначаються складним переплетінням мотивацій економічного, політичного, правового, ідеологічного, культурного і соціально-психологічного характеру, що визначає значний рівень специфічності та неповторності в розвитку кожного окремо взятого регіонального процесу. Дану особливість необхідно враховувати при спробах зіставлення загальних закономірностей розвитку регіональних інтеграційних процесів.

Регіональні інтеграційні процеси стали найбільш впливовим чинником розвитку світогосподарської динаміки та об'єктивним процесом встановлення стійких економічних зв'язків і поділу праці національних господарств, як близьких за рівнем економічного розвитку, так і тих, що мають суттєві відмінності у своєму розвитку. У найбільш розвинутому стані інтеграційні процеси виходять за рамки компетенції урядів, механізм яких має свою специфіку, що визначає наявність принципово різних моделей регіональної інтеграції та напрямів інтеграційної політики.

Якщо подивитися на Україну, то можна побачити, що всебічна інтеграція у світові структури і міжнародні організації є стратегічною метою зовнішньої політики. Адже Україна ще після Другої світової війни була прийнята в Організацію Об'єднаних Націй і в її комітет з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Після проголошення незалежності Україна була зарахована непостійним членом Ради Безпеки і мала можливість головувати в ній.

Україна бере також участь у багатьох підрозділах ООН: МОП — Міжнародній організації праці; ВОЗ — Всесвітній організації охорони здоров'я; ФАО — продовольчій та сільськогосподарській організації; МАТАТЕ — міжнародній комісії з атомної енергетики та ін. Наша держава є активним учасником у роботі європейських політичних організацій: Раді Європи та Парламентській Асамблеї Ради Європи.

Отже, порівняно високий економічний, науково-технічний, мінерально-сировинний і трудовий потенціал, надзвичайно вигідне економіко-географічне та геополітичне положення в центрі Європи створюють об'єктивні умови для забезпечення взаємовигідного міжнародного поділу праці, спеціалізації, кооперування та інтеграції у світовий економічний простір.

Вже встановлено відносини з такими впливовими міжнародними економічними організаціями, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку. Із Світовою організацією торгівлі (СОТ) Україна вже провела переговори і має реальні шанси роботи в цій організації.

Україна, як і інші нові держави Східної Європи, прагне приєднатися до Європейського Союзу (ЄС), маючи для цього всі підстави. Розвиток відносин з ЄС варто розглядати як один із стратегічних пріоритетів зовнішньоекономічної політики України, але в більш віддаленій перспективі. Сьогодні Україна має мало спільних економічних інтересів з країнами ЄС, що зумовлено різницею у рівнях їх розвитку, в інституційних структурах тощо. Вступ України в майбутньому до ЄС підвищить її міжнародний авторитет, політичну, соціальну й макроекономічну стабільність.

Список використаних джерел:

1. Копійка В.В. Україна в міжнародних інтеграційних процесах / В.В. Копійка. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2015. – 575 с.

2. Сіденко С.В. Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі / С.В. Сіденко. – К.: НАУ-друк, 2019. – 134 с.
3. Ніколаєва І.П. Світова економіка: підручник / І.П. Ніколаєва. – К.: Проспект, 2010. – 237 с.
4. Войтко С.В. Транснаціональні корпорації : навч. посіб. / С.В. Войтко, О.А. Гавриш, О.О. Корогодова. – К.: Політехніка, 2016. – 208 с.
5. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підруч. для студ. вузів. — К.: Знання, 2008. – С. 34-125.

БУЛАТОВА О.В.,
д.е.н., професор
Маріупольський державний університет (Україна)
ЗАЙКОВСЬКИЙ О.С.,
аспірант
Маріупольський державний університет (Україна)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Посилення взаємозалежності та взаємопов'язаності країн світу вимагає від робочої сили відповідних навичок, які все більше стають важливими у глобальному контексті. Ринки стають більш глобалізованими, а відтак, освіта, що отримана за кордоном, сприяє наближенню до цих ринків. Залучення іноземних студентів все більше привертає увагу урядів, безпосередньо університетів. З макроекономічної точки зору студенти-іноземці виступають важливим фактором впливу на платіжний баланс країни через валютні надходження, внутрішньокраїнові споживання тощо), важливим джерелом розвитку національного ринку праці (за рахунок залучення талановитих випускників з числа студентів-іноземців, що опанували програми вищої школи та залишились у країні, де вони здобули вищу освіту), національної освітньої системи (шляхом залучення талановитої молоді, академічного персоналу тощо), інноваційного розвитку тощо. У 1990 році кількість іноземних студентів становила 1,3 млн. осіб, у 2000 році – близько 2 млн., а вже у 2016 році їх кількість сягнула майже 5 млн. [3].

Характер розвитку інтернаціоналізації вищої освіти має певні тенденції, що визначатимуть не тільки сучасний характер розвитку університетів, а й його перспективу [1].

Зміни ринку праці та зростання автоматизації. Структурні трансформації, що відбуваються на ринку праці, поширення процесів автоматизації виробничих процесів, активне впровадження робототехніки посилюють вплив на структурні трансформації, що відбуваються у розвитку вищої освіти. Суттєво зменшується попит на професії, які пов'язані із рутинною роботою, яку можна відтворити відповідними алгоритмами, у той час як відбувається постійне зростання попиту на робочу силу, що відрізняється навичками критичного експертного мислення, навичками комунікацій тощо. Навички, які формуються під час опанування STEM освітою є критично важливими для розвитку інновацій, забезпечення технологічного прогресу та економічного зростання

Поглиблення розриву між вимогами роботодавців та університетським досвідом. Важливою дилемою для освіти стає питання відповідності та доповнюваності професійних навичок і штучного інтелекту. Завдання університетів, використовуючи змішані форми навчання, забезпечити саме таку підготовку студентів, що дозволить останнім швидко адаптуватись до нових умов, спроможних навчатись протягом усього життя.

Зростання попиту на ринку вищої освіти при збереженні існуючої численності університетів. Збільшення кількості бажаючих отримати вищу освіту, у першу чергу, в країнах із низьким та середнім рівнем доходу, відповідно, посилюють попит, при цьому кількість університетів у країнах із високим рівнем доходу суттєво не змінюється. Відповідно, університети цих країн стають більш залежними саме від кількості студентів з менш розвинутих країн.

Скорочення державних джерел фінансування діяльності університетів. У світі спостерігається поступове скорочення фінансування діяльності університетів з боку держави. Певною мірою можна казати, що рентабельність інвестицій у вищу освіту буде визначатись для здобувача вищої освіти: потенційним розміром заробітної плати, рівень якої буде вище, ніж у іншого робітника без вищої освіти; вартістю навчання, яка щороку зростає, при одночасному скороченні державних видатків.

Збільшення кількості нетрадиційних здобувачів вищої освіти (віком старше 24 років). Університети розширюють перелік освітніх послуг, залучаючи до вищої освіти нетрадиційних за віком студентів (понад 24 роки), кількість яких буде щороку тільки зростати. Зростання тривалості життя, підвищення пенсійного віку, все більше актуалізують проблему навчання протягом всього життя, спроможного надавати нові навички, потрібні для нових умов праці. А відтак, кількість нетрадиційних за віком студентів буде тільки зростати і залежатиме від специфіки та традицій кожної країни.

Посилення економічної потужності великих міст, до яких спрямовуються основні потоки. Посилення економічної потужності великих міст та мегаполісів, перетворення них на основні центри робочих

місць створюють до відповідних дисбалансів на регіональному рівні (як на ринку освітніх послуг, так і ринків робочої сили), що актуалізує кластеризацію університетів за галузевим принципом.

Економічні зрушення у системі вищої освіти, посилення ролі країн, що розвиваються. Країни із ринками, що розвиваються сьогодні активно залучаються до вищої освіти, інвестують у кращі освітні ресурси, розвиток академічної мобільності. Важливою мотивацією цього є те, що випускники із науковим ступенем мають можливість отримати більш високу заробітну плату. Середній розмір заробітної плати тих, хто має вищу освіту, є значно вищим. Однак, якщо для ЄС та США рівень заробітної плати тих, хто має ступінь бакалавра, магістра на 60-75% є вищим, то для країн, що мають середній або низький рівень доходу, цей показник вище в 1,5 рази [2], тому для мешканців країн, що розвиваються, цінність вищої освіти є значно вищою.

Активізація міжнародної мобільності студентів. Практично за усіма прогностичними оцінками різноманітних міжнародних інституцій, дослідницьких груп, агенцій тощо кількість іноземних студентів буде щороку зростати, більшість яких буде обирати для отримання вищої освіти розвинуті країни. Відповідно, університети, національні уряди країн будуть спрямовувати свої зусилля на пошук нових шляхів та механізмів залучення на навчання іноземних студентів, у тому числі використовуючи інструменти міграційної політики.

Інтернаціоналізація вищої освіти стала важливою складовою розвитку багатьох країн, які розрізняються за рівнем свого соціально-економічного розвитку. Підтвердженням цього є наявність у світових університетських рейтингах не тільки європейських та північноамериканських, а й азійських, латиноамериканських, тихоокеанських університетів. Відповідно, подальших досліджень потребують сучасні стратегії інтернаціоналізації вищої освіти, що використовують у своїй діяльності університети та національні уряди в цілому.

Список використаних джерел:

1. Chatlani S. 8 global trends impacting higher education. URL: <https://www.educationdive.com/news/8-global-trends-impacting-higher-ed/515272/>
2. Education at a Glance (2018) Dataset: Education and earnings. URL: <https://stats.oecd.org>
3. UIS.Stat. URL: <http://data.uis.unesco.org/>

ДРЕСВЯННИКОВА В.Д.,

студентка 3 курсу

спеціальності «Право»

Маріупольський державний університет (Україна)

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ІНТЕГРАЦІЯ»

Сучасний світ можна охарактеризувати високим рівнем міждержавної співпраці. Процеси глобалізації залишають свій відбиток на розвитку сучасних правових систем світу. Динамічність та інтенсивність інтеграційних процесів тягне за собою необхідність належного оформлення з точки зору права.

Актуальність дослідження зумовлена соціально-економічними та політичними подіями останніх років в Україні, а також зміною напрямку розбудови нашої держави.

Особливості інтеграційних процесів були предметом дослідження багатьох науковців, зокрема С. Боботов, В. Бойцова, О. Гаврилов, В. Карташов, Л. Луць, М. Марченко, Н. Матузов, Н. Оніщенко, К. Осаке, О. Скакун, та ін.

Міжнародне право інтегрується, включається, іншими словами, стає складовою частиною національного права шляхом укладення міжнародних договорів та їх ратифікацією. Але це не єдиний спосіб інтеграції міжнародного права, ще існує можливість інтеграції шляхом дотримання державою міжнародних звичаїв та вступу до міжнародних організацій (наприклад, інкотермс, правила дорожнього руху.).

Міжнародне право є складовою частиною національної системи права кожної сучасної держави. На даному етапі наша країна, у зв'язку із угодою про партнерство між Україною та Європейським Союзом, поступово приводить у відповідність до міжнародного права національне законодавство.

Досить часто поняття інтеграції порівнюють, а подекуди і отожднюють з процесом глобалізації. Проте на відміну від інтеграційних процесів, глобалізація не об'єднує правові системи у дещо якісно нове, дотого ж вона не завжди пов'язана саме із правом. Глобалізація - всесвітній процес, який має місце лише на міжнародному рівні, в той час як інтеграція може відбуватися і всередині окремої держави і в міждержавних відносинах. Таким чином, можна сказати, що глобалізація створює необхідні умови для здійснення міжнародних інтеграційних процесів і є базисом для зближення національних систем.

Мета будь якої інтеграції в широкому розумінні - це створення єдності систем. Правова інтеграція полягає в об'єднанні правових елементів у системні утворення. Вона відбувається в соціально-правовій сфері, має закономірний характер і спрямована на трансформацію сутності правових систем сучасності [1]. Суть інтеграційного процесу для кожної країни – це сприйняття нею тих елементів чи способів, форм, методів з інших правових систем іншого типу, яких їй не вистачає; мета – підвищення якості та ефективності національного правового регулювання зі збереженням основних цінностей у головних структурах права. З цього, можна

константувати, що інтеграційні процеси не самоціль, а один із засобів розвитку національної правової системи [2].

Зазначимо, що в теорії права не сформована одна єдино правильна думка, щодо сутності поняття інтеграції. М. Пебро описував інтеграцію як складний процес взаємодії держав, який характеризується правовою формою та економічним змістом [3]. Зауважимо, що науковці узгоджуються один з одним в тому, що процес будь-якої інтеграції - багаторівневий і складається зокрема з (Рис.1):

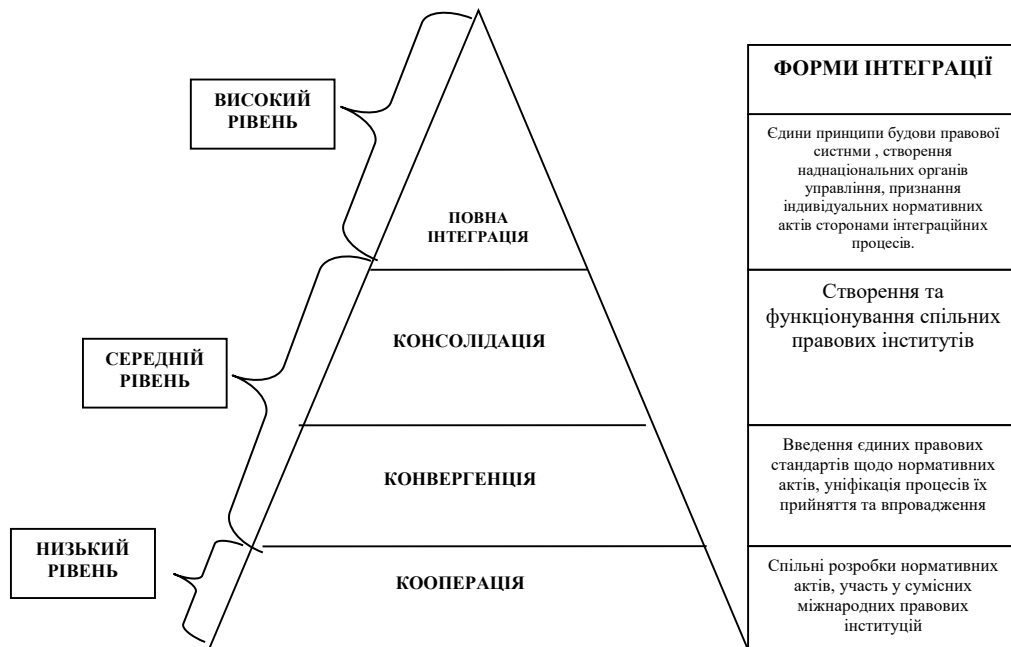

Рис. 1 Рівні інтеграції

Отже, під правовою інтеграцією розуміють закономірний процес соціально-правового розвитку, який забезпечує завдяки застосуванню правових засобів і формуванню якісно однорідної правової основи поетапне об'єднання соціальних систем у єдину консолідовану соціальну систему вищого рівня, а також підтримання цілісності та єдності наявної соціальної системи [4].

Специфіка правової інтеграції полягає у використанні права як єдиного засобу для об'єднання соціальних систем [1]. Наголосимо на тому, що саме завдяки розвитку процесів правової інтеграції стало можливим утворення міждержавного співтовариства - Європейського Союзу.

Сьогодні для України надзвичайно актуальними є питання інтеграції з Європою, адже наша країна – це частина європейської культури та традиції, з цього випливає, що інтеграційні процеси, які наразі відбуваються – об'єктивні і обумовлені історично, а також національним, культурним та, звісно, правовим розвитком.

Отже, викривши сутність інтеграційних процесів як на державному, так і міждержавному рівні, можна зробити висновок про те, що:

1. правова інтеграція є засобом розвитку правових систем;
2. інтеграційні процеси дозволяють різним правовим системам використовувати соціально-правовий досвід один одної, уникаючи однакових помилок;
3. правова інтеграція сприяє уніфікації права;
4. інтеграція дає змогу спрямувати поступ системи права.

Список використаних джерел:

1. Настасяк І.Ю. Правова інтеграція та її вплив на сучасні правові системи світу / І. Ю. Настасяк// Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Право / гол. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород: Гельветика, 2013. – Вип. 22. Т.1№Ч.1. – С. 68–71.
2. Национальная государственность и европейские интеграционные процессы. В 2 т. Т. 1. Национальное законодательство и его гармонизация с правом Европейского Союза: сб. науч. тр. / Белорус, гос. ун-т, юрид. фак.; редкол.: С. А. Балашенко [и др.], - Минск: Изд. центр БГУ, 2008. - 293с.
3. Пебро М. Международные экономические, валютные и финансовые отношения. — М.: Прогресс, Универс, 1994. — 496 с.
4. Кулапов В. Л. Теоретические основы правовой интеграции: монография / В. Л. Кулапов, Е.Г. Потапенко. – Москва: Юрлитинформ, 2011. – 184 с.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РАДИ ООН (ЕКОСОР)

В останні роки складність і взаємозумовленість процесів міжнародних відносин, особливо, в економічній сфері, вимагають підвищення ефективності регулювання в системі міжурядових інститутів, а також в їх діяльності на національному рівні. Саме тому видається актуальним аналіз ролі і місця, а також основних напрямків Економічної і Соціальної Ради ООН (ЕКОСОР) в регулюванні міжнародного співробітництва з метою сталого розвитку.

Економічна і соціальна рада займає центральне місце в діяльності системи Організації Об'єднаних Націй з просування всіх трьох аспектів сталого розвитку - економічного, соціального та екологічного. Статутом Організації Об'єднаних Націй ЕКОСОР заснований в якості головного органу, що відповідає за координацію діяльності п'ятнадцяти спеціалізованих установ ООН, дев'яти функціональних комісій та п'яти регіональних комісій [1].

Рада є центральним форумом для обговорення міжнародних економічних і соціальних проблем і вироблення рекомендацій щодо політики для держав-членів і системи Організації Об'єднаних Націй, отримуючи доповіді від 11 фондів і програм ООН.

Щорічно ЕКОСОР проводить три сесії: організаційну - в січні в Нью-Йорку, весняну (першу чергову сесію) - в квітні - травні в Нью-Йорку і річну (другу чергову сесію) - в липні - серпні в Женеві; крім того, можуть бути скликані спеціальні сесії. Під час чергових сесій засідають 3 сесійних комітета в складі представників 54 держави - членів Ради кожен: перший (економічний) комітет, другий (соціальний) комітет і третій (за програмою і координації) комітет [3].

Основні напрямки діяльності ЕКОСОР, передбачені статтею 55 Статуту ООН:

1. Підвищення рівня життя, повної зайнятості населення та умов економічного і соціального прогресу і розвитку;
2. Вирішенню міжнародних проблем в області економічної, соціальної, охорони здоров'я і подібних проблем;
3. Міжнародного співробітництва в галузі культури і освіти;
4. Загальній повазі і дотриманню прав людини і основних свобод для всіх незалежно від раси, статі, мови і релігії [2].

Також ЕКОСОР здійснює координацію економічної і соціальної діяльності ООН і її 16 спеціалізованих установ, а також інших інститутів системи ООН. Він служить центральним форумом для обговорення міжнародних економічних і соціальних проблем глобального і міжгалузевого характеру і для вироблення рекомендацій щодо політики з цих проблем для держав і для системи ООН в цілому. Велика робота в рамках ЕКОСОР проводиться з підготовки досліджень, складання доповідей з міжнародних питань в економічній, екологічній та соціальній сферах, у сфері культури, освіти, охорони здоров'я, заохочення, поваги і дотримання прав людини та основних свобод [1].

У коло ведення ЕКОСОР входять скликання численних міжнародних конференцій, підготовка для подання Генеральній Асамблеї проектів конвенції з різних питань міждержавного співробітництва, проведення переговорів, що визначають взаємовідносини з ООН.

Будучи основним координуючим органом у зазначеній галузі, ЕКОСОР узгоджує роботу з іншими організаціями ООН, проводить консультації, залучаючи з цієї метою неурядові організації, що спеціалізуються і зацікавлені в даній проблематиці. Його повноваження дають можливість надати консультативний статус тим з них, у співпраці з якими він зацікавлений. І цим правом рада широко користується. ЕКОСОР уповноважується представляти Раді Безпеки інформацію і, за пропозицією Ради Безпеки, зобов'язаний йому допомагати. Він також створює різні допоміжні органи, на основі яких склалася і діє досить складна система органів ЕКОСОР [5].

Значно збагатилися функції ЕКОСОР після прийняття Генеральною Асамблеєю ООН «Декларації і Програми дій по новому міжнародному економічному порядку» в 1974 році. З цього часу як сама проблема, так і стратегічні завдання модернізації міжнародних економічних відносин на справедливій основі стали головною сферою роботи ЕКОСОР, її органів і організацій. Раді доручено розробляти багато важливих документи, в яких досліджуються економічні тенденції. Зокрема, розробляються і висуваються досить конструктивні пропозиції про реформу світової валютної системи, про програму «термінових заходів» на користь країн, що розвиваються, які постраждали від економічної кризи, про шляхи ліквідації їх заборгованості Заходу, про проблему міжнародної заборгованості країн, що розвиваються в цілому.

Починаючи з 1998 року Рада встановила традицію проведення в квітні кожного року наради з Світовим банком і Міжнародним валютним фондом (ВМФ), до яких пізніше приєдналися Світова Організація Торгівлі (СОТ) і Конференція Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). Ці заходи, які часто називають весняними нарадами Ради, допомогли підготувати ґрунт для успішного проведення Міжнародної

конференції з фінансування розвитку, яка відбулася в березні 2002 року в Монтерреї, Мексика, і прийняла Монтеррейський консенсус. На цій Конференції Економічній і Соціальній Раді була відведена основна роль в проведенні моніторингу і оцінки подальших заходів по Монтеррейському консенсусу [4].

18-22 березня в Монтерреї (Мексика) відбулася конференція ООН з фінансування розвитку, в якій взяли участь понад 50 глав держав і урядів і близько 300 міністрів економіки, фінансів, навколишнього середовища. 22 березня без голосування на конференції було прийнято «Монтеррейський консенсус». «Монтеррейський консенсус» говорить про необхідність вишукування ресурсів для розвитку всередині країн, що розвиваються і за допомогою приватного сектора і не дає чітких зобов'язань розвиненим країнам в цьому відношенні. Він містить ряд формулювань в області прав людини і трудових прав, які, проте, представляються значною частиною НВО вельми слабкими.

Крім обговорення економічної ситуації в світі, що склалася в останній час, і перспектив в розрахунку на рік, в останні роки нарада розглядає все більше актуальних питань, зокрема в тому числі такі питання, як фінансування сталого розвитку; економічне зростання і створення робочих місць; підтримка заходів, що здійснюються в області розвитку найменш розвинутими країнами (НРС); нове глобальне партнерство з метою розвитку в період після 2015 року [5].

Таким чином, можна зробити висновок, що ЕКОСОП – це один з основних органів ООН, до компетенції якого відноситься: аналіз економічного і соціального становища країн, контроль за міжнародною торгівлею, навколишнім середовищем, раціональним використанням природних ресурсів, також вирішення міжнародних проблем виникають щодо планування фінансових ресурсів в певних країнах і розробка соціально-економічних документів, які є загальнообов'язковими для країн учасників.

Список використаних джерел:

1. ЭКОСОС. URL: <https://www.un.org/ecosoc/en/about-us> (дата звернення: 28.10.2019).
2. Устав ООН. URL: <https://www.un.org/en/charter-united-nations/index.html> (дата звернення: 28.10.2019).
3. Основные сессии ЭКОСОС. URL: <https://www.un.org/ecosoc/en/events/substantive-sessions> (дата звернення: 28.10.2019).
4. Весеннее совещание ЭКОСОС с участием Всемирного банка, МВФ, ВТО и ЮНКТАД. URL: <https://www.un.org/ecosoc/en/spring-meeting-of-ecosoc> (дата звернення: 28.10.2019).
5. Доклады ЭКОСОС Генеральной Ассамблее. URL: <https://www.un.org/ecosoc/en/content/reports-ecosoc-general-assembly> (дата звернення: 28.10.2019).
6. Вспомогательные органы ЭКОСОС. URL: <https://www.un.org/ecosoc/en/content/subsidiary-bodies-ecosoc> (дата звернення: 28.10.2019).
7. Устойчивое развитие ЭКОСОС. URL: <https://www.un.org/ecosoc/en/sustainable-development> (дата звернення: 28.10.2019).
8. ECOSOC Forum on Financing for Development follow-up. URL: <https://www.un.org/ecosoc/en/financing-sustainable-development> (дата звернення: 29.10.2019).
9. ECOSOC Integration Segment. URL: <https://www.un.org/ecosoc/en/ecosoc-integration-segment> (дата звернення: 29.10.2019).
10. ECOSOC members. URL: <https://www.un.org/ecosoc/en/content/members> (дата звернення: 29.10.2019).

КАРПІНСЬКИЙ Б.А.,

д.е.н., професор

Львівський національний університет
імені Івана Франка (Україна)

ГАСІЮК Р.В.,

аспірант

Львівський національний університет
імені Івана Франка (Україна)

УПРАВЛІНСЬКА ДОКТРИНА ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПАТРІОТИЗМУ НАЦІЇ

Інтеграція соціально-економічного потенціалу прикордонних територій держави в інтересах їхньої стратегіології розвитку потребують використання широкого набору різноманітних засобів програмно-цільового управління. Зокрема, одним із таких перспективних засобів є програмно-цільовий підхід у плануванні й управлінні соціально-економічними об'єктами та процесами, який нині посилюється за формування на засадах державотворчого патріотизму нації (ДТПН) в частині податкових надходжень [1]. Відмітимо, що соціально-економічна політика та відповідно її потенціал ефективно реалізується через сукупний механізм державного

впливу на національне господарство та суспільство, забезпечуючи тим й збалансованість фінансової системи держави [2-3]. Управлінська доктрина програмно-цілового забезпечення цього в умовах дії інтеграційних процесів на ринок та соціум містять у собі такі категоріальні напрями як: прогнозування, планування, державне цілове управління, грошово-кредитне та бюджетне регулювання.

Виходячи з цих передумов, розглянемо окремі елементи управлінської доктрини програмно-цілового забезпечення інтеграції соціально-економічного потенціалу прикордонних територій на засадах ДТПН.

Так, *програмно-цілове планування* – це один із видів програмно-цілового забезпечення інтеграційного процесу, в основі якого лежить орієнтація діяльності прикордонних територій на засадах державотворчого патріотизму нації на досягнення поставлених цілей. Прийнято, що в основі самого процесу планування лежить визначення та постановка цілей і лише потім вибір шляхів їх досягнення. Програмно-цілове планування побудоване за логічною схемою «цілі – шляхи – способи – засоби». Спочатку визначаються цілі, які мають бути досягнуті, потім намічаються шляхи їх реалізації, а потім – більш деталізовані способи й засоби. Зрештою, організатор розробляє програму дій. Звідси витікає, що особливістю даного методу планування є не просто прогнозування майбутнього стану системи, а складання конкретної програми досягнення бажаних результатів, виходячи з стратегіології територіального розвитку [1-3]. Програмно-цілове забезпечення в управлінській доктрині через дане планування володіє внутрішньою динамічністю, оскільки дозволяє не лише спостерігати ситуацію, але й програмно впливати на її наслідки, що вигідно відрізняє його від більшості інших методів. Програмно-цілове планування може застосовуватися на різних організаційних рівнях: мікроекономічному (регіон, територіальна громада, окрема організація) та макроекономічному – відносно економіки прикордонних територій чи країн загалом.

Окрім того, перед програмно-ціловим плануванням, виходячи з засад ДТПН постають і більш конкретні завдання, такі як безпосередній вплив на розміщення нових підприємств, міграційні потоки, розвиток окремих територіальних утворень (освоєння нових районів, підйом економіки депресивних районів, вирішення гострих еколого-економічних ситуацій тощо). Програмно-цілове забезпечення інтеграції соціально-економічного потенціалу прикордонних територій в контексті планування й управління передбачає формування певної документальної бази. Основним документом, що характеризує соціально-економічні процеси з огляду планування як в Україні, так і її прикордонних територій є державні програми на відповідний період. Їхній зміст виходить за рамки чистих прогнозів, оскільки вони містять реальні пропозиції щодо впливу на економіку держави. Слід зазначити, що перші спроби створення нормативно-правових засад для реалізації державної цілової програми різної спрямованості, у тому числі наукових й науково-технічних, були зроблені у Законі України «Про державні цілові програми».

Практично, програмно-цілове планування є пріоритетною функцією управлінської доктрини і щодо інтеграції соціально-економічного потенціалу прикордонних територій та складається з підготовки різних варіантів управлінських рішень у вигляді прогнозів, проектів, програм і планів, в обґрунтуванні потреби та забезпеченні можливості виконання й контролю за їхнім виконанням. У цьому контексті, програмно-цілове планування включає науково обґрунтоване визначення цілей, показників, завдань, термінів, темпів, пропорцій розвитку соціальних процесів і основних засобів їх перетворення в життя за допомогою порівняльної оцінки альтернативних варіантів й прийняття найбільш прийняттого. У державному управлінні планування дозволяє науково обґрунтовувати можливі шляхи розвитку конкретного об'єкта управління на певний період часу. Планування включає аналіз, прогнозування соціально-економічного розвитку, визначення найраціональнішого варіанту розвитку, розробку й реалізацію заходів на досягнення визначених цілей. Кінцевим продуктом планування є план – документ, в якому визначено систему взаємоузгоджених завдань, об'єднаних спільною метою, визначеними термінами, методами й послідовністю досягнення.

В управлінській доктрині програмно-цілового забезпечення інтеграції соціально-економічного потенціалу прикордонних територій на засадах ДТПН зберігаються основні методологічні принципи програмно-цілового планування.

Окрім того, методи програмно-цілового планування не відрізняються від традиційних у плануванні: розробка, обґрунтування, взаємоузгодження й оптимізація планових завдань й показників. До них належать: балансний, нормативний, аналітичний, варіантний, проблемно-ціловий, економіко-математичний, комплексний тощо.

Вже починаючи з 70-х років минулого століття, у дослідженнях присвячених питанням програмного планування та управління (зокрема, праці науковців Інституту регіональних досліджень НАН України), з тими або іншими модифікаціями наводилися визначення програми як взаємоузгодженого комплексу заходів різноманітного характеру, що спрямовані на досягнення однієї або декількох цілей плану. Так, будь-яка програма і інтеграційного характеру щодо соціально-економічного потенціалу прикордонних територій в явному або прихованому вигляді містить мету й набір (комплекс) засобів її здійснення. На даний час така програма вважається комплексною, якщо вона об'єднує декілька програм споріднених напрямів відповідної галузі прикордонної території та передбачає їхнє фінансування за кількома кодами функціональної класифікації видатків місцевого бюджету. Зокрема, державні цілові програми поділяються на програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля.

Зазначимо також, що в теорії державного управління немає однозначного трактування поняття «програмування». Широко розповсюдженим є підхід, відповідно до якого програмування розглядається як форма

планування. Його наповнення зводиться до процесу підготовки, використання і розподілу ресурсів найбільш економічним способом, з оптимальними витратами. Перевага даного підходу полягає в тім, що його прихильники уловлюють істотний момент програмної діяльності у системі інтеграції соціально-економічного розвитку прикордонних територій, а саме: пошук оптимальних способів інтеграції цілей і ресурсів на їхнє досягнення. Однак програмування з позиції порушеної проблематики не обмежується лише формами використання ресурсів і взаємодії з приводу їхнього розподілу. Найважливішими формами програмування виступають складання програмного розрізу планів; обґрунтування соціальної, економічної, науково-технічної, екологічної політики держави; підготовка нормативних документів (законів, постанов, розпоряджень), що мають цільовий характер.

Як метод програмно-цільового управління в системі прикордонних територій програмування є сукупністю взаємозалежних, взаємопогоджуваних прийомів, засобів цілеспрямованого впливу суб'єкта на об'єкт керування для досягнення намічених результатів. Традиційно до їхнього числа відносять: різні форми координації діяльності; визначені способи концентрації, розподілу і перерозподілу наявних ресурсів; економічне стимулювання; різнобічна підтримка ініціатив, спрямованих на розвиток інтеграційних процесів у суспільстві; формування позитивної мотивації спільної діяльності, орієнтованої на досягнення загальних результатів; прийоми і способи організаційного проектування тощо. У контексті державного управління програмування відрізняється від планування меншою жорсткістю, часто рекомендуємим, а не обов'язковим характером. Якщо плани передбачають обов'язкові для досягнення результату, то програми базуються переважно на прогнозних оцінках.

Управлінська доктрина програмно-цільового забезпечення інтеграції соціально-економічного потенціалу прикордонних територій на засадах ДТПН обумовлює єдність дій, спрямованих на узгодження цілей і задач різних територіально-управлінських рівнів, а також часових періодів різної тривалості. Дана доктрина дозволяє розглядати вирішення проблеми як цілеспрямований процес, що технологічно передбачає: розукрупнення проблеми на складові частини (задачі); виявлення несуперечливості цих частин і їх взаємозв'язок; встановлення пріоритетів; виділення провідної ланки в сукупності задач; визначення умов для їх комплексного вирішення. Спрямованість у майбутнє, цільова орієнтація, динамічність і локальна централізація управління – найважливіші характеристики програмно-цільового забезпечення, органічно пов'язані з комплексним, системним підходом до аналізу поведінки керованого об'єкта, а також до процесу прийняття й проведення в дію конкретного управлінського рішення.

Властиво адаптація програмно-цільового методу в рамках управлінської доктрини до завдань інтеграції соціально-економічного потенціалу прикордонних територій держави дозволить: чітко визначити рівень показників фінансово-економічної безпеки, який відповідає цілям соціально-економічного розвитку цих територій; наростити контрольованість соціально-економічних процесів у таких регіонах, що впливають на стан їхньої фінансово-економічної безпеки; дієво визначити та вирішити пріоритетні цілі та завдання у їхній динаміці; провадити системні взаємоузгодження за термінами та ресурсами запланованих заходів; посилити відповідальність виконавців запланованих заходів для досягнення запланованого результату.

Аналіз даних програм у Карпатському регіоні України свідчить, що для підвищення ефективності інтеграційних процесів щодо соціально-економічного потенціалу в прикордонних територіях потрібно максимально скоротити кількість територіальних програм, а планові показники встановлювати максимально обґрунтованими, об'єкт управління перемістити від ресурсів до соціально-економічних процесів.

Управлінська доктрина програмно-цільового забезпечення інтеграції на засадах ДТПН стає дієвим механізмом реалізації соціально-економічного потенціалу прикордонних територій.

Список використаних джерел:

1. Карпінський Б. А. Державотворчий патріотизм нації: податкова домінанта. Монографія. Львів: Колір ПРО, 2016. - 534 с. (Серія «Держава і стратегіологія»).
2. Карпінський Б. А. Збалансованість фінансової системи: методологія, оцінка, порівняння: монографія. Львів: Логос, 2005. - 496 с. (Серія «Фінансові стратегії»).
3. Карпінський Б. А. Негативна синергічність: прояв у фінансовій продуктивності території. Монографія. Львів: Колір ПРО, 2017. - 116 с. (Серія «Держава і стратегіологія»).

МАКОГОН Ю.В.,
д.е.н, професор
Маріупольський державний університет (Україна)
МАХНО Т.М.,
студентка 3 курсу
спеціальності «Економіка»
Маріупольський державний університет (Україна)

70 РОКІВ НЕПРОСТОГО ШЛЯХУ ІНТЕГРАЦІЇ КИТАЮ У ГЛОБАЛЬНИЙ СВІТОВИЙ ПРОСТІР

Минуле століття стало для Китаю важким випробуванням на виживання. Стояло питання про існування його, як єдиної держави. Створення в 1949 році Китайської Народної Республіки припинило період смуги і військових зіткнень. Але країна перебувала в руїнах і необхідно було терміново відновити основи економіки. Тож 70 років тому Китай – відстала сільськогосподарська країна, яка ледве може прогодувати своє величезне населення. Та вже сьогодні Китай – це незмінний постачальник товарів, який виробляє майже все – від товарів повсякденного попиту до високошвидкісних поїздів.

На сьогоднішній день Китайська Народна Республіка займає друге місце серед країн світу за рівнем економічного розвитку в 2018-2019 роках. Рівень ВВП країни з кожним роком тільки зростає (Рис.1.).

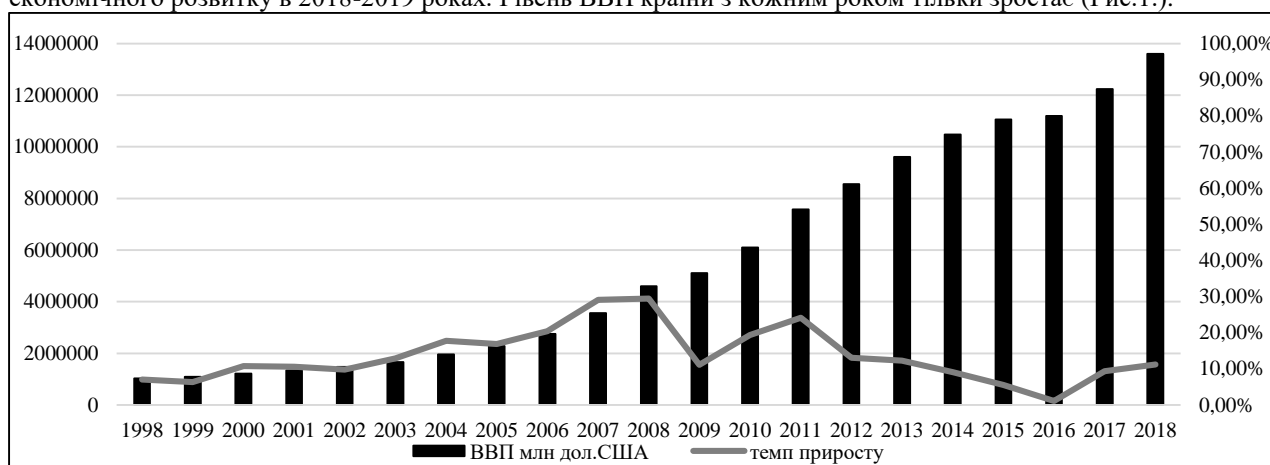

Рис.1 Динаміка ВВП Китайської Народної Республіки 1998-2018 рр. [3]

Китай є лідером у промисловому виробництві. Видобуток корисних копалин здійснюється в світових масштабах; в особливо великих розмірах виробляються автомобілі: менш ніж за 10 років було випущено до 20 млн машин, що дозволяє випереджати за цим показником і Японію, і США. Лідерські позиції Китай займає і у видобувній промисловості. Країна домінує у видобутку вугілля та нафти. Щодо енергетики, то тут Китай має великий потенціал. Наразі активно розвивається атомна енергетика, відбуваються впровадження альтернативних джерел енергії таких як вітряні, сонячні та фотоелектричні електростанції. Промисловість має значну частку у ВВП Китаю. Виробництво Китаю виділяється з-поміж інших країн і займає майже 20% всього світового виробництва. В цю галузь входять такі сфери: електроніка, переробка корисних копалин, ядерна енергетика, космонавтика, авіація. Основне місце в виробництві Китаю віддається випуску автомобілів та комп'ютерів. Високий статус в цій сфері досягається як завдяки великій кількості споживачів, так і за рахунок масштабів виробництва.

Важливе місце в економіці країни займає сільське господарство. Не зважаючи на те, що ця галузь має достатню кількість проблем, прибуток з кожним роком тільки збільшується. В області сільського господарства задіяно понад 300 млн осіб, що приблизно складає 21% населення.

Щодо транспорту в Китаї більшість громадян подорожує саме залізничним транспортом, довжина залізної дороги в країні становить 91000 км, в 15 містах функціонує метро та незабаром даний транспорт буде доступний в 50 містах Китаю, також в країні нараховується понад 500 аеропортів, приблизно 2000 портів, 130 з яких мають міжнародний статус. У 1987 році стали з'являтися перші мобільні телефони. Кілька років тому понад 1 млрд громадян користувалися мобільним зв'язком. Інтернет стає все популярнішим в КНР. Наприклад, в 2010 році мережею користувалися 420 000 чоловік. Однак це число становить лише 32% всього населення. Китай – країна, що розвивається, і з кожним роком набирає все більше обертів у сфері послуг (Рис.2).

Рис.2 Динаміка співвідношення промисловості, сільського господарства та сфери послуг в КНР за 20 років

Економіка Китайської Народної Республіки процвітає завдяки грамотній зовнішній політиці. Велика частина продукції, що випускається, спочатку виготовляється для експорту в інші країни. Практично половину світового експорту здійснює Китай, що дозволяє країні займати перше місце на світовому ринку. Активно відправляються на експорт метали, що дозволяє заводам працювати в інтенсивному графіку, текстиль та одяг. Китай має більше 182 партнерів у світі. Торгівля з Японією, США і Західною Європою становить 55% товарообігу. Завдяки зовнішній торгівлі країна отримує 80% валютних доходів.

Чимало уваги приділяється науці, на розвиток якої уряд Китаю виділяє багато коштів, що посприяло країні мати великі досягнення у сфері технологій. Завдяки науковцям вдалося запустити програму з винаходу ядерної зброї та побудувати електростанції. Також це допомогло розвитку космічних технологій, який бере свій початок у 1970 році, коли був запущений перший супутник. В міру соціально-економічного розвитку Китаю стан здоров'я та життєвий рівень китайців поліпшуються, їх тривалість життя так само поступово підвищується. В 1949 році середнє продовження життя населення становила 35 років, а в 2016 - 68,7 років.

За останні роки помітно зросла економічна і сукупна міць країни, але незважаючи на це відбувається уповільнення темпів зростання, це пояснюється неефективністю діяльності багатьох державних підприємств, змінами в структурі економіки, зниженням інвестиційної активності, надмірним зростанням іпотечного кредитування, ослабленням зовнішнього попиту і посиленням монетарної політики, подорожчанням вартості праці, санкцій з боку США. [4]

Китайське «економічне диво» вважається феноменом на світовому ринку, яке не має аналогів. Аналітики і фінансові оглядачі вважають, що через кілька років Китай стане лідером не тільки по виробництву товарів, але і обжене США і Японію з фундаментальних і інформаційних наук, прикладних сфер, розробок і технологій.

Список використаних джерел:

1. Makogon Yu.V., The Silk Road: The History, Conditions and Perspectives / Yu.V. Makogon // North-East Asia Academic Forum (Publications of scientific articles). - Printed in China by North China University of Commerce, 2017. - КНР. - с. 12-18.
2. Макогон Ю.В., Украина и Китай в геостратегическом проекте «великий шелковый путь»: история, состояние, перспективы / Ю.В. Макогон // Труды Международной научно-практической конференции «II Юнусовские чтения: Модернизация ценностей Великой Степи как ключевой фактор развития науки и образования» 19 март. ТОМ II. - Шымкент: типография «Әлем», 2019. Казахстан. - 340-346 с.
3. ЮНКТАД: офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>
4. Герасимчук В.Г., Китай на шляху глобалізації 2.0 / В.Г. Герасимчук // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Серія: Міжнародна економіка. - Київ: НТУУ «КПІ», 2019. - С.78-88.

**СЕКЦІЯ
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН
КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

БАЛАБАНОВА Н.В.,
к.н. з держ.упр., доцент
Маріупольський державний університет (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПОЛІТИКИ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Розвиток світового господарства сучасного етапу характеризується значними трансформаціями, зумовленими, зокрема, прискореним економічним розвитком країн, що розвиваються та поглибленням процесів економічної та торговельної інтеграції. Зазначені тенденції призводять до зростання глобальної конкуренції між національними економіками у сфері виробництва та збуту товарів та послуг, що, в свою чергу, спонукає до все частішого застосування країнами світу інструментів протекціонізму. За даними Global Trade Alert кількість запроваджених протекціоністських заходів протягом останніх десяти років має загальну тенденцію до зростання. І хоча загальна кількість заходів щодо лібералізації торгівлі також зростає, дискримінаційних зафіксовано майже втричі більше (рис.1.).

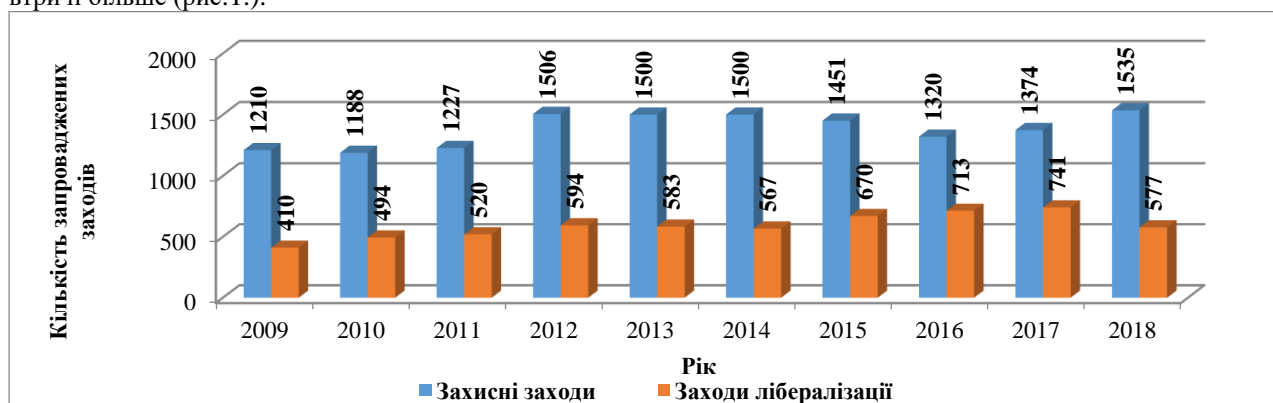

Рис. 1. Кількість державних втручань щодо стимулювання та обмеження торговельних потоків, 2009-2018 рр.

Протягом 2018 року країнами світу було запроваджено 1,535 тисяч заходів протекціонізму та 577 інструментів, спрямованих на стимулювання глобальної торгівлі.

Заходи, що застосовуються країнами для регулювання зовнішньої торгівлі протягом останнього десятиліття носять досить завуальований характер порівняно з традиційними інструментами та реалізуються переважно методами внутрішньої економічної політики. Країни найчастіше використовують такі інструменти, як внутрішні податки та збори, державні закупівлі, вимоги використання місцевих компонентів у виготовленні кінцевих продуктів, субсидування для підтримки національних виробників. Найпоширенішими методами впливу на зовнішні торговельні потоки для розвинених країн стали вимоги дотримання національних стандартів, певних екологічних та санітарних-гігієнічних норм.

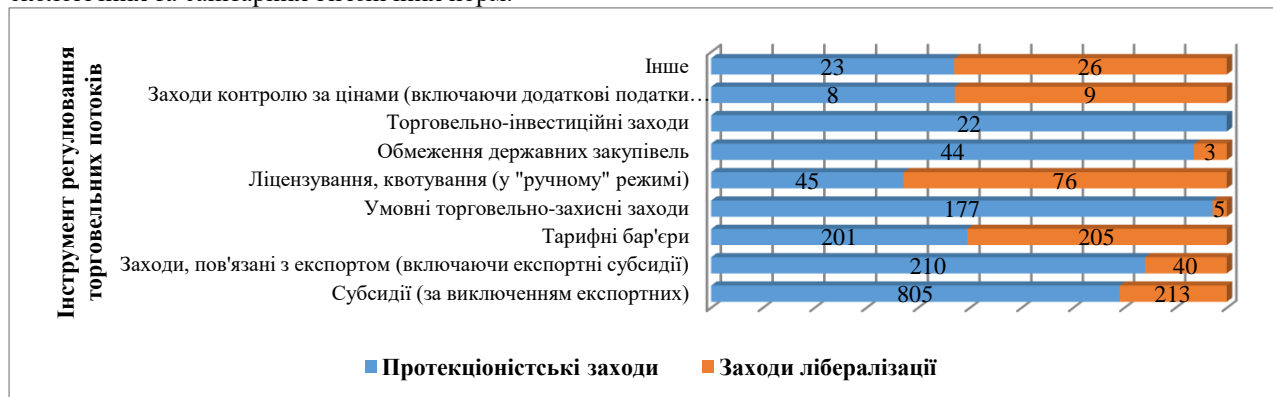

Рис.2. Розподіл заходів обмеження та стимулювання торговельних потоків, 2018 р. (од.)

Протягом 2018 року уряди країн найчастіше звертались до використання субсидування національних виробників (рис.2.). На долю такого захисного інструменту припадає більше половини (52%) всіх використаних заходів. Субсидії, які надаються національним виробникам, не пов'язаним з експортом, дозволяють останнім

збільшувати потужності, тим самим знижуючи обсяги імпортованих країною товарів. Крім того, субсидії дають змогу стимулювати внутрішній попит через зростання доходів місцевого населення внаслідок створення нових робочих місць. Також заходи стимулювання експорту (14%) та тарифні бар'єри (13%) були найбільш поширеними у 2018 році.

Рейтинг країн, які найчастіше вдавались до протекціоністських заходів за підсумками 2018 року очолює Китай. Загалом майже 50% всіх зафіксованих випадків дискримінації комерційних і торговельних інтересів країн-партнерів припадає на 10 країн світу (табл.1.). Це розвинуті та швидкозростаючі країни, які активно захищають своїх національних виробників.

Таблиця 1

Топ-10 країн за рівнем запровадження протекціоністських заходів, 2018 р.

№	Країна	Частка у запроваджених протекціоністських заходах, %	Частка у світовому експорті, %	Частка у світовому імпорті, %
1	Китай	14,31	12,81	10,86
2	Канада	7,67	2,32	2,34
3	США	7,67	8,58	13,28
4	Німеччина	3,87	8,05	6,57
5	Індія	3,72	1,66	2,58
6	Аргентина	2,82	0,32	0,33
7	Франція	2,7	2,93	3,35
8	Бразилія	2,39	1,24	0,92
9	Іспанія	2,27	1,69	1,91
10	Італія	2,27	2,8	2,53
-	Разом	49,69	42,4	44,67
-	Інші країни світу	50,31	57,6	55,33

Також можна проаналізувати ТОП-10 товарних груп (секторів), до яких дискримінаційні заходи застосовувалися найбільше. Через розв'язання торговельного протистояння між США та КНР, основними галузями промисловості, щодо яких було впроваджено інструменти протекціонізму – металургія (вироби з чорних металів, чорні метали), автомобільна промисловість, хімічна промисловість та продукція сільського господарства (зернові, олійні культури). На зазначені товарні групи припадає близько 50% світового експорту.

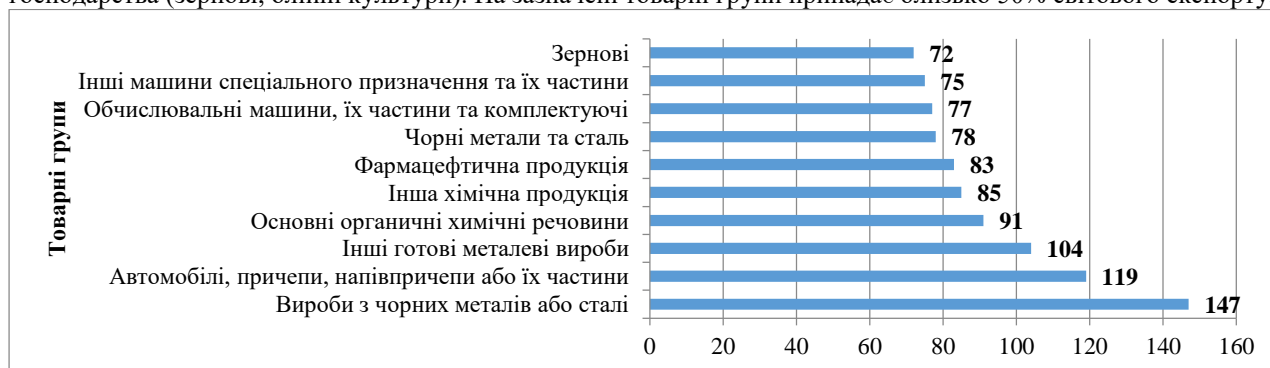

Рис. 3. Топ-10 товарних груп, до яких країни світу застосовували протекціоністські заходи, 2018 р. (од.)

Частка експорту, яка підпадає під дію захисних механізмів щорічно поступово зростає. Експерти міжнародних організацій вважають, що формування та закріплення глобальної тенденції до застосування країнами світу дискримінаційних інструментів може призвести до уповільнення зростання глобальної економіки, адже введення бар'єрів перешкоджає розвитку кооперації між країнами, позначається на обміні та розповсюдженні технологій та інновацій. У середньостроковій перспективі протекціонізм призводить до зниження внутрішнього виробництва, продуктивності та інвестицій, адже зазвичай дискримінаційні заходи однієї країни викликають зворотну реакцію інших країн світу.

Проте враховуючи досвід окремих азіатських країн, які у своєму розвитку впроваджували політику поступової інтеграції до світового господарства, використання захисних інструментів по відношенню до іноземних підприємств та помірна торговельна відкритість у середньостроковій перспективі стають інструментами розвитку національного виробника та формування національного ринку та стимулювання внутрішнього попиту.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт організації Global Trade Alert [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.globaltradealert.org/global_dynamics
2. Офіційний сайт Світової організації торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.wto.org
3. Чи потрібен Україні протекціонізм? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uifuture.org/publications/news/24726-chy/potriben/ukraini/protেকcionism>

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК СВИТОГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

У сучасних умовах існування економічно розвиненої держави немислимо без його повної інтеграції у світове господарство завдяки інтенсивним зовнішньоекономічним зв'язкам. В останні десятиліття розвиток процесів глобалізації наклало помітний відбиток на всю сукупність світогосподарських відносин.

На даний момент одним з основних напрямків, які зумовлюють і одночасно синтезують розвиток всіх форм міжнародних економічних відносин, є процес глобалізації економіки. У цілому цей процес носить універсальний характер і охоплює не тільки сферу економіки, а й практично всі інші сфери суспільного життя: політику, соціальну сферу, систему інформації, освіту і культуру і т.д. Це накладає свій відбиток на комплекс міжнародних економічних відносин, не тільки змінюючи їх форми, а й вносячи нові риси [1, с.25]. Очевидно, що всі ці процеси повинні були отримати своє відображення в розвитку теорій світового господарства, де теорії глобалізації економіки зайняли особливе місце. Оцінюючи сформувалися в останні роки теоретичні погляди з проблем глобалізації економіки, можна умовно виділити три основних напрямки різних підходів економістів і політологів: 1) гіперглобалістське; 2) скептичне; 3) трансформаційне.

Перше з трьох зазначених напрямків - гіперглобалістське - пов'язане з абсолютизацією процесу стирання національних кордонів і зникнення культурних відмінностей між країнами. Визначальним тут стає вільний рух капіталу, товарів та інформації в рамках єдиного глобального ринку, процес формування якого йде ще з 70-х рр. ХХ ст. У цих нових умовах, на думку представників цього напрямку, національний егоїзм стає безглуздим. До числа найбільш яскравих його представників можна віднести К. Омаї (K. Ohmae), Ф. Фукуяма (F. Fukuyama) і Р. Райх (R. Reich).

Критика гіперглобалізму значною мірою здійснюється в рамках робіт представників так званого скептичного напрямку. До числа його активних прихильників можна віднести С. Хантінгтона (S. Huntington), П. Хірста (P. Hirst), Г. Томпсона (G. Thompson), С. Краснера (S. Krasner). Узагальнюючи позиції зазначених авторів, можна їх звести до наступних основних тез:

- досягнення загальної культурної конвергенції в кінцевому підсумку неможливо;
- відбувається в сучасних умовах транснаціональне рух товарів, робочої сили, капіталу має свою історію і знало в цій історії і свої злети, і падіння, прогрес і регрес;
- хоча в історії і проявляється певне обмеження ролі держав, загрози націям і національним державам, тим не менш, не існує.

Представники так званого трансформаційного напрямку вважають, що глобалізація "перевлаштовує і реорганізує силу, функції і владу національних урядів". При цьому, незважаючи на те, що в межах своїх територій національних держав належить "вища законна компетенція", "на цю компетенцію накладаються зростаюча юрисдикція інститутів внутрішнього управління та обмеження і зобов'язання, що випливають з міжнародного права". Цілком зрозумілою реакцією на суперечності і негативні прояви фактично реалізованої в останні роки неоліберальної моделі глобалізації є розвиток таких течій суспільної думки (і, відповідно, громадських рухів), як антиглобалізм і альтерглобалізм [4, с.89]. При цьому в якості головного об'єкта критики з боку антиглобалістів і альтерглобалістів виступає, перш за все, керівництво Сполучених Штатів Америки. Подібного роду позиція керівництва США має свої глибокі історичні корені. Аналіз зазначених напрямків економічної науки зайвий раз показує, наскільки складним, неоднозначним і суперечливим явищем виступає процес глобалізації світової економіки. Він має свою логіку і діалектику розвитку. Подальший розвиток процесу глобалізації буде залежати від того, наскільки всебічне і послідовно не тільки провідні країни світу, а й країни, що розвиваються і країни з перехідною економікою будуть відстоювати свої національні інтереси, а найбільш авторитетні міжнародні організації (перш за все системи ООН) будуть на практиці прагнути до формування системи дійсно справедливих міжнародних відносин.[5, с.3]

Цільною системою світове господарство стало лише на кордоні століть (XX і XXI). Однак на шляху до глобалізації світової економіки був пройдений не один етап її розвитку.

Перший етап формування сучасної світової економіки (XIV - кінець XIX ст.) Виділяється в зв'язку з появою світового товарного ринку і світової торгівлі, які стали першими елементами процесу глобалізації світової економіки.

Другий етап розвитку світового господарства (кінець XIX ст. - початок ХХ в.) Може бути охарактеризований як етап переходу початкового капіталізму в стадію монополізації виробництва. Також в цей час відбувається розділ світової території і зон економічного впливу між провідними державами, посилюються транскордонні потоки капіталу (вивезення). Зростає різноманітність форм економічних відносин між країнами: крім обміну товарами також стала практикуватися міграція окремих факторів виробництва між державами. На цьому етапі закладаються фундаментальні основи міжнародного поділу праці, а також майбутньої глобалізації світової торгівлі.

Третій етап на шляху до світової глобалізації (проміжок між I і II Світовими війнами) був руйнівним для минулих успіхів в налагодженні світогосподарських зв'язків. Хоча економічний розвиток в цей період суттєво прискорилося (з'являються перші міжнародні корпорації), фінансова система на транснаціональному рівні вкрай нестійка і нестабільна, з індустриальних країн йде довгостроковий капітал.

Четвертий етап (з моменту закінчення II Світової війни до початку 90-х рр.) - період нової перебудови відносин економічного плану між державами, спроби знайти новий порядок для світового господарства. Основний вплив на міжнародну економіку надають лібералізація зовнішньоторговельної політики, зростання продуктивності праці, прискорення прогресу в сфері науки і техніки і, як наслідок, небачений раніше темп зростання економіки. На даному етапі закладається основа глобалізації світових фінансів, будується макросистема регулюють світовий економічний розвиток організацій фінансової та економічної спрямованості (ООН, МВФ, Світовий банк і торгові організації МБ і СОТ). До 50-х років розпадається колоніальна система, яка регулює взаємодію метрополій з колоніями.

П'ятий етап (з початку 90-х рр.) - поточний період розвитку світової економіки. Ключовими факторами стають розпад соціалістичної системи, очолюваної СРСР, і, отже, перехід до ринкової економіки колишніх держав соцблока в Центральній і Східній Європі та решти колоній, зростання відкритості ринків цих країн. В умовах глобалізації поточний рівень розвитку світового господарства характеризується рядом особливостей:

- Лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків;
- Транснаціоналізація капіталу і виробництва;
- Регіональна економічна інтеграцію;
- Інтернаціоналізація господарського життя;
- Уніфікація правил господарського життя, створення системи міждержавного регулювання світогосподарських зв'язків [3, с.132]

Більшістю дослідників глобалізація розглядається як розширення, інтенсифікація та поглиблення світової взаємозалежності та взаємопов'язаності, що виявляється у всіх аспектах сучасного життя. Розширене глумачення глобалізації нерідко веде до її ототожнення з інтеграцією і інтернаціоналізацією. У той же час, слід зазначити, що інтернаціоналізація, як форма організації світогосподарських зв'язків, є лише попередником глобалізації, певною стадією в розвитку світового господарства. Значна інтенсифікація господарських зв'язків між країнами в кінці 20 ст. дозволила говорити про глобалізацію, що є якісно новим етапом інтернаціоналізації економіки. Вона охоплює в тій чи іншій мірі майже всі країни світу, в зв'язку з чим різко підвищується роль ТНК, найбільші з яких розглядають як сфери своєї діяльності весь світ [4, с.51]

Резюмуючи, ми зрозуміли, що глобалізація впливає на світогосподарські відносини як позитивно, так і негативно. З позитивних рис:

1. Міжнародна конкуренція, породження світової глобалізації є потужним стимулятором виробництва. Жорстка конкуренція веде до зростання якості вироблених товарів і послуг.
2. В умовах глобалізації світового господарства досягається ефект економії на масштабі, що веде до зниження цін і пом'якшення змін в економічних циклах.
3. Незаперечна вигода, яку приносить глобалізація світової торгівлі всім її учасникам. У свою чергу освіту торгових союзів веде до зростання темпів світової глобалізації.
4. Продуктивність праці зростає за рахунок впровадження нових технологічних рішень.

Тепер про негативні сторони:

1. Розподіл позитивних ефектів глобалізації світової економіки нерівномірно. Так, в розрізі галузей промисловості деякі з них залишаються у вигаді: з-за кордону приходять кадри з потрібною кваліфікацією і додаткове фінансування, проте інші втрачають в конкурентоспроможності, потреба в них знижується. Зміни такого плану позначаються на національних економіках окремих країн, ведуть до зростання безробіття і вимушеним змін в структурах господарства.

2. Продовження попередньої тенденції можна назвати явище деіндустріалізації економіки. Баланс в даному випадку зміщується від обробних галузей до сфери послуг. Місцевим кадрам найчастіше потрібна переучуватися, щоб підлаштуватися до змін, викликаних глобалізацією світової системи, змінювати свою кваліфікацію, щоб знайти нову роботу в іншій галузі.

3. Зростає розрив в оплаті праці працівників з кваліфікацією і без. У той час як зарплата у освічених працівників зростає, некваліфіковані кадри змушені задовольнятися дуже скромною оплатою, якщо для них взагалі залишиться робота. Породжуване цим процесом, безробіття погано позначається на репутації світової глобалізації. Однак при іншому погляді вона виступає стимулом до розвитку, навчання та підвищення кваліфікації співробітників.

4. Під впливом світової глобалізації змінюється екосистема, росте ймовірність конфліктів з приводу володіння і користування природними ресурсами. Основною причиною подібних конфліктів може стати нерациональне використання лісових, водних та інших ресурсів. Шкода, що подібна діяльність завдає планеті і її жителям, може бути непоправною.

Підсумовуючи, можна сказати, що глобалізація викликана об'єктивними факторами світового розвитку, поглиблення міжнародного поділу праці, науково-технічним прогресом в області транспорту і засобів зв'язку. Таким чином, проводячи дослідження з даної теми, з'ясувалося, що глобалізація дійсно впливає на розвиток світогосподарських відносин.

Список використаних джерел:

1. Воронкова В. Глобалізація як процес універсалізації стосунків між державою та ринком. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_35_2.pdf
2. Герасименко П. Глобалізація як феномен сучасності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2012/09/2/205852/>
3. Дахно І. Зовнішньоекономічна діяльність. – Київ: Центр навчальної літератури. – 2018. – 356 с.
4. Мельник Л. «Зелена» економіка. Досвід ЄС і практика України у світлі III і IV промислових революцій. – Київ: Університетська книга., 2018. – 463 с.
5. Смолій А. Глобалізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Globalizaciya

ГАЛЮК Т.С.,

студентка 2 курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Економіка»

Маріупольський державний університет (Україна)

УКРАЇНА НА СВІТОВОМУ РИНКУ ТОВАРІВ

Початок нового століття характеризується принципово новою ситуацією у сфері міжнародної торгівлі: можна казати про нову роль міжнародної торгівлі як у системі міжнародних економічних відносин загалом, так і з точки зору ефективності макроекономічних та комерційних систем, параметрів їх конкурентоспроможності за умов відкритої економіки. Завдання ефективної інтеграції національних економік до системи світового господарства примусили майже всі країни переорієнтувати стратегію національного економічного розвитку, і зокрема - змінити механізм регулювання зовнішньоторговельних зв'язків у відповідності до загальноприйнятих принципів міжнародної торгівлі, адже умовою економічної інтеграції постає зняття бар'єрів, які захищають національні економіки від конкуренції ззовні.

Здійснення зовнішньоторговельної діяльності, еволюція місця країни в системі світового поділу праці повинні сприяти економічному зростанню, захисту як загальнонаціональних інтересів, так і інтересів окремих господарських агентів, збалансованому розвитку економіки, досягненню рівноваги внутрішнього ринку, а також стимулювати прогресивні структурні зміни [1].

Високий ступінь мінливості, який притаманний системі світової торгівлі, динамізм кон'юнктури світових ринків, наявність великої кількості диверсифікованих чинників регулювання економік країн-учасниць міжнародного товарного обміну та їхніх міжнародно-торговельних сегментів спричиняють до необхідності проведення дослідження цієї сфери на кожному етапі її розвитку, особливо зважаючи на те, що інформаційні реалії зумовлюють особливо швидкі зміни моделей відкритих економік, умов міжнародного співробітництва.

Друга половина ХХ ст. характеризувалася стрімкими показниками розвитку світових товарних ринків та одночасними змінами у міжнародному розподілі праці. Країни-лідери світового ринку поступово переорієнтували своє виробництво із сільськогосподарської продукції та продукції з низькою доданою вартістю на користь високотехнологічної та наукомісткої продукції, відповідно посідаючи провідні позиції на світових товарних ринках машинобудування, металообробки, хімічної промисловості [2].

Основною тенденцією сучасного етапу розвитку міжнародної торгівлі товарами є збільшення питомої ваги продукції обробної промисловості (3/4 світового експорту) і скорочення частки сировинних товарів. Динаміка міжнародної торгівлі товарами має наступні особливості: майже 40% вартості світового експорту припадає на технічно складну, диференційовану продукцію - машини й транспортне устаткування. Збільшення експорту продукції машинобудування супроводжується одночасним зростанням торгівлі компонентами, вузлами, деталями, напівфабрикатами.

Економіка України є надзвичайно експортно-орієнтованою. Частка промислової продукції, що експортується, коливається на рівні майже 44% від загального обсягу промислового виробництва і становить близько 45% від ВВП. Понад третину вартості загального експорту припадає на продукцію металургійної галузі, а частка в експорті продукції хімічної та нафтохімічної промисловості дорівнює 15%, машинобудівної - 10%, аграрного сектору та харчової промисловості - 14%. Подібний вплив на зростання національної економіки має й імпорт. За результатами 2018 р. частка високотехнологічних інвестиційних товарів, сировини та енергоносіїв у загальному обсязі імпорту складала понад 60%, що й визначило й визначатиме у подальшому динаміку економічного зростання.

Така структура ВВП і його залежність від зовнішньоекономічної діяльності підтверджує важливість розвитку зовнішньої торгівлі, необхідність нарощування експорту, розширення доступу українських товарів на зовнішні ринки.

Розглядаючи дані про структуру валового внутрішнього продукту України за кінцевим використанням, можна побачити і динаміку співвідношення експорту та імпорту України за останні роки.

Зовнішньоторговельний баланс України з 2005 по 2018 (млн. грн.)

Номінальний ВВП за рік	Експорт товарів		Імпорт товарів		Сальдо		
	млн.грн.	% ВВП	млн.грн.	% ВВП	млн.грн.	% ВВП	
2009	913345	423564	46.4	438860	-48.0	-15296	-1.7
2010	1082569	549365	50.7	580944	-53.7	-31579	-2.9
2011	1316600	707953	53.8	779028	-59.2	-71075	-5.4
2012	1408889	717347	50.9	835394	-59.3	-118047	-8.4
2013	1454931	681899	46.9	805662	-55.4	-123763	-8.5
2014	1566728	770121	49.2	834133	-53.2	-64012	-4.1
2015	1979458	1044541	52.8	1084016	-54.8	-39475	-2.0
2016	2383182	1174625	49.3	1323127	-55.5	-148502	-6.2
2017	2982920	1430230	47.9	1618749	-54.3	-188519	-6.3
2018	3558706	1608890	45.2	1914893	-53.8	-306003	-8.6

Вочевидь, разом із зростанням обсягів експортно-імпорتنих операцій, імпорт в Україну в останні 10 років хронічно випереджає експорт, а їх різниця в деякі роки становить більш 8% ВВП. Не менш суттєві зміни відбулися й у товарній структурі українського експорту та імпорту. Перш за все, слід зазначити, що в експорті нашої країни домінуючою стає продукція, прямо чи опосередковано пов'язана із сільським господарством. Якщо у 2005 р. частка продуктів рослинного походження, жирів та олій, а також готових харчових продуктів складала 17,8%, то за 7 місяців 2018 р. вона досягла 38%. У цілому такі зміни слід оцінити як позитивні, оскільки Україна намагається використовувати свої конкурентні переваги, пов'язані зі сприятливими природними умовами для ведення сільського господарства. Разом з тим ще досить низькою залишається питома вага експорту товарів з високим вмістом доданої вартості (готових харчових продуктів), що може розглядатися як резерв для подальшого підвищення ефективності експорту сільськогосподарської продукції.

До резервів можна віднести й використання ще однієї природної переваги. За запасами залізної руди Україна посідає третє місце у світі (після США та Австралії). На її частку припадає більше 10% світових запасів цієї сировини [4]. Однак в останні роки питома вага експорту руди та чорних металів має стійку тенденцію до зниження. Особливе занепокоєння викликає зменшення питомої ваги виробів з чорних металів. І проблема тут не стільки у тенденціях світових ринків (а вони реально зменшуються), скільки у низькій конкурентоспроможності української продукції. І програє вона навіть не через високі витрати (ці витрати компенсуються переоціненим доларом), а через низьку якість продукції. Деіндустріалізація, яка реально відбувається в Україні протягом останніх двох десятиліть.

Перебуваючи складовою частиною радянської економіки, українська була орієнтована на участь у МПП переважно серед країн - членів СЕВ. Особливістю цього інтеграційного угруповання було централізоване регулювання зовнішньоекономічних зв'язків. Це дозволило захищати національні економіки від подій міжнародного ринку, але одночасно лишало можливості постійно об'єктивно оцінювати рівень ефективності національного виробництва. І як наслідок таких умов - відсталість від світових інтеграційних процесів і випадання з світових господарських зв'язків.

Участь України в регіональному співробітництві передбачає більш високий ступінь економічної взаємозалежності, формування однорідного середовища діяльності суб'єктів господарювання.

Взагалі, для того, щоб Україна могла скористатися можливостями, які виникають у зв'язку із процесом розширення ЄС та наближенням європейських кордонів, необхідно послідовно, з урахуванням змін у регіональному економічному середовищі реалізовувати власну політику розвитку, спрямовану на інтеграцію у світове господарство [3]. Така політика має включати:

- структурну трансформацію експортних галузей з метою збільшення частки кінцевої продукції у загальному обсязі експорту. Необхідна ефективна державна політика щодо стимулювання експорту, зокрема, продукції високотехнологічних галузей;

- диверсифікацію напрямів постачання товарів і послуг з/до країн ЄС, у тому числі нових членів;

- забезпечення розвитку ринку послуг, який може надати додатковий поштовх загальному розвитку української економіки. Однак це значною мірою залежатиме від державної політики, створення відповідної законодавчої бази, а також сприятливого інвестиційного режиму на ринку послуг[4].

Таким чином, проведений аналіз дозволяє сформулювати такі висновки:

1. Масштаби та динаміка зовнішньої торгівлі України мають жорсткий зв'язок з обсягом ВВП та його динамікою (розрахованою за поточним валютним курсом) та більш-менш вільні від коливань світової кон'юнктури. Тому шукати шляхи поліпшення показників зовнішньоторговельної діяльності потрібно, перш за все, всередині країни.

2. Географічні й товарні структурні зрушення у зовнішній торгівлі України в цілому мають позитивний

характер. Вони відображають переорієнтацію експорту та імпорту на більш розвинені ринки, що, з одного боку, розширює потенційні можливості для збільшення зовнішньоторговельного обороту, а з іншого – створює певні додаткові перешкоди (підвищений рівень конкуренції, високі вимоги до якості, нові процедурні бар'єри тощо). Аналіз показує, що незворотні зміни у структурі експорту та імпорту ще не відбулися та потенціал української економіки використовується не повністю.

3. Найбільшим позитивом останніх років є поліпшення сальдо зовнішньоторговельного балансу. Цей показник поліпшився як для торгівлі з окремими групами країн, так і в економіці України в цілому. Отже, незважаючи на значне зменшення обсягів експорту та імпорту, за останні роки склалися в цілому позитивні «стартові умови» для формування нової географічної і товарної структури зовнішньої торгівлі України, яка б відповідала стратегічним цілям нашої країни та сьогоденним реаліям. Реалізація цих потенційних можливостей буде залежати, перш за все, від внутрішніх процесів, що відбуватимуться в нашій державі.

Список використаних джерел:

1. Козак Ю.Г. Міжнародна торгівля: [Підручник] / Ю.Г. Козак; 5-е вид., випр. і доп. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 272 с.
2. Зовнішньоторговельні аспекти конкурентної політики України в умовах СОТ: [Монографія] / За заг. ред. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. - 309 с.
3. Мазурок П.П. Глобальна економіка: [Навч. посібник] / П.П. Мазурок. - Львів: Магнолія 2006, 2015. – 208 с.
4. Міжнародні стратегії економічного розвитку: [підручник] / Під заг. ред. Ю. В. Макогона. - К.: Освіта України, 2009. – 420с.

GOGITIDZE E.,

student of the faculty of economics and business
Ivane Javaxishvili Tbilisi State University (Georgia)

DEVELOPMENT TENDENCIES OF THE TRADE RELATIONS BETWEEN GEORGIA AND TURKEY

Turkey is main trade partner of Georgia and has important impact on the national economic growth. After the collapse of Soviet Union Georgia was in difficult situation. Having no trade partner abroad and no experience in foreign trade made very hard not only to export, but also import such important products as food and fuels. In this situation Georgia needed new strong and stable trade partner, this country for Georgia has become Turkey.

Turkey was one of the first countries that recognized Georgia's independence after collapse of the SU and restored diplomatic relationship on May 21, 1992. The first agreement of trade between Turkey and Georgia was signed on May 16, 1994 – On Support and Cooperation in the sphere for Customs. After that Turkey become the hugest and major trade partner for Georgia and reached almost 20% of the trade turnover. In 1995 the foreign trade turnover between this two nation was USD\$ 127,142 million and by 2018 it had reached USD\$ 1,7 billion. Avoiding double taxation and free trade agreement, which was agreed between Georgia and Turkey in 2007, helped to increase trade and both political and economic relations has been strengthened.

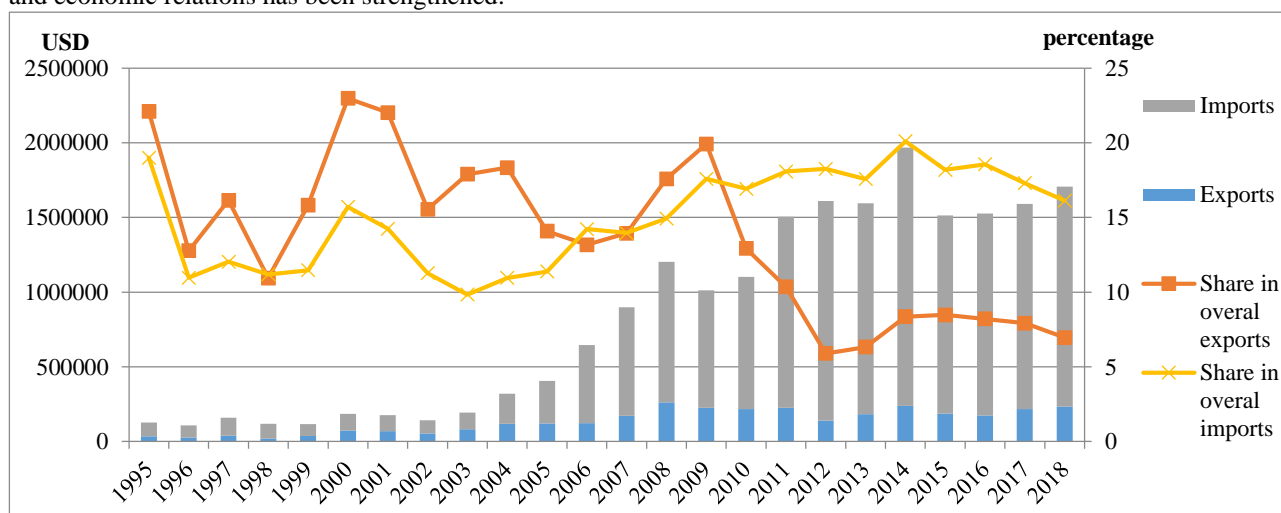

Fig. 1. Trade between Turkey and Georgia

National Statistic Office of Georgia (Geostat)
<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/35/sagareo-vachroba>

Currently, trade, economic and political relations between Turkey and Georgia are widening. As we can see on the chart trade between these two countries has an increasing trend. According to the 2018 data trade turnover compared to the previous year has been increased by 7% and amounted to USD\$1 704,6.

- Exports increased by 7% and amounted USD\$ 232,7 million.
- Imports increased by 7% and amounted USD\$ 1 472 million.

Despite the many economic benefits that both countries gained from the free trade agreement, many economists think that agreement makes some threats for Georgia, because agreement matches with economic interest of Turkey more than Georgia's interests. The main problem is that Georgia has the negative trade balance with Turkey and as we can see from the chart this procession has continuous temper from 2008. According to the last data import of Georgia from Turkey is about 6 times higher than export of Georgia to Turkey.

Foreign trade has important part in country's economic growth, its balance and structure remain a major microeconomic and macroeconomic challenge for the state. In 90's when Georgia was in trouble and needed new partners, ideas and capital. Turkey was one of the first countries which quickly started partnership with Georgia and became stable and major trade partner. Without Turkey it would be harder for Georgia to start new economic life in the competitive world. Nowadays, based on 2018 data, Turkey is the biggest trade partner for Georgia and has reached 13,6% of the total turnover. Thus, after considering threats and opportunities we can conclude that the Turkish-Georgian relations is good case of the voluntary cooperation, the best example of effectively achieving common goals and finally we can say that trade with Turkey has played and plays big role in Georgia's economic growth and it has big potential, from which both countries can gain economic benefit.

List of references:

1. Jandieri G., "Turkish-Georgian Economic Relationship", Expert Opinion No 58. Tbilisi: Georgian Foundation for Strategic and International Studies, 2016 p. 3-15.
2. Chechelashvili V., "Georgia's foreign trade in 2018: trends and challenges" Expert Opinion No 118. Tbilisi :Georgian Foundation for Strategic and International Studies, 2019 p. 3-4.
3. External Trade of Georgia 2018, National Statistics Office of Georgia, 2019 p. 13-15.
4. Foreign Trade of Georgia 2018, Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia, 2019 p.22-23.

ГУНЬКО К.В.,
студентка 3 курсу
спеціальності «Економіка»
Маріупольський державний університет (Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

На перший погляд глобальне економічне зростання здається стабільним, але за ним ховаються фундаментальні ризики й диспропорції. У 2018 р. зростання світової економіки сповільнилося до 3%, що відображає більш слабкі, ніж очікувалося, обсяги торгівлі та інвестицій. Ослаблення отримали такі країни з розвинутою економікою, як Сполучені Штати й особливо зона євро, і більш дрібні азіатські країни. Уповільнення активності розвитку було ще більш помітним у країнах з ринком, що формується і в розвинених країнах, включаючи Бразилію, Китай, Індію, Мексику і Росію, а також у деяких країнах, що зазнають макроекономічний і фінансовий стреси.

Таблиця 1

Річні оцінки й прогнози рівня світового розвитку, 2015-2021 рр.

Реальний ВВП (%)	2015	2016	2017	2018e	2019f	2020f	2021f
Світ	2,9	2,6	3,1	3,0	2,6	2,7	2,8
Країни з розвинутою економікою	2,3	1,7	2,3	2,1	1,7	1,5	1,5
Країни з ринком, що формується, і країни, що розвиваються	3,8	4,1	4,5	4,3	4,0	4,6	4,6
Східна Азія і Тихоокеанський басейн (EAP)	6,5	6,3	6,5	6,3	5,9	5,9	5,8
Європа і Центральна Азія (ECA)	1,1	1,9	4,1	3,1	1,6	2,7	2,9
Латинська Америка і Карибський басейн (LAC)	0,1	-0,3	1,7	1,6	1,7	2,5	2,7
Близький Схід і Північна Африка (MNA)	2,9	5,1	1,2	1,4	1,3	3,2	2,7
Південна Азія (SAR)	7,1	8,1	6,7	7,0	6,9	7,0	7,1
Африка на південь від Сахари (SSA)	3,0	1,3	2,6	2,5	2,9	3,3	3,5

Джерело: WorldBank Data profile [1]

* e = оцінка; f = прогноз.

Прогнози Світового банку часто оновлюються на основі нової інформації з урахуванням мінливих (глобальних) обставин. Отже, прогнози, представлені тут, можуть відрізнятися від тих, які містяться в інших документах банку.

В цілому, аналізуючи річні оцінки й прогнози рівня світового розвитку на 2015-2021 рр., можна зробити висновок, що з 2018 р. світове економічне становище має тенденцію до спаду. Слабкість зростання обумовлена різким погіршенням виробничої активності й світової торгівлі, більш високими тарифами й тривалою невизначеністю торгової політики, які шкодять інвестиціям та попиту на засоби виробництва. Крім того, через цілий ряд факторів скорочується автомобільна промисловість, що також має значний вплив на економічне становище країн.

Для того, щоб зрозуміти перспективи розвитку світової економіки, необхідно провести аналіз чинних показників реального ВВП країн та зробити прогноз по регіонах щодо подальшого їх становища. Використаємо приведену вище табл.1 «Річні оцінки й прогнози рівня світового розвитку, 2015-2021 рр.», побудовану на основі даних, представлених Світовим банком.

Як ми бачимо, темпи зростання в регіоні Східної Азії й Тихого океану сповільняться з 6,3 відсотка у 2018 р. до 5,8% у 2021. Вперше після азіатської фінансової кризи 1997-1998 рр. зростання в регіоні впаде нижче 6%. У Китаї очікується уповільнення зростання з 6,6% у 2018 р. до 6,2% у 2019, що обумовлено уповільненням світової торгівлі, стабільними цінами на сировинні товари, сприятливими глобальними фінансовими умовами й здатністю влади калібрувати підтримуючу грошово-кредитну і фінансову політику для вирішення цієї проблеми, зовнішніх проблем та інших перешкод. Очікується, що в іншому регіоні темпи зростання також скоротяться до 5,1% у 2019 році, перш ніж скромно відновитися до 5,2% у 2020 і 2021 рр. у міру стабілізації світової торгівлі.

Очікується, що темпи зростання економіки Європи й Центральної Азії, які опинилися на початку 2019 р. на найнижчому за чотири роки рівні — 1,6%, — зростуть у 2020 році до 2,7% на тлі відновлення турецької економіки після різкого спаду. За винятком Туреччини, очікується, що регіональне зростання виросте на 2,6% у 2020 році, у порівнянні з 2,4% у 2019, при невеликому зростанні внутрішнього попиту і невеликого зниження чистого експорту. У Центральній Європі податково-бюджетний стимул і, як наслідок, зростання приватного споживання почнуть зникати в деяких з найбільших економік субрегіону в наступному році, у той час як очікується, що економічне зростання буде помірним, до 2,7% у Східній Європі й помірним до 4% в Центральній Азії. Очікується, що зростання на Західних Балканах виросте до 3,8% у 2020 році.

Темпи зростання економіки Латинської Америки й Карибського басейну у 2019 році знизяться на 1,7%, що відображає складні умови у декількох найбільших економіках і досягне 2,5% у 2020 році, чому сприяло зростання інвестицій в основний капітал і приватного споживання. У Бразилії очікується посилення слабкого циклічного відновлення, при цьому зростання у наступному році виросте до 2,5% з -0,3% у 2016 році. Прогнозується, що Аргентина повернеться до позитивного зростання у 2020 році, коли послаблять наслідки тиску на фінансові ринки, одночасно послабив невизначеність політики в Мексиці, як очікується, допоможе підтримати помірне зростання економіки Мексики у наступному році до 2%.

У 2020 році Близький Схід і Північна Америка очікують зростання економіки на 3,2%, головним чином, завдяки відновленню темпів економічного зростання у країнах-експортерах нафти. Очікується, що темпи зростання економіки цих країн підвищаться у 2020 році до 2,9% під впливом капіталовкладень у країнах ССАГЗ і прискорення економічного зростання в Іраку. Прискорення темпів економічного зростання у країнах-імпортерах нафти буде залежати від ходу реформ економічної політики і сприятливих перспектив розвитку туризму.

Перспективи розвитку економіки Південної Азії представляються позитивними: темпи економічного зростання прискоряться до 7% у 2020 році й до 7,1% у 2021 році. Очікується продовження динамічного зростання внутрішнього попиту, підтримуваного заходами кредитно-грошової й податково-бюджетної політики, особливо в Індії. Прогнозується, що зростання в Індії прискориться до 7,5% у 2019/20 фінансових роках. Зростання Пакистану сповільниться до 2,7% у 2019 фінансовому році.

Очікується, що у 2020 році темпи зростання економіки Африки на південь від Сахари підвищаться до 3,3% за умови більш сприятливого ставлення інвесторів до деяких крупних країн регіону, відновлення обсягів нафтовидобутку в країнах, що є великими експортерами нафти, а також підтримки стійкого зростання економіки в країнах, де частка природних ресурсів у ВВП невелика, за рахунок збереження високих обсягів сільськогосподарського виробництва і стійких державних інвестицій. Хоча в регіоні й прогнозується зростання ВВП на душу населення, він, однак, буде недостатній для істотного скорочення масштабів бідності. У 2020 році темпи економічного зростання у Південній Африці підвищаться до 1,5%, в Анголі — до 2,9%, а у Нігерії — до 2,2%.

У країнах з ринком, що формується, і країнах з ринком, що розвиваються, темпи економічного зростання, за прогнозами, зростуть з найнижчої оцінки за чотири роки — 4% у 2019 році до 4,6% у 2020-21 роках. Цей прогноз передбачає, що негативні наслідки попередніх фінансових тисків зійдуть нанівець у деяких великих країнах, що розвиваються. Економічна діяльність у регіонах Східної Азії, Тихоокеанського регіону та Південної Азії залишається активною, у той час як очікується, що зростання в інших регіонах країн, що розвиваються, відновиться у 2020-2021 рр.

Для того, щоб зменшити ризики для світової економіки й закласти основу для стабільного і стійкого економічного зростання, необхідні невідкладні й конкретні політичні заходи. Динамізм і інклюзивність світової економіки відіграють ключову роль у вирішенні масштабних завдань, поставлених в Порядку денному в галузі сталого розвитку на період до 2030 року. Директивні органи повинні докладати зусиль для того, щоб не допустити зростання короткострокових ризиків, пов'язаних з фінансовими труднощами й загостренням торгових

суперечок, і продовжувати досягнення економічних, соціальних та екологічних цілей в рамках подальшого здійснення довгострокової стратегії розвитку. Рішучі політичні дії спираються на багатосторонній, заснований на співпраці й розрахований на довгострокову перспективу підхід до глобальної політики у таких ключових сферах, як боротьба зі зміною клімату, стійке фінансування, стійке виробництво і споживання, усунення нерівності. Для цього також необхідно подальше просування вперед по шляху до більш гнучкої й здатної до реагування багатосторонньої системи.

Список використаних джерел:

1. WorldBank Data profile [Електронний ресурс] / Офіційний портал Світового банку. — Режим доступу: <https://www.worldbank.org/>
2. World Bank. 2019. Global Economic Prospects, June 2019: Heightened Tensions, Subdued Investment [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/31655/9781464813986.pdf>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ДМИТРЕНКО О.В.,

студентка 3 курсу

спеціальності «Економіка»

Маріупольський державний університет (Україна)

УЧАСТЬ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Безумовно, сучасним міграційним процесам у світі притаманна висока динамічність, що є закономірним за умов глобалізації світового господарства. Форма залучення держави в процеси міграції робочої сили може бути різною: деякі країни є лише постачальниками, а інші – чистими споживачами. Проблема зовнішньої міграції є вкрай гострою для сучасної України. З одного боку, позитивне те, що зовнішня трудова міграція є одним із способів працевлаштування безробітного населення та дає змогу зменшити соціальну напругу в суспільстві. Зовнішня трудова міграція сприяє надходженню в Україну значних коштів зароблених за кордоном, обсяг яких дозволяє говорити про формування специфічного виду інвестування економіки країни (за різними оцінками від 1 до 5 млрд. дол. США щорічно). Проте, з іншого боку, масштаби негативних наслідків зовнішньої трудової міграції значно більші. Насамперед існує загроза втрати значної частини якісної, найбільш економічно активної національної робочої сили, зокрема людського, наукового й інтелектуального потенціалу за умови, коли тимчасова трудова міграція призводить до еміграції та зміни місця постійного проживання. А також дуже негативним явищем є зростання міграції молоді.

Динаміка міграційного руху населення України у 2008 – 2017 роках за даними Державної служби статистики України наглядно демонструє перевищення кількості іммігрантів над емігрантами (рис. 1). Але ця статистика не відповідає дійсності і насправді кількість людей, що виїжджають, набагато більша і обчислюється мільйонами осіб. Цей сучасний етап міграції дещо складніший, він співпав з військовим конфліктом на Сході країни, анексією Криму на тлі значного падіння економіки, причому тут має місце і міграція як переселення, і внутрішня міграція, і міграція робочої сили.

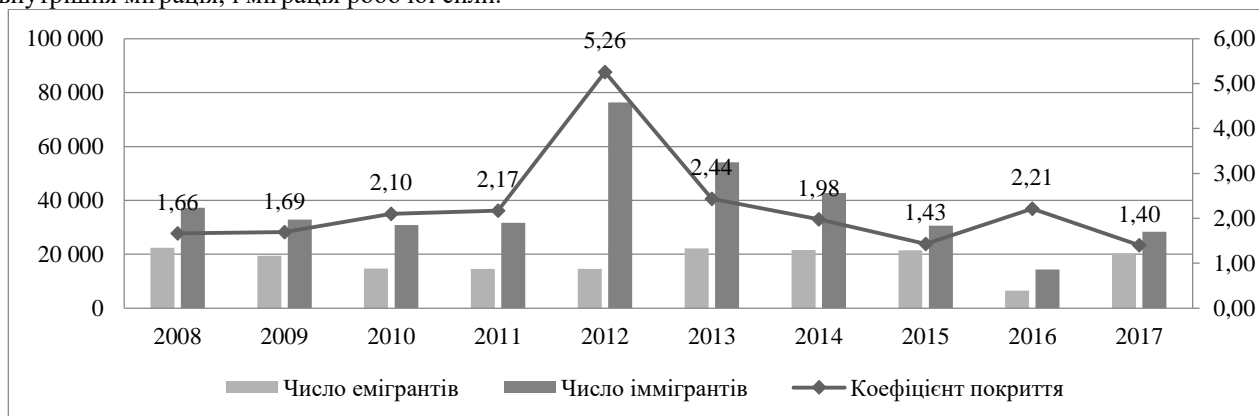

Рис. 1. Динаміка міграційного руху населення в Україні у 2008 – 2017 рр., тис. осіб [2]

Україна передусім є країною-донором, яка постачає людські ресурси за кордон. Кількість емігрантів з нашої країни зростає кожен рік.

Можна виділити 12 основних країн призначення, куди направляються українські емігранти. І з цих 12 країн у цьому списку закономірно лідує Росія з 61%, на другому місці – США з 6% українських емігрантів, а на четвертому – Німеччина, де проживають 5% вихідців з України (рис. 2). І якщо близько 5% емігрантів з України у Польщі значною мірою є наслідком повоєнного обміну населенням, то громади осіб, народжених в Україні, які сформувалися в США, Канаді, Ізраїлі, Італії, Іспанії тощо, є, безумовно, наслідком новітньої, т. зв. четвертої хвилі еміграції [1].

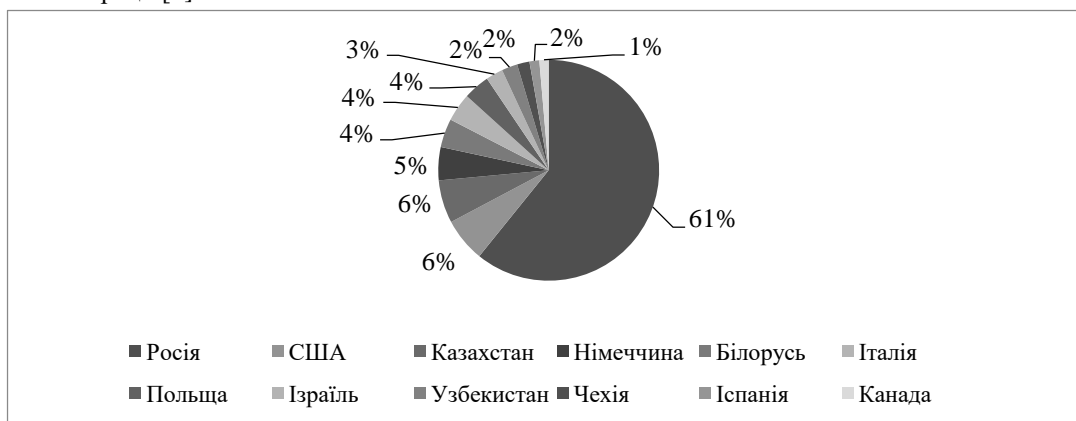

Рис. 2. Географічна структура мігрантів з України у 2018 році, %

Серед основних сфер працевлаштування українських трудових мігрантів у вищезазначених країнах є будівництво (46%), домашній догляд (18%), сільськогосподарський сектор (11%), оптова та роздрібна торгівля (9%), транспортний сектор (4%), готельний та ресторанный сектор (4%), промисловість (4%) та інші види робіт (4%).

Якщо проаналізувати мету перебування за кордоном мігрантів з України, то робота обумовлює поїздки 87,9% мігрантів, навчання 5,3%, возз'єднання родини 3,8%. Найменший відсоток припадає на вимушену міграцію 0,5% та інші.

Що ж стосується іммігрантів в Україну, то за інформацією Державної прикордонної служби, в 2018 р. в Україні побувало понад 27 млн. іноземців. Найбільше приїхало громадян Молдови – 4,1 млн, Білорусі – 2,5 млн, Росії – 1,5 млн, Польщі – 1 млн. Також значний потік приїжджих спостерігався з Угорщини – 828 тис. і Румунії – 645 тис. Відзначається очевидна тенденція до збільшення потоку іноземців в Україну.

Крім цього збільшилася і кількість нелегальних мігрантів. У 2018 році їх було більше на 20-30% в порівнянні з минулим роком.

Найбільше іноземних заробітчан спостерігається у великих промислових містах. Насамперед йдеться про Київ, Харків, Одесу. Переважно це торгівля на величезних ринках. Або промислові міста, де існує нестача робочих рук на низькооплачувані, брудні, небезпечні роботи. У цьому плані Україна, хай зі своєрідними модифікаціями, але наслідує загальносвітовий тренд: мігранти передусім працюють на роботах, які позначаються як три D — Dirty, Dangerous & Dumb, тобто «німа, брудна, небезпечна» робота. Більше того, у цих великих містах є радше нестача робочих рук, пов'язана, очевидно, із демографічними процесами — старінням та падінням народжуваності протягом попередніх 15 років, а також із відтоком активної частини робочої сили за кордон [3].

Для визначення залежності кількості українських емігрантів від таких показників як безробіття, курс долара до гривні, середня заробітна платня та обсяг ВВП (млн. грн.) було застосовано інструментарій економіко-математичного моделювання, зокрема здійснено парний кореляційно-регресійний аналіз та на його основі виявлено та надано кількісну оцінку ступеню та характеру взаємозв'язків. Показники, що впливають на кількість емігрантів були обрані з точки зору логіки, тому можуть підтверджуватися або не підтверджуватися аналізом.

Вихідні дані для проведення кореляційно – регресійного аналізу наведені у таблиці 1. Кількість емігрантів, що представлені у таблиці, виступають результативним показником, усі інші – факторні показники.

Таблиця 1

Вихідні дані для проведення кореляційно – регресійного аналізу

Роки	Кількість емігрантів	Рівень безробіття, %	Курс	Середня ЗП (грн)	Обсяг ВВП (млн грн)
2003	63 699	9,7	5,33	372	267 344
2004	46 182	9,2	5,3	524	345 113
2005	34 997	7,8	5,4	735	441 452
2006	29 982	7,4	5,04	928	544 153
2007	29 669	6,9	5,02	1198	720 731
2008	22 402	6,9	4,86	1574	948 056
2009	19 470	9,6	7,69	1650	913 345
2010	14 677	8,8	7,92	1982	1 082 569
2011	14 588	8,6	7,97	2370	1 316 600

2012	14 517	8,1	8,17	2752	1 408 889
2013	22 187	7,7%	8,21	2979	1 454 931
2014	21 599	9,7%	13,42	3149	1 566 728
2015	21 409	9,5%	21,57	3661	1 979 458
2016	6 465	9,7%	25,92	4482	2 383 182
2017	20 234	9,9%	27,85	6273	2 982 920

На основі кореляційного аналізу (кореляційної матриці), зроблені та проаналізовані наступні висновки:

- найвірогіднішим з точки зору економічного чинника є вплив безробіття на кількість емігрантів, на жаль зв'язок між цими показниками практично відсутній, що можна пояснити даними офіційної статистики, які показують тенденцію до постійного зниження кількості емігрантів, але ця інформація не відповідає дійсності;
- зв'язок між курсом та кількістю емігрантів є помірним та зворотним, так як в умовах постійної девальвації гривні, яка склалася протягом усього аналізованого періоду, обсяги еміграції зростають і навпаки;
- зв'язок між середньою заробітною платнею та кількістю емігрантів сильний та зворотний, що цілком можна пояснити, так як зі зниженням середньої заробітної платні підвищується кількість емігрантів і навпаки;
- зв'язок між обсягом ВВП та кількістю емігрантів також сильний та зворотний, що легко пояснюється, тому що ВВП - це сумарний сукупний вимір, що свідчить про економічне зростання в країні. При зниженні ВВП знижується і валове виробництво, тобто відбувається скорочення, що тягне за собою вивільнення певної кількості робочих місць і, отже, люди емігрують, оскільки вони не задіяні в валовому виробництві.

Факторні показники також взаємопов'язані і мають помірний, сильний та високий зв'язок. Оцінка ступеня тісноти та напрямку зв'язку між зазначеними показниками дозволила отримати результати, які наведені у таблиці 2.

Таблиця 2

Кореляційна матриця залежності кількості емігрантів від факторних ознак

Ознаки	Кількість емігрантів	Рівень безробіття	Курс	Середня ЗП	Обсяг ВВП (млн. грн)
Кількість емігрантів	1				
Рівень безробіття	0,02	1			
Курс	- 0,45	0,61	1		
Середня ЗП	- 0,63	0,44	0,91	1	
Обсяг ВВП (млн. грн)	- 0,66	0,43	0,92	0,99	1

Найбільш адекватні дані були отримані з аналізу взаємозв'язку між показником кількості емігрантів та середньою заробітною платнею і обсягами ВВП. Отже, для подальшого аналізу будуть використані фактори коефіцієнт кореляції між якими перевищує 0,5.

Вибір рівняння регресії, що найбільш точно описує зв'язок між досліджуваними ознаками, здійснювався за такими критеріями, як мінімальна сума квадратів відхилень та максимальний критерій Фішера. Отримані парні рівняння регресії наведені у таблиці 3.

Таблиця 3

Результати парного регресійного аналізу

Критерії	Для зв'язку з середньою ЗП	Для зв'язку з обсягами ВВП
Рівняння регресії	38217,18 – 5,5208*X	40365,37 – 0,0121*X
Коефіцієнт детермінації	0,4	0,44
F - значення	8,6	10,1

В цілому, проведений кореляційно – регресійний аналіз виявив, що досліджувані чинники, зміни яких у показниках свідчать про вплив на кількість емігрантів. Оцінка моделі за вищевказаними показниками дозволяє зробити висновок про адекватність регресійної моделі.

Рівняння парної лінійної регресії свідчать про наступний вплив досліджуваних факторів на показники економічного зростання:

1. При зменшенні середньої заробітної платні на 1 грн. обсяг емігрантів збільшиться на 5,52.
2. За умови зменшення обсягу ВВП на 1 грн. кількість емігрантів збільшиться на 0,01.

Список використаних джерел:

1. UN Population division [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.esa.un.org/UNPP/p2k0data.asp>

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>.

3. Максим Буткевич: «Формується образ мігранта як загрози національній безпеці» // Спільне: журнал соціальної критики. — 2010. — № 1.

СРГАКОВА В.В.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольський державний університет (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ШВЕЙЦАРІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Економічна глобалізація - процес посилення економічної інтеграції між країнами, призводить до злиття окремих національних ринків в один всесвітній ринок. Економічна глобалізація може розглядатися, як в позитивному, так і в негативному аспектах. Вона включає в себе глобалізацію виробничих потужностей, ринків, конкуренцією, технологій, корпорацій і галузей. Процеси глобалізації світогосподарських зв'язків, міжнародної економічної інтеграції, взаємопроникнення економічних систем, що відбуваються в сучасному світі, тісно пов'язані з зростанням ролі і значення окремих країн в системі міжнародного поділу праці, поглибленням їх спеціалізації на виробництві певних видів товарів і послуг, інформаційних продуктів [2, с.47].

Проте, якщо провідним світовим державам приділяється належна увага, то малі розвинені країни, зокрема, європейські, залишаються як би «в стороні», хоча ступінь їх залученості в світогосподарські процеси, як правило, більше, ніж великих країн. Багато в чому це пояснюється тим, що в сучасній Європі основна увага дослідників залучають, перш за все, не проблеми окремих країн, а розвиток всього регіону в рамках Європейського Союзу (ЄС). Специфіка економічного розвитку малих країн Західної Європи, більшість з яких входять до цього об'єднання, «розмивається» в загальноєвропейських інтеграційних процесах. Тим більший інтерес для вивчення окремої країни як учасника світових економічних відносин являє Швейцарія - одна з небагатьох країн, яка до сих пір зберігає відокремлене положення в об'єднаній Європі [4, с.244].

Швейцарія виграє від глобальних економічних зв'язків більше всіх інших країн світу. Швейцарія є мирною, процвітаючою та стабільною сучасною ринковою економікою з низьким рівнем безробіття, висококваліфікованою робочою силою, і одним з найвищих у світі ВВП на особу. Високорозвинений сектор послуг на чолі з фінансовими послугами призводить до постійного вирашу її економіки. В Швейцарія в період між 1990 і 2018 роками ВВП на душу населення збільшився в середньому на 1 190 євро. Швейцарія регулярно займає верхні рядки в світових рейтингах.

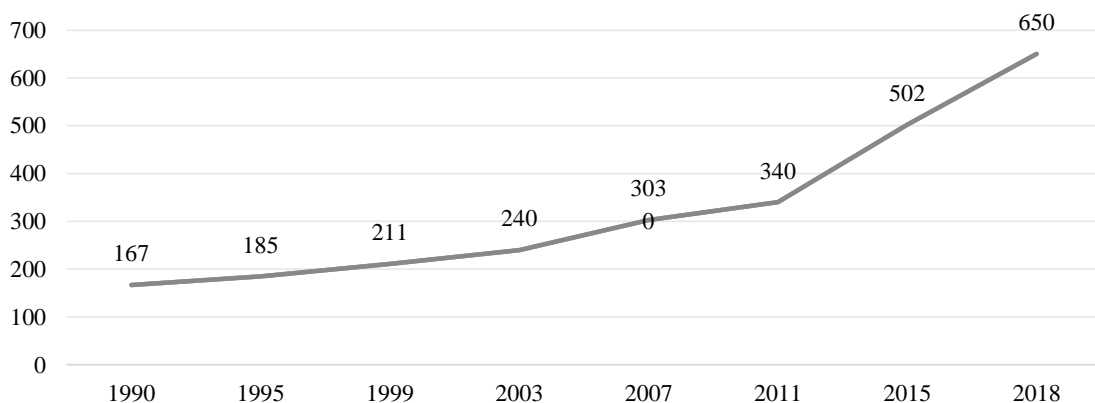

Рис. 1. Розмір приросту ВВП Швейцарії з 1990-2018 рр, млрд. доларів США

Джерело: складено автором на основі [7]

Сприятливий для швейцарських товарів і послуг співвідношення ціни і якості робить їх конкурентоспроможними на світовому ринку, що підтверджується регулярним входженням Швейцарії в топ списків найбільш потужних економік світу. Швейцарія перебуває в лізі країн, зовнішня торгівля яких представляє дуже високу пропорцію їх головних торговельних партнерів - промислово розвинені країни, які становили 79% швейцарського експорту й 88% його імпорту, грає особливо важливу роль. Економіка Швейцарії є однією з найбільш стабільних у світі. Швейцарія – експортоорієнтована країна, це пов'язано перш за все з тим, що відносно невеликий обсяг внутрішнього ринку змушує швейцарські компанії виходити на світову арену, тому експорт займає провідне становище в її економічному житті. Треба зазначити, що завдяки високій

конкурентоспроможності швейцарських компаній на зовнішньому ринку, що обумовлена високою якістю продуктів, що випускаються, більше 90% виробленої в країні продукції вивозиться за кордон [3].

З 2014 року обсяг експорту та імпорту Швейцарії мав негативну тенденцію, але в 2015-2016 роках ситуація поліпшилася та значення експорту та імпорту дорівнювало 7 млрд \$ США. Та вже в 2017 році тенденція знову пішла на спад. Але це не призвело до негативних наслідків для економіки країни, адже обсяг швейцарського експорту і імпорту зріс до рекордних рівнів у 2018 році, незважаючи на глобальну економічну невизначеність, та дорівнював 453 млрд \$ США. Так, на кінець 2018 року відома компанія з економічного консультування PricewaterhouseCoopers склала рейтинг ефективності економік 40 держав, в якому Швейцарія, поступившись зайняла четверте місце [5, с.28].

В останні роки значно збільшилися прямі інвестиції європейських країн в економіку Швейцарії. Оскільки туристичний бізнес стрімко розвивається, значна частина інвестицій спрямована на будівництво готелів і в сферу обслуговування, а також на розвиток транспортної діяльності. Проведена політика довгострокового монетарного забезпечення й банківської таємниці зробило Швейцарію місцем, де інвестори найбільш упевнені в безпеці своїх коштів, у результаті чого економіка країни стає все більше залежна від постійних припливів закордонних інвестицій [1].

Економічний потенціал транснаціональних корпорацій, що базуються в Швейцарії, і глобальний характер їх діяльності припускають широкі перспективи зростання їх ділової активності. Швейцарські корпорації, як правило, вважають за краще не створювати нові підприємства, а купувати контрольні пакети акцій уже існуючих, що, зокрема, не передбачає створення нових робочих місць. При цьому, однак, необхідно враховувати такі особливості швейцарських інвесторів. Основна їх частина, за винятком декількох великих компаній, поки зберігає обережний підхід до інвестицій в закордонну економіку, тому завдання створення сприятливого ділового клімату як основної передумови залучення інвесторів залишається актуальною. У Швейцарії вже в період з 1997 по 2007 рік обсяг інвестицій в основні фонди знаходився на рівні 24% від загального ВВП. У 2009 році через світову кризу цей показник впав до історичного 20-річного мінімуму до 22,7%. З тих пір обсяги інвестицій в Швейцарії послідовно росли, діставшись у 2018 році до 24,5%, що дозволило країні зайняти в Європі почесне третє місце серед найактивніших інвесторів в державу [6].

Таким чином, Швейцарія є світовим чемпіоном глобалізації. Швейцарія визнана однією з найбільш стабільних країн в світі. Сьогодні вона є банківським та фінансовим центром всієї Європи. Економіка країни заснована на ринкових відносинах і обороті фінансового іноземного капіталу. Ця альпійська країна, яка продемонструвала найвище зростання реального ВВП на душу населення в 1990-2018 роках, отримала максимальну економічну вигоду від глобальної взаємозв'язку. Розвиток економіки цієї держави має позитивну тенденцію, що добре впливає на її місце на світовій арені.

Список використаних джерел:

1. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: Монографія. – Київ: КНЕУ, 2014. – С. 104-105.
2. Булатова О. В. Регіональна складова глобальних інтеграційних процесів: монографія. Донецьк: ДонНУ, 2012. 386 с.
3. Владимир О. Роль банківських установ у фінансуванні інноваційного розвитку економіки України // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 2. – С. 34-43.
4. Волошин Ю.О. Конституційно-правове забезпечення європейської між-державної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти. – Київ: Логос, 2010. – 428 с.
5. Гошуляк А.О. Специфіка економічної політики Швейцарії, України та Венесуели на міжнародному фінансовому ринку. – Тернопіль: ТАЕУ, 2017. – 34 с.
6. Закордонцев Н. І. Можливості реалізації передових ідей швейцарського досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму у вищих навчальних закладах України // Наукові записки ТНПУ. Тернопіль: Педагогіка, 2012. – № 3. – С. 135-144.
7. CIA World Factbook [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>

КАННА Д.О.,
студент 3 курсу
спеціальності «Менеджмент»
Маріупольський державний університет (Україна)

РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація - це перехід від економік окремих країн до економіки міжнародного масштабу. Сьогодні в світі промислове виробництво носить міжнародний характер, і гроші швидко і безперешкодно течуть з однієї країни в іншу. По суті, торгівлі кордон не перешкода. При цьому багатонаціональні корпорації зосереджують у своїх руках величезну владу, а діяльність анонімних інвесторів може або сприяти матеріальному процвітання,

або призводити до економічного занепаду в будь-якій точці земної кулі. Глобалізація - це і причина і наслідок сучасної інформаційної революції. Приголомшливі досягнення в галузі телекомунікацій, колосальне розширення комп'ютерних можливостей і створення інформаційних мереж типу Інтернет стимулюють процес глобалізації. Передові технології дозволяють долати будь-які відстані. У цьому сенсі в Україні навіть не залишається вибору. Тому важливо врахувати і використовувати можливості глобалізації, щоб не залишитися осторонь від світових процесів. У всякому разі для України обов'язково потрібна національна стратегія адаптації до цих процесів. Доводиться визнати, що зараз такої стратегії немає.

У 2000 році Міжнародний валютний фонд ідентифікував чотири базові аспекти глобалізації: торгівлю й фінансові транзакції, рух капіталу та інвестицій, міграцію людей та розповсюдження знань. Часто, кажучи про глобалізацію, відзначають її переваги. На думку деяких аналітиків, глобалізація здатна запропонувати ефективні універсальні засоби подолання традиційних проблем.

Природно, глобалізація дозволяє подолати старі проблеми. Але замість них вона породжує нові - наприклад, нові нерівності. Тому не можна говорити про те, що вона не має побічних ефектів і дає всім учасникам рівноправні умови. Адже очевидно, що американський і український робітник знаходяться спочатку в нерівноцінних умовах. А глобалізація апріорі дає переваги потужним державним утворенням. Слабкі ж держави фактично приречені на те, щоб виконувати роль аутсайдерів.

Багато ідеологів глобалізації взагалі виходять з того, що цей процес уніфікує світову спільноту і, врешті-решт, нівелює всі відмінності. При цьому суверенна «територіальна» держава значною мірою взагалі відсувається від самостійного прийняття національної стратегії розвитку. З іншого боку, прихильники глобалізації в Україні нерідко представляють її як альтернативу національній герметичності

Глобалізація світової економіки - це не тільки формування вільної системи світової торгівлі. Це також процес стрімкого розвитку продуктивних сил, що вимагає нового типу виробничих відносин не тільки в окремій країні, а в масштабах всієї планети. Спроби адміністративними методами обмежити доступ іноземних товарів на внутрішній ринок або створити неринкові переваги для власних товаровиробників неминуче будуть провокувати подібну реакцію з боку урядів інших країн. Крім того, при таких обставинах уряд, швидше за все, не матиме можливості і мотивації впроваджувати ті заходи, які б дозволяли забезпечити конкурентоспроможність продукції вітчизняних виробників на зовнішніх ринках.

Ліберальна модель світової торгівлі визначається тим рівнем проникнення технологій і фінансових інструментів, який ми маємо на сьогодні. Але створюючи великі можливості, ліберальна модель економіки вже не в окремій країні, а на глобальному рівні формує свої дуже жорсткі правила гри: або конкуренція, або вимушене збанкрутування. Тільки це вже банкрутство не окремого підприємства, а цілих країн, які повільно, але неухильно, деградуєть - їх залишають громадяни, які роз'їжджаються по світу в пошуках кращої долі. Саме це, на жаль, відбувається сьогодні в Україні.

Для того, щоб Україна вижила як самостійна держава, необхідно зробити все для конкурентності економіки нашої країни, як з точки зору витрат на виробництво, так і з точки зору інвестиційної привабливості. При цьому, варто бути реалістами і усвідомлювати, що сьогодні країна володіє обмеженою кількістю переваг, які здатні забезпечити конкурентоспроможність української економіки.

Перш за все для того щоб стати конкурентоспроможною Україна повинна підвищити якість освіти і науки, поліпшивши умови оплати праці викладачів і наукових працівників, трансформуючи державні витрати з адміністративної сфери в сфери початкового, середнього та вищої освіти, прикладних і фундаментальних досліджень. Необхідно, по-друге, створити умови для здорової конкуренції, скасувавши вплив пожежних, комунальних, санітарних та інших служб на бізнес. Посилити контроль за дотриманням антимонопольного законодавства. Посилити систему контролю якості національної продукції, продовжити практику закупівлі іноземних патентів на сучасні технології. Масове виробництво і конкуренція повинні привести до зниження витрат на одиницю продукції і роздрібних цін. Це дозволить при існуючих доходах значно розширити реальну споживчу корзину.

Список використаних джерел:

1. Івашук І. О., Возьний К. З., Вірковська А. А. Зовнішньоторговельні інтереси країн Європи. Монографія / І. О. Івашук, К. З. Возьний, А. А. Вірковська. – Київ: «Центр учбової літератури», 2018. – 280 с.
2. Липов В. Глобальна економіка : навчальний посібник / В. Липов. - Харків / Київ: ХНЕУ ім С. Кузнеця / ЦУЛ, 2018. - 440 с.
3. Ковтун О. Глобальна економіка : підручник / О. Ковтун, П. Куцик, Г. Башнянин. – Львів: ЛКА, 2014. – 714 с.
4. Куцик П.О., Ковтун О.І., Башнянин Г.І. Глобальна економіка: Принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку: монографія. - Львів: Вид-во Львів. Комерц. Академії, 2015. – 586с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН США В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація – процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. Глобалізація являє собою процес втягування світового господарства, розуміється як сукупність національних господарств, пов'язаних один з одним системою міжнародного поділу праці, економічних і політичних відносин, в світовий ринок і тісне переплетення їх економік на основі транснаціоналізації та регіоналізації. На цій базі відбувається формування єдиної світової мережевої ринкової економіки – геоeкономіки і її інфраструктури, руйнування національного суверенітету держав, що були головними дійовими особами міжнародних відносин протягом багатьох століть. За два століття свого існування США перетворилися з одного з багатьох об'єктів докладання зусиль глобалізації в провідного суб'єкта міжнародних відносин, що визначає тенденції і динаміку сучасної глобалізації [1].

Станом на 1 грудня 2018 року частка США у світовому ВВП становить майже 23,5%. Вона займає в загальному рейтингу перше місце. За ними йде Китай, на який припадає трохи більше 16%. Ці дві країни є безумовними лідерами серед інших економік світу. Можна сказати, що структура економіки Сполучених Штатів Америки має постіндустріальним характером [2].

У 2018 році загальна торгівля США із зарубіжними країнами становила \$5,6 трлн. Це було \$2,5 трлн. США в експорті та \$3,1 трлн. у імпорті товарів та послуг. США були третім за величиною експортером у світі після Китаю та Європейського Союзу. Товари експортують в США 67%, або \$1,7 трлн. США. Третина експортованих товарів - це товари капіталу (\$562 млрд). Найбільша підкатегорія - комерційна авіація (\$130 млрд). Інші товари капіталу включають промислові машини (\$60 млрд), напівпровідники (\$48 млрд) та телекомунікації (\$37 млрд). Електричний апарат (\$46 млрд) та медичне обладнання (\$37 млрд) також є важливими учасниками. Третина експортованих товарів - промислові поставки (\$539 млрд). Найбільша підкатегорія - хімічні речовини (\$62 млрд). Далі - нафтопродукти (\$111 млрд), мазут (\$42 млрд) та пластик (\$38 млрд). Негрошове золото - \$21 млрд. Тільки 12% експортованих товарів в США - це споживчі товари (\$206 млрд). Найбільшими категоріями є фармацевтичні препарати (\$55 млрд), стільникові телефони (\$27 млрд) та дорогі каміння (\$22 млрд). Автомобілі вносять 9% усіх експортованих товарів. У 2018 році це було \$159 млрд. Лише 9% експортованих товарів - це продукти харчування, корми та напої (\$133 млрд). Велика трійка - соя (\$18 млрд), м'ясо та птиця (\$20 млрд) та кукурудза (\$14 млрд). Експорт продовольства падає, оскільки багатьом країнам не подобаються американські стандарти переробки їжі.. Послуги складають третину експорту в США (\$828 млрд). Найбільша окрема категорія - туристичні послуги на суму \$307 млрд. Комп'ютерні та ділові послуги експортують \$206 млрд. Наступна категорія - роялті та ліцензійні внески у розмірі \$132 млрд. Інші приватні послуги, такі як фінансові послуги, також додають \$132 млрд. Урядові та військові контракти додають \$20 млрд [6].

Понад 80% імпорту в США складають товари (\$2,6 трлн.). Капітальні товари (\$693 млрд) вносять 27% всіх товарів, що імпортуються. Це включає в себе комп'ютери на \$143 млрд і телекомунікації на \$128 млрд. Далі - товари народного споживання (\$648 млрд). Дві топ-категорії - це стільникові телефони / телебачення на \$134 млрд. Далі - категорія одягу та взуття на \$129 млрд. Споживчі витрати в США залежать від цих недорогих імпортованих товарів. Трохи менше чверті імпорту - промислові машини та обладнання (\$576 млрд). Найбільша підкатегорія - нафта та нафтопродукти - на суму \$215 млрд. Четвертою за величиною категорією імпорту є автомобільні транспортні засоби, запчастини та двигуни (\$372 млрд). Найменша категорія продуктів харчування, кормів та напоїв - \$147 млрд. Послуги складають 18% імпорту (\$558 млрд). Найбільша категорія - туристичні послуги на суму \$253 млрд. Наступним є бізнес та комп'ютерні послуги на \$151 млрд. Банківські послуги та страхування - \$69 млрд. І останнє, але не менш важливе, - це імпорт державних послуг на рівні \$23 млрд. Оскільки США імпортує більше, ніж експортує, дефіцит його торгівлі становить \$621 млрд. Хоча Америка експортує мільярди тон нафти, товарів народного споживання та автомобільної продукції, вона імпортує ще більше [6].

П'ять країн складають понад половину всього імпорту в США. Це Китай, Канада, Мексика, Японія та Німеччина. У 2018 році ці п'ять країн становили 58% з 2,4 трильйона доларів США імпорту товарів.

Торгова війна між США і Китаєм почалася в 2018 році, після того як було оголошено, що торговий дефіцит США з Китаєм за підсумками 2017 року досяг рекордного показника в 375,2 мільярда доларів. Президент США Дональд Трамп 22 березня 2018 року підписав меморандум "Про боротьбу з економічною агресією Китаю", який дозволяє ввести обмеження щодо продукції з Китаю. Відповідно до президентського указу, з 23 березня почали діяти ввізні мита на сталь в 25% і на алюміній в 10%. 01 квітня Китай ввів мита на 128 американських товарів. На 120 найменувань, в тому числі фрукти, мито становить 15%, на вісім найменувань, в тому числі свинину, - 25%. У травні сторони домовилися, що не будуть вести торговельну війну і припинять застосовувати взаємні мита. Однак пізніше з'ясувалося, що дійти згоди в торгових питаннях все-таки не вдалося, і Вашингтон

анонсував нові збори. Черговий раунд американо-китайських переговорів з торгівлі 9-10 травня завершився безрезультатно. На даний момент економічне протистояння США та Китаю триває [3].

Також Сполучені Штати займають одне з перших місць у рейтингу країн, куди відбувається трудова міграція населення. Річний приплив міжнародних мігрантів з причин роботи в Сполучені Штати склав 227 000 чоловік в 2016 році, або 26% від загального припливу іноземців [5]. Безконтрольна міграція населення до Сполучених Штатів несе за собою цілу низку проблем, яка шкодить економіці країни. Наприклад, Сполученим Штатам доводиться витрачати великі гроші на соціальну підтримку мігрантів. У боротьбі з нелегалами і тероризмом США за останні десятиліття посилили міграційну політику, а й тепер потік мігрантів в цю країну великий [4].

Отже, як висновок можна зазначити, що економіка США – це найсильніша економіка світу. Стан економіки Сполучених Штатів впливає на стан економіки у менш розвинених країнах, тому що Америка контролює більшу частину грошових потоків у світі. США має широкий спектр товарів експорту та імпорту. Її основні торговельні партнери це Китай, країни ЄС та Японія. До того ж Сполучені Штати залишаються однією з перших країн-центрів трудової міграції. Проте проблеми американської економіки теж надто серйозні. Через те, що Сполучені Штати імпортують товарів, більше ніж експортують, у їх економіки відбувається дисбаланс. Саме дисбаланс у торговельних відносинах США та Китаю викликав торговельну війну між цими країнами. До того ж трудова міграція набирає все більших оборотів. Оскільки більша частина мігрантів це нелегали, то вони загрожують і економіці США, і їх національним інтересам загалом.

Список використаних джерел:

1. Глобалізація. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/17932>
2. Доля стран в мировом ВВП. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://fincan.ru/articles/55_dolya-stran-v-mirovom-vvp/
3. Торговая война США и Китая (2018-2019). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ria.ru/20190513/1553450182.html>
4. Экономические проблемы США. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://yandex.fr/turbo?text=https%3A%2F%2Fspravochnik.ru%2Fekonomika%2Fekonomicheskie_problemy_i_puti_ihresheniya%2Fekonomicheskie_problemy_ssha%2F
5. Labour Migration. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.iom.int/labour-migration>
6. US Imports and Exports with Components and Statistics. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.thebalance.com/u-s-imports-and-exports-components-and-statistics-3306270>

КАРПЕНКО О.І.

аспірант
Маріупольський державний університет (Україна)

ФЕДОРОВ Е.В.

аспірант
Маріупольський державний університет (Україна)

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ТІНІЗАЦІЮ ЕКОНОМІКИ

В умовах поглиблення глобалізаційних процесів особливої актуальності набуває дослідження впливу глобалізації на розповсюдження тіньової економіки.

Вивчаючи вплив процесу глобалізації на тінізацію економіки, її розвиток та прояви Berdiev A., Saunoris J. (2018) [1] визначають, що усунення торговельних обмежень стимулює суб'єктів ринку до роботи саме у формальному, а не тіньовому секторі, розвиває податкову мораль. Від так, усі складові глобалізаційного процесу (економічна, політична, соціальна) стримують поширення тіньової економіки через зменшення вигоди від неформальної (тіньової) діяльності. Країни, що залучені до глобальних інтеграційних процесів більш активно беруть участь у міжнародних організаціях, міждержавних угодах, альянсах, інтеграційних об'єднаннях тощо, а це дозволяє суттєво покращити якість інститутів, що працюють в країні шляхом: впровадження більш ефективних закордонних практик, боротьби із корупцією, детінізації економіки тощо.

Глобалізація полегшує розповсюдження інститутів шляхом нівелювання національних кордонів, поглинюючи інтеграційну взаємодію країн, від так, в умовах глобалізації через поширення лібералізації торговельні бар'єри зменшуються. Ліберальний економічний патріотизм є відповіддю на деформацію класичного лібералізму «laissez-faire», а тарифний захист для деяких галузей промисловості прямо сприятиме незалежності країни [6]. Оскільки через поширення торговельних обмежень збільшуються транспортні, логістичні витрати, то бізнес стає більш зацікавленим у застосуванні тіньових схем (у тому числі контрабандних) задля уникнення тарифів. У дослідженні Buehn A.& Farzanegan M., (2012) [2] серед важливих детермінант контрабанди особливо виокремлюються саме тарифи та обмеження торгівлі, рівень корупції тощо. За

експертними оцінками Drenski A., Hallren R., Lee J. (2019) [3] у всьому світі втрати доходу від ухилення від тарифів в даний час, перевищуватимуть 400- 670 млн. доларів США на рік.

Слід враховувати, що під впливом саме процесів глобалізації держави певною мірою втрачають здатність до регулювання, хоча й продовжує нести відповідальність за всі рівні впливу (національний, регіональний, глобальний) на розвиток національної економіки [7].

Нераціональний розподіл державних ресурсів, зарегульованість економічних процесів, недосконала правова система, неефективно діючі інститути у суспільстві спричиняють тінізації економіки країни, і, як наслідок, зростають розміри корупції, що досягають 5% світового ВВП 92,6 трлн.долл.США) [4]. Серед основних негативних факторів впливу корупції на суспільство експерти ОЕСР виділяють [5]:

збільшення витрат на ведення бізнесу у середньому до 10% – підприємці щороку сплачують різноманітних хабарів у розмірі понад 1 трлн.долл.США, при цьому невизначеність бізнесу у випадку надання хабарів не зменшується (надання хабаря не є гарантією, оскільки завжди можливий ще більший хабар з боку конкуруючої компанії);

неефективне використання державних ресурсів – в умовах корупції державні кошти зазвичай використовуються на проекти із більш вигідними «пропозиціями» особистого збагачення держслужбовців, а не на ті проекти, де існує найвища потреба з боку суспільства і які мають найкраще співвідношення «ціна-якість»; проявом неефективного використання державних ресурсів виступає непотизм, наслідком якого стає послаблення продуктивності та управління через просування до влади некомпетентних людей, при цьому це однаково стосується як державного сектору, так і приватних компаній;

поглиблення нерівності та посилення бідності в країні – неефективне використання бюджетних коштів (їх розкрадання тощо) зменшує їх доступність для розвитку та подолання бідності, щороку розкрадається від 20 до 40 млрд.долл.США офіційної допомоги на розвиток, що надає Світовий банк;

делегітимізація держави, підрив верховенства закону в країні – корупція у політичних процесах фактично підриває демократичні основи розвитку суспільства, довіра до державних інститутів знижується, втрачається легітимність держави.

Таким чином, глобалізація спонукає національні уряди впроваджувати дерегулюючі заходи, покращувати якість інститутів. Навпаки, зарегульованість економіки, надмірне податкове навантаження сприяють поширенню корупції та поглибленню процесів тінізації національних економік.

Список використаних джерел:

1. Berdiev, A. N. Does Globalisation Affect The Shadow Economy? / A. N. Berdiev, J. W. Saunoris // World Economy. – 2018. – Vol. 41, № 1. – P. 222-241.
2. Buehn, A., & Farzanegan, M. R. (2012). Smuggling Around The World: Evidence From A Structural Equation Model. Applied Economics, 44, 3047–3064.
3. Drenski A., Hallren R., Lee J. Tariff Evasion In Global Trade Data// Journal Of International Trade And Economic Development April 2019 №28(7):1-14
4. Global Cost Of Corruption At Least 5 Per Cent Of World Gross Domestic Product, Secretary-General Tells Security Council, Citing World Economic Forum Data Meetings Coverage Sc/13493 10 September 2018 // <https://Www.Un.Org/Press/En/2018/Sc13493.doc.htm>
5. OECD (2014) Cleangovbiz Integrity In Practice. Retrieved From <https://www.Oecd.Org/Cleangovbiz/49693613.Pdf>.
6. Reznikova N., Panchenko V., Bulatova O. The Policy Of Economic Nationalism: From Origins To New Variations Of Economic Patriotism// Baltic Journal of Economic Studies №4 2018/12/18 p. 274-281
7. Резнікова Н.В. Економічна незалежність країн в умовах глобальних трансформацій / Н.В. Резнікова. – К.: Аграр Медіа Груп, 2018. – 460 с.

ЛАРИНА Д.Є.,

студентка 1 курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Економіка»

Маріупольський державний університет (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ВІЙНИ НА СВІТОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК З ОГЛЯДУ АМЕРИКАНО-КИТАЙСЬКИХ ПРОТИРІЧ

На сьогодні зовнішньоторговельні відносини між США та Китаєм є одними з найбільш важливих двосторонніх відносин у глобальному вимірі, оскільки дані країни є гігантами світової економіки і характер їх взаємовідносин безпосередньо впливає на глобальну торгівлю і економіку в цілому. У зв'язку з цим, актуальним є розгляд та оцінка особливостей впливу американо-китайської торговельної війни на світовий економічний розвиток.

Слід зазначити, що початком американо-китайських відносин є XIII - XIX століття, а на рубежі XIX - XX століть уряд США проводив політику «відкритих дверей», яка полягала в тому, щоб створити і підтримувати

хоча б формально рівне положення всіх конкурентів в Китаї в боротьбі за китайський ринок і вплив на нього. Обидві країни зацікавлені в економічному співробітництві один з одним, що безпосередньо пов'язано із збільшеною взаємозалежністю економік обох країн. Однак, на сьогоднішній день стан відносин між країнами знаходиться на стадії торговельної війни.

Отже, торговельна війна – це одна з форм зовнішньоторговельної політики протекціонізму, що є сукупністю економічних, адміністративних та правових дій спрямованих на захоплення закордонних ринків (наступальна торговельна війна) або попередження торговельної “окупації” економіки (оборонна торговельна війна). Так, зовнішньоторговельні відносини між США та Китаєм погіршились на початку 2018 року, коли США запровадили низку нових мит: спершу на імпорт сталі та алюмінію з усього світу, а потім на визначені категорії китайської продукції, що ввозиться до США.

Протягом року уряд США тричі підвищував мита до 25% на широке коло товарів з КНР, включаючи медикаменти і хімічну продукцію, автомобілі, мотоцикли, залізничну техніку, виробниче та медичне обладнання, авіаційні деталі, супутники. Даний перелік у цілому включає більше ніж 1,3 тисячі найменувань товарів. Китай у відповідь накладав від 5 до 25% митних зборів на товари, імпортовані зі Сполучених Штатів. За останніми даними, загальна вартість китайського імпорту, проти якої адміністрація американського президента Дональда Трампа запровадила мита, складає 250 млрд. дол. на рік.

Існує ряд головних чинників, що зумовили такі жорсткі дії з боку уряду США проти Китаю. По-перше, протягом багатьох років спостерігається стрімке зростання дефіциту сальдо торговельного балансу США з Китаєм, табл.1.

Таблиця 1

Поточні та прогнозні дані про сальдо зовнішньоторговельного балансу США з Китаєм (1995-2022 рр.)

	1995	2005	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Дефіцит торгівлі США з Китаєм, млрд. дол.США	-36,76	-218,65	-365,72	-396,13	-443,06	-447,10	-464,23	-481,27	-498,22
Частка сальдо торгівлі США з Китаєм у сальдо торговельного балансу США, %	19,75	26,29	45,76	45,94	54,51	59,99	64,77	70,38	77,06

Отже, ґрунтуючись на даних таблиці можна відзначити, що негативне сальдо торговельного балансу США з Китаєм зросло з 1995 р. на 461,47 млрд. дол. або на 1255,36 %, що пояснюється ослабленням виробництва США. Крім того, методом екстраполяції нами було виявлено тенденцію до подальшого зростання цього показника за 2019-2022 рр. Так, дефіцит торгівлі США з Китаєм зросте ще на 51,12 млрд. дол. або на 11,43% у порівнянні з 2019 р. і дорівнюватиме у 2022 р. 498,22 млрд. дол. Згідно з цим, торговельний дефіцит являє собою істотну загрозу для робочих місць США і національної безпеки, адже Китай становить найбільшу частку торговельного дефіциту США (у 2019 р. – майже 60%), яка до 2022 р. зросте в 1,28 рази.

По-друге, Китай неодноразово звинувачувався Сполученими Штатами в крадіжці інтелектуальної власності. Так, за даними Комісії з розкрадання американської інтелектуальної власності, США зазнають втрат оцінку в 600 млрд. дол. щорічно.

Одним із засобів отримання американських технологій є передача технологій за допомогою усних повідомлень, не використовуючи при цьому письмових вимог, з метою уникнення звинувачень в порушенні правил СОТ. Також можливий варіант і нелегального доступу до американських технологій шляхом кібершпіонажу.

Іншою причиною ведення торговельної війни США є маніпуляція КНР з національною валютою. Так, КНР навмисно послаблює курс юаня, щоб отримати конкурентну перевагу. Це, з одного боку, робить імпорт з Китаю дешевше, дозволяючи країні тиснути на конкурентів, а з іншого - девальвація валюти є бар'єром для експорту в КНР, де через дешеві товари іншим країнам ввозити свій продукт не вигідно. Таким чином, китайські виробники отримують конкурентну перевагу і на внутрішньому ринку. Крім цього, зниження курсу національної валюти дозволяє в певній ситуації «списувати» свій державний борг. Якщо у країні є зобов'язання в національній валюті і одночасно дохід в іноземній, то при девальвації борг номінально залишається того ж розміру, але фактично знижується.

У відповідь на протекціоністські дії американського уряду Китай у 2019 р. розробив план на введення дзеркальних мит на 106 категорій товарів американського експорту на аналогічну суму 110 млрд. дол., а саме на американські автомобілі та літаки, хімічну та тютюнову продукцію і в значній мірі на сільськогосподарські товари, включаючи сою, боби, пшеницю, кукурудзу та бавовну. Необхідно зазначити, що такі дані є значущими для економіки США, адже КНР є покупцем близько 1/3 всього врожаю сої та бобів.

Однак, введені двосторонні мита негативно вплинули на споживачів та багатьох виробників не тільки в США та Китаї, а й в інших регіонах світу (рис.1), [1].

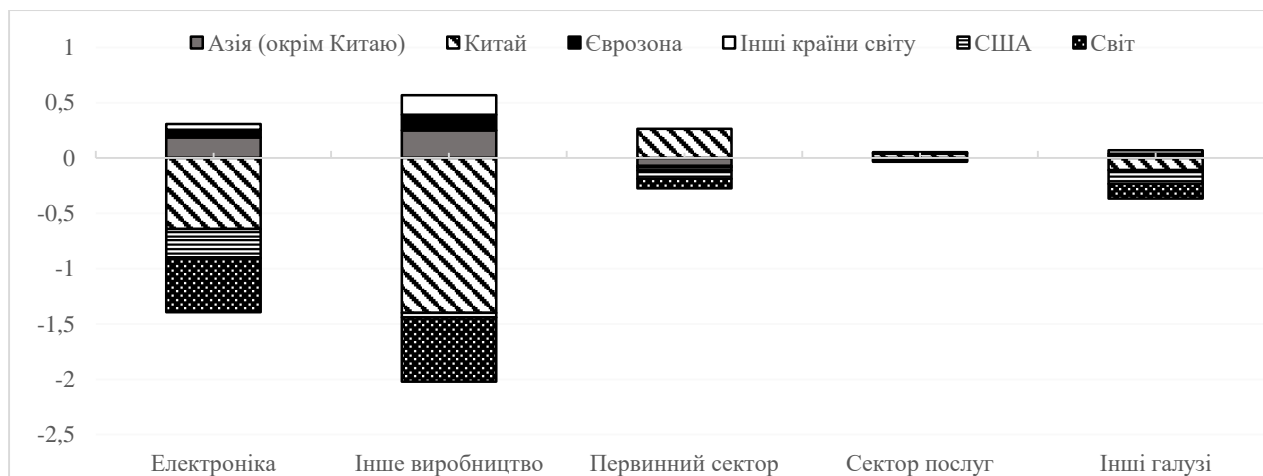

Рис.1. Галузеві ефекти від введення 25% тарифів США в торгівлі з Китаєм, 2019 р.

Так, впровадження тарифів найгірше вплинуло на галузі виробництва та електроніки у Китаї, США та світі в цілому. Але такі регіони як Азія (за виключенням Китаю) та Європа не зазнали втрат за зазначеними галузями. Однак, у первинному секторі та сфері послуг ці регіони, навпроти, мали негативний вплив від введення 25% тарифів.

Незважаючи на те, що вплив на глобальне зростання наразі порівняно невеликий, остання ескаляція може суттєво порушити глобальні ланцюги поставок та сприятиме зниженню темпів світового економічного розвитку. Згідно зі словами голови МВФ торговельні суперечки можуть означати втрату близько 700 мільярдів доларів до кінця 2020 року, що складає близько 0,8% світового ВВП.

Торговельна війна минулого року мала негативні наслідки й для фондових ринків світу. Зокрема, протягом 2018 року китайські компанії втратили близько 2,4 трильйона доларів, також збитків зазнавали такі американські компанії як Apple, Ford та інші. Крім цього, у Китаї було зафіксовано найнижчий рівень економічного зростання за останні 28 років.

Важливо відзначити, що з 2 по 4 травня 2018 року в Пекіні були проведені переговори, які, однак, на сьогоднішній день не призвели до вирішення ситуації, що склалася. Серед вимог, що були пред'явлені з боку США слід віднести скорочення торговельного дефіциту між двома країнами не менше ніж на 200 млрд. дол. до 2020 року, відгук декількох позовів з СОТ і здійснення щоквартальних звітів про прогрес в досягненні спільних домовленостей. КНР в свою чергу наполягала на припиненні розслідування крадіжки американської інтелектуальної власності китайськими компаніями, відмові від 25% мит на китайські товари і припинення дискримінації китайських компаній в інтересах національної безпеки, а також відкритті для китайських компаній ринку електронних платежів і видачі інвестиційній компанії China International Capital Corp. ліцензії на здійснення фінансової діяльності.

Таким чином, незважаючи на те, що згоди за зазначеними вимогам досягнуто не було, кожна зі сторін визнала ключову значущість стабільних відносин між країнами. Надалі планується продовжити переговори для виходу з конфліктної ситуації шляхом обговорення взаємних вимог. Значущість цих переговорів полягає в тому, що введення подібних тарифів зашкодить економікам не тільки обох країн, а й призведе до дисбалансу в усьому світі.

Список використаних джерел:

1. World Economic Outlook, April 2019 Growth Slowdown, Precarious Recovery [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.imf.org/en/publications/weo>.

НЕПОКРИТА В.І.,

студентка 2 курсу

спеціальності «Міжнародні відносини,

суспільні комунікації та регіональні студії»

Маріупольський державний університет (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ЯПОНІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Процес фінансової глобалізації істотно впливає на зміст і темпи формування нових типів відносин у сучасному суспільстві і фахівців нового покоління. Цей процес сконцентрований перш за все в трьох основних центрах світової економіки: США, Західній Європі та Японії, але фінансова спекуляція виходить далеко за межі цих країн. Глобальний оборот на ринку валют щодоби досягає 0,9-1,1 трлн. доларів. Приплив спекулятивного

капіталу може не тільки перевищити потреби тієї чи іншої країни, а й дестабілізувати її положення. Швидка глобалізація фінансів як і раніше залишається найважливішою причиною вразливості світової економіки. Інтеграція фінансових ринків підвищує ризик системних збоїв [5].

Вплив глобалізації на економіку виявляється в корпораціях транснаціонального типу, які ефективного функціонують у різних куточках Землі, активно використовують у своїх інтересах нові історичні умови. Глобалізація стимулює посилення взаємозв'язку та унікальності людей. Деякі вчені припускають, що роль транснаціональних організацій незабаром буде настільки великою, що зможе поставити під великий сумнів існування окремих національних держав [3].

Більше всіх від глобалізації виграли Швейцарія, Японія та Фінляндія. Такі підсумки масштабного дослідження, яке провів фонд «Bertelsmann», воно опубліковано на сайті фонду. Для визначення, наскільки вигідна глобалізація країні, експерти розрахували індекс глобалізації, а потім застосували до нього додаткові економічні, політичні та соціальні коригування. Показники Японії, яка була попереднім «чемпіоном глобалізації», за даними з 1990 по 2014 рік, значно менше ніж у період з 1990 по 2018 рік. ВВП в Японії на душу населення щорічно зростає в середньому на € 1500 на рік, що становить € 39 тис. На людину за 28 років [2].

Економіка Японії - одна з найрозвиненіших економік світу. За розміром ВВП і обсягом промислового виробництва Японія займає 3-є місце серед країн світу, після США і Китаю. Розвинені високі технології (електроніка та робототехніка) [10]. Також розвинене транспортне машинобудування, включаючи автомобілебудування і суднобудування, верстатобудування. Рибальський флот становить 15% від світового. Сільське господарство субсидується державою, але 55% продовольства (за еквівалентом калорійності) імпортується. Є мережа швидкісних залізниць «Сінкансен» та швидкісних автомагістралей. На високі темпи зростання японської економіки був націлений її господарський механізм, що склався після Другої світової війни, своєрідність рис якого дозволяє говорити про особливу моделі.

Японія, як країна практично позбавлена власних ресурсів, в тому числі паливних, дійсно залежить від їх імпорту, а також від імпорту продовольства внаслідок відносно низькою самозабезпеченості. Ці статті імпорту в сукупності складають 38%. Переважна ж частина імпорту є продукція японських ТНК, виробленої за кордоном. Особливо важливо, що високотехнологічні готові вироби і деталі в більшості своїй - це реімпорт. У японському експорті також чималу роль грають японські ТНК, так як торгівля неготовими виробами в основному є внутрішньофірмовою і зводиться до постачання деталей для закордонного складання. [9] Таким чином, незважаючи на те, що статистично японська економіка демонструє глибоку інтегрованість в міжнародний товарообмін, а тип її участі у світовій торгівлі характеризується як горизонтальний, як і раніше переважає вертикальний тип торгівлі з зарубіжними країнами [8].

Плюсами глобалізації Японії є: збільшення кількості та підвищення якості споживаної продукції, бурхливий технологічний зростання, поява нових робочих місць, міжнародна конкуренція, що веде до зростання якості вироблених товарів і послуг. В умовах глобалізації світового господарства досягається ефект економії на масштабі, що веде до зниження цін і пом'якшення змін в економічних циклах [12]. Безсумнівна вигода, яку приносить глобалізація. Продуктивність праці зростає за рахунок впровадження нових технологічних рішень.

Разом з цим в Японії існує проблема глобалізації ринків трудових ресурсів. За даними Фонду розвитку ООН населення країни упродовж найближчих п'ятдесяти років буде мати тенденцію до скорочення. Так, у 2025 р. чисельність жителів країни становитиме 121 млн., а у 2050 р. - 105 млн. (у 2000-му році у цій державі проживало 127 млн.). поліпшити цю ситуацію можна було за рахунок щорічного залучення не менше 600 тис. мігрантів з інших країн. Станом на початок 2000-го року в Японії працювало 1,5 млн. іноземців, що складало 1,23% населення країни. Зрозуміло, що для того щоб забезпечити мінімальні темпи приросту ВВП треба буде залучати щорічно у подальшому ще додатково 100 тис. мігрантів. Зміна парадигми економічного розвитку такої постіндустріальної країни як Японія передбачає розробку нової стратегії соціально-економічного розвитку держави, проблемами якої опікується національна Рада з питань економічної стратегії, в її баченні перед державою, яка знаходиться у завершальній стадії трансформації економічної системи стоїть завдання посилення довіри до ринкового механізму та проведення подальших адаптаційних до глобального конкурентного середовища реформ.

Мінуси, яка отримує Японія від участі в глобалізації глобалізації полягають у тому, що: розподіл позитивних ефектів глобалізації економіки проходить нерівномірно. Так, в розрізі галузей промисловості деякі з них залишаються у вигравші: з-за кордону приходять кадри з потрібною кваліфікацією і додаткове фінансування, проте інші втрачають в конкурентоспроможності, потреба в них знижується. Галузям з останнього списку потрібні додаткові кошти і час для перебудови та адаптації. Співробітники найчастіше втрачають свою роботу. Зміни такого плану позначаються на національній економіці, ведуть до зростання безробіття і вимушеним змін в структурі господарства. Зростає розрив в оплаті праці працівників з кваліфікацією і без. Породжувана цим процесом безробіття погано позначається на репутації світової глобалізації. Однак при іншому погляді вона виступає стимулом до розвитку, навчання та підвищення кваліфікації співробітників [4].

Треба зазначити, що світова фінансово-економічна ситуація значно вплинула на можливості Японії з підвищення рівня своєї економіки та безпеки, що й досі обумовлює прийняття та реалізацію урядами додаткових антикризових заходів та введення економічного протистояння. У Японії найбільш просідає саме економічний зріз глобалізації, гальмує низький обсяг імпорту прямих інвестицій в країну. Так, підіндекс реальних потоків економічних ресурсів Японії дорівнює 28,3 од. [11]. Будучи сусідами з країнами Африки на південь від Сахари,

тоді як країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону і країни ЄС мають в середньому 60-65, а США і Китай, економіка яких характеризується величезним внутрішнім ринком - 41,27 і 42,55 відповідно. Іншими словами, відставання Японії за даним підіндексом від країн свого регіону і країн схожого рівня соціально-економічного розвитку величезне [6].

Таким чином, глобалізаційні процеси збільшують можливості і служать для вирішення глобальних проблем людства. Разом з тим, глобалізація загострила небувалу міжнародну конкуренцію. В результаті конкуренція з механізму розвитку слабких країн перетворилася в механізм їх знищення [7]. Глобалізація являє собою об'єктивне і абсолютно неминуче явище сучасності, яке можна пригальмувати засобами економічної політики. Японії та іншим країнам необхідно адекватно реагувати на глобалізаційні процеси, щоб адаптуватися до нових умов і скористатися шансами, які надає інтернаціоналізація світової економіки. Шляхи вирішення вищевказаних проблем слід шукати в підвищенні якості управління глобалізаційними процесами через вдосконалення механізму міжнародної взаємодії країн у всіх сферах життя суспільства.

В умовах глобалізації світогосподарських відносин Японія докладатиме зусиль щодо формування нових інтеграційних об'єднань, метою яких буде, з одного боку, посилення конкурентного протистояння таким організаціям як Європейський Союз та НАФТА, з другого – подальший розвиток багатосторонніх відносин між країнами АТР, економічна потужність яких постійно зростає. На користь посилення інтеграційних зв'язків у цьому регіоні світу говорить той факт, що між членами АСЕАН (Asian Promotion Center on Trade, Investment and Tourism) та Японією, Південною Кореєю та Китаєм скорочуються диференціації в економічному розвитку. Нова модель економічних стосунків: «АСЕАН плюс 3» була оприлюднена у 2000-му році. Фактично мова йде про безпрецедентне різномірне інтеграційне об'єднання, в якому провідну роль відіграватиме Японія [12].

Японські компанії вже досягли високого ступеня інтеграції з азіатськими економіками, розміщуючи там свої виробництва, однак передбачається проведення внутрішніх реформ, спрямованих на подвоєння потоків людей, товарів, капіталів і забезпечення більш активної і вільної взаємодії з азіатськими країнами. Реформи торкнуться таких сфер, як навчання і робота іноземців в Японії, транспортна інфраструктура. Крім того, плануються зниження корпоративного податку з метою створення сприятливих умов для залучення в країну прямих іноземних інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Богомолов О.Т. Світова економіка в добу глобалізації: підручник / О.Т. Богомолов. - М.: Економіка, 2007. - 361с.
2. Глобалізація світової економіки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/globalizaciya.html>
3. Гордієнко Д.В. Глобалізація та забезпечення економічної безпеки Японії [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/v/globalizatsiya-i-obespechenie-ekonomicheskoy-bezopasnosti-yaponii-okonchanie>
4. Гостева С. Р. Проблеми вивчення феномену глобалізації / С.Р. Гордєєва // Актуальні проблеми сучасної науки. - 2008. - № 3. - С. 107-122.
5. Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5297>
6. Індекс глобальної конкурентоспроможності країн у 2016–2017 роках. World Economic Forum. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.weforum.org.
7. Кирова І. В. Світова економіка та міжнародні економічні відносини URL: <http://lib.madi.ru/fel/fel1/fel14E181.pdf>
8. Культурна політика Японії в умовах глобалізації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/v/spetsifika-kulturnoy-politiki-yaponii-v-usloviyah-globalizatsii>.
9. Особливості розвитку економіки в умовах глобалізації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/3577/1/9.pdf>
10. Ребров С. М. Участь Японії в глобальній економіці [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.iccwbo.ru/blog/2016/mirovaya-globalizatsiya-i-vzaimodeystvie-sovremenn/>
11. Світова глобалізація [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.iccwbo.ru/blog/2016/mirovaya-globalizatsiya-i-vzaimodeystvie-sovremenn/>
12. Японія в глобальній економіці. «Японізація» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mirec.mgimo.ru/2017-01/japan-in-global-economy>.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В сучасному світі, характерною ознакою якого є процес глобальної трансформації практично всіх сфер життєдіяльності людства, одним із вагомих напрямків дослідження світової науки є глобалізація. Процеси глобалізації, інтеграції, лібералізації, які є невід'ємною складовою міжнародного ринку, учасниками якого є і українські підприємства, впливають на сучасний стан розвитку як національної економіки, так і окремих її галузей [1].

Глобалізація світового господарства є головним чинником, що обумовлює інтегрування національних економік країн до світового ринку, а також їх участь у міжнародному поділі праці. Найважливіша роль в інтеграційних процесах належить саме зовнішньоекономічній діяльності кожної країни, яка залежить від впливу чинників як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. На сучасному етапі міжнародна торгівля грає велику роль у розвитку економіки держави. Вона надає країнам можливість розширювати свої можливості виробництва та споживання, посилити конкуренцію, отримувати продукти, які необхідні споживачам, а також реалізовувати надлишок, який не поглинається внутрішнім ринком [4].

Сучасні процеси глобалізації світового економічного розвитку не оминають Україну, яка поступово інтегрується до міжнародної економіки. Основним суб'єктом сучасних міжнародних економічних відносин виступає підприємство як ключова ланка ринкової економіки. Зовнішньоекономічна діяльність – це важлива й невід'ємна сфера господарської діяльності, яка при ефективному використанні всього комплексу сучасних форм і методів міжнародних економічних відносин здатна впливати на технічне удосконалення виробництва, підвищення продуктивності праці і якості продукції, яка виробляється.

Вихід підприємства України на зовнішні ринки сприяє пристосуванню економіки до системи світогосподарських відносин, формуванню економіки відкритого типу. Саме тому регулювання та розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств – це суттєвий фактор підвищення ефективності господарської діяльності як на рівні окремих підприємницьких структур, так і в масштабах усієї країни.

Для вітчизняного бізнесу найголовнішою перевагою міжнародної торгівлі є те, що саме на зовнішньому ринку реалізується додана вартість, яка вміщена у товарах, що орієнтовані на експорт [2].

Зовнішня торгівля відіграє важливу роль в економіці України. Тенденцією останніх 5 років є було скорочення виручки від експорту товарів з одночасним скороченням експорту агропромислової продукції. Натомість, не дивлячись на загальний негативний тренд, експорт не агропромислової продукції скорочувався значно швидшими темпами ніж аграрний, так у 2017 році експорт сільськогосподарської продукції склав 17,8 млрд дол. США, що на 16% більше ніж за 2016 рік і становить майже рекорд. В цілому, за останні 5 років, частка продукції АПК у структурі експортної виручки України зросла з 31% у 2014 році до 39,3% у 2018. Проте варто зазначити, що основу аграрного експорту все ще становить експорт сировини, а саме продукція рослинного походження, це підтверджує той факт, що більшу частку в аграрному експорті займає соняшникова олія, обсяг її реалізації за 2018 року склав 4,1 млрд дол. США. Україна вже декілька років поспіль є світовим лідером з виробництва і експорту соняшникової олії. Решту ключових позицій займають зернові культури (кукурудза, пшениця, ячмінь), а також олійні (соєві боби) і продукти переробки олійних (макуха соняшникова). Ці ТОП-10 продуктів становлять 81% всього експорту агропродовольчих продуктів з України.

Основним ринком збуту української сільськогосподарської продукції залишається ринок Азії, котрий дещо зменшив частку в структурі українського експорту у 2018 до 44,6%, з 45% у 2017р. Основними країнами-партнерами з Азії у 2018 році виступали – Індія, Туреччина і Китай. На другому місці – країни ЄС, з часткою в 33%, де головними партнерами є Нідерланди, Іспанія і Італія. Трійку лідерів закривають країни Африки, котрі в свою чергу займають 12,3%. Основними партнерами з Африки є Єгипет, Туніс і Марокко.

Починаючи з 2016 року спостерігається нарощення імпорتنих закупок Україною, як всієї продукції так і агропродовольчої. У 2017 році імпорт продукції АПК зріс на 10,5% порівняно з 2016 і досяг 4,3 млрд дол. США. За результатами 2018 року загальний імпорт зріс на 18,6% і становив 5,1 млрд дол. США.

Серед аграрного імпорту України першу позицію займає морожена риба, за 2018 рік об'єм закупівель склав 351,6 млн дол. США. На другому місці знаходиться тютюнова сировина (263,2 млн дол. США), а на третьому – насіння соняшнику (258,3 млн дол. США). Частка топ-10 продуктів агропродовольчого імпорту України становить 43%.

Останніми роками Україна нарощує імпорт з Польщі, яка займає першу сходинку у структурі агропродовольчого імпорту України. За весь 2018 рік імпорт із зазначеної країни становив 469,7 млн дол. США. На другій позиції знаходиться Німеччина – 435,8 млн дол. США, а третє місце займає Туреччина – 371,6 млн дол. США. Сумарно топ-10 країн-постачальників агропродовольчої продукції в Україну займають 51% всього агропродовольчого імпорту України [8].

Для повного аналізу зовнішньоекономічної діяльності країни необхідно розглянути рівень відкритості економіки. Найменший рівень відкритості економіки України спостерігається у 2015 році і складає всього 57,39%. Найбільший рівень відкритості економіки в Україні спостерігається у 2017 році і складає 99,14% (рис. 4) [5]. Позитивна тенденція збільшення рівня відкритості економіки країни пов'язана саме з процесом інтеграції України до ЄС, а також із процесами глобалізації світового економічного простору [4].

Незважаючи на те, що на сучасному етапі відбуваються позитивні зміни як у зовнішньоекономічній діяльності, так і в національній економіці країни в цілому, існує достатня кількість проблем, які не просто заважають, а сповільнюють розвиток економіки протягом декількох років [6].

Завдяки впливу вищезазначених чинників, у зовнішньоекономічній діяльності України є безліч проблем, які потребують вирішення, а саме:

1. Недосконалість законодавчої бази, щодо діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, яка ускладнює процедуру збирання документів та реєстрації [7].

2. Недостатній рівень розвитку транспортної та ринкової інфраструктури, а також регулювання оподаткування та митних процедур.

3. Виробництво продукції, якість якої не є задовільною та є перешкодою для виходу продукції на світові ринки.

4. Невідповідність вітчизняної продукції світовим стандартам, що є причиною низького попиту на товари вітчизняних підприємств [6]. Для вирішення вищезазначених проблем необхідно:

1. Узгодження відповідної нормативно-правової бази, яка б спрощувала діяльність підприємств, які орієнтовані на зовнішні ринки.

2. Підвищення вартості ввезення імпоротної продукції, яка має вітчизняні аналоги, на територію нашої держави.

3. Підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції шляхом вкладання капіталу та впровадження сучасних інноваційних розробок, які б знизили матеріаломісткість товарів у пріоритетних галузях [9].

4. Перейти від сировинних товарів до виробництва товарів з повним виробничим циклом.

5. Гарантувати безпеку та державний захист українських експортерів товарів та послуг.

6. Створення сприятливих економічних умов для збільшення випуску продукції вітчизняними виробниками за рахунок модернізації виробництва, закріплення на традиційних ринках збуту та виходу на нові.

7. Провести підготовку спеціалістів у сфері маркетингу та менеджменту для вдалої роботи, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [7].

Для покращення стану зовнішньоекономічної діяльності України необхідно впроваджувати політику, орієнтовану на збільшення обсягів товарного експорту шляхом впровадження інноваційних розробок для підвищення якості вітчизняної продукції, яка повинна відповідати світовим нормам та стандартам, що є необхідним для створення достатнього рівня конкурентоспроможності вітчизняних товарів на світових ринках. А також метою повинно бути зменшення обсягів імпоротної продукції на українському ринку, принаймні тої, яка має вітчизняні аналоги.

Для України характерні низькі показники експорту високотехнологічних товарів та послуг. Це віддзеркалює недосконалу структуру конкурентних переваг української економіки, яка базується передусім на цінових факторах та порівняльних перевагах у вартості природних ресурсів та робочої сили. Сьогодні наша країна орієнтується швидше на отримання короткострокових результатів від здійснення експортно-імпортних операцій і практично не враховує вимоги світового ринку в напрямку підвищення інноваційності промислового виробництва.

Українська промисловість потерпає від морально застарілого та неякісного обладнання, застарілих технологій, неефективного управління та інших проблем. Тому доречно створити такі умови в країні, які будуть сприятливі для пошуків інвестиційних процесів, зокрема, для активного залучення іноземних інвестицій, спрямованих на інноваційне оновлення вітчизняних підприємств.

Отже, в українській економіці на даному етапі необхідний сильний поштовх для інноваційного розвитку. Таким інерційним важелем для стимулювання інноваційної діяльності на вітчизняних підприємствах України може стати прагнення активно інтегруватися в світовий економічний простір, намагання країни не лише пристосуватися до вимог світового ринку, а й стати повноцінним його учасником, прагнення отримати результати в довгостроковій перспективі, а не орієнтуватися на короткострокові вигоди. Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності активно використовує адміністративні важелі для досягнення балансу експорту та імпорту, такі як спеціальні митні тарифи, політика протекціонізму, але це не сприяє здоровій конкуренції та розвитку підприємств [9].

Українські підприємства часто просто не можуть вийти на світовий ринок через жорсткі умови конкуренції у кожній ніші. Тому увагу необхідно зосередити саме на побудові потужних конкурентних переваг, адекватних вимогам світового ринку. Такі конкурентні переваги необхідно базувати на прогресивних, проривних інноваціях, які не лише дозволяють отримати значні фінансові результати, а й сприятимуть оптимізації структури експорту нашої країни і, в кінцевому результаті, отриманню позитивного сальдо зовнішньоторгового обороту.

Список використаних джерел:

1. Василенко Ю. Експортна діяльність України / Ю. Василенко // Економіка України. – 2006. – № 7. – С. 17–20.
2. Вплив процесів глобалізації на розвиток національних економік. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5297>
3. Глобальні процеси і тенденції розвитку економіки та фінансів України. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1850>
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
5. Козак Ю. Г. Міжнародна торгівля / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, Н. В. Притула. – Київ-Катовіце-Краков: Центр учбової літератури, 2015. – 272 с.
6. Мазаракі А. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України / А. Мазаракі, Т. Мельник // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2011. – № 2. – с. 299-308
7. Місце і роль України в глобалізаційних процесах. URL: https://pidruchniki.com/74106/politologiya/mistse_rol_ukrayini_globalizatsiynih_protseah
8. Основні показники зовнішньої торгівлі України. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini
9. Сучасні тенденції регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах глобалізації URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3355>
10. Україна і сучасні процеси світової економічної глобалізації. URL: <http://slavutajournal.com.ua/arxiv-nomeriv/slavuta-vipusk-6-2013/ukra%D1%97na-i-suchasni-procesi-svitovo%D1%97-ekonomichno%D1%97-globalizaci%D1%97/>

PUTKARADZE R.,

PhD, Associate professor

Iv. Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia)

THE EU CANDIDATE COUNTRIES AND GEORGIA

The article analyzes some comparisons between Georgia and the candidate and potential countries of the EU. Many papers of Georgian and foreign scientists economists have been devoted to the study of trade and economic relations between Georgia and the EU, but less attention has been paid to the research of Georgia and the candidate countries of the EU. The study uses the CAGE distance method, which has not been well studied in Georgian scientific literature.

At present, the number of the EU candidate countries and potential candidate countries is seven. Georgia's convergence with the European Union and its further integration depend in part on deepening cooperation between EU candidate countries and the EU. The enlargement of the European Union and the admission of new member states will also affect relations between other European countries and the EU. Thus, for example, Bulgaria's and Romania's admission has resulted in Georgia's (and not only) European Neighborhood Policy, Croatia's admission to the Eastern Partnership, which in turn has deepened trade, economic and other relations between Georgia and the EU, which will deepen further.

Georgia has the prospect of being granted EU candidate status or potential candidate status. An example of this is the current EU candidate countries, which have achieved the result of sound foreign policy and economic reforms. Georgia should use the experience of EU candidate countries in the path of European integration in how they have been granted candidate status.

Turkey is one of the countries which is different from other candidate countries. However, 83% of the population, 73% of the area and more than 86% of the GDP of the EU candidate countries is with Turkey, which is a great prospect for any country. Georgia has the closest relationship with Turkey, but prospects for trade and economic cooperation with other EU candidate countries are also emerging. Turkey is Georgia's No. 1 trading partner and the problems of the Turkish economy affect the Georgian economy as well. In our opinion, it is in Georgia's best interest to bring Turkey closer to the European Union with its admission to the EU, thus having an EU member state on the land bordering Georgia.

In all likelihood and contrast, the development of cooperation between Georgia and the EU candidate countries is promising, especially when the candidate countries join the EU. In fact, all of them are small (except for Turkey) and poorly resourced countries for which integration into the world economy is crucial. Thus, it is necessary to exploit the similarities between them, to consider the differences and to derive economic benefits.

Table 1

Economic characteristics of Georgia and EU candidate countries

	Population (thousand) 2018	Land area, km ²	Distance, km	GDP (2018)		Global Competitiveness Index (GCI) 2018
				GDP (2018), mil. \$	GDP per capita	

Georgia	3 720	69 700,0	-	16209	4345	66 (60,9)
Albania	2 870,3	28748	1927	15059	5254	76 (58,1)
Montenegro	622	13812	1965	5452	8761	71 (59,6)
Macedonia	2 077	25220	1789	12672	6084	84 (56,6)
Serbia	7 001	77474	1822	50508	7234	65 (60,9)
Turkey	80 811	780580	780	766509	9311	61 (61,6)
Bosnia and Herzegovina	3 503	51197	2089	19781	5951	91 (54,2)
Kosovo	1 799	10887	1842	7900	4281	-

Source: The World Bank (2018); European Union, Eurostat (2019);
Distance Between Countries <https://www.distancefromto.net/countries.php>

Thus, comparisons between Georgia and candidate countries and potential candidate countries of the EU allow us to draw a conclusion: Georgia can achieve EU candidate country status. Moreover, there is no significant difference between the economic indicators of Georgia and the EU candidate countries.

Finally, if Georgia's proper foreign and economic policy and its Association Agreement commitments are fulfilled, the country's significant progress can be made and a whole new level of cooperation with the EU can be reached.

List of references:

1. Chania M. Putkaradze R. (2018). The Priorities of Georgian Economic Development in Conditions of Globalization. *European Journal of Marketing and Economics*. v. 1, n. 1, p. 63-66, july.
2. European Union, Eurostat (2019). Key figures on enlargement countries. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
3. Ghemawat P. (2001). Distance still matters: the hard reality of global extension. Harvard Business Review Press.
4. Ghemawat P. (2013). Differences and the CAGE Distance Framework. Globalization Note Series. University of Navarra, Spain.
5. Lane D. (2007). Post-Communist States and the European Union. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*. 23:4, p. 461-477.
6. Miloloža H. (2015). Differences between Croatia and EU Candidate Countries: the CAGE Distance Framework". *Business Systems Research*, Vol. 6, No. 2, pp. 52-62.
7. Papava V. (2018). Assessment of Economic Growth in the Post-Communist Members of the European Union and the Eastern Partnership States. GFSIS Expert Opinion 101.
8. Putkaradze R. (2015). Historical Aspects of Trade and Economic Relations between Georgia and the European Union. *Zeszyty Naukowe UNIWERSYTETU PRZYRODNICZO-HUMANISTYCZNEGO w SIEDLCACH* Seria: Administracja i Zarządzanie. Scientific Journal, Nr 107, 2015.
9. Putkaradze R. (2019). Georgia in the European Union's Eastern Partnership Countries: Historical Aspects and Challenges. *Ecoforum Journal*. Volume 8, Issue 1(18).
10. Silagadze A. Zubiashvili T. (2015). Parameters of the European Union and the Post-Soviet Georgia's Economy. *Refereed International Journal of Business and Management Studies (IJBMS)*. pp. 441-448.
11. Silagadze A. (2018). Gini Index–Wealth Distribution in the Post-Soviet Countries. *BULLETIN OF THE GEORGIAN NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES*. vol. 12, N.3.

СТРЕБКОВА Є.К.,

студентка 2 курсу

спеціальності «Історія та археологія»

Маріупольський державний університет (Україна)

СПЕЦИФІКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІВНІЧНОЇ КОРЕЇ ТА ПРОЦЕСИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ

Протягом останніх десятиріч стрімко зростають темпи світової економічної глобалізації. В загальносвітовому значенні, глобалізація охоплює не тільки економічні, а ще й культурні та політичні сфери суспільства. Глобалізація характеризується як процес розповсюдження успішного економічного, політичного та культурного досвіду передових держав до країн, що розвиваються. Проте існує низка країн, що знаходяться на узбіччі глобалізаційних процесів. На нашу думку, було б цікаво розглянути специфіку економічного розвитку таких країн, на прикладі КНДР, яка у наш час є чи не найбільш закритим суспільством у світі. Метою дослідження є розглянути специфіку економічного розвитку Північної Кореї на сучасному етапі.

Вивчення цієї проблеми ускладнює факт закритості основного масиву документальних джерел. З 1960 років влада КНДР перестала публікувати будь-які дані, що ілюструють економічну ситуацію в країні. Тому джерельною базою дослідження є статистична інформація з сайтів міжнародних наукових інституцій, офіційна статистика ООН та публікації офіційних представництв КНДР. Останні є уривчастими й політично заангажованими. До того ж, важливими на наш погляд є матеріали особового походження, представлені переважно свідченнями людей, які втекли з Північної Кореї. Серед дослідників проблеми варто зазначити сучасних науковців Забровську Л. В, Нолана М., Глушко А. А., Рябініну Л.І.

Слід розпочати з того, що КНДР має досить велику кількість природних ресурсів: поклади нафти, природного газу, коксу, залізної та цинкової руди, міді. Природа Північної Кореї багата навіть такими рідкісними металами, як магнезит, уран, цирконій, тантал, берилій [6, 6]. Але, через нерозвинені технології виробництва та застарілу інфраструктуру, більшість покладів важливих природних ресурсів (нафти, природного газу) залишаються нерозробленими. Видобуток корисних копалин йде дуже повільними темпами. За оцінками південно-корейських експертів, загальна сума вартості природних копалин на території КНДР – від 6 до 7 трлн. доларів. Щоб отримати мінімальну вигоду з природних багатств, Північна Корея залучає іноземних інвесторів (Китай, Японія, Єгипет, Південна Корея, Бразилія) до спільного видобутку корисних копалин. Проте, через проблеми з інфраструктурою ці проекти переважно є невдалими [7].

Тривалий період (1960-1990) основним імпортером дефіцитних товарів до КНДР був СРСР. У 1987 році до КНДР з СРСР було експортовано товару на загальну суму 800 млн руб., в 1988 вже на 1 млрд руб. Для зрівняння, за 1974 рік СРСР експортував товару до КНДР на 192 млн. руб., а товарообіг загалом склав 343,2 млн. руб. Це майже в 2 рази перевищувало товарообіг СРСР з Китаєм у тому ж році (213 млн. руб.) [8]. Експортували переважно транспортні засоби, кам'яне вугілля, кокс, нафту та нафтопродукти, хлопок-волокно, телевізори. Натомість СРСР імпортував з КНДР такі товари, як рис, овочі та фрукти, цемент, чавун, трикотаж та спортивне взуття. Після розпаду СРСР в 90-ті роки ХХ ст., КНДР пережила сильну економічну кризу, наслідком якої став голод більшої частини населення. Основними причинами голоду керівництво КНДР називало стихійні явища та санкції міжнародної спільноти. Проте, основними постачальниками гуманітарної допомоги були: США (більше 1 млрд. доларів), Південна Корея, Японія та ЄС [5, с. 6]. Гуманітарна допомога була поступово скасована через те, що влада КНДР не надавала доступу до інформації щодо економічної ситуації в країні. З 1950-х років важливим торговельним партнером Північної Кореї був Китай, який зайняв місце головного інвестора після розпаду СРСР.

В умовах міжнародних санкцій КНДР підтримує торговельний зв'язок з обмеженою кількістю країн у світі. Зовнішній товарообіг повільно зростає. Так, у 2002 році обсяг товарообігу склав 2,4 млрд доларів з усіма країнами партнерами, а вже у 2008 році ця сума збільшилась: тільки з КНР зовнішньо-торговельний обіг склав 2,8 млрд. [1]. На експорт йде здебільшого вугілля, свинець, графіт, електричні трансформатори, одяг, молочної добрива. Закуповує Північна Корея текстиль, техніку, автомобілі, харчові продукти. У 2017 році обсяг експорту склав 1,7 млрд, імпорту – 3, 42 млрд. Основними економічними партнерами КНДР станом на 2017 рік: Китай, РФ, Пакистан, Індія, Гана, Малі, Гондурас. При цьому Китай займає 94% північнокорейського імпорту та 91% експорту [4]. На основі наведених даних можна зробити висновок про значний дефіцит торговельного балансу (1,69 млрд доларів).

На початку 2000-х років були спроби подолати економічну кризу шляхом часткового реформування економічної системи. У червні 2002 року на державному рівні було ухвалено «Постанову про новий шлях економічного розвитку». Було оголошено ліквідацію карткової системи, замість колгоспів створювались родинні господарства, у кілька разів зріс рівень заробітної платні, планувалось створити спеціалізовану економічну зону. Реформи були половинчастими. Серед негативних наслідків науковці зазначають зростання безробіття на 30%, підвищення цін на рис у магазинах роздрібною торгівлі майже на 50%. А між іншим, рисова крупа складає основу раціону харчування північних корейців. У 2004 році ціна за 1 кг рису піднялась до 1 тис. вон при середній зарплатні у 3-5 тис. вон [3, с. 79-80]. Ініціатором реформ був колишній голова КНДР – Кім Чен Ір, який прославився створенням грандіозного культу особистості, що існує і до сьогодні. Врешті решт карткова система продовжує діяти, проте переважно для нижчих верств суспільства. А от північнокорейська еліта у своїй діяльності давно вийшла за межі планово-розподільчої системи. Люди яким пощастило втекти з країни, надали свідчення про майнову стратифікацію в КНДР. Вони згадують про те, що в КНДР вже давно діють приватні фірми та крамниці. В Пхеньяні можна зустріти клас людей, що ходять до супермаркетів з імпортними товарами, їздять на автомобілях, які офіційно вважаються службовими а насправді є приватними, користуються комп'ютерами та смартфонами. Вони є держслужбовцями або народними артистами, вони можуть дозволити собі квартири у кращих містах КНДР, відпустку на курортах для партійних діячів. У той самий час основна маса населення живе в злиднях, систематично недоїдає та страждає від різного роду захворювань. Усе це тісно пов'язано з корупцією та бюрократією, ніяк не регулюється на офіційному рівні. Це призводить до економічного розшарування суспільства.

Вихід КНДР на міжнародний ринок неможливий через ряд об'єктивних причин: політичні проблеми історичного плану, різниця економіко-політичних систем, обмеження форм культурної свідомості.

Чимало дослідників вважають, що технічний розвиток КНДР зупинився ще у минулому сторіччі. Про це свідчить відставання від світових інновацій. Хоча офіційний Пхеньян і робить гучні заяви про запровадження у

виробництво новітніх гаджетів (смартфонів, планшетів та комп'ютерів), дебетових карток, та пропагує їх використання, проте у місцевого населення вони не користуються особливим попитом.

Зовнішній торгівлі з розвиненими країнами світу заважають як політичний курс партії, так і санкції ряду країн, що були запроваджені через загрозу ядерної війни з боку КНДР. Пропаганда КНДР демонізує сучасні капіталістичні держави у очах населення. Тому не дивно, що майже єдиним партнером КНДР залишається авторитарний Китай, який при цьому вже давно займає провідні позиції у експорті власних товарів на світовий ринок. Нинішній лідер КНДР, Кім Чен Ин, відрізняється вкрай нестійкою зовнішньою політикою. З 2013 по 2018 рік проводились активні випробування ядерної зброї, що викликало санкції з боку міжнародної спільноти. У 2018 році в політиці КНДР було проголошено курс на відновлення взаємовідносин з США та Південною Кореєю. Можливо, це є першим позитивним кроком для інтеграції КНДР у міжнародний економічний простір.

В'їзд до країни є обмеженим. Право в'їзду до країни отримують переважно вихідці з країн, що тяжіють до авторитаризму (росіяни та китайці). Загалом щорічно КНДР відвідують 250 тисяч іноземців [3]. Туризм до Північної Кореї є дуже своєрідним. Кожен крок іноземця контролює спеціальний гід, огляд пам'яток проходить лише за встановленим маршрутом. Відходити від гίδα заборонено, фотографувати щось, що свідчить про економічний упадок КНДР (наприклад, нетрі майже у центрі Пхеньяну) також заборонено. Такий тур буде коштувати 1100-2500 тис євро за 4-8 днів.

Деякі дослідники вважають політичне об'єднання країн Корейського півострова єдиною можливістю інтеграції КНДР у систему міжнародної торгівлі. З 2018 року конфлікт між КНДР та Республікою Кореєю почав згасати. Було проведено декілька мирних перемовин між лідерами обох країн, спільний виступ об'єднаних корейських команд на олімпіаді 2018 року. У Південній Кореї було створено посольство, завданням якого є налагодження політичного діалогу. Навіть політика сонгун, запроваджена у КНДР, у своїй ідеології передбачає об'єднання з Республікою Кореєю.

У підсумку можна зазначити, що економіка Північної Кореї знаходиться у глибокій стагнації. Головними чинниками, що призвели до цього є невдала політика державної партії та неефективність командно-адміністративної економічної системи. На наш погляд, інтеграція Північної Кореї до міжнародної спільноти можлива лише тоді, коли з ідеології партії зникнуть мілітаристські настрої, бо світове товариство є відкритим до перемовин і надання гуманітарної допомоги. Так чи інакше, зміни в політико-економічному устрої КНДР є неминучими, адже в умовах суспільного прогресу немає місця для тоталітарних держав.

Список використаних джерел:

1. Состояние экономики Корейской Народно-Демократической Республики [Електронний ресурс] Страноведческий каталог Факультета Международного бизнеса ОмГУ. – Режим доступу: <http://catalog.fmb.ru/North%20Korea2011-4.shtml>
2. Ли Сын Чул Интеграция корейского общества в условиях глобализации – Вестник Санкт-Петербургского университета, сер. 6, вып. 2. – 2006 г.
3. Забровская Л. В. Экономические реформы КНДР в начале XXI в. – «Россия и АТР», вып 4. – 2005 г.
4. The Observatory of Economic Complexity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oec.world/ru/profile/country/prk/>
5. Маркус Нолан. Голод и реформы в Северной Корее. - Институт международной экономики, 2003 г.
6. А. А. Глушко Л. И. Рябинина. Территориальная структура хозяйства стран АТР. - Владивосток 2003 г.
7. Choi, Kyung-soo The Mining Industry of North Korea. Nautilus Institute – 2011
8. Внешние экономические связи СССР в 1988 г. (Статистический сборник) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://istmat.info/node/20559>

SAMADASHVILI A.,

student of the faculty of economic
and business administration

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia)

FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN GEORGIA AND THE EUROPEAN UNION IN TERMS OF INTEGRATION PROCESS

Formal rules, informal constraints and their enforcement characteristics create institutions, which exist to reduce uncertainty in the world. Constitutions, laws, regulations and agreements make predictable our dealings and thereby they not only reduce uncertainty in economics but enable us to make rational choice and solve problems effectively. In the context of institutional economics trade agreements help countries to develop their relations to the world and gain benefits from the international trade.

In terms of free trade and integration process Georgia has trade agreements to many countries of the world. Georgia made significant progress with European Union several years ago. EU is one of the most largest and sustainable trade partners of Georgia. The deep and comprehensive free trade agreement (DCFTA), which was signed on 27 June 2014, includes the mechanism for trade and economic integration and opens European Union market with its 505 million consumers for Georgia. According to this agreement Georgia received trade concessions from the EU which meant that approximately 91% of tariff lines for Georgian products were 0% duty. The benefit of this agreement is reduction of non-tariff and technical barriers of trade, protection of intellectual property, protection of competition and others. Realization of this potential depends on the full utilization of the opportunities offered by the agreement.

Bilateral trade between Georgia and EU has had increasing trend in recent years. According to the 2019 data provided by the National Statistics Office of Georgia, the share of European Union in Georgian exports reaches 22.8% (First three quarters of 2019). Georgian exports to EU had increased 2.4 times by 2018 as compared to 2010 while imports had increased 1.7 times in the same period (see chart below) which indicates a new stage in trade relations as well as providing a basis for developing Georgia's economy with a view to attracting new international companies. It is quite clear that free trade agreements stimulate for the trade with services. Free trade agreements have significant impact on development of the service sector.

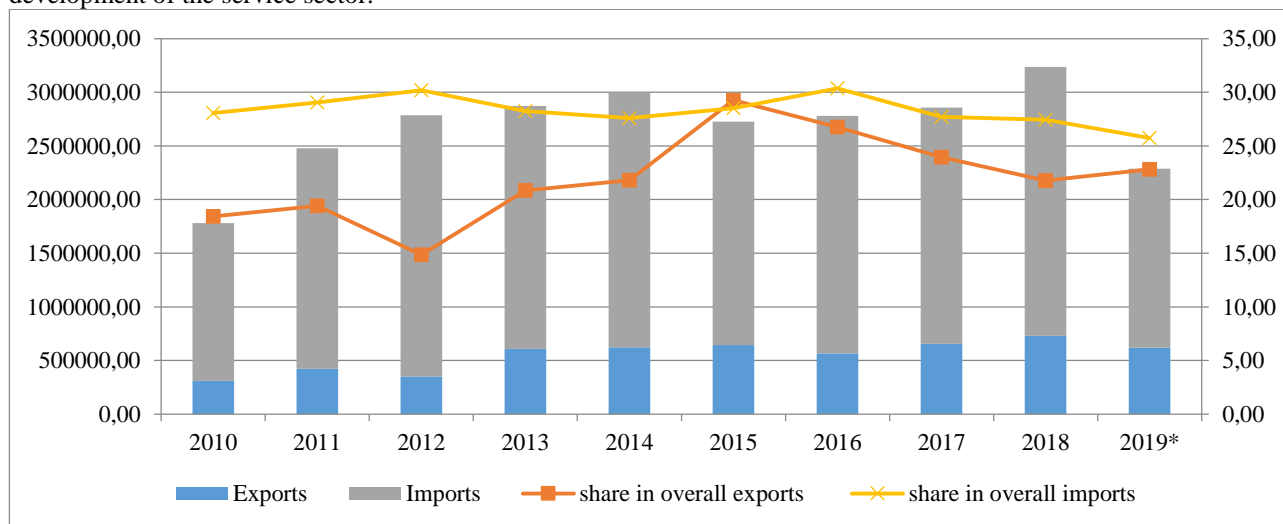

Fig. 1. Trade between the European Union and Georgia (left column USD, right column percentage)

* First three quarters of 2019

Source: National Statistics Office of Georgia (Geostat).

<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/35/sagareo-vachroba>

Free trade agreements help countries to diversify export. Diversification of exports is important for Georgia as a guarantee of stability. In terms of institutional economics, free trade agreements not only enable countries to trade without barriers, but achieve competitive advantage. For instance, Georgia is the only country in the region which has free trade agreements with both the EU and China.

DCFTA helps Georgia to share the European experience in the economic reforming process. The EU is based on freedom, democracy, protection of human rights and etc. Georgia, as an associated country should share these values and it is in the interest of each democratic state.

The main challenge in this trade relationship for Georgia is the full utilization of the opportunities offered by DCFTA. In order to reach full utilization Georgia needs to develop transport infrastructure and logistical chain. As for transportation costs and efficiency, Georgian products cannot generally be exported that easily. Full utilization is connected with efficient transport infrastructure from Georgia to Europe. In addition, Georgian producers must be more competitive on the EU market and promote their products more courageously. Delivering information to farmers and producers about benefits from this agreement is also a challenge. They may not be well informed about benefits and regulations.

In conclusion, economic and trade relations between the EU and Georgia are widening. The agreement enables Georgia to reduce uncertainty in the economics and set goals for long-run development.

List of references:

1. North D., "The role of institutions in economic development", UNECE discussion papers series No. 2003.2, October 2003, p.1-3
2. Papava V., "Georgia's choice: the European Union or the Eurasian Economic Union", Expert Opinion No. 57. Tbilisi: Georgian Foundation for Strategic and International Studies, 2016, p.8-9
3. Putkaradze R., "Historical development of the economic relations of Georgia and the European Union", *Zeszyty Naukowe UNIwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach*, Seria: Administracja i Zarządzanie, 2015:100-104.

4. Alexandri V., "The export of Georgian agricultural products. The impact of the DCFTA signed between Georgia and the European Union", Expert Opinion No. 67. Tbilisi: Georgian Foundation for Strategic and International Studies, 2016, p. 10-12
5. Foreign Trade of Georgia, National Statistics Office of Georgia, 2019

ТИМОФІВ Д.О.,

ученик 10 класу
загальноосвітньої приватної школи «Привилегія»
м. Маріуполь (Україна)

СУТНІСТЬ ТА ПРИЧИНИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

В епоху глобалізації міжнародна трудова міграція виявляється вплетеною в безліч якісно нових складних процесів таким чином, що в значній мірі визначає саму можливість подальшого розвитку світової економіки в руслі глобалізації. У глобалізованому світі економіка розвинених країн все більше залежить від трудової міграції, що сприяє їх збагаченню за рахунок використання додаткових трудових ресурсів.

Трудова міграція населення стала важливим фактором світового розвитку, забезпечує гнучкість міжнародного ринку праці. Все це не може не привертати до цієї теми увагу фахівців різного профілю, що розглядають цей складний соціально-економічний феномен з різних позицій, що, в свою чергу, створює різноманіття понятійного апарату міграції як економічної категорії: близько 40 визначень на сьогоднішній день [8], які стверджують, що міграція населення – це «будь-яке територіальне переміщення населення, пов'язане з перетинанням як зовнішніх, так і внутрішніх меж адміністративно-територіальних утворень з метою зміни постійного місця проживання або тимчасового перебування на території країни для здійснення навчання або трудової діяльності незалежно від того, під впливом яких чинників воно відбувається – ті що притягують або ті що виштовхують» [10].

З позиції економічного підходу основний інтерес представляє безпосередньо пов'язана з ринком праці трудова міграція, «спрямована на реалізацію економічних інтересів людини» [9]

В умовах переходу до інформаційного суспільства все більш активно розгортаються процеси глибоких змін у складі робочої сили та її попиту на ринку праці, які обумовлені явищами не стільки технічного та технологічного характеру, але, головним чином, соціального і гуманітарного. У рамках цих процесів в останні десятиліття в розвинених країнах відбулися радикальні зміни в складі та структурі зайнятості населення, його розподілу за сферами і галузями економіки. У першу чергу, тут слід зазначити постійне зниження питомої ваги зайнятих у галузях матеріального виробництва, зростання зайнятості в сферах торгівлі та послуг, у тому числі у сфері телекомунікаційних технологій, а також у фінансовій сфері, страхуванні та в державних органах. Таким чином, сучасний ринок праці економічно високорозвинених країн відрізняється радикальними змінами, що не можна сказати про слаборозвинені країни або більшість країн, що розвиваються. Все це створює умови перетікання робочої сили з одних країн в інші за допомогою міжнародної трудової міграції.

Як форма міжнародних економічних відносин міжнародна трудова міграція виникає і розвивається водночас зі становленням і еволюцією транскордонного руху капіталу, міжнародної торгівлі товарами. Кінець ХХ – початок ХХІ ст. характеризується різким зростанням міжнародної міграції з економічних причин. Хоча сучасним міграціям властиві, порівняно з великим переселенням народів у минулому, відносно скромніші розміри, але, враховуючи їх високу територіальну концентрацію й специфіку використання праці працівників-мігрантів, вони відіграють досить суттєву роль у системі зовнішньоекономічної діяльності, слугуючи засобом міждержавного перерозподілу робочої сили в межах всесвітнього господарства [6].

Існують різні критерії класифікації і типології міжнародної трудової міграції. За напрямками її руху розрізняють

- еміграцію (виїзд робочої сили за межі країни)
- імміграцію (її в'їзд у країну).

Залежно від рівня кваліфікації можлива міграція як малокваліфікованої робочої сили, так і висококваліфікованих спеціалістів. Перший із цих потоків спрямований переважно з країн, що розвиваються, в розвинуті.

Для другого потоку характерне переміщення спеціалістів між розвинутими країнами, наприклад, всередині ЄС, а також їхня імміграція в розвинуті країни з країн, що розвиваються. Цей процес дістав назву «відплив умів». Він може відбуватися як у явній формі, коли спеціаліст переїжджає в іншу країну, або ж залишається в ній після завершення освіти, так і в прихованій, коли він нікуди не виїжджає, але влаштовується на роботу на підприємство, яке належить іноземному капіталу.

Міграція висококваліфікованих спеціалістів набуває дедалі більшого розмаху. Виїжджаючих спеціалістів приваблює передусім вищий рівень заробітної плати і побутових умов у розвинутих країнах, а також більші можливості для професійного зростання. Сьогодні проблема відпливу умів постає і перед колишніми «соціалістичними країнами». З точки зору соціальної структури виділяють міграцію робітників і міграцію інтелігенції, переважно науково-технічної [2].

Крім того, можлива регулярна міграція, коли міграційний потік стійкий протягом більшого, ніж рік, періоду, і нерегулярна міграція, коли він існує менше року. Існує також міграція легальна, тобто законна, на основі міжнародних угод, які визначають чисельність мігруючих, порядок їхнього працевлаштування тощо, і нелегальна, з порушенням законності. Нелегальні мігранти – це особи, які у пошуках роботи в'їжджають в країну нелегально або перебувають в неї на законних підставах, та нелегально працевлаштовуються

Серед факторів, що сприяють розвитку міграційних процесів, найбільш суттєвими є: висока швидкість розповсюдження інформації; швидкий розвиток міжнародних пасажирських сполучень; розвиток засобів комунікації. Суб'єктивні фактори міграції – оцінка її доцільності, залежить від індивідуальних характеристик мігрантів, від регіональних факторів і в цілому національної політики країни походження, від відповідних характеристик країни призначення, порівнюючи які потенційний мігрант приймає рішення про міграцію, діючи також під впливом соціально-економічного середовища (або громадських норм), в якій він трудиться. Для інтегральної оцінки міграції як соціально-економічного явища доцільним видається розглядати поєднання об'єктивних факторів міграції та суб'єктивних оцінок мігруючих [1].

Загальні класифікації міграційного руху ґрунтуються на просторово-часових складових. Міграційні потоки класифікуються за їх причинами, строками, напрямками, складом мігрантів, ступенем державної організованості та ін. [4].

Причини, які породжують міграцію робочої сили, різноманітні. В цілому їх можна розділити на дві групи: загальні, які визначають тенденції розвитку всіх форм міжнародних економічних відносин, і специфічні, що пов'язані тільки з міграцією. До першої групи причин відносяться: інтернаціоналізація господарського життя; нерівномірність соціально-економічного розвитку окремих країн; структурні зрушення в економіці, спричинені НТР, які обумовлюють витіснення робочої сили із одних галузей і додаткову потребу в ній інших; економічна політика ТНК, які концентрують трудові ресурси виробництва в одних країнах і наукоємні в інших; політична й економічна нестабільність в окремих державах.

Друга група причин включає в себе: відмінності між країнами в рівні заробітної плати і соціального забезпечення (в розвинутих країнах заробітна плата в декілька разів вища, ніж в інших, у них кращі житлові умови, вищий рівень охорони здоров'я; освіти, пенсійного і соціального забезпечення), що, безперечно, притягує робочу силу з інших країн; нестача робочої сили певних спеціальностей і кваліфікацій (наприклад, у країнах Західної Європи важку й некваліфіковану працю виконують переважно робітники-іммігранти, причому спеціально робиться застереження, що іноземець може зайняти робоче місце, якщо на нього немає претендентів серед місцевого населення); відносний надлишок робочої сили в багатьох державах, особливо в країнах, що розвиваються; відмінності між країнами в можливостях і умовах професійного зростання [5].

У міждержавній міграції можна виділити п'ять напрямків:

- міграція з країн, що розвиваються до розвинутих країн;
- міграція в межах розвинутих країн;
- міграція робочої сили між країнами, що розвиваються;
- міграція робочої сили з колишніх соціалістичних країн;
- міграція наукових працівників, спеціалістів з промислово розвинутих країн до країн, що розвиваються.

Теперішня міграція набула тимчасового характеру: мігранти здебільшого мають намір по закінченні певного терміну повернутися на батьківщину. Таким чином, відмітною рисою сучасної міжнародної трудової міграції є ротаційний характер.

Ротація буває прискореною та уповільненою. У прискорену (до трьох років) потрапляє вся завербована та ретельно відібрана іноземна робоча сила, уповільнена триває довше й охоплює працівників, відібраних уже в процесі виробництва. На їхню частку, як правило, припадає не більш ніж 30 % усієї чисельності працівників-іноземців [3]. Спостерігається тенденція до збільшення часу перебування мігрантів у країнах-реципієнтах. Посилюється їх прагнення до натуралізації. Певній частині іммігрантів справді вдається домогтися натуралізації, і вони стають, таким чином, постійним елементом населення країн-реципієнтів.

Основними причинами виникнення та існування міжнародної трудової міграції є наступні:

1. З боку країн-донорів:

а) велика густота населення, що може пояснюватись, зокрема, демографічним бумом в деяких країнах (наприклад, в Індії, Китаї, Нігерії);

б) масове безробіття, зумовлене науково-технічним прогресом (є фактором створення техніки, що потребує менше обслуговуючого персоналу), закриттям добувних галузей внаслідок вичерпності природних ресурсів, недостатньо виваженою соціальною політикою деяких держав. Найбільші проблеми з безробіттям виникають у густонаселених регіонах світу і в малорозвинених країнах. Густонаселеними вважаються в основному Південна і Південно-Східна Азія, Північна і Центральна Африка, північна частина Латинської Америки. [3];

в) низький життєвий рівень і порівняно низька заробітна плата. Водночас у розвинених країнах залишається все менше бажаючих виконувати важку малокваліфіковану «чорну роботу», а тому з'являються вільні місця для її виконання;

г) виробнича необхідність (для спеціалістів, які працюють у країнах, що розвиваються);

2. З боку країн-реципієнтів:

а) потреба в додатковій висококваліфікованій робочій силі. У деяких розвинених країнах збільшується потреба в освічених висококваліфікованих працівниках, які можуть працювати, наприклад, із складною електронною технікою. При цьому відповідно збільшується кількість людей, потреба в професії яких спадає;

б) потреба в додатковій дешевій (для малокваліфікованої роботи) і мобільній робочій силі, зокрема, завдяки розвитку сфери послуг, що сприяє створенню додаткових робочих місць;

в) порівняно висока заробітна плата [7].

Таким чином, слід зазначити, що глобалізація як основна ступінь розвитку світової системи призводить до посилення процесів міграції трудових ресурсів, які в свою чергу, виступають умовою формування глобального економічного простору. Національний масштаб трудової міграції перетворюється на інтернаціональний, а інтернаціональний – в глобальний. Пояснення цьому слід бачити в посиленні міжнародної міграції, яка у свою чергу пов'язана з існуванням міжкраїнових відмінностей в продуктивності праці і тарифів оплати праці.

Список використаних джерел:

1. Гаврилова Т.М. Факторы, обуславливающие миграцию населения / Т.М. Гаврилова // Вестник ВолГУ. – 2005. – №3. – С.82-87
2. Зовнішні трудові міграції населення України / За ред. Е. М. Лібанової, О.В. Позняка. — К.: РВПС України, 2007. – С. 52-58, с. 54
3. Зовнішня трудова міграція населення України / заг. ред. Українського центру соціальних реформ та Державного комітету статистики України. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. – 120с
4. Левцун О. Зовнішня трудова міграція в Україні як демографічна проблема [Електронний ресурс] / О.Левцун // Діалог, 20.09.2005. – Режим доступу: http://www.hearts.in.ua/articles/job_search/694.php
5. Мазука Л. И. Трудова міграція українців до країн ЄС: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення / Л.И. Мазука // за заг. ред. Єрмолаєва А.В. Стратегічні пріоритети. – К.: НІСД. – 2010. – №3 (16). – С. 10 – 17
6. Новицький В.Є. Міжнародна економічна діяльність України / В.Є. Новицький. – К.: КНЕУ, 2003. – 948с.
7. Петюх В.М. Ринок праці: [навч. посіб.] / В.М. Петюх. – К.: КНЕУ, 2007. – 288 с
8. Judina T.N. Sociology of migration: the formation of the new scientific direction. – М.: «Dashkov & Co», 2004.-398 p., с.14
9. Mazina A.L. Labor Economics: textbook. Is.2.: UNITY-DANA, 2008. - 575 p., с.328
10. Vorobyova O.D. Migration of population: questions of theory and state migration policy // Problems of legal regulation of migration processes on the territory of the Russian Federation. Analytical Bulletin of the Federation

ТРЯСКІНА К.Е.,

студентка 2 курсу

спеціальності «Міжнародні відносини,

суспільні комунікації та регіональні студії»

Маріупольський державний університет (Україна)

ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

З набуттям незалежності України поступово визначився головний вектор її розвитку – інтеграція до європейського співтовариства. Євроінтеграційна ідея є свідомим і природним стратегічним вибором українського суспільства, підтвердженим багатьма випробуваннями. Вхід України до ЄС є запорукою подальшого зміцнення її позицій на міжнародній арені. Яскравим показником активної та плідної співпраці між Україною та ЄС стало підписання Угоди про асоціацію.

Розробка проекту Угоди про асоціацію складалася з декількох етапів. У вересні 2008 року Україна та ЄС домовились про укладання майбутньої угоди в форматі Угоди про асоціацію. Згодом, у 2009 році було розроблено Порядок денний асоціації та у 2011 році переговори, щодо майбутньої Угоди завершилися. Врешті-решт, 30 березня 2012 року текст майбутньої Угоди було підписано главами переговорних команд ЄС та України [1].

Слід зазначити, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС дає змогу перейти від співробітництва та партнерства до економічної інтеграції та політичної асоціації. Економічну частину було підписано 27 червня 2014 року. Верховна Рада України та Європейський парламент синхронно, ратифікували цю Угоду 16 вересня 2014 року. Угода вступила в силу з 1 листопада 2014 року, а набула чинності 1 вересня 2017 року [4].

Зазначимо, що окрема частина Угоди «Економічне та секторальне співробітництво» містить положення про умови та часові рамки налаштування законодавства України та законодавства ЄС. Угода складається з 28 глав окремого розділу. Ці глави передбачають певні заходи у багатьох секторах. До цих секторів входять такі як, транспорт, захист навколишнього середовища, сільське господарство, енергетика (ядерна), туризм, макроекономіка, охорона здоров'я, культура, наука та освіта, металургія ті видобування, підприємництво та промислова політика та інші [10].

Зупинимося на основних положеннях V Розділу «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди в сфері економіки:

1. Макроекономічне співробітництво. Україна докладає багато зусиль, щодо створення ринкової економіки та максимального наближення своєї економічної політики до політики ЄС. Сторони обмінюються інформацією та досвідом у сфері макроекономіки, аналізують економічні питання, що мають спільні інтереси та обмінюються інформацією про принципи Європейського економічного та валютного союзу [9].

2. Політика у сфері промисловості та підприємництва. Зміцнюється співробітництво з питань промисловості та підприємства та покращуються умови для підприємницької діяльності. Задля цього Україна та ЄС модернізують деякі галузі промисловості, впроваджують стратегії розвитку малих та середніх підприємств (на принципах Європейської Хартії малих підприємств), що дає змогу підвищити конкурентоспроможність України. Також, сторони сприяють розширенню контактів між приватними підприємствами України та ЄС.

3. Співробітництво у видобувній та металургійній галузі. Для кращого співробітництва у цій сфері Україна та ЄС обмінюються інформацією, щодо становища їхньої металургійної промисловості. Також, сторони обговорюють заходи, які вони вживають задля прискорення оновлення металургійної та видобувної галузей [8].

4. Сільське господарство та розвиток сільських територій. Це питання є не менш важливим ніж інші, тому сторони співробітничать задля сприяння розвитку сільського господарства та сільських територій, шляхом поступового зближення політик та законодавства. Для здійснення цієї цілі вони покращують ефективність прозорості ринку, обмінюються знаннями щодо розвитку сільських територій, контролюють якість сільськогосподарської продукції у сферах певних стандартів та поширюють застосування біохімічних технологій та органічного виробництва [8].

Отже, економічне співробітництво України та ЄС дає змогу зміцнити партнерські стосунки між Україною та країнами ЄС, наблизити економічну політику України до політики ЄС, підвищити рівень міжнародних торговельних контактів та рівень конкурентоздатності вітчизняної економіки на світовому ринку. Також, Угода про асоціацію розширює доступ до зовнішніх ринків ЄС, а в майбутньому розширення експорту українських товарів на західноєвропейський ринок.

Врешті-решт, Угода про асоціацію між Україною та ЄС має свої перспективи. Ця угода має стратегічне значення для нашої країни. За допомогою цієї Угоди має відбутися покращення умов експорту до ЄС української продукції та прискорення темпів економічного зростання. Так само повинна збільшитись кількість робітників зайнятих економічною діяльністю. Ще однією перспективою є заохочення прямих іноземних інвестицій та розширення доходної частини державного бюджету України [7].

Найважливішим є те, що Угода про асоціацію має перспективу членства України в ЄС. Це дасть можливість виходу нашої держави на один рівень з провідними країнами Європи та прийняття її до співдружності вільних, розвинутих в економічному та політичному плані держав [10].

Вступ України до ЄС дозволить долучитися до його економічних і соціальних програм, отримати доступ до європейської системи освіти, охорони здоров'я. Крім того, високий рівень розвитку демократії в країні — один із основоположних критеріїв для вступу нових членів до ЄС. Рухаючись по дорозі до вступу в ЄС наша держава намагається отримати підтримку та відстоювання своїх енергетичних інтересів з боку провідних країн Європи [11].

Зокрема, за роки після підписання Угоди про асоціацію Україна зробила багато кроків для виконання Угоди, але кінцевий результат ще не до кінця відповідає очікуванням. Незважаючи на це, Рада асоціації продовжує підтримувати Україну та погоджується продовжувати діалог в рамках Угоди про асоціацію в багатьох сферах, що впливає на розвиток двосторонніх відносин в економічному питанні.

Таким чином, підсумовуючи вище сказане, можна сказати що вступ України до ЄС є питанням перспективи, що залежить від великої кількості факторів. У найближчому часі Україна має докласти усіх зусиль задля відтворення цих факторів згідно вимогам ЄС та провести кропітку роботу з впровадження Угоди про асоціацію. Втілення Угоди має свої переваги як для ЄС, так і для України. Для нашої держави великого значення набувають як процес її послідовного наближення до ЄС, так і стратегічний результат цього процесу — повноправне членство в ЄС.

Список використаних джерел:

1. Відносини між ЄС та Україною: інформаційна довідка.
URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/29685/node/29685_uk (дата звернення 28.10.2019)
2. Галузева співпраця з ЄС. URL: <https://eu-ua.org/ekonomichna-ta-haluzeva-spiivratsia-z-yes> (дата звернення 28.10.2019)
3. Галузеві взаємовідносини України з Європейським Союзом.
URL: https://pidruchniki.com/1203031055626/politologiya/galuzevi_vzayemovidnosini_ukrayini_yevropeyskim_soyuzom (дата звернення 27.10.2019)
4. Голуб В. Ратифікація Угоди про асоціацію: європейські реформи без європейської перспективи.
URL: <http://razumkov.org.ua/statti/ratyfikatsiia-uhody-pro-asotsiatsiiu-ievropeiski-reformy-bez-ievropeiskoi-perspektivu> (дата звернення 28.10.2018)

5. Економічні наслідки підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: вплив на сектор державного управління. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2013/EU_Ukraine/Impact_of_DCFTA_on_state_FINAL.pdf (дата звернення 28.10.2019)

6. Крамар О. Торгівля з ЄС: переорієнтація вдалася. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/219969> (дата звернення 28.10.2019)

7. Питання перспективи членства в ЄС не буде настільки політизованим після виконання зобов'язань у межах Угоди про асоціацію URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/pitannya-perspektivi-chlenstva-v-yes-ne-bude-nastilki-politizovanim-pislya-vikonannya-zobov'язan-у-mezhah-ugodi-pro-asociaciyu-ivanna-klimpush-cincadze> (дата звернення 27.10.2018)

8. Розділ V. Економічне та галузеве співробітництво. URL: <https://eu-ua.org/tekst-uhody-pro-asotsiatsiiu/rozdil-v-ekonomichne-haluzeve-spivrobotnytstvo> (дата звернення 27.10.2019)

9. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-association> (дата звернення 28.10.2019)

10. Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, і Європейським союзом та його державами-членами, з іншого боку. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/ugoda-pro-asociaciyu/00ukraine-euassociationagreementbody> (дата звернення 28.10.2019)

11. Україна на шляху до ЄС: оцінки, думки і сподівання громадян. URL: <http://razumkov.org.ua/statti/ukraina-na-shliakhu-do-yes-otsinky-dumky-i-spodivannia-hromadian> (дата звернення 27.10.2019)

12. Delegation of the European Union to Ukraine. URL: http://www.eeas.europa.eu/ukraine/assoagreement/assoagreement-2013_en.htm (дата звернення 28.10.2019)

УСОВА В.В.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Економіка»
Маріупольський державний університет (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА СТАН ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ

Платіжний баланс — це статистичний звіт за певний період, який показує операції з товарами, послугами і доходами, здійснені будь-якою країною з рештою світу; зміну власності та інші зміни в монетарному золоті, СПЗ, які належать країні, а також фінансових вимогах і зобов'язань у відношенні до решти світу; односторонні перекази і компенсуючі записи, що необхідні для балансування тих операцій і змін, які взаємно не покриваються [1]. На платіжний баланс країни впливає ступінь втручання держави в господарство і сферу господарських зв'язків. Платіжний баланс характеризує результати зовнішньоекономічної діяльності країни за певний період. Цей баланс є найпоширенішим видом балансу міжнародних розрахунків. Фактично, платіжний баланс сьогодні дозволяє оцінити масштаби, структуру і характер залучення конкретного державного утворення в світове господарство [3].

Платіжний баланс країни представляє собою співвідношення всіх надходжень валютних коштів у цю країну та платежів за кордон за певний проміжок часу, як правило, за рік. В основу складання платіжного балансу покладено два принципи:

- 1) збалансування всіх зовнішньоекономічних операцій країни за певний період (місяць, квартал, рік);
- 2) подвійний бухгалтерський запис операцій (кредит у кінцевому рахунку повинен збігатися з дебетом), тому дисбаланс за одними статтями має балансуватися іншими статтями.

Концептуальна основа складання статистики платіжного балансу України базується на 6-му виданні «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції» (МВФ, 2009). Основні компоненти платіжного балансу згруповані за трьома категоріями, а саме: рахунок поточних операцій, рахунок операцій з капіталом і фінансовий рахунок [4].

Платіжний баланс складається в доларах США. Дані щодо експорту, імпорту товарів у інших валютах перераховуються в долари США за офіційним щоденним курсом Національного банку України. Дані системи обліку операцій з нерезидентами перераховуються в долари США за середньомісячним курсом.

Основним джерелом системи інформаційного забезпечення для складання платіжного балансу є інформація, що надається банками. Для складання платіжного балансу використовується також інформація Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби, інших міністерств і відомств, дані міжнародних організацій, оцінки експертів Національного банку України тощо.

Розглянемо стан платіжного балансу України в 2018 році в порівнянні з минулими роками за даними Національного банку України (таблиця 1). Таблиця 1 передбачає статистику даних зведеного балансу (рахунок поточних операцій, рахунок операцій за капіталом, фінансовий рахунок), резервів та пов'язаних статей (резервних активів, а також кредити МВФ) за останні 5 років.

Таблиця 1

Динаміка основних рахунків платіжного балансу України за 2014-2018 рр.,(млн. дол. США)

Статті ПБ /рр.	2014	2015	2016	2017	2018
А. Рахунок поточних операцій	-4596	1616	-1340	-2442	-4367
В. Рахунок операцій з капіталом	400	456	92	-4	37
С. Фінансовий рахунок	9111	1223	-2594	-5012	-7207
Д. Зведений баланс (=А+В-С)	-13307	849	1346	2566	2877
Е. Резерви та пов'язані статті	-13307	849	1346	2566	2877
Резервні активи	-12404	6016	2348	2673	2161
Кредити МВФ	903	5167	1002	107	-716

*без урахування окупованих територій (Криму, Севастополя, частини Донбасу)

Наведені статистичні дані переконливо засвідчують, що протягом досліджуваного періоду спостерігається негативне сальдо рахунку поточних операцій (4,3 млрд дол. США), яке обумовлене випереджаючими темпами скорочення експорту товарів та послуг у відношенні до зменшення імпорту товарів та послуг. Можна зазначити, що рахунок поточних операцій у 2018р. збільшився всього на 2,29%, порівняно з 2014р.

У відношенні Рахунку операцій з капіталом, то у 2018р мав місце профіцит сумарного сальдо поточного рахунку та рахунку із капіталом в розмірі 37 млн. дол. США. (у 2017 році чисті зовнішні запозичення становили -4 млн дол. США). Найбільші значення по цьому рахунку спостерігалися у 2015 році - 456 млн. дол. США, що на 91% вище за показники 2018р.

Приплив капіталу за фінансовим рахунком (чисті запозичення) становив 7,2 млрд дол. США (порівняно з 5,01 млрд дол. США у 2017 році), приплив спостерігався як у державному секторі, так і в приватному секторі.

Профіцит зведеного сальдо платіжного балансу у 2018 р. становив 2877 млн. дол. США, що на 311 млн. дол. США перевищує його розмір у 2017 р. та був обумовлений отриманням зовнішніх позик, що вплинуло на збільшення обсягів офіційних резервних активів країни.

Як бачимо, однією з проблем платіжного балансу є його нестабільність його елементів. Існують різні методи регулювання платіжного балансу, насамперед, направлені або на стимулювання експорту, або на стримання зовнішньоекономічних операцій залежно від валютно-економічного стану держави і стану міжнародних виплат країни.

Таким чином, можна зробити висновок, що вперше після стабілізації зовнішнього сектору економіки України в 2016-2017 роках, у 2018 році знову підвищилися ризики нестійкості зовнішньої позиції країни. Утримання негативного сальдо поточного рахунку, нарощування дефіциту торговельного балансу, кволій приплив іноземного капіталу до приватного сектору, скорочення розміру міжнародних резервів НБУ при утриманні високого зовнішньоторгового навантаження та загостренні проблеми рефінансування наявних боргів вказують на зростання зовнішньої фінансової вразливості економіки України та сигналізують про можливість настання боргової кризи і кризи платіжного балансу в недалекому майбутньому. Дефіцит платіжного балансу призведе до відкладеної девальвації. На мікрорівні девальвація національної валюти вигідна експортним підприємствам (вони акумулюють валютну виручку за кордоном), забезпечуючи більш вдалу цінову конкурентоспроможність. Однак на макрорівні в умовах кількісного падіння економіки та відсутності кредитування призведе до зростання інфляції, внаслідок чого зменшаться кількісні споживчі витрати, що призведе до нової хвилі стагнації економіки.

Отже, потенціальним методом врегулювання платіжного балансу може стати монетарна політика, яка буде направлена на відновлення довіри економічних суб'єктів до національної грошової одиниці та рішень НБУ, залученням прямих іноземних інвестицій, більш тісне співробітництво з країнами-членами ЄС, а також збільшення кількості експорту за кордон. Більш того, відновлення зовнішньої стійкості економіки, зменшення валютних і боргових ризиків вимагає нової якості макроекономічного регулювання та має спиратися на впровадження комплексної програми відродження і структурної перебудови національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Гордєєва Д.В. Аналіз зовнішніх активів реального сектору економіки України / Д.В. Гордєєва // Фінансовий простір. – 2015. – № 3 (19). – С. 112-119.
2. Платіжний баланс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/balance/2018>
3. Слово і діло. Аналітичний портал [Електронний ресурс].- <https://ru.slovoidilo.ua/2018/08/31/infografika/jekonomika/skolko-inostrannyx-investicij-postupilo-ukrainu-2010-2018-godax>
4. Платіжний баланс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/imf/meta/BOP_Dissemin_notes-ukr1.html

СЕКЦІЯ
РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ТА ВАЛЮТНИХ ВІДНОСИН В
УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА УЧАСТЬ КРАЇН НА СВІТОВОМУ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

ВАСИЛЕНКО А.А.,
аспірант кафедри економіки
та міжнародних економічних відносин
Маріупольський державний університет (Україна)

ВАЛЮТНИЙ ПАКТ МІЖ США ТА КИТАЄМ ЯК ФОРМА ТРАНСКОНТИНЕНТАЛЬНОГО
ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Кінець десятих років XXI сторіччя відзначився загостренням торговельних протистоянь між США та Китаєм. У відповідь на збільшення торговельних мит з боку США Китай почав девальвувати свою валюту. Наприкінці 2019 року США та Китай почали розглядати можливість укладення валютного пакту (Currency Pact), який би мав передбачати стабілізацію валютних курсів цих країн. Оскільки ці дві економіки займають значну частку у світовому ВВП та зовнішньоторговельному обороті, а також відіграють важливу роль у створенні ланцюжків доданої вартості, таке протистояння в умовах інтернаціоналізації міжнародних економічних відносин має безпосередній вплив і на інші економіки світу.

Метою дослідження є визначення місця категорії трансконтинентального валютного регулювання в рамках концептуальної моделі валютного регулювання, а також оцінка можливих наслідків для світової економіки від використання такої форми валютного регулювання на прикладі валютного пакту, який планують укласти США та Китай.

У науковій літературі спостерігається велике різноманіття підходів щодо визначення та таксономії такого поняття як «форма валютного регулювання».

Форми, в яких здійснюється валютне регулювання, можуть являти собою:

- дисконтну політику;
- девізну політику;
- диверсифікацію валютних резервів;
- отримання та надання кредитів в іноземній валюті;
- адміністративні заходи [2, с. 180; 4, с. 175; 5, с.20; 6, с.80].

Під час дії валютне регулювання може здійснюватися у таких формах, як:

- довгострокова, що змінює структуру валютного ринку;
- короткострокова форма, що визначає порядок проведення операцій на валютному ринку, а також регулювання попиту та пропозиції валютних цінностей на валютному ринку;
- пряма форма, що передбачає регулювання валютного ринку адміністративними заходами;
- непряма форма – має на увазі використання економічних інструментів центральним банком країни [4, с. 176].

Визначення валютного контролю в якості основної форми валютного регулювання [1, с. 138], на нашу думку, є некоректним, через те, що валютне регулювання являє собою окрему самостійну складову валютної політики, а також має власні форми виявлення.

Оскільки форма валютного регулювання являє собою зовнішнє вираження змісту управління, межу конкретних управлінських дій [3, с. 138], тобто характеристика форм валютного регулювання має давати відповідь на запитання, в якому вигляді відображається процес валютного регулювання, виникає суперечність при визначенні дисконтної та девізної політики в якості форм валютного регулювання, через те, що поняття політики є ширшим за поняття регулювання. Отже, регулювання априорі не може бути політикою.

Питання форми є досить неоднозначним і дискусійним саме з економічної точки зору, оскільки форма, як така, зазвичай притаманна матерії, а валютне регулювання являє собою процес. Отже, питання форми має бути або виключено з категоріального апарату, або має розглядатися в іншому ключі, аніж пропонується в наукових дослідженнях. Звідси, на нашу думку, перелік форм валютного регулювання має включати, наприклад, такі форми як:

- саморегулювання (ринкова);
- звичай;
- законодавча (порядок, кодекс);
- угода (регіональна);
- пакт (трансконтинентальна).

Наведені форми наочно відображають, у чому міститься валютне регулювання та, зокрема, його сферу поширення, структуру та систему організації, а також формалізують дію його методів та інструментів.

Особливість валюти полягає в тому, що її певний обсяг завжди обертається за кордонами країни-емітента, відбувається процес інтернаціоналізації валюти, коли вона починає застосовуватися серед

нерезидентів, у зв'язку з чим виникає необхідність регулювання відповідних обсягів. Задля цього вважаємо за доцільне запропонувати нову форму регулювання валютних операцій резидентів за кордоном – «регіональна угода про обмін інформацією про валютні операції нерезидентів». Такі угоди обов'язково мають передбачати ідентифікацію клієнта, регулювання обсягів його транзакцій як у фізичному, так і в електронному вигляді, обмін статистичною інформацією між центральними банками.

Оскільки кінець десятих років ХХІ сторіччя був ознаменований появою такого поняття як «валютний пакт», який має стати компромісом для США та Китаю з метою зупинення конкурентної девальвації юаня (рис. 1), отже, вважаємо за необхідне додати його також до переліку форм валютного регулювання. Оскільки пакт визначається як політична угода, яка має важливе значення, через це, така форма валютного регулювання, на нашу думку, є прийнятною до трансконтинентального рівня валютного регулювання.

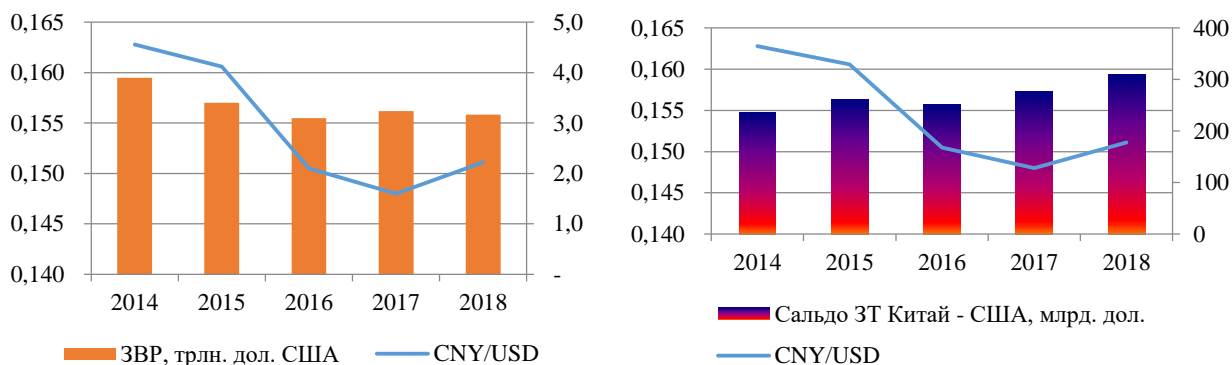

Рис. 1 Взаємозв'язок валютного курсу CNY/USD, валютних резервів та сальдо ЗТ Китай-США, 2014-2018 рр.

Джерело: розраховано та складено автором на основі аналізу джерела [7]

США наприкінці 2018 року уклали угоду USMCA разом з Мексикою та Канадою, яка має замінити угоду NAFTA саме угодою з валютним застереженням, отже, можна зробити припущення, що валютний пакт між США та Китаєм, скоріше за все, також матиме умови, схожі на положення USMCA.

Зокрема, стаття 33.2 угоди USMCA наголошує на тому, що макроекономічне зростання можливе лише за умови використання визначених ринком валютних курсів. Стаття 33.4 зобов'язує країни уникати маніпулювання валютними курсами з метою корегування платіжного балансу та отримання несправедливої конкурентної переваги. Стаття 33.5 створює прозорі умови доступу до інформації про валютне регулювання, а саме зобов'язує країни публікувати дані щодо валютних резервів та валютних інтервенцій [8].

Отже, скоріше за все Китай має забезпечити стабільність валютного курсу юаню по відношенню до корзини валют. Оскільки подальше зниження курсу юаню супроводжується відтоком капіталу у вигляді портфельних інвестицій, а саме у 2015-2016 роках зведений платіжний баланс Китаю виявився від'ємним, не зважаючи на додатні значення сальдо поточних операцій, у тому числі й зі США, саме через від'ємні значення сальдо фінансового рахунку з одночасним зменшенням обсягів золотовалютних резервів. В рамках світового господарства це також призводить до відтоку портфельних інвестицій, особливо, з економік країн, що розвиваються.

З огляду на вищезазначене, можна зробити висновок, що в будь-якому разі, використання конкурентних девальвацій слід розглядати як негативне явище, оскільки тривале зниження валютного курсу національної валюти призводить до виникнення макроекономічних диспропорцій у національних економіках, а саме на фоні високодохідного експорту починає зростати вартість імпорту, і у разі значного ступеня імпортозалежності країни це призводить до збільшення собівартості виробництва з наступним зростанням цін та відтоком капіталу. Зменшення негативних наслідків можливе завдяки укладенню трансконтинентальної форми валютного регулювання, прикладом якої є можливий валютний пакт між США та Китаєм.

Список використаних джерел:

3. Вовчак О. Д. Гроші так кредит: [Навч. посібник] / О. Д. Вовчак, І. Є. Бучко, З. Р. Костак. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 424 с.
4. Васенко В. К. Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності: [Навч. посібник] / В. К. Васенко. – К.: "Центр навчальної літератури", 2004. – 216 с.
5. Завальна Ж. В. Валютне право України / Ж. В. Завальна, М. В. Старинський. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2006. – 384 с.
6. Спіфанова М. А. Валютне регулювання в системі державного регулювання економіки / М. А. Спіфанова. // ДВНЗ "УАБС НБУ". – 2010. – №30. – С. 169–183.
7. Румянцев А. П. Міжнародні фінансові відносини: [Навч. посібник] / А. П. Румянцев, В. Я. Голюк, О. Г. Тонких. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 348 с.

8. Ющенко В. А. Валютне регулювання: [Навч. посібник] / В. А. Ющенко, В. І. Міщенко. – К.: Т-во "Знання", КОО, 1999. – 359 с.
9. UNCTADStat Data Center [Електронний ресурс] // UNCTADStat – Режим доступу до ресурсу: <http://unctadstat.unctad.org/EN/>.
10. The United States-Mexico-Canada Agreement, or USMCA [Електронний ресурс] // USMCA. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://usmca.com>.
11. U.S. Weighs Currency Pact With China as Part of Partial Deal [Електронний ресурс] // Bloomberg. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-10-10/u-s-weighting-currency-pact-with-china-as-part-of-partial-deal?srnd=premium-europe>.

МАРЕНА Т.В.,

к.е.н., доцент

Маріупольський державний університет (Україна)

TRANSFORMATION OF THE SUBJECT STRUCTURE OF WORLD CAPITAL EXPORTS AND IMPORTS

One of the most dynamic forms of international economic relations in a globalized world is the cross-border movement of capital. Cross-border capital flows connect national and regional financial markets into an integrated global financial market, which scales of operations nowadays exceed that of world production, international trade in goods and services and international labor migration. Cross-border movement of capital and redistribution of world's financial resources through the interaction of supply and demand for financial assets are provided by a special mechanism – the global financial market, which also acts as an aggregate of market forms of trading in financial assets [1]. Financial assets as an object of relations between the entities of the global financial market are unevenly distributed between countries and regions of the world economy. The numerous transformations taking place in the global financial system in terms of globalization lead to even more significant shifts in the directions and scales of capital redistribution both in economic and spatial (regional) dimensions.

The uneven distribution of financial assets is primarily reflected in the shifts in the regional structure of net exports and net imports of capital and changes in the role of countries in the international capital movement. In the 90's of the twentieth century, Japan became the major exporter of capital: the country accounted for more than half of the world's capital exports. Another 15% of capital exports were from Taiwan, Hong Kong and China. The explicit dominance of Southeast Asian countries in the exports of capital was associated with the accumulation of the greatest international reserves in these economies. At the beginning of the XXI century, Japan also ranked first in the world in net exports of capital (21% of capital exports in 2003), as it is shown in Table 1.

Table 1

The major net exporters of capital (by share of net capital exports) in 2003-2017

2003		2008		2013		2017	
<i>Country</i>	<i>%</i>	<i>Country</i>	<i>%</i>	<i>Country</i>	<i>%</i>	<i>Country</i>	<i>%</i>
Japan	21.0	China	23.4	Germany	18.1	Germany	19.7
Germany	8.2	Germany	13.3	China	12.5	Japan	13.2
China	7.1	Japan	11.7	Saudi Arabia	8.6	China	11.1
Russian Federation	5.5	Norway	4.8	Netherlands	5.5	Netherlands	5.9
Switzerland	5.0	Russian Federation	4.7	Kuwait	4.8	Taiwan	5.6
Saudi Arabia	4.6	Switzerland	3.6	South Korea	4.7	South Korea	5.3
Taiwan	4.5	South Korea	3.5	Switzerland	4.1	Switzerland	4.5
Norway	4.4	Taiwan	3.5	Qatar	3.9	Singapore	4.1
Singapore	4.3	Netherlands	3.4	UAE	3.9	Italy	3.6
Sweden	3.0	Singapore	2.8	Taiwan	3.8	Thailand	3.4
Other	32.4	Other	25.3	Other	30.1	Other	23.6

Source: calculated and compiled based on data [2]

During the global economic crisis of 2008-2009, Japan lost its status as the major net exporter of capital and in 2013, it accounted for only 2.3% of global capital exports. Alongside it, in 2017, the country restored its status as one of the major net exporters of capital, ranking second (13.2%) after Germany.

In recent years, the toughest competition for the status of the world's major exporter of capital has been observed between Germany and China. By 2012, with a fairly large gap, China ranked first in terms of net exports of capital. In 2012, the shares of China and Germany were almost equal (about 14%). In 2013, Germany, which accounted for more than 18%, came in first place by this indicator, although in 2000-2001 the country's share in world capital exports did not exceed 2%. The country has managed not only to maintain its positions, but also to increase its share in world capital exports, which in 2017 amounted to 19.7%.

In general, an increase in the level of spatial concentration of net exports of capital can be noted: if in 2003 the 10 major exporters provided 67.6% of net exports, in 2017 their aggregate share increased to 76.4%. In regional

dimension, 42.7% of net capital exports of top ten exporters are now provided by Asian countries, and the remaining 33.7% - by Western European countries (for comparison: the shares of the respective regions in net capital exports in 2003 were 36.9% and 20.6% respectively).

At the end of the XX century, the major net importers of capital were the United States, the United Kingdom and Canada, accounting for over 45% of world capital imports. However, since the beginning of the XXI century the major net importer of capital is the USA, whose share is much bigger than the shares of other countries – net importers of capital (Table 2).

Table 2

The major net importers of capital (by share of net imports of capital) in 2003-2017

2003		2008		2013		2017	
Country	%	Country	%	Country	%	Country	%
USA	71.5	USA	41.7	USA	34.2	USA	42.6
UK	4.5	Spain	7.3	UK	7.6	UK	9.4
Australia	4.1	Italy	7.0	Brazil	7.3	Canada	4.6
Spain	3.2	France	3.9	Turkey	5.9	India	4.6
Italy	3.0	Australia	3.7	Canada	5.3	Turkey	4.5
Greece	1.3	Canada	3.6	Australia	4.0	Australia	3.4
Mexico	1.2	Greece	3.5	France	4.0	Argentina	3.0
Other	11.2	Other	29.3	Other	31.7	Other	27.9

Source: calculated and compiled based on data [2]

At the same time, in contrast to net capital exports, decline in spatial concentration of net capital imports is observed: the share of the United States as the major importer of capital decreased from 71.5% in 2003 to 42.6% in 2017. If at the beginning of the analyzed period seven major importers accounted for 88.8% of net capital imports, in 2017 their share decreased to 72.1%.

In the context of regional distribution, 72.1% of net capital imports provided by seven countries in 2017, the American region accounted for 50.2%, the European region – 9.4%, and Asia Pacific – 8% (in 2003 the shares of countries from these regions were 72.7%, 12% and 4.1% respectively). Developing countries are characterized not only by much smaller volumes of net capital imports, but also by the specific structure of capital imports. While in developed countries, a large proportion of financial transactions are various forms of private lending that are associated with higher risk, then more than 60% of capital flows to developing countries have been directed to equity securities transactions.

Thus, in a relatively short period of time, significant changes have occurred in the regional and subjective structure of cross-border capital movements. The factors of such changes are both the objective evolutionary transformations of the global financial system and the shifts caused by the global financial crisis. Transformations of the subjective structure of the international capital movement are also related to the effects of global competition between countries of the world and the corresponding changes in their role in the international markets and in the global financial system.

List of references:

1. Коваленко Ю.М. Структуризація сучасного фінансового ринку / Ю.М. Коваленко // Фінанси України. – 2010. - № 9. – С.91-99.
2. Global Financial Stability Report. – Washington: IMF, 2003-2018. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR>

SURMANIDZE N.D.,

Doctoral Candidate, Department of International Economics
and History of Economic Doctrines
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia)

GEORGIAN FINANCIAL MARKET – A SURMOUNTED OR INSURMOUNTABLE “INSTITUTIONAL TRAP” ?!

Speaking of the “institutional trap” and the ways to overcome it, we are inevitably moving towards the recent reform of the banking and financial sector. When the libertarian approaches of the Georgian government were the main determinant of economic policy in 2006, a regulation was introduced for the microfinance sector, which was supposed to guarantee the accumulation of finances and easy access for the small enterprises and agrarian sector. At that time, two leading microfinance companies, Credo and Finca, appeared on the market. Along with the above-mentioned organizations, a lot of microfinance organizations appeared in the Georgian financial sector that granted credits to such entities, which for some reasons were limited in obtaining loans from banks (poor credit history, lack of collateral, type of activity, etc.).

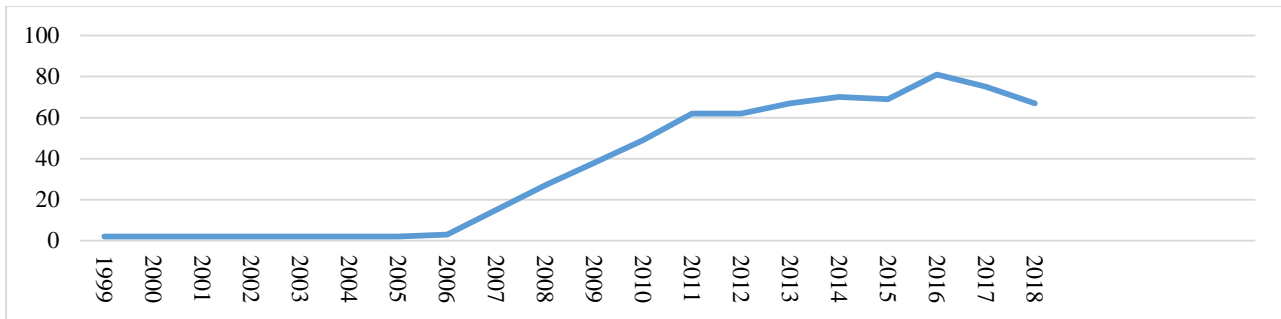

Diagram 1. Financial Sector: Infrastructure (Microfinance Organizations) in 1999-2018

Source: (National Bank of Georgia 2019)

This ultimately granted the legal limits to “usury” and formed rather unhealthy forms of lending. We can call them unhealthy at least based on the interest rate, although one can argue this, as the free market should offer a consumer a wide choice, and therefore the consumer must decide at what percentage and where to get a loan. But the low social background often cannot adapt to the principles of the free market and that is why this all happened. Loans of most microfinance organizations were not recorded in the Creditinfo database because the registration fee was an expensive privilege for a microfinance organization, or vice versa, the charm of these organizations was that the loans granted were not reflected anywhere, and the customer’s relations with the bank were not “poisoned”, as the bank negatively assesses the customer’s relations with similar organizations. That is why the funds taken in organizations of this type were often used to pay interest to banks, which ultimately led to the creation of an unhealthy model of payments and the creation of alternative debt repayment mechanisms.

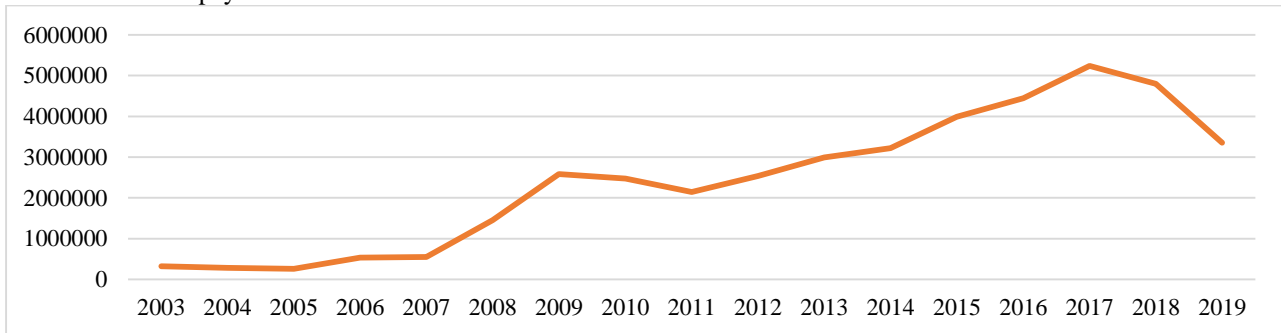

Diagram 2. The Amount of Debt on Loans Issued by Commercial Banks in 2003-2019 (Thousand GEL)

Source: (National Bank of Georgia 2019)

The subsequent process was the tightening of banking regulations by the state, which also affected microfinance organizations, as setting an upper limit on the effective interest rate under the agreement, led them to bankruptcy. They could not modernize their conditions in accordance with the new law. Meanwhile, two sector leaders, Credo and Finca, moved into the banking sector for completely unknown reasons. Perhaps their move is explained by the fact that banking institutions in Georgia are at a higher level than microfinance ones, and the search for “prestige” led to this transformation. However, these regulations have also led to the enlargement of banks, and these two organizations have become completely uncompetitive banks.

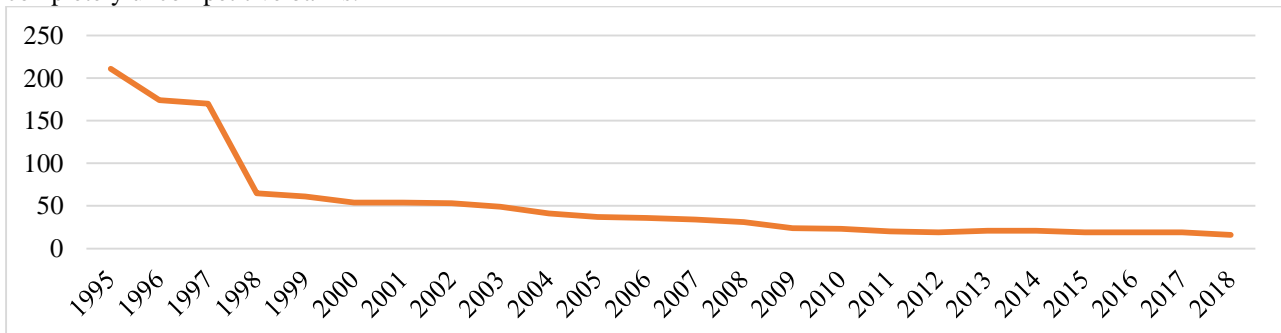

Diagram 3. Financial Sector: Infrastructure (Banks) in 1995-2018

Source: (National Bank of Georgia 2019)

At present, the banking system of Georgia is in an oligopolistic state, and it is difficult to talk about how effective the economy will be in this situation, but the fact is that the state has introduced the regulation of the way out of the “institutional trap”, placed in the legal limits of “usury”, however time will show to what final results this will lead and

how much it will be surmounted. The main idea of reforms in financial sector is to make it compatible with EU and also for the sector to gain more competitiveness in terms of globalization.

List of references:

1. National Bank of Georgia. 2019. Statistics of the National Bank of Georgia
2. Ministry of Finance of Georgia "On Amendments to the Civil Code of Georgia" dated October 30, 2019. https://www.nbg.gov.ge/uploads/legalacts/larization/civil_code.pdf.

ПЕРОНКО А.М.,

студентка 2 курсу ОС «Магістр»

спеціальності «Економіка»

Маріупольський державний університет (Україна)

УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Дослідження існуючих методик оцінки стану боргової безпеки та практична апробація офіційної методики розрахунку інтегрального індексу боргової безпеки України дозволяють констатувати, що поточна методика не позбавлена певних недоліків.

Важливим етапом оцінки безпеки, від якого залежить інформативність отриманих інтегральних індексів, є відбір показників до переліку індикаторів боргової безпеки. Індикатори мають обиратися за принципами репрезентативності, достовірності та інформаційної доступності, повинні найбільш повно характеризувати кожен із субіндексів із урахуванням попередньо накопиченого досвіду оцінювання, напрацювань вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері економічної, зокрема, боргової безпеки, а також показників економічної безпеки, визначених відповідними міжнародними організаціями [1]. Однак, відсутність даних щодо динаміки індексу ЕМВІ+ Україна у відкритому доступі порушує вимогу щодо інформаційної доступності показників безпеки. Зважаючи на це, запропоновано виключити цей індикатор із переліку складових індексу боргової безпеки (ваговий коефіцієнт індикатору має бути пропорційно розподілений між іншими індикаторами).

Іншим напрямком удосконалення методики визначення інтегрального індексу боргової безпеки є розширення переліку індикаторів, що використовуються для його розрахунку. Для ідентифікації показників, що є потенційно можливими для включення у розрахунок індексу, проведено кореляційний аналіз взаємозв'язку інтегрального індексу боргової безпеки, з окремими показниками заборгованості та платоспроможності України. Для кореляційного аналізу обрані декілька факторних ознак, а саме індикатори для розрахунку боргової безпеки згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки: відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП; відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП; середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку; відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, та фактори, які також впливають на боргову безпеку, але не включені у поточну методику: відношення зовнішнього боргу до експорту; відношення державного та гарантованого державою боргу до доходів державного бюджету; рівень зовнішньої заборгованості на одну особу.

Згідно з отриманими даними, найбільше боргова безпека України корелює з фактором Х1 (відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, коефіцієнт кореляції -0,93), причому зв'язок є зворотним, тобто у разі збільшення відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП зменшується інтегральний показник боргової безпеки, та з фактором Х4 (відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, коефіцієнт кореляції 0,92), де зв'язок є прямим, тобто збільшення відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу призводить до збільшення боргової безпеки України.

Серед показників, що не використовуються у офіційній методиці, найбільш тісний зворотний взаємозв'язок з індексом боргової безпеки має фактор Х6 (відношення державного та гарантованого державою боргу до доходів державного бюджету, коефіцієнт кореляції -0,92). Фактори Х2 (відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП), Х5 (відношення зовнішнього боргу до експорту), Х7 (рівень зовнішньої заборгованості на одну особу) мають значну зворотну кореляцію з індексом безпеки (коефіцієнти кореляції -0,82, -0,83, -0,73 відповідно). Фактор Х3 має кореляцію середньої сили (коефіцієнт кореляції -0,52), тому його можливо виключити з методики.

За результатами кореляційного аналізу виявлено дуже тісний прямий зв'язок між факторами Х1 і Х2; Х2 та Х5; Х6 і Х1, сила зв'язку є приблизно ідентичною. Оскільки фактори Х1 та Х5 мають більший зв'язок з інтегральним показником боргової безпеки, то для спрощення методики можна виключити фактор Х2. Фактори Х6 та Х1 мають дуже високу кореляцію з показником боргової безпеки, тому пропонується використовувати обидва показники у методиці.

Отже, удосконалена методика розрахунку інтегрального індексу боргової безпеки може включати індикатори, представлені у таблиці 1.

Враховуючи зростання залежності національної економіки від зовнішніх кредиторів, особливого значення при розрахунку індексу боргової безпеки набуває врахування показників зовнішньої заборгованості.

Для підтвердження доцільності пропозицій щодо удосконалення переліку індикаторів боргової безпеки та значимості відповідних запропонованих індикаторів побудовано модель багатофакторної лінійної регресії, що відображає залежність індексу боргової безпеки від відібраних факторних ознак:

$$y = 0,7567 - 0,0091x_1 - 0,0088x_2 + 0,0029x_3 + 0,05652x_4 + 0,0935x_5 - 0,00009x_6 - 0,00009x_7 \quad (1)$$

Коефіцієнт детермінації складає 0,99, отже, на частку варіації факторних ознак припадає більша частина в порівнянні з неврахованими в моделі факторами, що впливають на зміну результативної ознаки.

Таблиця 1

Складові боргової безпеки згідно з удосконаленою методикою

Показник (складова інтегрального індексу)	Розрахунок
1. Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	Обсяг державного та гарантованого боргу, млн. гривень / ВВП млн. гривень * 100
2. Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, %	-
3. Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	Обсяг офіційних міжнародних резервних активів, млн. доларів США/ обсяг валового зовнішнього боргу, млн.
4. Відношення зовнішнього боргу до експорту, %	Обсяг зовнішнього боргу, млн. дол. США / обсяг експорту товарів та послуг, млн. гривень * середній курс гривні до долара США*100
5. Відношення державного та гарантованого державою боргу до доходів державного бюджету, %	Обсяг державного та гарантованого боргу, млн. гривень / доходи державного бюджету *100
6. Рівень зовнішньої заборгованості на одну особу, дол. США	Обсяг зовнішнього боргу, млн. доларів / чисельність населення у поточному році, млн. ос.

Запропоноване рівняння багатофакторної лінійної регресії можна застосовувати для додаткового підсилення розрахунків інтегрального індексу боргової безпеки, а також визначення складових, що мають найбільший вплив на рівень боргової безпеки країни, при обґрунтуванні основних напрямів зменшення боргового навантаження на національну економіку та підвищення платоспроможності держави.

Паралельно із удосконаленою методикою розрахунку індексу боргової безпеки можуть застосовуватися методи, що передбачають моделювання ситуацій у сфері боргової безпеки і базуються на використанні економіко-математичних моделей, статистичних, ігрових, імітаційних методів тощо. Зокрема, мова йде про методи аналізу і обробки сценаріїв, теоретико-ігрові методи, методи розпізнавання образів, методи багатовимірної статистичного аналізу, методи теорії нечітких систем тощо. Одночасне застосування кількох методик для ідентифікації рівня боргової безпеки дозволить підвищити об'єктивність аналітичних показників заборгованості та вірогідність прогностичних оцінок розвитку ситуації у сфері боргової безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Бендесюк О.О. Критерії і індикатори соціально-економічної безпеки / О.О. Бендесюк // Вісник Хмельницького університету. – 2010. – № 1. – С. 7-11.
2. Міністерство фінансів України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
3. Національний банк України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
4. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.

ПОЛУЕКТОВ Р.В.,

студент 2 курсу ОС «Магістр»

спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Маріупольський державний університет (Україна)

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ФОНДОВОГО РИНКУ

Останні десятиліття ХХ століття та початок ХХІ століття характеризувалися значним розширенням світового фондового ринку. Так, до початку глобальної фінансової кризи спостерігається стабільне зростання розміру фінансових активів, що оберталися на фондовому ринку світу: у 2007 р. вони збільшилися на 76% порівняно із показниками 2003 р. Паралельно відбувалося зростання показника фінансової глибини світової економіки, розрахованого на основі обсягів фондових цінностей: відношення активів фондового ринку до світового ВВП підвищилося з 227% у 2003 р. до 265% у 2007 р., як це наведено на рис. 1.

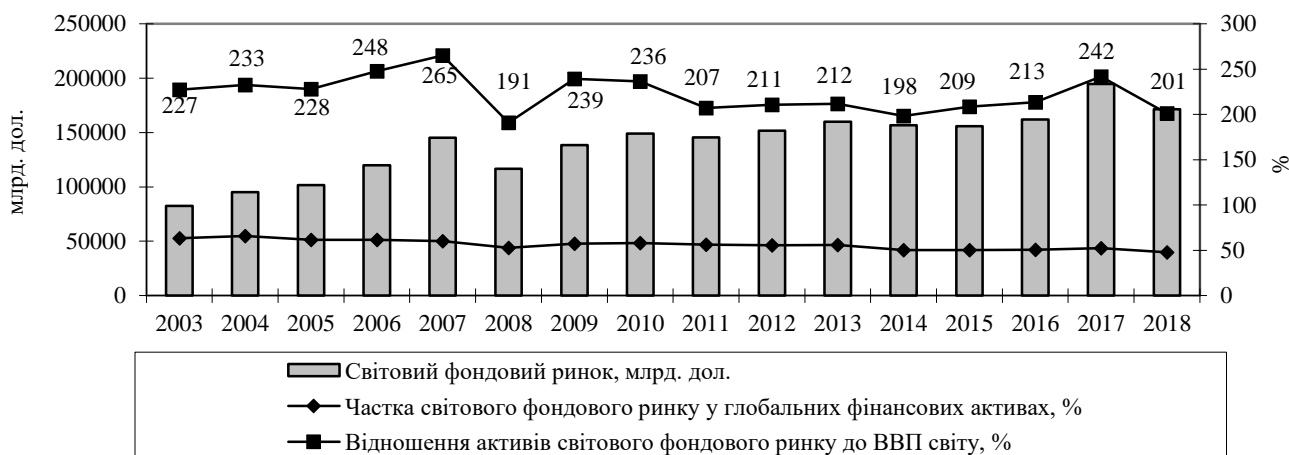

Рис. 1. Основі показники світового фондового ринку у 2003-2018 рр.

Джерело. Розраховано та побудовано на основі [2, 3, 4, 5]

При цьому для передкризового 2007 р. характерним є пікове значення фінансової глибини світової економіки за весь період, що розглядається. Навіть на фоні подальшого післякризового відновлення світового фондового ринку і зростання його масштабів максимальний рівень відношення його активів до ВВП світу був досягнутий у 2017 р. і склав лише 242%. Разом із тим, оцінка частки, яку займають активи світового фондового ринку у глобальних фінансових активах, дозволяє констатувати певне зменшення значимості цього сегменту фінансового ринку у фінансуванні світової економіки. Якщо у 2004 р. на фондові цінності припадало близько 66% усіх фінансових активів світу, що у 2018 р. їх частка скоротилася до 48% (див. рис. 1). Це пов'язано, перш за все, з відновленням інтересу світової спільноти до традиційного банківського кредитування і відповідним зростанням частки банківських активів у структурі фінансових ресурсів світу до майже 52%.

Структурно світовий фондовий ринок представлений найбільшими двома сегментами – ринком акцій та ринком боргових цінних паперів (рис. 2), кожен з яких характеризується власними закономірностями розвитку.

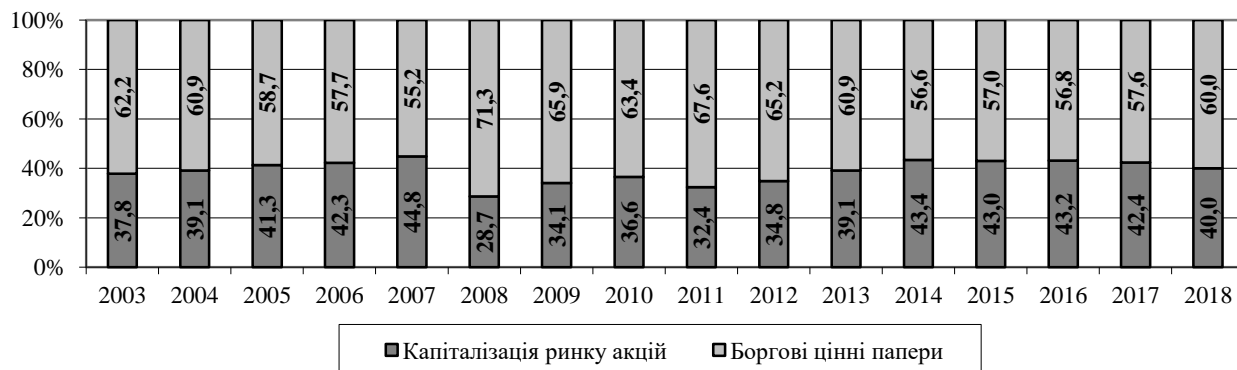

Рис. 2. Співвідношення світового ринку акцій та ринку боргових цінних паперів у 2003-2018 рр.

Джерело. Розраховано та побудовано на основі [2, 3, 5]

Динаміка світового ринку акцій до кінця XX ст. і у перші роки XXI ст. характеризувалася стрімким зростанням. Якщо у 1970 р. зазначений сегмент світового фондового ринку дорівнював 3% світового ВВП, то у 1980 р. цей показник зріз майже у чотири рази й склав 12,1%, у 1990 р. він вже дорівнював 57,4%, у 2000 р. – 84,3%, у 2007 р. – 118,7%. Основною причиною зростання ринків акцій у цей період стала сприятлива економічна кон'юнктура. Так, у США, що є найбільшим національним фондовим ринком, спостерігався тривалий економічний підйом, який впливав на підвищення прибутку корпорацій і відповідно – на курсову вартість їх акцій. Аналогічна ситуація спостерігалася у більшості розвинутих країн (за виключенням Японії). Наприкінці 90-х рр. у більшості розвинутих країн відбулося перенакопичення акціонерного капіталу і відношення капіталізації до ВВП в США, Німеччині, Франції та Італії досягло свого максимуму. Криза світового ринку акцій, яка спостерігалася у 2000-2002 рр., призвела до погіршення абсолютних та відносних показників капіталізації фондових ринків розвинутих країн, у той час як фондові ринки, що розвиваються, продовжували зростати (рис. 3).

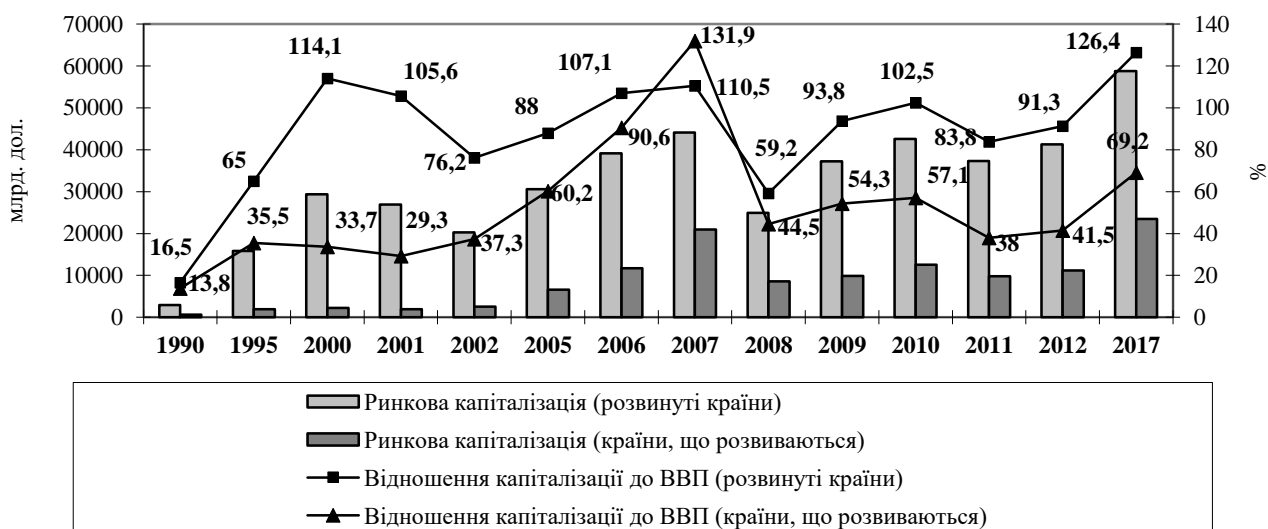

Рис. 3. Капіталізація фондових ринків та відношення капіталізації до ВВП у розвинутих країнах і країнах, що розвиваються, у 1990-2017 рр.

Джерело. Розраховано та побудовано на основі [3, 4, 5]

З 2003 р. і до передкризового 2007 р. включно зростання ринків акцій розвинутих країн відновилося, а країн, що розвиваються, - продовжилося. Зростання капіталізації на світовому ринку акцій відбувається, переважно, за рахунок двох чинників: зростання курсової вартості акцій та збільшення загальної кількості компаній, що випускають акції для продажу. На розвинutih ринках кількість компаній, що мають лістинг на організованому ринку і беруться до уваги під час розрахунку капіталізації, є величиною досить стабільною: в динаміці вона зростає, але досить помірними темпами. Отже, зростання ринкової капіталізації, що відбувалося з 2003 р., було пов'язано зі зростанням курсової вартості акцій.

За показником відношення капіталізації ринку акцій до ВВП розвинуті країни стабільно випереджають країни, що розвиваються. Виключенням є 2007 р., коли відносна капіталізація ринків, що розвиваються, (131,9%) досягла пікового значення за весь період, що розглядається, перевищивши навіть показник розвинutih ринків (110,5%). Взагалі, з 2005 р. ринки акцій, що розвиваються, переживають своєрідний розквіт, при цьому найбільш високими темпами зростали фондові ринки Південної Кореї, Індії, Росії, Саудівської Аравії, Колумбії. На відміну від розвинutih країн, зростання фондових ринків, що розвиваються, відбувалося в основному через збільшення кількості лістингових компаній.

На початку 2008 року на фоні різкого падіння фондових індексів практично на всіх розвинених ринках акцій відбулося одночасне зростання або незначне зниження індексів ринків, що розвиваються. Найпомітніший спад спостерігався на ринках США, Італії, Іспанії, Австралії і Японії, що підвищило привабливість для інвесторів ринків, що розвиваються. Водночас, у період загострення кризи схильність інвесторів до ризику зменшується, а їх активність на фондових ринках, що розвиваються, послаблюється.

Світовий ринок акцій різко прореагував на глобальну фінансову кризу: у 2008 р. капіталізація фондових ринків розвинutih країн знизилася на 43% у порівнянні з 2007 р., а країн, що розвиваються, - на 59% (див. рис. 3). Загальна капіталізація світового ринку акцій скоротилася майже вдвічі або на 31,6 трлн. дол., що є найбільшим падінням за більш ніж столітній період. Проте колапс фондових ринків у цьому випадку має похідний характер, оскільки є наслідком кризи боргових ринків і кредитування. Поступове відновлення ринків акцій розпочалося вже у 2009 р. паралельно з післякризовим відновленням світової фінансової кон'юнктури. Причому потенціал розвинutih ринків дозволив їм в перші післякризові роки продемонструвати більш помітне зростання (майже на 50% у 2009 р. порівняно з 2008 р.), ніж показали ринки, що розвиваються (лише 17%).

У 2017 р. капіталізація світового ринку акцій (82,5 трлн. дол.) досягла свого екстремуму як у розвинutih країнах, так і в країнах, що розвиваються. Водночас, у 2018 р. на фоні погіршення прогнозів щодо економічного зростання у країнах світу та стану фінансових ринків відбувається зниження абсолютних та відносних показників світового ринку акцій: розмір ринкової капіталізації порівняно з 2017 р. знизився на 17% або майже на 14 трлн. дол., а відношення капіталізації до ВВП скоротилося з 102,5% до 80,5%.

Інший сегмент світового фондового ринку – ринок боргових цінних паперів – за розміром активів є другою після банківських активів складовою глобальних фінансових ресурсів, масштаби якої перевищують розмір ринку акцій (див. рис. 2). Сьогодні на ринок боргових паперів припадає 28,7% глобальних фінансових активів і 60% світового фондового ринку. У 1990 р. обсяги ринку боргових цінних паперів склали близько 18 трлн. дол., що становило 79% ВВП світу. До 2000 р., тобто за 10 років, ринок зріс вдвічі і його розмір досягнув 113% ВВП. На відміну від світового ринку акцій, глобальна криза не вплинула негативно на розмір ринку боргових паперів. Навпаки, у результаті кризи співвідношення між цими двома сегментами світового ринку цінних паперів змінилося на користь боргових паперів: їх частка у світовому фондовому ринку зросла з 55,2% у 2007 р. до 71,3%

у 2008 р. Це пов'язано зі зміщенням акцентів на облігації як менш ризиковані та одночасно більш ліквідні інструменти інвестування у кризовий період.

Світовий ринок боргових паперів продовжував стабільно зростати до 2012 р., коли його розмір досягнув позначки майже у 99 трлн. дол. У подальшому спостерігаються періоди підйомів та спадів у випуску та розміщенні облігацій. Пікове значення обсягів ринку боргових цінних паперів припадає на 2017 р. (понад 112 трлн. дол. або 139% ВВП світу). Пізніше, як і випадку з ринком акцій, відбувається незначне згортання ринку боргових паперів, обсяги якого у 2018 р. скоротилися на 8,4%. Переважна частка обороту боргових паперів традиційно припадає на розвинені країни: у 1990 р. – 95%, у 2000 р. – 92%, у 2011 р. – 90%. Водночас, частка країн, що розвиваються, помітно зростає, становлячи у 2017 р. 24%.

Структурні зрушення, які відбуваються на світовому ринку боргових паперів, проявляються як у перерозподілі ринкових часток між різними соціально-економічними групами країн, так і у змінах його емітентної структури (за методикою Банку міжнародних розрахунків, емітентна структура ринку боргових паперів включає наступні типи позичальників: держави, фінансові установи і нефінансові компанії) [2]. Такі зміни пов'язані з поточними особливостями макроекономічної ситуації та відповідною спрямованістю економічної політики країн світу. Довгий час головними позичальниками на ринку боргових паперів виступали держави в особі центральних та місцевих органів влади. Однак з середини 90-х років через оздоровлення державних фінансів у США та окремих країнах ЄС відбулося скорочення емісії облігацій органами державної влади. Наприкінці ХХ ст. заборгованість за державними облігаціями майже зрівнялася із заборгованістю за борговими паперами фінансових установ. Початок ХХІ ст. відзначався економічним спадом у розвинутих країнах та підвищенням державних витрат, що викликало нову хвилю державних запозичень і обумовило їх переважання над випуском приватних цінних паперів.

Таким чином, світовий фондовий ринок сьогодні є динамічним сегментом глобального фінансового ринку, розвиток якого характеризується власними закономірностями та визначається специфічними детермінантами. Рівень розвитку фондового ринку є індикатором ділової активності країни, що акумулює інформацію про цінні папери та умови їх обігу, а також відображає ефективність функціонування ринкової економіки загалом. Масштаби операцій на різних сегментах світового фондового ринку (ринку акцій та ринку боргових паперів), зміни у співвідношенні між ними обумовлюються загальним станом глобальної фінансової кон'юнктури, змінами у схильності інвесторів до ризику, конкретними потребами фінансування економічного розвитку та особливостями макроекономічної політики країн світу.

Список використаних джерел:

1. Чернова О.В. Аналіз сучасного стану світового ринку цінних паперів / О.В. Чернова, В.М. Попко // Економіка. Управління. Інновації. – 2016. – Вип. № 2 (17). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_2_32
2. Bank for International Settlements Statistics: Debt securities statistics. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/statistics/secstats.htm>
3. Global Financial Stability Report. – Washington: IMF, 2003-2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR>
4. UNCTADstat. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unctadstat.unctad.org/EN/>
5. World Federation of Exchanges Statistics. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://focus.world-exchanges.org/statistics/reports-analysis>

ПШЕГОЦЬКА Т.А.,

студентка 2 курсу ОС «Магістр»

спеціальності «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет (Україна)

ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

Сучасні умови прискореного розвитку науково-технічного прогресу, трансформація фінансових ринків різних країн та розширення їх рівня виробництва змушують постійно досліджувати питання впливу фондового ринку на економіку як окремої країни, так і на світовому рівні, а також вивчати перспективи його розвитку. Розвиток та трансформація фондового ринку комплексно досліджувались багатьма вченими, які аналізували специфічність його зростання та функціонування. Найвидатнішими з них були: К. Маркс, Р. Гільфердінг, Дж.М. Кейнс, а серед вітчизняних вчених провідними були: М. Боголепов, В. Мукосієв, Е. Редзюк, В. Твердохлебов, Л. Яснопольський та ін. [1].

Згідно з Законом України №3480-IV «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 року, фондовий ринок – це акціонерне товариство, яке зосереджує попит і пропозицію цінних паперів, сприяє формуванню їх біржового курсу та здійснює свою діяльність відповідно до цього Закону, інших актів законодавства України, статуту і правил фондового ринку. Також відповідно до наведеного вище Закону

фондовий ринок слід розуміти, як організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами [2].

Фондовий ринок є важливою частиною для розвитку міцної економіки будь-якої країни. Тому, якщо фондовий ринок відповідної країни працює ефективно, то більше перспектив до розвитку має економіка цієї країни. Саме фондовий ринок є стимулом до перерозподілу інвестиційного капіталу та ресурсів різних галузей, що надає можливість контролювати інвестиційні процеси не тільки в економіці країни, але й у регіонах [3].

Загальний обсяг емісійних цінних паперів, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку у січні-липні 2019 року становить 41 випуск акцій на суму 4,98 млрд грн, що порівняно з аналогічним періодом 2018 року менше на 8,4 млрд грн [4]. Значні за обсягом випуски акцій зареєстровано: АТ «АТ Міжнародний інвестиційний банк», ПАТ «Вест фінанс енд кредит банк», ПАТ «Банк Восток» з метою збільшення статутного капіталу, що суттєво вплинуло на загальну структуру зареєстрованих випусків акцій у липні 2019 року [4]. Слід звернути увагу на те, що випуск облігацій протягом січня-липня 2019 року у порівнянні до відповідного періоду 2018 року збільшився на 2,9 млрд грн, а значний за обсягом випуск облігацій, який суттєво вплинув на загальну структуру зареєстрованих випусків облігацій у липні 2019 року зареєстровано у ТОВ «Сільпо фуд» [4]. Щодо зареєстрованих опціонних сертифікатів протягом зазначеного періоду 2019 року Комісією не зареєстровано, хоча у 2018 році відповідного періоду зареєстровано 1 випуск опціонних сертифікатів на суму 55 млн грн [4]. Кількість внесених в ЄДРІСІ корпоративних інвестиційних фондів та пайових інвестиційних фондів з початку року за станом 31.07.2019 становить 71 інститут спільного інвестування, серед них: 45 корпоративних інвестиційних фондів; 26 пайових інвестиційних фондів, з них вилучено з ЄДРІСІ 4 пайових та 3 корпоративних інвестиційних фондів [4].

Насамперед, слід зазначити, що саме обсягом біржової торгівлі цінними паперами характеризується фондовий ринок. За результатами торгів на організованому ринку протягом січня-липня 2019 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами склав 185,29 млрд грн. [4]. Протягом січня-липня 2019 року порівняно з даними аналогічного періоду 2018 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організованій торгівлі збільшився на 27,89% (січень-липень 2018 року – 145 млрд грн), що свідчить про динамічний розвиток і посилення інтересу до фондового ринку [4]. Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі протягом зазначеного періоду зафіксовано з державними облігаціями України – 177,81 млрд грн (96% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі протягом січня-липня поточного року) [4]. Досліджуючи існуючі біржові ринки слід виділити «ПФТС» та «Перспектива», так як протягом січня-липня 2019 року спостерігалася консолідація торгівлі цінними паперами на зазначених біржах, що становило 98,5% вартості біржових контрактів [4].

Отже, на сучасному етапі розвивається розвиток фондового ринку України, але й досі він не став основним засобом щодо акумуляції коштів та перерозподілу капіталу. Причиною такого явища на сучасному етапі розвитку може бути заборгованість вітчизняних підприємств, а також і їх банкрутство.

Сучасний фондовий ринок України характеризується наступними ознаками: низька ліквідність; низка інституційних диспропорцій, що виражається у тому, що емітенти змушені проводити первинне розміщення через посередництво банківських установ, серед яких відсутні чисто інвестиційні банківські установи; недостатній рівень нагромадження капіталу; невелика частка організованого ринку, у порівнянні з передовими фондовими ринками; малорозвинений ринок корпоративних облігацій; невідповідність торгівлі світовим тенденціям; недостатність центрального депозитарію; відсутність прозорості на фондовому ринку [5].

Зокрема, в даний час у промислово розвинутих країнах ринки цінних паперів належать до найбільш динамічних елементів фінансової системи. Обороти на нових ринках цінних паперів зростає швидше, ніж обсяг операцій на товарних ринках і на традиційних кредитних ринках. Наслідком формування фондового ринку є високий ступінь економічного розвитку, а система цих ринків створює необхідний і важливий компонент сучасного механізму економічного регулювання [5]. Так, у Західних країнах рух капіталів, перерозподіл трудових і матеріальних ресурсів між різними галузями виробництва найчастіше визначається ринками цінних паперів. В умовах зв'язаного величезного обсягу капіталу на тривалий період саме ринки цінних паперів надають економіці тієї гнучкості й мобільності, яка забезпечує можливість швидкого реагування, адаптації до змін та переливу ресурсів з одних галузей в інші. Тільки ринки цінних паперів є дійовим інструментом розподілу й перерозподілу інвестиційного капіталу та ресурсів корпорацій між галузями [5].

Найпопулярнішими моделями організації фондового ринку є американська (еталон) і європейська (табл. 1). Наведені моделі організації фондового ринку мають особливість щодо лістингу компаній, що значною мірою відрізняє їх одна від одної. Наприклад, фондовий ринок США характеризується жорсткими вимогами до емітента, який хоче здійснювати торгівлю своїми цінними паперами, ніж фондовий ринок Європи [6].

Таблиця 1

Порівняльний аналіз американської та європейської моделей ринку цінних паперів*

Ознаки	Модель	
	Європейська	Американська (США)
Ступінь державного контролю	Слабкий, наглядові функції виконують відповідні держави ЄС	Суворий з боку держави
Тип системи обліку прав	Законодавчо закріплена централізована	Розподілена
Роль реєстраторів	Відсутні	Знаходяться на 1-му рівні обліку прав та ведуть реєстри

Джерело інвестиційного капіталу	Банківські інструменти	Фондовий ринок
Власники акцій	Перехресне володіння	Індивідуальні інвестори
«Вхід» і «Вихід» на ринок для інвесторів	Складний	Легкий
Інформаційна прозорість компаній	Низька	Висока
Вартість залучення капіталу	Нижча порівняно з американською моделлю	Висока

*Джерело: побудовано автором на основі [6], [7].

Враховуючи характерні риси наведених моделей та їх досвід роботи, необхідно формувати принципи української моделі організації фондової біржі для досягнення найбільшого економічного ефекту, що дозволить підвищити зацікавленість не тільки українських інвесторів до вітчизняного фондового ринку, а й іноземних інвесторів, що у свою чергу дасть змогу залучати іноземний капітал та стабілізувати економіку країни в цілому. Необхідно приділити увагу узгодженню існуючої нормативно-правової бази, яка регулює діяльність фондового ринку на даний час та провести ряд заходів щодо вдосконалення системи залучення громадян та юридичних осіб до користування послугами цього ринку. А також підтримувати необхідний рівень конкуренції і запобігати використанню протизаконних схем на ринку цінних паперів.

Список використаних джерел:

1. Редзюк Е. Еволюція впливу фондових бірж на соціально-економічне середовище світу/ Е. В. Редзюк. // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Економічний часопис-XXI. – 3-4(1)2013. – 10 с.
2. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України №3480-IV від 23.02.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
3. Богач Д. Сучасний стан фондового ринку України/ Д. С. Богач// Вісник Східноєвропейського університету економіки та менеджменту. – 2016. – С. 128-136
4. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку України за липень-серпень 2019 року Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ssmsc.gov.ua/fund/analytics>
5. Розпутенко І. Фондовий ринок України/ І. Розпутенко. Інформаційно-дискусійний сайт MATRIX-INFO. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://matrix-info.com/2019/05/16/fondovuj-rynok-ukrayiny-a-shho-tse-take/>
6. Панасюк О. Особливості державного регулювання та контролю фондового ринку України/ О. В. Панасюк, М. Л. Сідоренко, Г. Л. Плотникова// Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. №1. – 2014. – С. 154–161
7. Тимонькіна К. В. Порівняльний аналіз ключових характеристик моделей фондового ринку/ К. В. Тимонькіна// Актуальні проблеми економіки, №1 (127). – 2012. – С. 243-251

ХМЕЛЕВСЬКА Є.Р.,

студентка 3 курсу

спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Маріупольський державний університет (Україна)

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВ ПАТ «ПУМБ» ТА ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»

На сьогодні банки є частиною життя майже кожної людини. Темою своїх тез я обрала порівняння двох підприємств, які частіше обирає населення нашої країни.

ПриватБанк – найбільший банк України. Займає передові позиції за всіма фінансовими показниками в галузі. Складає більше чверті всієї банківської системи держави, являючись системно важливим та найбільшим сберігаючим спеціалізованим банком, що обслуговує третину внесків населення держави [1].

ПУМБ (Перший український міжнародний банк) – один з провідних українських банків. Він є універсальним банком та надає усі види банківських послуг. Діяльність банку сконцентрована на комерційних, роздрібних та інвестиційно-банківських операціях [2].

Організаційна структура Приватбанку не дуже відрізняється від ПУМБу (Єдина відмінність - це те, що в ПУМБі акціонерами є декілька осіб - підприємців, а єдиним акціонером Приватбанку є держава в особі Міністерства фінансів) та є однією з найбільш прогресивних ОСУ як серед банків України, так і серед банків Східної Європи. По суті вона є комбінованою, тому що містить ознаки широко розповсюджених у світовій практиці видів ОСУ:

- - горизонтальна (площинна), оскільки в ній виділено лише 3 рівні управління (1-й рівень - Head-office (ГО), 2-й рівень - Middle-office, 3-й рівень - Front-office, що виконують різні функції)

- - лінійно-функціонально-штабна, тому що в ОСУ сформовані штаби при Голові Правління - Head-office (ГО), при Директорах ГРУ, РУ та філій - Middle-offices; крім лінійних, широко використовуються функціональні вертикальні зв'язки.

- - дивізіональна клієнто- і функціонально-орієнтована, тому що виділено підтримуючі й бізнесові дивізіони (напрямки), які зорієнтовані на комплексне обслуговування певних груп клієнтів або виконання комплексу однорідних функцій;

- - дивізіональна продуктова, тому що в межах окремих бізнесів виділяються підрозділи, що спеціалізуються на розробці й просуванні до клієнтів однорідних продуктів або послуг (наприклад: напрямки "Карткові продукти" у Бізнесі роздрібного обслуговування фізичних осіб й у Роздрібному корпоративному бізнесі);

- дивізіональна регіональна, тому що є велика кількість регіональних підрозділів (35 ГРУ, РУ, СФ та більше 2000 відділень);

- мережна - наявність зв'язаних (дочірніх) банків і компаній;

- проектно-матрична, тому що в межах ОСУ банку часто створюються тимчасові проектні групи для реалізації конкретного проекту або робочі групи для вирішення важливих завдань.

Детальніше про рівні управління:

- вищий - Head-office , тобто Головний офіс (ГО);

Для підготовки, обговорення та прийняття стратегічних і важливих тактичних рішень безпосередньо під керівництвом Голови Правління функціонують колегіальні органи:

- Правління Банку;

- Стратегічний комітет;

- Кредитний комітет;

- Бюджетний комітет;

- Комітет з інформаційних технологій;

- Комітет з питань безпеки.

- середній - Middle-office, тобто ГРУ, РУ, СФ (РП) ;

Middle-office представлено Головними регіональними управліннями, Регіональними управліннями і самостійними філіями. Вони різні за статусом і масштабам, але по суті своєї роботи і за набором функцій ці 3 види РП нічим (окрім назви) між собою не відрізняються.

- нижчий - Front-office, тобто відділення.

Відділення складається з наступних відділів і секторів:

1. Кредитний відділ

2. Бухгалтерія

3. Каса відділення

4. Відділ пасивних операцій

5. Відділ валютних операцій

В організаційну структуру відділення входять 4 сектора, серед яких – сектор по цінним паперам, сектор аналізу і господарської діяльності, сектор автоматизації і зв'язку, сектор маркетингу [1].

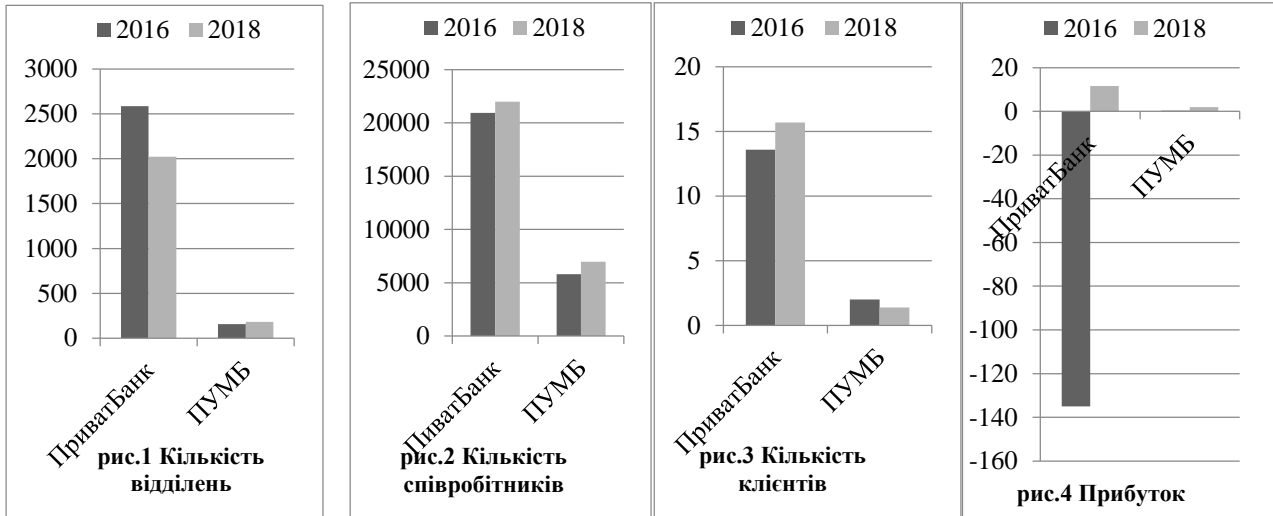
Отже, в обох банках структура майже повністю однакова: вищий рівень займають Збори акціонерів, на середньому знаходяться Наглядова рада, Служба внутрішнього аудиту, Голова правління та безпосередньо Правління, яке в свою чергу складається з різних комітетів.

На основі статистичних даних, представлених у табл. 1, порівняємо ключові показники діяльності обох банків на основі річних звітів за 2016 та 2018 роки, де були відображені кількість відділень, численність працевлаштованого населення, обсяг клієнтів та загальні річні прибутки/збитки.

Таблиця 1

Динаміка показників підприємств [1,2]

Назва	ПриватБанк		ПУМБ	
	2016	2018	2016	2018
1.Кількість відділень	2588	2021	158	181
2.Кількість співробітників	20 936	22000	5810	6983
3.Кількість клієнтів (корпоративних та приватних відповідно)	547 тис., 13.1 млн.	710 тис., 14.9 млн.	38 тис., 2 млн.	59.9 тис., 1.3 млн.
4.Прибуток (млрд. грн.)	-135	11.6	0.367	2

На діаграмах (рис.1, рис.2, рис.3 та рис.4) можна побачити значну різницю між показниками не тільки двох банків, а й між даними річних звітів.

Так, наприклад, у 2018 році в ПриватБанку різко зменшилася кількість відділень, тоді як ПУМБ, незважаючи на значно меншу кількість відділень, продовжував розширюватися (рис.1)

У період з 2016р. по 2018р. приріст співробітників ПриватБанку становив приблизно 1064 особи, а в ПУМБі 1173 (рис.2). Останньому це не сприяло збільшенню приватних клієнтів. А корпоративні навпаки, надали перевагу ПУМБу. Станом на 2018 рік на одного співробітника банку прийшлося 195 клієнтів, а в ПриватБанку – 780.

Цікаво звернути увагу на зростання прибутку в ПриватБанку. Після колосальних збитків у розмірі 135 млрд. грн. у 2016р., вже у 2018 він зміг обігнати ПУМБ, де протягом того ж терміну йшло зростання.

У 2018 році ПриватБанк чистого прибутку отримав 15,2 млрд грн., а ПУМБ 4,1 млрд. грн.. Порівнюючи масштаби обох банків, а саме кількість відділень та клієнтів, можна зробити висновок, що ПУМБ більш надійний.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт АТ КБ «Приватбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.privatbank.ua>
2. Офіційний сайт ПАТ «ПУМБ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pumb.ua>

ШАБЕЛЬНИК Т.В.,

д.е.н., доцент

Маріупольський державний університет (Україна)

ШАБЕЛЬНИК М.М.,

студент 2 курсу

спеціальності «Економіка»

Маріупольський державний університет (Україна)

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РЕГУЛЮВАННЯ СТРУКТУРИ ГРОШОВОЇ МАСИ В УКРАЇНІ

В Україні структура грошової маси визначається Національним банком України агрегатним методом з 1993 року [2]. Здійснюючи монетарну політику, НБУ встановлює цільові орієнтири щодо регулювання грошової маси в обігу на основі вибору певних грошових агрегатів. Комерційні банки працюють в межах тієї грошової маси, яка визначається Національним банком.

Динаміка грошових агрегатів України за період 2014-2017рр. наведена у табл. 1. (розраховано на основі даних монетарного огляду НБУ [8]).

Таблиця 1

Динаміка грошової маси України за період 2014-2017рр., млн.грн

Грошові агрегати	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5
M_0 = Готівка. Гроші поза банками	282947	282673	314392	332546
M_1 = M_0 + кошти до запитання національній валюті	435475	477217	529921	601635
M_2 = M_1 + строкові депозити у національній валюті та валютні вкладення	955349	993812	1402391	1208557

$M_3 = M_2 +$ цінні папери комерційних банків та трастові вклади клієнтів у національній валюті	956728	994062	1102700	1208859
Питома вага M_0 в M_3 , %	29,57	28,43	28,51	27,5
Питома вага M_1 в M_3 , %	45,52	48,01	48,05	49,77

На основі аналізу даних табл. 1 можна зробити висновок, що спостерігається рівномірне зростання грошових агрегатів. Питома вага готівкових коштів має коливання від 27,5% до 29,57%. Чим менша частка готівки у загальній грошовій масі, тим розвинутою вважається національна грошова система. Це означає, що майже третина коштів обертається поза банками і не контролюється банківською системою та, отже, є негативним явищем для економіки України. До вагомих причин такої ситуації можна віднести прагнення економічних суб'єктів здійснювати розрахунки готівкою та втрата довіри юридичних та фізичних осіб до банківської системи [6].

Важливим завданням аналізу грошової маси є дослідження співвідношення її готівкової та безготівкової частин. У більшості розвинених країн світу останнім часом спостерігається тенденція до зростання обсягів готівки в грошовому обігу національних валют, однак значно меншими темпами у порівнянні з Україною. Так, у загальному обсязі грошової маси в економічно розвинених країнах частка готівки не перевищує 3–9% [1, 4].

В Україні готівково-грошовий обіг посідає більш значне місце (рис.1).

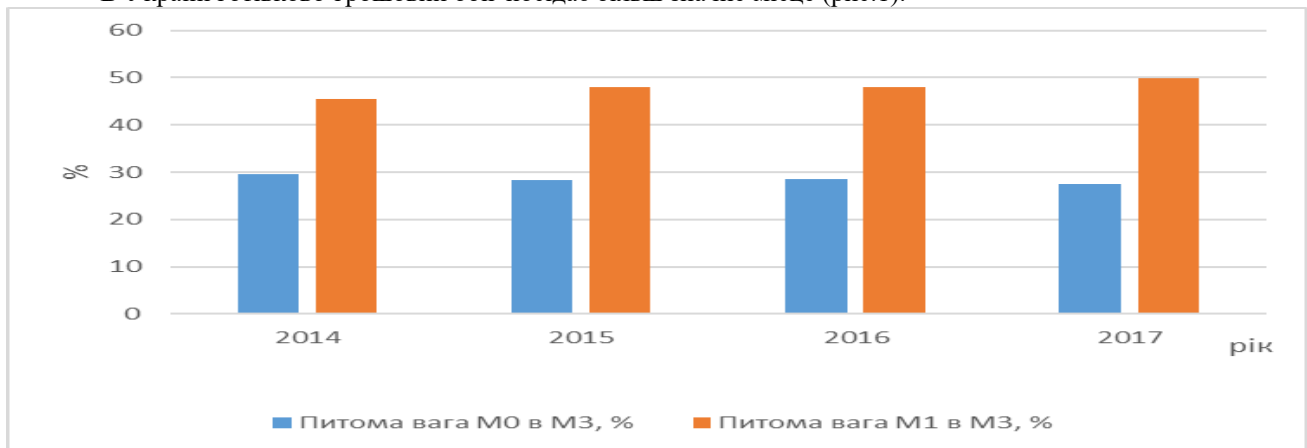

Рис. 1. Динаміка питомої ваги агрегатів M_0 та M_1 в агрегаті M_3

З 2014 р. по 2017 р. питома вага готівкових коштів (агрегат M_0) має значення, що приблизно дорівнює 30% і це є вказує на те, що третя частка коштів обертається за межами банківської системи. Формування такої частки в обороті готівкових грошей пояснюється втратою довіри юридичних та фізичних осіб до національної банківської системи.

Агрегат M_1 відображає частину грошової маси, яка використовується для розвитку національної економіки. Так, співвідношення наявних в обороті готівкових грошей та вкладів економічних суб'єктів в національній валюті та грошової маси в країні з 2014 р. зростає, і в 2017 р. становить 49,77%. Це означає, що значна маса грошей в Україні виступає у якості кредитного ресурсу.

В Україні підтримувати товарно-грошову рівновагу зобов'язаний Національний банк. Закон України «Про Національний банк України» [3] визначає пріоритетною ціллю монетарної політики досягнення та підтримку цінової стабільності в державі. Цілі та завдання грошово-кредитної політики описуються в «Основних засадах грошово-кредитної політики» [8], а також в «Стратегії монетарної політики на 2016-2020 рр.» [8].

Органи Національного банку мусять забезпечувати виконання принципу при якому, маса грошей, помножена на швидкість їх обертання, має дорівнювати обсягу випущених товарів, помножену на рівень цін [5, 7]. Але, слід зауважити, що потреба в грошах доповнюється попитом на них, обумовленим заощадженнями населення грошей у готівковій формі, придбанням комерційних та державних цінних паперів.

Надлишок грошей може ускладнити інфляційні процеси держави, нестача грошей може знизити розвиток економіки у наслідок перешкод виробництва та обміну товарів і послуг.

При порушенні рівноваги здійснюються відповідні стабілізуючі заходи, наприклад, збільшується виробництво товарів та послуг, збільшується імпорт товарів, прискорюється швидкість обертання грошей, скорочується грошова маса, підвищуються ціни, тощо.

Сьогодні пошук нових конкретних механізмів регулювання грошової маси в обігу є надзвичайно актуальним в Україні, адже система управління сукупним грошовим оборотом має відповідати міжнародним стандартам і вимогам, сприяти стабілізації національної грошової одиниці - української гривні [2].

НБУ постійно удосконалює механізми та інструменти грошово-кредитної політики. Так у 2017 р. НБУ удосконалив стандартні інструменти регулювання ліквідності банківської системи; надав можливість банкам використовувати облікову ставку Національного банку як індикатор у формулі визначення змінюваної (плаваючої) процентної ставки; удосконалив проведення операцій за стандартними інструментами регулювання ліквідності банків у частині порядку розміщення депозитних сертифікатів Національного банку та проведення

операцій з купівлі (продажу) цінних паперів; удосконалив вимоги до застави за кредитами для екстреної підтримки ліквідності банків [6].

Але, слід відмітити, що існують проблемні аспекти, які перешкоджають ефективній стабілізації грошового обігу [2], а саме: при використанні монетарних інструментів макроекономічного регулювання відсутня збалансованість дій; монетарні засоби впливу на економіку носять короткостроковий характер, не переслідують стратегічних цілей грошово-кредитної політики держави; у зв'язку з інфляційними процесами існує недовіра економічних суб'єктів до національної грошової одиниці.

Отже, забезпечення збалансованого і комплексного підходу в питаннях стабілізації грошової маси сприяє довгостроковій тенденції макроекономічного розвитку держави, яка може бути досягнута за рахунок реалізації наступних заходів стабілізації [2]: досягнення стабільності грошової одиниці шляхом підтримування такої динаміки монетарних агрегатів, яка задовольняє попит на гроші і не створює загрози для значної зміни цін; підтримка розвитку в Україні ринку цінних паперів, що сприятиме антиінфляційному зменшенню надлишкової ліквідності, а отже забезпечить оптимальне управління грошовою пропозицією.

Отже, стабільність та дієвість грошового обігу забезпечується формуванням та реалізацією ефективною та адекватною грошово-кредитною політикою держави, рішення якої мусять базуватись на результатах аналізу динаміки змін, що відбуваються у складі, структурі, обсязі грошової маси, які, в свою чергу впливають на швидкість обігу грошей, формування платоспроможного попиту, ринкову кон'юнктуру та формування ресурсної бази банківських установ.

Список використаних джерел:

1. Божанова О. В. Аналіз стану грошової маси в Україні. Молодий вчений. 2016. – № 3(30). С. 19-23.
2. Ігнатова О. М., Касьян О. В. Статистичний аналіз готівкового обігу в Україні та його вплив на вартість національної грошової одиниці. Економіка та держава. 2013. №6. С. 53 – 56.
3. Єсімов С.С. Інформаційно-правові засади регулювання обігу електронних грошей у контексті розширення застосування. Репозитарій Львівського політехнічного університету. 2014. №1. С. 22-27.
4. Закон «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 24.09.2019).
5. Марена Т.В. Вплив фінансово-кредитної інфраструктури на конкурентоспроможність регіону. Вісник МДУ. Серія: Економіка. 2014. Випуск8. С.132-138.
6. Одарченко А. М. Сподар К. В. Особливості електронної комерції та перспективи її розвитку в Україні. Бізнес Інформ. 2015. №1. С. 342-346.
7. Омельченко О. І. Аналіз та регулювання грошової маси України [Електронний ресурс] Ефективна економіка. Дніпро, 2018. № 3. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6176> (дата звернення: 22.09.2019).
8. Пантелеева Н. М. Нові форми грошей в умовах формування інформаційного суспільства / Н. М. Пантелеева // Вісник Національного банку України. – 2015. - № 5. – С.25-31.

СЕКЦІЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КРАЇН У СВІТОВИХ КООРДИНАТАХ РОЗВИТКУ

БЕЗЗУБЧЕНКО О.А.

к.е.н., доцент

Маріупольський державний університет (Україна)

ЛИКОВА Г.Є.

студентка 2 курсу ОС «Магістр»

спеціальності «Економіка»

Маріупольський державний університет (Україна)

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

Основна форма фінансової активності ТНК – пряме інвестування в країну перебування. Значне зростання інвестицій ТНК спостерігалось на початку ХХІ ст., пік зростання припав на 2007р. і становив 400% у порівнянні з 2003р., потім спостерігався спад майже на 50%, що було пов'язано зі світовою економічною кризою. Починаючи з 2009р., обсяги інвестицій знову зросли, але в 2010р. з'явилась інформація щодо другої хвилі кризи, і більшість компаній не розпочинали нові проекти, що призвело до уповільнення даного процесу. За даними UNCTAD, обсяг прямих іноземних інвестицій має тенденцію до зростання останніми роками. Зростають інвестиції ТНК в нові проекти, відповідно - в нові технології, робочі місця і більш високий рівень розвитку галузі. Більшість нових проектів впроваджуються в розвинутих країнах та країнах, що розвиваються, куди переважає кількість ТНК переносить своє виробництво.

Щорічно на дослідження компаніями світу витрачається майже 1,5 трлн. дол. США. Загальна сума витрат на ринку інновацій, включаючи капітал венчурних фондів, перевищує 25 трлн. дол. США. За даними ООН, обсяг венчурного капіталу у розвинених країнах за останні два роки збільшився на 87% (при цьому майже третина витрат на інновації припадає на сферу інформаційних технологій – 28%, на охорону здоров'я – 21%, на автомобілебудування – 16%). Максимальним за розміром показником у світі є обсяг венчурного капіталу на одного мешканця Швейцарії – 69 дол. США (в середньому на одного мешканця планети припадає 12 дол. США). [1]. В результаті країни – лідери (для яких характерною є висока частка доданої вартості в ціні продукту) демонструють суттєвий відрив за рівнем економічного розвитку від менш інноваційно потужних країн, завдяки формуванню високотехнологічної структури національного виробництва, зосередження у своїх руках найбільших фінансових потоків.

Рішення ТНК про те, куди інвестувати і з ким співпрацювати, визначаються локальними детермінантами глобальних виробничо збутових систем (ГВЗС), які залежать від сегмента, завдання або діяльності ГВЗС. Локальні детермінанти для сегментів ГВЗС часто різні, і часто менш впливові, ніж для вертикально інтегрованих галузей, тобто, вкладення у галузь електроніки, що займається збиранням приладів менші, ніж інвестиції в електронну промисловість в цілому. Для багатьох сегментів ГВЗС існує небагато передумов, щодо доступу до країн, наприклад «створювати або руйнувати».

На глобальному рівні країни, найбільш інтегровані в ГВЗС, є регіональними штаб-квартирами та логістичними центрами (а також фінансовими вузлами) для операцій ТНК (Бельгія, Нідерланди, Сінгапур, Гонконг, Китай та Ірландія). Маючи відносно невеликий внутрішній ринок, ці економіки отримали важливу роль як глобальні сервісні, технологічні та фінансові центри.

Об'єктивно провідними фінансовими ТНК світу залишаються банківські інституції. Жодні кризи не здатні похитнути позиції банківського сектору, який перетворився на один із головних механізмів реалізації процесу транснаціоналізації. Проте треба визнати, що серед провідних фінансових ТНК також представлений і страховий бізнес, іпотечні установи тощо. Одна з головних переваг фінансових ТНК порівняно з традиційними ТНК промислового сектору – висока здатність до інновацій, в тому числі – з позиції сприйняття інноваційних фінансових інструментів та послуг. Саме ця риса, на нашу думку, дає можливість фінансовому сектору демонструвати кращі темпи розвитку в умовах постіндустріальної економіки. Проте для діяльності сучасних ТНК характерні і значні протиріччя – окремі з них сконцентровані в соціальній та політичній площині. Такі протиріччя характерні і для розвинених країн, і для країн із перехідними економіками. Але вчені підкреслюють, що більш вагомими ці загрози транснаціоналізації є для країн, що розвиваються [2].

Відзначимо, що суттєвий вплив на розвиток національних економік має рух прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Так, глобальні потоки ПІІ у 2015 р. зросли на 38%, до 1,76 трлн. дол. США, і досягли свого найвищого рівня порівняно з 2014 р. Різне зростання транскордонних злиттів і поглинань призвело до зміни показника з 432 млрд. дол. США у 2014 р. до 721 млрд. дол. США у 2015 р. Ці потоки були частково зумовлені змінами в структурі власності багатонаціональних підприємств, у тому числі податкових інверсій.

За нашими дослідженнями, у 2016 р. потоки ПІІ скоротилися на 10–15%, що відображає нестабільність світової економіки, неврівноваженість сукупного попиту, непослідовність політики щодо припинення податкових інверсій угод і різкий спад у ТНК прибутку. У середньостроковій перспективі глобальні потоки ПІІ можуть перевищити 1,8 трлн. дол. США у 2018 р. [4].

Прогнози динаміки загальносвітових ПІІ в 2018 році демонструють нестабільне зростання. Фахівці очікують деяке зростання глобальних обсягів інвестицій (до 10%), але при цьому вони як і раніше будуть нижче середнього рівня останніх 10 років. Поліпшення темпів економічного зростання, збільшення обсягів торгівлі та зростання цін на сировинні товари, в принципі, повинні вказувати на більш значне потенційне розширення глобальних потоків ПІІ в 2018 році. Однак ризики великі та є чимало серйозних факторів невизначеності. Ескалація та загострення напруженості в торгівлі можуть негативно позначитися на інвестиціях ТНК.

До того ж, цілком ймовірно, на глобальну динаміку інвестицій істотно вплинуть податкові реформи в Сполучених Штатах і посилення податкової конкуренції. Крім того, в довгострокових прогнозах динаміки макроекономічних показників є істотні негативні тенденції, включаючи перспективи підвищення процентних ставок в розвинених країнах, що може мати серйозні наслідки для стабільності валют країн з ринковою економікою і для економічної стабільності. Стагнація спостерігається і в динаміці зростання глобальних виробничо-збутових систем (ГВЗС). Звісно ж, що пік скорочення розміру іноземної доданої вартості (ІДВ) в торгівлі - частки імпортованих товарів і послуг в експорті країни (один з ключових показників розмірів ГВЗС) - припав на 2010-2012 роки після двох десятиліть постійного зростання. Судячи з наявних в ЮНКТАД даних про діяльність ТНК, в 2017 році ця частка знизилася на 1 процентний пункт до 30% від обсягу торгівлі. Протягом поточного десятиліття темпи розширення участі в ГВЗС значно знизилися в порівнянні з попереднім десятиліттям у всіх регіонах світу, та у країнах як розвинених, так і тих, що розвиваються. Це уповільнення явно корелює з тенденціями в динаміці ПІІ та підтверджує факт впливу останніх на динаміку загальносвітової торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Михайлишин Л. І. Системна трансформація інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки. Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. Дисертація. Вінниця – 2016
2. Стеценко Б. С. Транснаціоналізація як визначальна тенденція розвитку глобальної фінансової інфраструктури [Електронний ресурс] / Б. С. Стеценко – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/15827>
3. The World Economic Forum [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.weforum.org/>
4. WORLD INVESTMENT REPORT 2018 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf

БОЖКО В.О.,

студентка 2 курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Маріупольський державний університет (Україна)

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сьогодні в світі одержала визнання інноваційна модель економічного розвитку, коли інвестиції в людський капітал, дослідження і розробки на основі національних інноваційних систем та міжнародного співробітництва в науково-технологічній сфері забезпечують країнам якісне економічне зростання на інноваційній основі та нарощення міжнародної конкурентоспроможності.

Постійне вдосконалення засобів і предметів праці, технології виробництва і його організації є головною рушійною силою економічного зростання кожної країни. Конкурентна боротьба за ринки збуту відбувається насамперед через змагання в інноваційній сфері. Та країна, що стоїть осторонь від «інноваційних змагань», опиняється останньою в ієрархії розвитку світової спільноти.

Інноваційний тип розвитку втілюють за допомогою інноваційної моделі, яка є теоретичним вираженням інноваційних пріоритетів, напрямів, структур, мотивацій, стратегій, механізмів тощо, спрямованих на формування інноваційного типу розширеного відтворення національних економік.

Економічна наука сьогодні виокремлює три базові моделі інноваційного розвитку індустріально розвинутих країн [2]:

1. Орієнтація на резерви в науці та реалізацію великомасштабних цільових проектів, які охоплюють усі стадії науково-виробничого циклу. Ця модель була впроваджена в США, Франції, Англії.
2. Орієнтація на поширення нововведень, створення сприятливого інноваційного середовища і раціоналізацію структури економіки характерно для Німеччини, Швеції, Швейцарії.
3. Орієнтація на стимулювання нововведень шляхом розвитку інноваційної інфраструктури, забезпечення сприйнятливості досягнень науково-технічного прогресу і координацію дій різних секторів у сфері науки і технологій. Дану модель інноваційного розвитку впровадили Японія та Південна Корея.

Також використовується інша класифікація моделей розвитку національних інноваційних систем, а саме виділено «євроатлантичну», «східно-азіатську» та «альтернативну» моделі.

Євроатлантична модель інноваційного розвитку, характерна для країн євроатлантичного регіону, є в якомусь змісті «традиційною». Це модель повного інноваційного циклу - від виникнення інноваційної ідеї до

масового проведення готового продукту. В країнах, як правило, представлені все компоненти структури інноваційної системи: фундаментальна й прикладна наука, дослідження й розробки (research and development, R&D), створення дослідних зразків і запуск їх у масове виробництво, різні механізми фінансування інноваційного процесу, широка мережа інститутів підготовки кадрів і експертизи.

Східно-азіатська модель інноваційного розвитку, яка властива країнам східно-азіатського регіону (Японія, Південна Корея, Гонконг), суттєво відрізняється від «традиційної». У східно-азіатському інноваційному циклі по суті відсутня стадія формування фундаментальних ідей. Засновані на цій моделі інноваційні системи практично повністю позбавлені компонента фундаментальної науки (а деколи – і науки прикладної). Будучи орієнтовані на експорт високотехнологічної продукції, держави Східної Азії, як правило, запозичають самі технології в країнах «традиційної» моделі.

Альтернативна модель інноваційного розвитку використовується в переважно сільськогосподарських країнах (наприклад, в Таїланді, Чилі, Йорданії, Португалії), що не володіють значним потенціалом в області фундаментальної й прикладної науки, що й не мають багатих запасів сировини, технології переробки або продаж якого могли б стати основою національної конкурентоспроможності. В наслідок цього в інноваційних системах даних країн слабо представлені або взагалі відсутні не тільки блок фундаментальної й прикладної науки, але й, по суті, високотехнологічний компонент як такий. Не будучи в стані досягти помітних результатів у створенні нових технологій, ці країни у своїй інноваційній політиці, як правило, наголошують на підготовку кадрів у сферах економіки, фінансів, менеджменту, соціології й психології праці, а також на розвиток окремих галузей легкої промисловості, креативної індустрії й рекреації. Велика увага приділяється також «виращуванню» менеджменту для місцевих представництв транснаціональних корпорацій, міжнародних банків, міжнародних політичних структур тощо. Слід зазначити, що подібна переорієнтація інноваційного розвитку high-tech на high-hume нерідко дозволяє досягти дуже високих темпів економічного зростання [1].

Проаналізувавши державну політику розвинених країн у сфері інноваційного розвитку за ступенем державного її регулювання, можна виділити дві моделі: англо-американську та франко-японську. Англо-американська модель інноваційного розвитку характеризується повною автономією та самостійністю підприємництва в інноваційній діяльності. За такої моделі ринкові механізми самі сприяють прискоренню інноваційного процесу, тому держава основні зусилля спрямовує на підтримку розвитку ринкового середовища. [4].

Друга, франко-японська модель, інноваційного розвитку, характеризується значним впливом держави на розвиток інноваційного процесу, зокрема і неринковими методами — шляхом прямих дотацій і субсидій підприємствам і організаціям, які здійснюють інноваційну діяльність. У цих моделях спільним є те, що державну політику в інноваційній сфері здійснюють методами прямого і непрямого стимулювання, що їх використовують певною мірою у кожній країні, залежно від того, до якого полюсу тяжіє національна інноваційна політика. Перша модель передбачає переважно непрямі методи стимулювання інноваційної діяльності, тоді як друга характеризується широким застосуванням сукупності методів прямого стимулювання інноваційного процесу.

В умовах дефіциту капіталу інноваційна модель розвитку є найбільш прийнятною, тому що вона дає змогу державі оптимально використати власні економічні ресурси в межах національних потреб. Таку модель можна використати глобально для окремих територій, галузей, підприємств. Вона, об'єднавши економічні інтереси, може формувати гнучке наукомістке виробництво та ринок інноваційних продуктів, інтегрувати спільні зусилля держави і підприємців для розробки й реалізації стратегічної інноваційної політики.

Інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає фундаментом, який визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку. Для країн, що належать до інноваційних лідерів, характерна висока концентрація найбільш рентабельних видів бізнесу (продукт з найвищим вмістом доданої вартості), переважно високотехнологічна структура національного виробництва, винесення за межі країни промислово-технологічного циклу еколого- та ресурсоемних виробництв, зосередження найбільших фінансових потоків.

Економічне зростання високорозвинених країн світу та їхня міжнародна конкурентоспроможність визначальною мірою обумовлюються інтелектуалізацією основних факторів виробництва та наявністю потужного інноваційного потенціалу.

Науково-технічний прогрес і прогрес в інноваціях базуються на складній системі взаємозв'язків елементів, що виробляють різні типи знань, управляють їх потоками, розподіляють їх, і багато в чому визначається тим, яким чином основні дійові особи цього процесу взаємодіють один з одним як елементи колективної системи створення та використання знань, а також від того, наскільки сучасними є технології, що використовуються.

Сучасне світове господарство є складною структурою, що складається з економічних систем різних типів, розвиток яких детермінується, відповідно, різними чинниками. Саме розвиток технологій й, відповідно, науково-технологічна неоднорідність світу визначають сучасну світогосподарську структуру та міжнародний поділ праці.

Аналіз структури та особливостей технологічного ресурсу, а також механізмів конкурентної боротьби за умов інтернаціоналізації світогосподарських процесів дозволяє визначити міжнародну технологічну конкуренцію як новітню форму глобальної конкурентної боротьби суб'єктів світового ринку, яка ґрунтується на активному використанні технологічного ресурсу у формуванні порівняльних переваг і спрямована на зростання ефективності їх ринкової діяльності [3].

Інноваційно-технологічна модель формування конкурентних переваг у розвинених країнах надає їм нового ефективного засобу захисту від конкуренції і створює можливості стягувати технологічну квазіренду (надприбуток) та створювати так звані квазімонополії відносно технологічних аутсайдерів, стратегія розвитку яких ґрунтується на використанні традиційних факторів виробництва. Це, у свою чергу, забезпечує створення технологічного розриву між країнами, який і зумовлює структуру системи міжнародного поділу праці.

Сучасний сектор інноваційних технологій повністю залежить від світової кон'юнктури. За цих умов забезпечується подальше підсилення позицій країн-лідерів та відставання периферійних країн, що дозволяє говорити про ефект технологічного відриву та технологічної залежності: 2/3 високотехнологічного експорту спрямовується розвинутими країнами саме у розвинуті країни, а це є свідченням певної «ізоляції» інших країн світу.

Узагальнюючі вище зазначене, можна систематизувати основні інноваційні пріоритети розвитку світового господарства на основі виділення сучасних трендів інноваційного розвитку, прогнозних трендів розвитку глобального ринку наукових розробок та інновацій та трендів розвитку глобального ринку нових технологій. Таким чином, на перспективу зростатимуть масштаби та диверсифікуватимуться напрямки реалізації наукових розробок, актуальними сферами яких будуть ринків нано-, біо- та інформаційно-комунікаційних технологій, при цьому зростатимуть масштаби комерціалізації наукових ідей і розробок. Також продовжуватиме розширюватися сфера застосування й досягнення масштабу серійного використання результатів науково-прикладних досліджень у галузі нано-та біотехнологій з одного боку, а з іншого активно розвиватиметься напрями наукових досліджень і розробок у галузі безпеки життєдіяльності людини (екологічної, продовольчої, медичної), внаслідок чого зростатиме природоохоронний складник в структурі технологічних пріоритетів цивілізаційного розвитку країн світу.

Список використаних джерел:

1. Бажал Ю.М. Інноваційний розвиток економіки та напрямки його прискорення: Наук. доп. / І.В. Одотюк, М.С. Данько, О.О. Лапко, В.П. Александрова. – К.: Ін-т економічного прогнозування, 2002. – 80 с.
2. Йохна М. А. Економіка і організація інноваційної діяльності: Навч. посіб. / Йохна М. А. Стадник В. В. – К.: Вид. центр «Академія», 2005. – 400 с.
3. Смукла О.І. Черевко Г.В. Інноваційний розвиток: світовий досвід та рекомендації для України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/210.pdf>
4. Шостак Л.В. Інноваційні моделі розвитку країн світу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18794/1/68-328-332.pdf>

БУКОВСЬКА М.С.,

студентка 3 курсу

спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Маріупольський державний університет (Україна)

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Світ постійно змінюється, та за останні роки усе частіше доводиться чути про зростаючу роль передових технологій та інновацій в розвитку економіки. Новітні технології дозволяють збільшувати ефективність виробничих і бізнес-процесів. Розгортання цифрової революції в глобальному масштабі все більш занурює нас у нову реальність. Мобільні інтернет-пристрої, хмарні обчислення, бізнес-аналітика утворюють підґрунтя розвитку цифрової економіки, найголовнішим фактором якої є інформація та знання, а також шляхи доступу до них.

Цифрова економіка – це інноваційна динамічна економіка, що базується на активному впровадженні інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій в усі види економічної діяльності та сфери життєдіяльності суспільства, що дозволяє підвищити ефективність та конкурентоспроможність окремих компаній, економіки та рівень життя населення [1].

Використання цифрових технологій, які формують нову світову економіку, змінюють діяльність та напрямки розвитку транснаціональних компаній (ТНК). Ключовою зміною є збільшення швидкості ухвалення рішень і їх реалізації на всіх рівнях. Якщо раніше, у середньому, стратегія компанії розроблялась протягом 10-15 років, то зараз – 2-3 роки з регулярним переглядом. Ключовим моментом у керуванні компанією є гнучкість з можливістю швидкої адаптації роботи ТНК під умови, які постійно змінюються [2].

В останні 8-10 років все більш чітко почала виділятися нова динамічна група ТНК, яка включає компанії, діяльність яких безпосередньо пов'язана з інтернет-бізнесом у самих різних його проявах. Експерти ЮНКТАД виділяють серед них чотири підгрупи: компанії – лідери інтернет-платформ (включаючи пошукві системи, соціальні мережі тощо), організатори цифрових рішень (систем електронних платежів та інші), оператори електронної комерції і, нарешті, творці цифрового контенту (в тому числі інформаційного, медійного та ігрового).

Продажі електронної комерції: топ-10 країн, 2017р.

№	Країна	Загальні продажі електронної комерції	У частці ВВП	B2B	Частина B2B у загальній е-комерції	B2C	Ср. витрати на душу населення для онлайн-покупок
		трлн, \$	%	трлн, \$	%	трлн, \$	\$
1	США	8883	46	8129	90	753	3851
2	Японія	2975	61	2828	95	147	3248
3	Китай	1931	16	869	49	1062	2574
4	Німеччина	1503	41	1414	92	88	1668
5	Р.Корея	1290	84	1220	95	69	2983
6	Великобританія	755	29	548	74	206	4658
7	Франція	734	28	642	87	92	2577
8	Канада	512	31	452	90	60	3130
9	Індія	400	15	369	91	31	1130
10	Італія	333	17	310	93	23	1493
	Разом	19315	36	16782	87	2533	2904
	Світ	26367		25516		3851	

Електронна комерція є однією зі складових цифрової економіки. Вона охоплює товари і послуги, що продаються і купуються в інтернеті. Глобальна цінність електронної торгівлі оцінюється ЮНКТАД в 29 трлн.дол. в 2017 році, що еквівалентно 36% ВВП. Список топ-10 країн за підсумком продажу електронної комерції очолює США. Глобальна електронна комерція між підприємствами (B2B) склала 25,5 трлн.дол. в 2017 році, що становить 87% всієї електронної комерції, в той час як електронна комерція бізнес-споживач (B2C) у 2017 році склала 3,9 трлн.дол. У трійку лідерів з продажу електронної комерції "бізнес-клієнт" (B2C) увійшов Китай, слідом за ним Сполучені Штати та Великобританія. Китай має найбільшу кількість інтернет-покупців, тоді як Великобританія має найвищу частку витрат онлайн покупцями до населення [3].

З одного боку ТНК беруть участь у створенні і розвитку цифрових технологій, тим самим будучи флагманами цифрової революції. Як правило, це компанії зі сфери інформаційно-комунікаційних технологій (Apple, Microsoft, Google). Дані цих компаній:

- характеризуються найбільшою капіталізацією на ринку. За даними Forbes капіталізація компанії Apple у жовтні 2019 року склала 1010 трлн.дол., компанії Microsoft – 1001 трлн.дол., що перевищує ВВП Нідерландів (у 2018 році 913 млрд.дол.) та трохи менше за ВВП Індонезії (у 2018 році 1041 трлн.дол.).

- набувають великої ваги, витісняючи компанії з традиційних галузей. По оцінках консалтингової компанії The Boston Consulting Group, 10 років тому Microsoft була єдиною компанією, пов'язаною з інформаційними технологіями, в десятці найбільших по капіталізації. Зараз таких компаній 4: Apple (1010 трлн.дол.), Microsoft (1001 трлн.дол.), Amazon (940,5 млрд.дол.), Alphabet (880 млрд.дол.).

- є найпривабливішими об'єктами для придбання з боку компаній в традиційних секторах. Деякі компанії, які спеціалізуються на цифрових технологіях, диверсифікують свій бізнес, набуваючи компаній у сфері офлайн. Прикладом є компанія Amazon, яка у 2017 році купила роздрібну мережу Whole Foods.

Крім того, зараз з'являється можливість інтенсивного розвитку стратегічного партнерства між багатонаціональними підприємствами (МНП) в традиційних секторах і глобальними інформаційно-комунікаційними корпораціями. Наприклад, компанія «Уолмарт» уклала угоду про партнерство з компанією «Гугл», щоб використовувати хмарний сервіс «Гугл асистент»; компанія «Байду» розробляє свою платформу «Аполло» спільно з компаніями «Форд» і «Даймлер»; компанія «Гугл» спільно з компаніями «Вольво» і «Ауді» створила платформу «Андроїд автоматів» [3].

З іншої сторони, реакція традиційних ТНК на виклики цифровизації характеризується тим, що вони вимушені пристосовуватися до нових правил гри, які створюються лідерами в області розвитку цифрових технологій та адаптуватись до нових реалій. Поступово зростає чисельність ТНК, які зуміли істотно просунутися по шляху цифрових перетворень. Головною задачею традиційних ТНК є відстеження та своєчасне впровадження нові технології. Вплив цифрової економіки проявляє себе у:

- збільшенні долі бізнеса, яке здійснюється завдяки цифровим каналам продажу (за допомогою інтернету);
- перенесенні маркетингу в інтернет (найбільш ефективними каналами просування для багатьох компаній є соціальні мережі);
- оптимізації бізнесу та окремих його функцій на основі аналізу «великих даних» (big data), значних об'ємів інформації, які збираються завдяки інформаційним технологіям.

Цифровизація бізнесу транснаціональних компаній сприяє підвищенню їх ефективності, яка досягається у тому числі завдяки усуненню зайвих ланок у ланцюжку створення вартості, кращого порозуміння з клієнтами, більш точних дій. Розвиток процесів цифровизації, судячи по поточних тенденціях, буде як і раніше вельми нерівномірним по галузях. Основним двигуном стане чергова хвиля загострення конкуренції між цифровими ТНК нового покоління і традиційними ТНК, що зуміли успішно провести цифрову трансформацію.

Список використаних джерел:

1. Карчева Г.Т. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки / Г.Т. Карчева, Д.В. Огородня, В.А. Опенько // Фінансовий простір. – 2017. – №3. – С. 13–21.
2. Столярова Е. В. Развитие ТНК в условиях цифровой экономики [Электронный ресурс] / Е. В. Столярова – Режим доступа до ресурсу: https://elibrary.ru/download/elibrary_32370047_60866372.pdf
3. Digital Economy Report 2019: Value creation and capture: implications for developing countries. Geneva, UNCTAD, 2019.

ГНІДНА В.С.,
студентка 1 курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Економіка»
Маріупольський державний університет (Україна)

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Наразі світова економіка все більше набуває рис інноваційної, пов'язаної з розробкою, впровадженням і використанням нових знань та технологій. Так, з одного боку, економічне зростання країни не може відбуватися без використання інновацій. З іншого, світова глобалізація гостро порушує питання про зміцнення національної безпеки, особливо такої її складової, як економічна безпека, стан якої здійснює вагомий вплив на всі інші її складові. І тому для забезпечення економічної безпеки країні необхідно зосередити основні зусилля на розвитку науки та освіти, які є елементами національної інноваційної системи (НІС) і сприяють її сталому розвитку. Отже, вплив НІС на економічну безпеку України важливий тому, що її науково-технологічний потенціал є визначальним фактором антикризового розвитку країни, гарантом економічного зростання і безпеки країни в цілому.

По-перше, зазначимо, що хоча протягом кількох років спостерігалися і позитивні тенденції розвитку інноваційної діяльності в Україні, але вони мали переважно тимчасовий характер і змінювалися слабкими зрушеннями в економіці, що характеризує інноваційні процеси в Україні як нестійкі та позбавлені довготермінових стимулів. Це можна пояснити тим, що наразі в Україні тільки розпочався процес формування елементів НІС, зв'язки між якими, на жаль, є слабкими. Таким чином, низький рівень інноваційної безпеки обумовлений неефективністю діючої науково-технічної політики та фактично недієюю НІС.

Відмітимо, що концепцію розвитку національної інноваційної системи України було затверджено ще у 2009 р. У дев'ятирічний термін функціонування та розвитку НІС позитивних змін не було продемонстровано. Наприклад, рівень інноваційної безпеки України оцінюється як критичний, що здійснює дестабілізуючий вплив на економічну безпеку країни загалом.

Для аналізу особливостей розвитку НІС України було використано рейтинг глобального інноваційного індексу (ГІІ) [2]. Згідно з ним у 2019 р. Україна посіла 47 місце серед 129 країн світу з балом у 37,4 (опустилася на 4 позиції; 2018 р. – 43 місце з балом у 38,52). А у групі за рівнем доходів нижче середнього – 2 місце після В'єтнаму, обійшовши Монголію, Молдову, Вірменію та Індію (табл. 1).

Таблиця 1

Місце України у рейтингу ГІІ за складовими показниками*

Рік	Місце	ГІІ (бал)	Субіндекси входу										Субіндекси виходу			
			Інститути		Людський капітал та дослідження		Інфраструктура		Стійкість ринку		Стійкість бізнесу		Наукові результати		Творчі результати	
			оцінка	місце	оцінка	місце	оцінка	місце	оцінка	місце	оцінка	місце	оцінка	місце	оцінка	місце
2013	71	35,8	51,4	105	37,9	44	26,0	91	44,0	82	30,2	79	32	45	35,3	81
2014	63	36,3	52,9	103	36,6	45	27,1	107	45,1	90	29,1	87	38	32	30,6	77
2015	64	36,5	52,2	98	40,4	36	26,3	112	43,9	89	32,4	78	36	34	31,3	75
2016	56	35,7	48,7	101	40,8	40	32,3	99	42,1	75	30,6	73	34	33	31,0	58
2017	50	37,6	47,9	101	39,6	41	39,3	90	43,2	81	35,3	51	33	32	35,6	49
2018	43	38,5	49,1	107	37,9	43	38,1	89	42,7	89	34,5	46	36,7	27	36,5	45
2019	47	37,4	53,9	96	35,6	51	36,0	97	43,3	90	34,8	47	34,6	28	33,5	42

* Складено автором на основі джерела [2]

Аналіз позицій України за складниками ГІІ за останні сім років свідчить про певне поліпшення інноваційної ситуації, окрім зниження місця і балів рейтингу у 2019 р.

Щодо індексів інноваційного виходу, то Україна входить до першої треті країн у рейтингу ГІІ, що, безумовно, свідчить про високу якість та ефективність наукових результатів. У 2019 р. країна досягла кращих результатів у балах, ніж у 2018 р. за усіма показниками, окрім «інститути», «стійкість ринку» та «стійкість

бізнесу». Найкращих результатів у 2019 р. Україна досягла за показниками людського капіталу – коефіцієнт охоплення вищою освітою (19 місце); кількісне співвідношення учнів та вчителів (3 місце у світі) та стійкості бізнесу – жінки з вченими ступенями (2 місце у світі) та НДДКР, що фінансуються за кордоном (15 місце).

Також зазначимо щодо показників інноваційного виходу, тут Україна теж продемонструвала досить непогані результати, наприклад, у сфері наукових результатів (1 місце у світі за вартістю та кількістю корисних моделей; 11 місце за експортом послуг ІКТ) та у сфері творчих результатів, а саме нематеріальних активів - 6 місце у світі за вартісним обсягом товарних знаків (млрд. \$ ВВП по ПКС) та 8 місце у світі за вартісним обсягом промислових зразків (млрд. \$ ВВП по ПКС).

Таким чином, найсильнішою ланкою в системі ресурсів, що забезпечують інноваційний розвиток України у 2019 р. є показники, що стосуються освіти, характеризують людський капітал і дослідження та стійкість бізнесу; а в системі результативних, – що характеризують наукові результати інноваційної діяльності.

Найслабшою ланкою у 2019 р. в системі ресурсних індикаторів інноваційного розвитку є група показників, що характеризують інституційне середовище та інфраструктуру. Так, особливої уваги заслуговує показник інституційного забезпечення, що характеризується загрозливо низьким рейтингом (96 місце), а саме: негативні тенденції, що спостерігаються для індикаторів політичного, нормативно-правового та бізнес середовищ. Найбільш загрозливими показниками у політичному середовищі є низька ефективність уряду – 95 місце та політична нестабільність – 123 місце; серед показників якості регуляторного середовища: верховенство права – 107 місце та якість управління – 94 місце. Проведені дослідження вказують і на низький рівень інфраструктури (97 місце), що створює загрози екологічної стійкості держави (за цим показником Україна займає 120 місце серед 129 країн).

У вимірі результативних індикаторів розвитку НІС Україна посідає низькі місця за оцінкою творчих результатів, насамперед, створення ІКТ – 109 місце. Крім того, на дуже низькому рівні протягом останніх років знаходиться показник витрат на наукові дослідження, який із 2017 р. з показником у 0,6% від ВВП зменшився аж до 0,4% у 2019 р.. Таким чином, наразі Україна значно відстає від розвинених країн світу за показниками ефективності інноваційної діяльності та розвитку НІС, що, безумовно, загрожує її економічній безпеці.

На основі аналізу складових показників ГП був проведений кореляційний аналіз задля виявлення факторів, що найбільше впливають на економічне зростання України. Так, аналіз дозволяє зробити висновок, що економічне зростання України більшою мірою обумовлюють такі фактори інноваційного виходу, як експорт високих технологій (прямий помірний зв'язок, коефіцієнт кореляції (r) дорівнює 0,65) та експорт послуг ІКТ (прямий сильний зв'язок, $r=0,72$) та фактори інноваційного входу, а саме імпорт високих технологій та імпорт послуг ІКТ (однаковий прямий сильний зв'язок, коефіцієнт кореляції дорівнює 0,83). Тобто на динаміку економічного зростання України найбільше впливають показники ступеня залучення в обмін інноваціями, якщо не брати до уваги фактор витрат на програмне забезпечення (прямий сильний зв'язок, $r = 0,84$) та НДДКР, що фінансуються на кордоні (зворотній помірний зв'язок, $r = -0,72$, який пояснюється тим фактом, що інноваційні розробки, що фінансуються за межами національних кордонів, впливають на прискорення динаміки інноваційного зростання іншої країни, а не країни-інвестора).

Отже, ефективне функціонування НІС і забезпечення економічної безпеки є взаємозалежними та взаємопов'язаними цілями державної інноваційної політики. Тому задля зниження загроз економічній безпеці було б доцільно виділити ключові проблеми розвитку НІС України: 1. відсутність єдиної і затвердженої на урядовому рівні моделі інноваційного розвитку країни, що визначила б вибір України за багатьма альтернативними варіантами; 2. відсутність програми розвитку НІС, в якій має бути визначено черговість, терміни, обсяги необхідних ресурсів, інструментарій та механізми розвитку складових інноваційної системи; 3. невизначеність чіткого переліку напрямів інноваційної діяльності, які містять у собі найбільший потенціал «проривної» інновації, спроможної забезпечити лідерство на світовому ринку; 4. відсутність зв'язку між наукою та практикою господарювання, формальність наукових досліджень у більшості ВНЗ; 5. відсутність механізмів ефективного реалізації та оцінки ефективності національних науково-технічних програм; неможлива комерціалізація результатів через нерозвиненість інфраструктури; 6. недостатність фінансових ресурсів та підтримки для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок; 7. недосконалість системи організації НДДКР і зв'язків між академічною, вузівською, галузевою та фірмовою науками.

Базуючись на цьому, було сформовано можливі механізми активізації інноваційного розвитку на основі використання світового досвіду інноваційних перетворень, які доцільно запозичити Україні: 1. ефективна державна інноваційна політика, тобто вибір типу державної інноваційної політики з урахуванням стратегічних цілей держави або регіону; 2. створення механізму взаємодії бізнесу, науки і влади або елементів моделі «потрійної спіралі», що передбачає формування і розвиток ефективного системи інституційних утворень; 3. активний розвиток венчурного бізнесу та інвестування; 4. створення та подальший розвиток інноваційно-інтегрованих структур; 5. організація розгалуженої мережі кластерів у різних регіонах України; 6. поширення певних видів державної підтримки інновацій (податкові кредити, пільгові режими, системи страхування тощо).

Таким чином, для України головним пріоритетом економічного розвитку має стати розбудова НІС та удосконалення інноваційної стратегії, що вимагає, перш за все, детального аналізу та застосування зарубіжного досвіду. Це завдання наразі є першочерговим задля забезпечення економічної безпеки держави, бо формування НІС є ефективним інструментом забезпечення економічного зростання та підставою забезпечення конкурентоспроможності економіки України як найважливішого чинника економічної безпеки держави. Тому в

контексті забезпечення економічної безпеки держави НІС має розглядатись не як статична категорія, а як динамічна і така, що характеризує стійку взаємодію між основними учасниками НІС: держава-наука-бізнес. Виходячи з цього, формування НІС України має бути інтегроване в загальну стратегію розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження КМ України від 17 червня 2009 р. № 680-р «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80>
2. ГП Reports 2011-2019 [Electronic resource] – Access mode: <http://www.wipo.int/publications/ru/series/index.jsp?id=129>

ГОЛУБЧИКОВА Д.Р.,
студентка ОС «Магістр»
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Маріупольський державний університет (Україна)

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИВАННЯ

В умовах глобалізації національний економічний розвиток залежить від здатності ефективно використовувати не тільки традиційні, але й, особливо, інтернаціоналізовані ресурси і чинники виробництва постіндустріального суспільства. Міжнародне інвестування відіграє при цьому провідну роль, формуючи канали передачі фінансових і матеріальних ресурсів, науково-технологічних і організаційно-економічних інновацій на новітній інформаційній основі[1]. За останнє десятиліття події в світовій економіці й в інвестиційному середовищі зокрема зазнали значних змін.

Упродовж 2008-2018 рр. світові потоки ПІІ не мали єдиної тенденції розвитку (рис.1). Сформована фінансова нестабільність у США влітку 2007 року виявилася першим провісником глобальної кризи й призвела до істотного погіршення ситуації на ринку інвестицій. Вже на початку 2008 р. несприятливий інвестиційний клімат негативно відбився на багатьох інвестиційних програмах, торкнувшись, у тому числі, і прямих іноземних інвестицій. За період з 2008 р. по 2009 р. обсяги іноземного інвестування зменшились на 20,8% (або на 307513 млн. дол.).

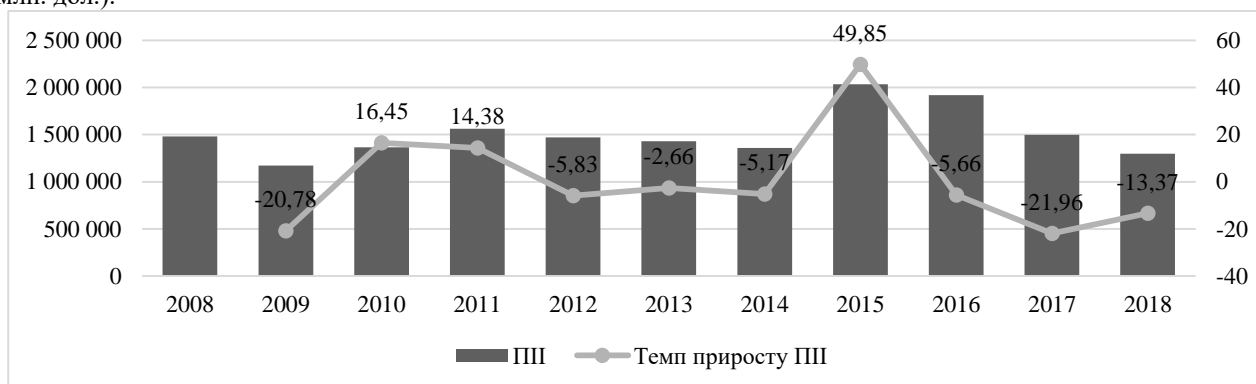

Рис 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій та темпу приросту ПІІ у світі за 2008-2018 рр. (у млн.дол. США та у %) [2]

За період 2010-2015 рр., відбувалися в основному позитивні зміни в показниках, для яких були характерними незначні коливання. В 2010-2011 рр. потоки ПІІ збільшились порівняно з 2009 р. на 33,2% (або на 389 120 млн. дол.). Період 2012-2014 рр. характеризуються спадом обсягів ПІІ, протягом якого вони зменшились на 13,1% або на 204114 млн. дол. США. Зниження потоків ПІІ відбулося в основному під впливом крихкості світової економіки, геополітичних ризиків і політичної невизначеності для інвесторів. У 2015 р. спостерігались позитивні зміни, ПІІ збільшились на 49,8% (або на 676 563 млн. дол.). Проте, таке зростання дещо розходиться з показниками світового макроекономічного середовища, оскільки спостерігалась ситуація уповільненого зростання та різкого спаду цін на сировинні товари на ринках, що розвиваються. Це можна пояснити сплеском транскордонних злиттів, особливо в розвинених країнах. За рахунок транскордонного злиття можна було значно збільшити обсяги продуктивних інвестицій, але основну кількість угод, укладених у 2015 році, можна віднести до корпоративних реконфігурацій, які часто включають великі зміни в платіжному балансі, проте незначні у фактичних операціях ТНК. Така тенденція найяскравіше спостерігалася в США та Європі, а також в країнах, що розвиваються. У Гонконзі (Китай) частину різкого сплеску ПІІ можна віднести до реструктуризації двох великих конгломератів.

Період 2015-2018 рр. характеризуються зменшенням обсягів ПІІ, протягом якого вони зменшились на 36,2% (або на 736 560 млн. дол.). Одним з факторів інвестиційного спаду виступає зниження прибутковості.

Загальносвітова прибутковість іноземних інвестицій у 2017 р. складає в середньому 6.7% проти 8.1% в 2012 р., прибутковість інвестицій падає у всіх регіонах, і найбільш різко - в Африці і Латинській Америці і Карибському басейні. Зниження прибутковості іноземних активів може позначитися на довгострокових перспективах ПІІ. Також зниження обумовлено головним чином великомасштабною репатріацією багатонаціональними підприємствами США накопичених за кордоном прибутків протягом перших двох кварталів 2018 року після податкових реформ, проведених в цій країні наприкінці 2017 року. Падіння ПІІ, обумовлене податковими очікуваннями, було пом'якшено збільшенням числа угод у другій половині 2018 року. Вартість міжнародних злиттів і поглинань (ЗіП) виросла на 18% завдяки використанню американськими багатонаціональними компаніями накопичених у їх зарубіжних філіях ліквідних коштів, які вже не були обтяжені податковими зобов'язаннями.

За останнє десятиліття події в світовій економіці й в інвестиційному середовищі зокрема зазнали значних змін (рис 2). Структура потоків ПІІ на фоні світового збільшення обсягів ПІІ, характеризується регіональними варіаціями. У 2008 р. у географічній структурі ПІІ світу найбільшу питому вагу мали розвинені країни такі як: США – 306 366 млн.дол. (20,7%), Великобританія - 92158 млн.дол. (6,2%), Іспанія - 76992 млн.дол. (5,2%) серед країн, що розвиваються найбільшу питому вагу займав Китай - 166627 млн. дол. (11,3%), Індія - 47102 млн. дол. (3,2%), Бразилія - 45058 млн.дол. (3,0%), країни з перехідною економікою займали незначну частку в географічній структурі ПІІ світу.

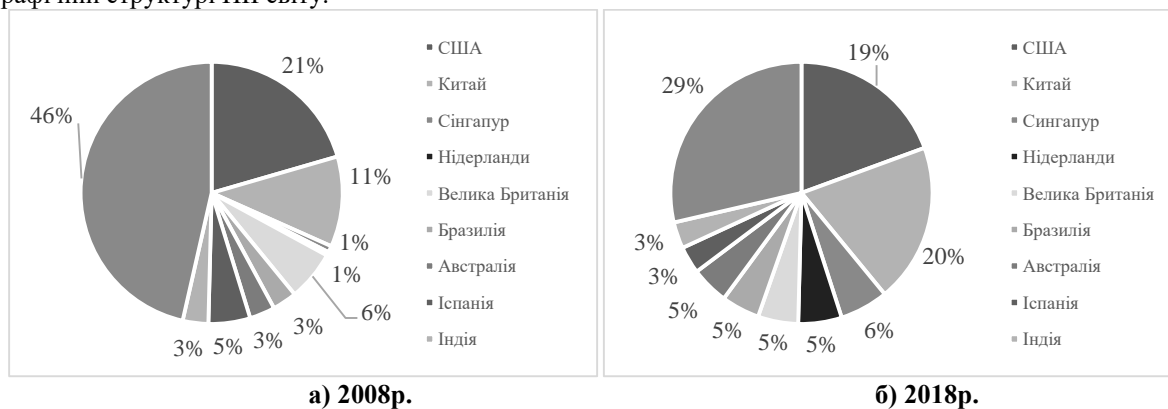

Рис 2. Географічна структура прямих іноземних інвестицій у світі за 2008р. (а) та 2018р. (б), % [2]

У 2018 р. найбільший обсяг ПІІ світу займали країни, що розвиваються, такі як Китай - 254705 млн.дол. (19,6%), Сінгапур - 77646 млн.дол. (6%), Бразилія - 61223 млн.дол. (4,7%), Індія - 42285 млн. дол. (3,3%). Для вияву та дослідження значимості структурних змін у часі щодо географічної структури ПІІ були розраховані коефіцієнт структурних відхилень К.Гатева та коефіцієнт структурних зрушень. Коефіцієнти структурних змін свідчать, що географічна структура світових потоків ПІІ у 2018 р. порівняно з 2008 р. в середньому змінилася на 6,9%, що є відносно суттєвими змінами відповідно до коефіцієнта Гатева, що складає 0,322.

Таким чином, за період 2008-2018 рр. обсяги ПІІ не мали єдиної тенденції розвитку, геополітична невизначеність у світі чинить суттєвий вплив на обсяги та географічну алокацію ПІІ. Очевидною є тенденція збільшення частки у загальному обсязі інвестицій країн, що розвиваються, а саме Китаю, Бразилії та Сінгапуру. Прогнози динаміки глобальних ПІІ показують лише незначне зростання у 2019 р. на 10% до 1,5 трлн дол., що нижче середнього показника за останні 10 років. Довгострокова динаміка ПІІ залишається повільною.

Список використаних джерел:

1. Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація // Науковий вісник НЛТУ України. - 2009. - Вип. 19.3. - с. 131 - 138.
2. UNCTAD. Офіційний web-сайт [http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx] - Режим доступу: http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en
3. Міжнародна інвестиційна діяльність / Лук'яненко Д. Г., Мозговий О. М., Губський Б. В. та ін. ; за ред. Д. Г. Лук'яненка. – К.: КНЕУ, 2003. – 387 с.

КРИВОНОС О.М.,
студентка 2 курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Економіка»
Маріупольський державний університет (Україна)

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

Сьогодні транснаціональні корпорації відіграють дуже важливу роль у глобалізації світової економіки. Вони є рушійним механізмом глобалізації міжнародних економічних відносин. Основною метою статті є

дослідження та обґрунтування етапів розвитку та особливостей ТНК і з'ясування їх зв'язку з глобалізацією.

За визначенням ООН, транснаціональні корпорації – це підприємства, які володіють виробництвом товарів або послуг або контролюють його за межами країни, в якій вони базуються [1]. Основною характеристикою ТНК є їх здатність планувати, організовувати і контролювати господарську діяльність у різних країнах.

У ситуації послаблення міждержавних бар'єрів на шляху руху товарів, послуг, чинників виробництва, методів управління все більшу роль у процесі розвитку промисловості відіграють зовнішньоекономічні відносини. Це стосується експортно-імпортних операцій, міжнародного інвестування, кооперації та співпраці. Одним з елементів розширення сфери зовнішньоекономічної діяльності підприємств є формування транснаціональних корпорацій (ТНК), які стали основною рушійною силою розвитку світового господарства [2, с. 35–41].

Причини становлення та розвитку ТНК дуже різноманітні, але всі вони певною мірою пов'язані з недосконалою конкуренцією, бар'єрами на шляху розвитку міжнародної торгівлі, валютним контролем, значними транспортними витратами, відмінностями у податковому законодавстві різних країн

Перші прообрази ТНК з'явилися у XVI–XVII ст., коли почалося колоніальне освоєння Нового Світу. Так, серед засновників Британської Ост-Індської компанії, що утворилася в 1600 р. для «освоєння» багатств Індії та діяла до 1858 р., були не тільки англійські комерсанти, але також купці Голландії та банкіри Німеччини. Такі колоніальні компанії займалися виключно торгівлею, але не організацією виробництва, тому не відігравали вирішальної ролі у розвитку системи господарювання. Їх вважають лише попередниками «справжніх» ТНК, які з'явилися наприкінці XIX ст., коли на зміну вільній конкуренції прийшов активний розвиток великих компаній-монополій, що почали здійснювати масований вивіз капіталу [3].

Транснаціональні корпорації у своєму розвитку пройшли кілька етапів, тому в літературі зазвичай виділяють п'ять поколінь (табл.1)

Таблиця 1

Етапи еволюції транснаціональної діяльності корпорацій

Етап	Період	Характерні ознаки
I	кін. XIX ст. – до поч. Першої світової війни	Інвестування в сировинні галузі іноземних економік. Видобуток сировини в колоніальних країнах Азії, Африки, Латинської Америки та її переробка в метрополіях.
II	Період між двома світовими війнами	Виробництво військової техніки
III	Після закінчення Другої світової війни і розпаду колоніальної системи (1945–1960 рр.)	Посилення впливу зарубіжних виробничих підрозділів як у країнах, що розвиваються, так і у розвинутих країнах
IV	З 1970–1980-х років до поч. XXI ст.	Концентрація виробництва і капіталу у ТНК-лідерів у сфері великого міжнародного бізнесу
VI	З поч. XXI ст.	Створення мереж виробництва і реалізації глобального масштабу

Діяльність першого покоління ТНК (з періоду їх зародження наприкінці XIX ст. до початку Першої світової війни) була пов'язана переважно з видобутком сировини в колоніальних країнах Азії, Африки, Латинської Америки і її переробкою в метрополіях. Налагоджувати високотехнологічне промислове виробництво за кордоном тоді було не вигідно. З одного боку, в приймаючих країнах відсутній персонал необхідної кваліфікації, технології ще не досягли високого ступеня автоматизації. З іншого боку, доводилося рахуватися з можливим негативним впливом нових виробничих потужностей на здатність підтримувати ефективний рівень завантаження потужностей на «домашніх» підприємствах фірми [3]. Суб'єктами транснаціоналізації в цей період виступали зазвичай об'єднання фірм різних країн (міжнародні картелі), які ділили ринки збуту, проводили узгоджену цінову політику та ін.

Друге покоління ТНК розвивалося в період між двома світовими війнами і займалося виробництвом військової техніки для провідних європейських країн, Америки та Японії. У цей період напрям інвестицій починає змінюватися: країни Західної Європи, насамперед Англія, втрачають своє становище кредиторів і експортерів капіталу, а американський капітал усе в більшому ступені проникає в Західну Європу. Характерною особливістю є те, що 25% від загальної суми вже склали прями інвестиції [4].

Третє покоління ТНК почало розвиватися після закінчення Другої світової війни і розпаду колоніальної системи (1945–1960 рр.) Цей період пов'язаний з посиленням ролі зарубіжних виробничих підрозділів, не тільки в країнах, що розвиваються, але і в розвинутих країнах. Виробничі зарубіжні відділення почали спеціалізуватися в основному на виробництві тієї ж продукції, що раніше вироблялася у «рідній» для ТНК країні. Поступово філії ТНК все більш переорієнтовуються на обслуговування місцевого попиту і місцеві ринки. Якщо раніше на арені світового господарства діяли міжнародні картелі, то тепер виникають національні фірми, досить великі, щоб проводити самостійну зовнішньоекономічну стратегію. Саме у 1960-ті роки з'являється сам термін «транснаціональні корпорації». Швидке зростання числа і значення ТНК з 1960-х відбувалося під впливом науково-технічної революції. Впровадження нових технологій і спрощення виробничих операцій, використання навіть низькокваліфікованого і малограмотного персоналу давали можливість проводити просторове роз'єднання окремих технологічних процесів. Політика лібералізації міжнародних економічних зв'язків, поява на політичній арені нових незалежних держав, зростаючий світовий споживчий попит сприяли тому, що на

початку 1960-х років міжнародні корпорації почали активно завойовувати світові ринки. Діяльність ТНК у цей період переважно зосереджувалася в галузі атомної енергії, електроніки, приладобудування, космічної промисловості.

У 1970-1980-ті роки в умовах прискорення НТП і розвитку світогосподарських зв'язків, обумовлених зростаючою конкуренцією на світовому ринку, сформувалися ТНК четвертого покоління. Розвиток транспортних та інформаційних комунікацій сприяв реалізації цих можливостей. Виробничий процес стало можливо безболісно дробити і розміщувати окремі технологічні процеси в тих країнах, де національні фактори виробництва дешевше. Почала розвиватися просторова децентралізація виробництва в планетарному масштабі при концентрації управління. Цей етап характеризується великою кількістю злиттів і поглинань, які призвели до концентрації виробництва і капіталу у ТНК-лідерів у сфері великого міжнародного бізнесу.

П'яте покоління ТНК почало формуватися на початку XXI ст. в умовах прискорення процесів економічної інтеграції. Спираючись на сучасну науку і інноваційний бізнес, ТНК п'ятого покоління виступають головними генераторами і поширювачами наукових ідей і концепцій. Головна особливість розвитку ТНК полягає в створенні мереж виробництва і реалізації глобального масштабу. Зростання кількості зарубіжних філій ТНК відбувається набагато швидше, ніж зростання числа самих ТНК [5]. Головну роль у виборі місць для створення дочірніх фірм відіграє аналіз виробничих витрат, які часто більш низькі в країнах, що розвиваються; продається ж продукція там, де на неї вищий попит, головним чином, у розвинутих країнах. На цьому етапі транснаціональні корпорації, переслідуючи свої приватні економічні інтереси, разом являють собою синтез як субнаціональних, так і наднаціональних інтересів, що посилюються величезним фінансовим капіталом і тяжіють до використання як державного апарату окремих країн, так і суб'єктів інтересів внутрішніх корпорацій у своїх інтересах. Це і є основним протиріччям в інтересах між ТНК і національною державою. Воно носить діалектичний характер і набуває різноманітних форм – від прямого протистояння до цілком конструктивного та взаємовигідного співробітництва.

У ході розвитку ТНК виник принципово новий феномен - міжнародне виробництво, яке дає корпораціям переваги, що витікають з відмінностей економічних умов країни базування материнської компанії і приймаючих країн, тобто країн, де розташовані її філії і підконтрольні фірми.

Характеризуючи сучасні тенденції становлення ТНК, слід відзначити, по-перше, вплив науково-технічного прогресу на розвиток транснаціонального капіталу, по-друге, особливості інноваційної діяльності ТНК, по-третє, прискорений розвиток і вдосконалення факторів виробництва, що використовуються ТНК.

Отже, ТНК перетворились на головну силу ринкового виробництва і міжнародного поділу праці, на домінуючий чинник світової економіки і міжнародних економічних відносин. З'являється можливість створювати заводи, що випускають ту саму продукцію за однаковою технологією в багатьох країнах, тобто уніфікувати випуск продукції в міжнародному масштабі й організувати спільне виробництво з підприємствами, що знаходяться в різних точках земної кулі та мають різну національну належність.

Список використаних джерел:

1. The influence of TNCs on the economies of developing countries. International business. – NY. : Dryden Press, 2005. – 31 p.
2. Сорока І. Б. Транснаціональні корпорації та їхня роль у процесі активізації міжнародної інтеграції/ І. Б. Сорока // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – Вип. 9(99). – С. 35–41.
3. Універсальна научно-популярна онлайн-енциклопедія «Кругосвіт» [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ISD – 2012. – Режим доступу: <http://www.krugosvet.ru/node/39942>
4. Михайлушкін А.И. Економіка транснаціональної компанії: підр. посібник для вузів / А.И. Михайлушкін, П.Д. Шимко. – М.: Вища школа, 2005. – 245 с.
5. Владимірова І.Г. Дослідження рівня транснаціоналізації компаній / І.Г. Владимірова // Менеджмент в Росії і за кордоном. – 2001. – № 6.

ЛАВЧІ О.О.,

учениця 9 класу

Малоянисольської ЗОШ ім. В.В. Балабана

Нікольської районної ради Донецької області (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

У сучасній економіці ефективна інвестиційна діяльність значною мірою підтримується завдяки зовнішньому фінансуванню. Оскільки сучасний розвиток будь-якої країни світу, у тому числі й України, неможливий без залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) з інших країн, однією з найголовніших характеристик сучасного світового господарства є транскордонне переміщення капіталів. Воно здійснюється у вигляді прямого іноземного інвестування країною-донором країні-реципієнту з метою отримання прибутку або іншого корисного ефекту. Враховуючи важливість надходження ПІІ в економіку, створення сприятливого інвестиційного клімату є одним із головних завдань уряду будь-якої країни незалежно від рівня її економічного

розвитку. Європейський Союз (ЄС) є головним інвестором в українську економіку, з кожним роком інвестиційні потоки погортаються, проте існує ряд проблем, що їх гальмують. Тому питання інвестиційної привабливості нашої країни стає дедалі актуальнішим і вимагає поступових, але впевнених дій для її покращення [3].

Україна є надзвичайно привабливою для інвестицій, а іноземним корпораціям вигідно саме в Україні відкривати свої виробництва. Проте, як ми бачимо, інвестори не поспішають це робити. Попри пошук світовими корпораціями нових ринків для інвестицій, вони старанно шукають куди б вкласти вільні гроші й заробити хоча б 5% через 20 років. Попри те, що іноземні вкладення в Україну дійсно дуже швидко покривають витрати й приносять інвесторам усі 50 чи навіть 500% прибутку, все ж вони не вкладають гроші в Україну.

Для України надходження іноземних інвестицій є надзвичайно важливим для стабілізації економіки та сприяння розвитку багатьох галузей промисловості. Процес надходження інвестицій в Україну за період 2010-2018 рр. відрізняється динамічністю.

Особливе місце в інвестуванні в економіку України належить ЄС (рис. 1). Хоча за останні роки у вартісному вираженні надходження ПІІ з країн ЄС в Україну зменшились, ЄС все одно залишається головним інвестором, частка якого складає за весь досліджуваний період більше двох третин від загального обсягу ПІІ, здійснених країнами світу в українську економіку. Структура ПІІ за країнами походження відрізняється низькою варіативністю [1]. Так, у розрізі країн значно виділяється сімка головних інвесторів, на які припадає 86,7% від загального обсягу надходжень капіталу в Україну серед країн ЄС та 60,9% — серед країн світу (рис. 1).

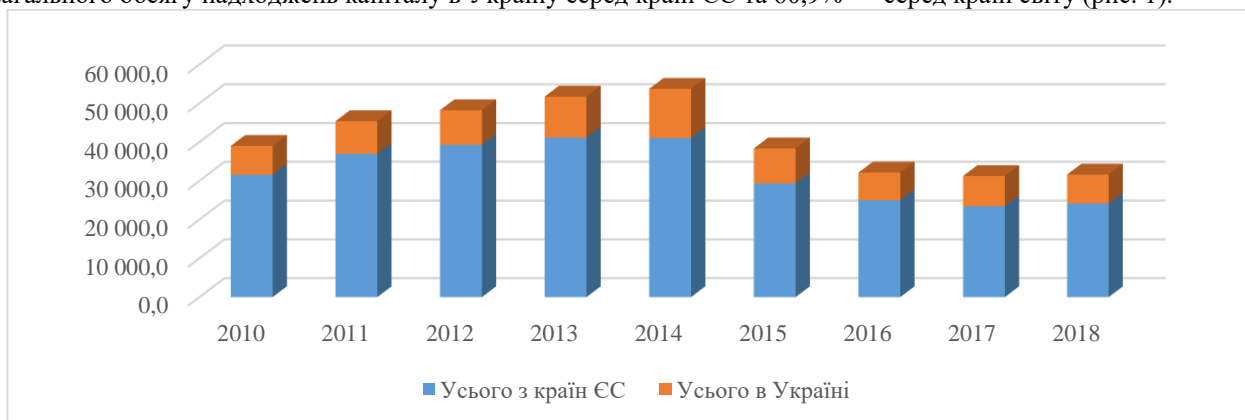

Рис.1. Динаміка прямих інвестицій з країн ЄС в економіку України (2010-2018), млн. дол. США. [4].

Лідером серед інвесторів в економіку України як взагалі, так і серед європейських країн, є Кіпр. Станом на початок 2018 р. його частка склала 36,4% серед країн ЄС та 25,6% від загального обсягу ПІІ, здійснених країнами світу в українську економіку. Такий стан речей не є випадковим, адже Кіпр має найнижчу ставку податку на прибуток у Європі — 10% та ставку податку на будь-які пасивні доходи — 0%, а тому він є дуже привабливою країною для проходження грошових коштів. Друге місце серед стратегічно важливих інвесторів в економіку України займають Нідерланди (22,9%). Причиною цього є суттєві пільги, що надаються зареєстрованим у них іноземним компаніям, а тому можна говорити також про певні елементи офшорності, проте не такі суттєві, порівнюючи з Кіпром. Значний обсяг надходження інвестицій з Великої Британії (7,9%) та Німеччини (6,5%) обумовлений тісним торговельним та технологічним співробітництвом з Україною. Недостатня диверсифікованість країн-інвесторів є значно ризикованою, оскільки в такому випадку наша країна є надзвичайно залежною від здійснення політики декількох країн, що є головними інвесторами, та в разі її зміни може понести значні втрати.

Розподіл ПІІ в економіці України за видами діяльності є також недостатньо диверсифікований. За досліджуваний період основні види діяльності, в які найчастіше спрямовувалися іноземні інвестиції, не змінилися, відбулися лише незначні зміни у частці до загального обсягу. У 2018 р. основна частина надходжень капіталу була зосереджена у промисловості (27,3%) та у фінансовій та страховій діяльності (26,1%). Більше 13% загального обсягу інвестицій було спрямовано на оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, також на операції з нерухомим майном (9,7%) та на професійну, наукову та технічну діяльність (5,9%). На інші види діяльності припало лише 15,6% від загального обсягу спрямованих інвестицій з країн ЄС [5].

Проаналізувавши особливості розподілу ПІІ за видами діяльності можна побачити, що більшість іноземних інвесторів використовує вітчизняний ринок в якості плацдарму для отримання швидкого прибутку. Про це говорить відносно висока частка фінансової і страхової діяльності та торгівлі, оскільки ці галузі надають можливість отримання прибутків за рахунок швидкого обігу переважно без зв'язування коштів компанії. Одночасно у найменш перспективну галузь харчової промисловості щодо швидкого прибутку — сільське господарство — ПІІ поступали у незначному обсязі (1,6%). Цей факт викликає занепокоєність, оскільки навіть зі збільшенням інвестування у сільськогосподарські землі в останні роки, їх обсяги залишаються надзвичайно малими, найнижчими у Європі та одними з найнижчих у світі. І це враховуючи сприятливе географічне

положення України, високу родючість ґрунтів та взагалі недостатньо реалізований сільськогосподарський потенціал.

На сьогодні Європейський Союз є одним з найбільших іноземних інвесторів України. Незважаючи на те, що Україна нагально потребує іноземних інвестицій, для них існують серйозні перешкоди, включаючи нестабільне та непередбачуване законодавство, відсутність незалежної судової влади (зловживання судів), корпоративне рейдерство, переслідування з боку податкових органів, недоліки в імплементації законів, затримки і непрозорість у поверненні ПДВ, корупція та низький рівень захисту прав власності [6].

На сьогодні в Україні створене розвинене правове поле для інвестування. Законодавство України передбачає необхідні гарантії діяльності для інвесторів.

На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації [2].

Таким чином, на основі проведеного дослідження, можна зробити висновок, що процес іноземного інвестування в Україні має певні особливості, а саме: по-перше, попри те, що станом на липень 2018р. прямі іноземні інвестиції (ПІІ) до економіки України надійшли близько зі 130 країн світу, основна частина надходжень вже протягом багатьох років припадає на невелику кількість країн. Це свідчить про незначну географічну диверсифікацію країн-експортерів ПІІ до України; по-друге, ПІІ в Україні утворені двома групами капіталів: тими, що безпосередньо належать іноземним резидентам, та такими, що контролюються іноземними компаніями резидентів України (українські капітали раніше виведені з країни, як правило, до офшорної юрисдикції — *round-tripping FDI*). Огляд країн-експортерів ПІІ в економіку України свідчить про невисоку частку ПІІ з розвинених країн світу, натомість кількість з офшорних зон — досить значна. Зокрема, станом на кінець 2017р. сумарний обсяг накопичених ПІІ з таких територій сягнув \$13 045,7 млн., що становить більш ніж 33% від загального обсягу ПІІ. У такий спосіб офшорні інвестиції витісняють з української економіки капітал розвинених країн та забезпечують лише кількісні показники приросту надходження ПІІ до України, а не якісні.

Список використаних джерел:

1. Буряк А.А. Інвестиційне співробітництво між Україною та ЄС у промисловості: регіональний розріз / А.А. Буряк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». - 2017. - № 25/2017. - С. 49-53.
2. Відносини між Україною та Європейським Союзом на сучасному етапі: загальний огляд: Верховна Рада України Комітет з питань європейської інтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/control/uk/publish/article:jsessionid?art_id=47138&cat_id=4712368.
3. Малюта І.А. Особливості інвестиційного співробітництва між Україною та ЄС / І.А. Малюта, М.С. Трудова, М.О. Курзова // Агросвіт. – 2018. - №20. – С.27-30
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Представництва України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukraineu.mfa.gov.ua/>
6. Побоченко Л.М. Інвестиційне співробітництво України з Європейським Союзом / Л.М. Побоченко, А.В. Бондаренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/5898>

ЛЕ ХОНГ ЧАУ ЛОНГ

студентка 3 курсу

спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Маріупольський державний університет (Україна)

РОЛЬ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день економіка України перебуває в складній економічній ситуації, яка зберігає тенденції до погіршення внаслідок продовження агресивної політики Російської Федерації, окупації Криму і військових операцій на сході України [1].

Інвестиції усередині країни сповільнюються за рахунок таких факторів, як: недостатня розвиненість вітчизняного фондового ринку, недовіра з боку вітчизняних інвесторів, розшарування доходів населення країни.

На даному етапі економічного розвитку в Україні інвестиції – це одне із шляхів вирішення багатьох проблем: підвищення рівня розвитку економіки, підвищення якісних показників господарської діяльності різних рівнів. Саме тому, дослідження впливу інвестицій, зокрема іноземних, на економіку України є актуальним [2].

Залучення іноземних інвестицій дає змогу країні-реципієнту отримати ряд вигод, основними з яких є поліпшення платіжного балансу; трансфер новітніх технологій та ноу-хау; комплексне використання ресурсів; розвиток експортного потенціалу і зниження рівня залежності від імпорту; досягнення соціально-економічного ефекту (підвищення рівня зайнятості, розбудова соціальної інфраструктури тощо). Водночас, використання

іноземних інвестицій для країни є потенційним джерелом загроз, таких як експлуатація сировинних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища, підвищення рівня залежності країни від іноземного капіталу, зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, трансфер капіталу за кордон [1].

Таблиця 1

Обсяги надходження ПІІ в економіку України за період 2008-2019 рр., млн. дол. США

Рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019 (за I кв.)
Обсяги ПІІ	10913	4 816	6 495	7 207	8 401	4 499	410	2 961	3 284	2 202	2 355	1 074
Сальдо (в %)		-53	+ 23,7	+21,8	-2,6	-43,3	-92,7	+907,4	+8,5	-32,9	+7,6	

Джерело: [3]

За останні десять років пік вкладення в Україну іноземних інвестицій припав на 2012 рік, коли вливання в економіку склали більше ніж 8 млн доларів США. Протягом останніх років розмір інвестицій в Україну навіть не наблизився до цієї позначки.

Логічне падіння обсягів ПІІ відбулося в 2014 році, коли почалася війна на Донбасі, а політична обстановка в країні була вкрай нестабільною. Тоді в економіку України надійшло лише 410 млн доларів США - на 92,7% менше, ніж в 2013 році. Однак уже наступного року в нашу країну «повірили», обсяг інвестицій склав 2 961 млн доларів США - у 7 разів більше, ніж роком раніше. Трохи зріс ще приплив іноземних вкладень в 2016 році, але вже в 2017 році відбулося серйозне падіння (-32,9%). За перші півроку 2019р. обсяг надходження ПІІ склав 1 074 млн доларів США (табл.1).

За графіком надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України за період 2008-2019рр можна побачити, що не має ніякої закономірності, будь-яка систематичність відсутня (рис.1).

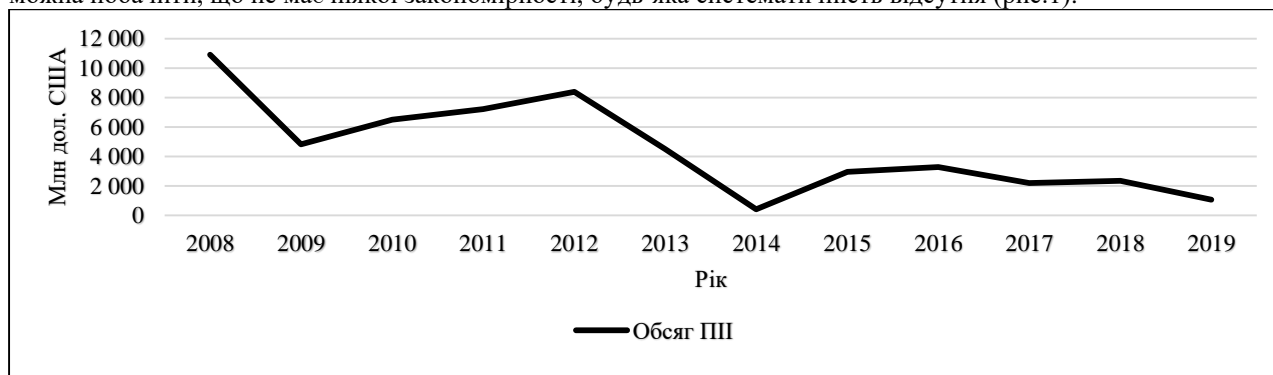

Рис.1. Графік коливання надходжень ПІІ в економіку України за період 2008-2019 рр.

За даними Держстату, за січень-червень 2019 року Україна освоїла майже 1 259,5 млн дол. США міжнародних інвестицій. Найбільше іноземного капіталу до економіки України надійшло від наступних країн: Кіпр (26,5%), Нідерланди (19,7%), Російська Федерація (12,8%), Швейцарія (8,9%), Австрія (4,5%), Угорщина (3,7%), США (3,5%), інші країни (20,4%) [4].

За останні два роки іноземні інвестори найбільше вкладали у фінансову та страхову діяльність, оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспорту, а також у сферу наукової й технічної діяльності. Цього року інвестиції надійшли й у промисловість, операції з нерухомим майном, сільське, лісове та рибне господарство [4].

Спад в інвестиціях, починаючи з 2015-2016рр., позначився на більшості секторів економіки, адже нестабільна економічна та політична ситуація, що склалася на сьогодні, дещо ускладнює інвестиційну діяльність як в країні, так і за її межами.

Але, не зважаючи на гальмівні фактори, в країні регулярно проводяться заходи щодо покращення інвестиційного іміджу – інвестиційні форуми за участю потенційних іноземних інвесторів, презентація країни або певних її регіонів на міжнародних інвестиційних виставках, участь у конференціях, ярмарках, семінарах, поширення актуальної інформації у ЗМІ та через мережу Інтернет тощо.

Серед основних переваг, що досягаються завдяки залученню іноземних інвестицій, можна віднести наступні:

- вливання додаткових фінансових ресурсів в економіку країни;
- збільшення надходжень до бюджету за рахунок податків;
- впровадження сучасних методів менеджменту (управління);
- новітні виробничі технології, устаткування;
- посилення конкуренції на внутрішньому ринку;
- створення нових робочих місць та підвищення кваліфікації кадрів з урахуванням іноземного досвіду;
- пришвидшення процесу інтеграції України в міжнародний економічний простір.

До пріоритетних напрямів у сфері інвестиційної зовнішньоекономічної діяльності можна віднести, в першу чергу, вдосконалення законодавства та створення єдиної системи обслуговування іноземного капіталу, що дозволить застрахувати його від політичних та комерційних ризиків [5].

На основі проведеного дослідження можемо зазначити, що питання залучення іноземних інвестицій займає окреме місце у системі факторів економічного зростання держави. Для оптимального використання іноземного капіталу необхідно, в першу чергу, створити належні умови для діяльності іноземних інвесторів. Це стосується як вдосконалення нормативно-правової бази, так і впровадження механізму страхування ризиків, що в сучасних умовах є питанням надзвичайно актуальним. Стимулювання іноземних інвестицій є одним із основних пріоритетів сучасної економічної політики. В посткризовому періоді, не враховуючи кредитів Міжнародного валютного фонду, іноземні інвестиції стають основним джерелом валютних та фінансових вливань. Оскільки на відміну від кредитів інвестиції не стають фінансовим тягарем, тобто сумою коштів яку потрібно повернути і на яку нарастають відсотки. Іноземні інвестиції справляють відчутний вплив на економіку України у виробництві, зайнятості, доходах, цінах, експорті, імпорті, платіжному балансі, економічному зростанні та загальному добробуті населення країни. Інвестиції, а зокрема іноземні, є основою для розбудови економіки держави та покращення рівня та якості життя населення, як наслідок. Адаже іноземні інвестиції справляють відчутний вплив не тільки на стан та масштаби виробництва, впровадження інновацій, досягнень науково-технічного прогресу, але й на вирішення певних соціальних та екологічних проблем.

Список використаних джерел:

1. Беззуб І. Іноземні інвестиції в українській економіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2240:%20inozemni-investitsiji-v-ukrajinskij-ekonomitsi&%20catid=%208&Itemid=350 (дата звернення: 29.10.19)
2. Першко Л. Значення іноземних інвестицій для економіки України / Першко Л., Гурська Л.- 2013.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2765> (дата звернення: 29.10.19)
3. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення: 29.10.19)
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Лендел О.М. Іноземні інвестиції як фактор розвитку економіки держави // Ефективна економіка. – 2016. – №9.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5156> (дата звернення: 29.10.19)

САГІРОВА Г.С.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Економіка»
Маріупольський державний університет (Україна)

ОЦІНКА ГАЛУЗЕВИХ ЗРУШЕНЬ У ІНВЕСТИЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку для України вкрай важливим є питання щодо збільшення частки залучення прямих іноземних інвестицій, адже на відміну від кредитів і позик, інвестиції не заганяють державу в боргову яму. У теперішніх економічних умовах, які супроводжуються трансформаційними процесами, постає необхідність формування нових підходів до визначення інвестиційної привабливості національної економіки. Саме тому необхідною умовою для подальшої розбудови економіки України є оцінка та аналіз інвестиційної привабливості [1]. Основу інвестиційної привабливості будь-якої країни складає відповідна привабливість її окремих галузей економіки, регіонів та господарюючих суб'єктів.

Інвестиції в економіку регіонів на сьогодні виступають одним з основних джерел економічного розвитку. Саме тому так багато уваги приділяється аналізу динаміки інвестицій та оцінці перспектив інвестицій у той чи інший регіон [2].

За даними Держстату надходження прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в Україну у 2018 року склали 31606,4 млн.дол.США. Інвестиції спрямовуються у вже такі сфери економічної діяльності, що забезпечують швидку віддачу капіталу. Станом на 01.01.2019 найбільші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до промисловості – 33,4 % (з них 5,5% на добувну промисловість та близько 8,7 % на виробництво харчових продуктів), до сільського господарства – 1,9 %, та установ та організацій, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю-15,7%; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 3,1%, до фінансової та страхової діяльності -11,2% , на операції з нерухомим майном припадає близько 12% (рис. 1).

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у 2018 року складають 578726, млн.дол.США, що на 29 % більше від обсягу капітальних інвестицій за відповідний період 2017 року. Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами освоєння капітальних інвестицій, за даними 2018 року залишаються: промисловість – 34,5%, (з них 9,3% на добувну промисловість та близько 5,2 % на виробництво харчових продуктів), до сільського, лісового та рибного господарства – 11,4%, будівництво – 9,7%, інформація

та телекомунікації – 5,2%, оптова та роздрібна торгівля - 9%; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 9%, операції з нерухомим майном – 4,8% та інші галузі близько 11%.

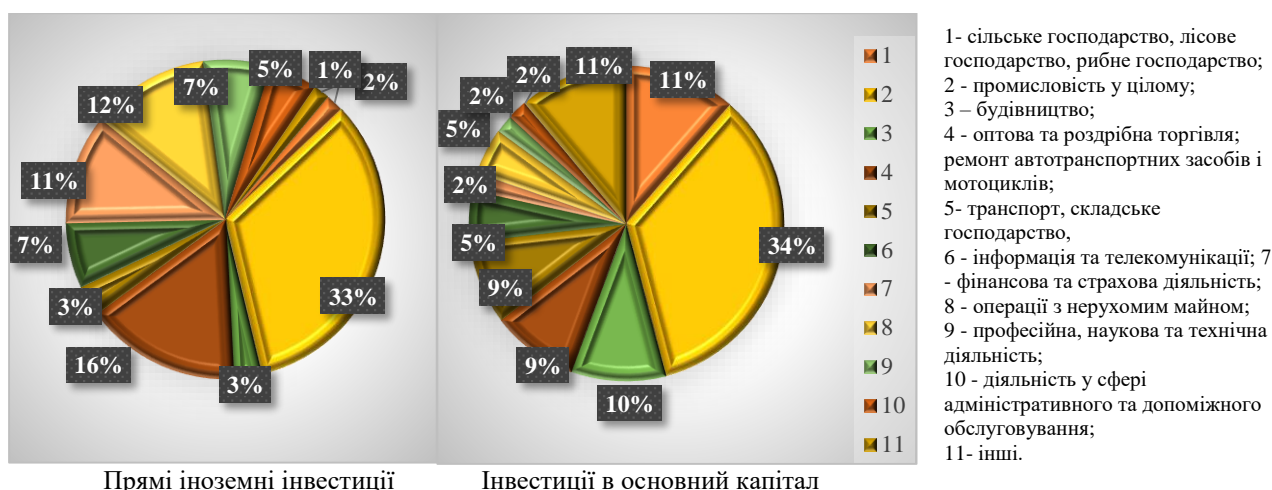

Рис. 1. Галузева структура прямих іноземних інвестицій та інвестицій в основний капітал в Україну, 2018 рік

З метою виявлення та оцінки інтенсивності зрушень в галузевій структурі (відповідно до класифікації видів економічної діяльності (КВЕД) (ДК009:2010)) внутрішнього та зовнішнього інвестування в економіку України за період 2010-2018 рр. проведемо відповідний аналіз із застосуванням системи коефіцієнтів структурних змін, до яких відносять: перша група показників, що дозволяють визначити ступінь зрушень (квадратичні коефіцієнти абсолютних та відносних зрушень та лінійні коефіцієнти абсолютних та відносних зрушень), друга група показників, що уможливають формулювання висновку щодо суттєвості змін (коефіцієнти Гатєва, Салаї та Рябцева). Оцінка зрушень у галузевій структурі інвестиційних потоків передбачає сукупність процедур шляхом визначення питомої ваги окремих видів діяльності в обсягах іноземних інвестицій та інвестицій в основний капітал та представлення зведеної кількісної характеристики структурних змін у часі за принципом розрахунку середнього лінійного чи середнього квадратичного відхилення [5].

Результати розрахунку показників представлені в таблиці 1. Отже, структура прямих інвестицій України у 2010 – 2018 рр. зазнала певних змін. Так, у 2018 р. на 9% зменшилася питома вага переробної промисловості, в основному за рахунок зменшення металургійного виробництва на 13,9% і виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення на 1,1%. У 2018 р. спад харчової промисловості змінився зростанням на 3,8%. Натомість, здійснюється поступове нарощування виробничих потужностей у операції з нерухомим майном, інформації та телекомунікації, оптовій та роздрібній торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів упродовж досліджуваного періоду. Відзначаємо позитивну тенденцію збільшення питомої ваги постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря з 0,3% до 2,4% в економіці України. Що не скажеш про сільське, лісове та рибне господарство, яке має не стабільну питому вагу (приріст 11% у порівнянні 2018 з базисним роком, але у порівнянні з 2015 по 2017 рік маємо наступні показники. -6%, +32%, -5%). Відбувається стабільне зменшення виробництва коксу 2015р. (-0,7%), 2016 р. (-0,3%), 2017 р. (-0,2%), 2018 р. (-0,1%).

Таблиця 1

Оцінка зрушень в галузевих структурах прямих іноземних інвестицій та інвестицій в основний капітал в Україні за період 2010-2018рр.

Коефіцієнти структурних змін*	Прямі іноземні інвестиції									Інвестиції в основний капітал									
	Щорічні зміни, %									2018/ 2010	Щорічні зміни, %								2018/ 2010
	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2018		2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011		
1.	0,23	0,29	0,59	0,79	0,58	0,47	0,52	0,80	2,45	0,58	0,54	0,81	1,04	0,36	0,78	0,66	0,51	1,28	
2.	0,33	0,53	1,05	1,53	1,10	0,67	0,98	1,73	4,38	0,93	0,82	1,39	1,58	0,54	1,30	1,05	0,85	2,10	
3.	0,08	0,15	0,29	0,33	0,21	0,31	0,16	0,14	1,25	0,14	0,13	0,17	0,28	0,14	0,21	0,19	0,16	0,32	
4.	0,11	0,13	0,24	0,24	0,15	0,31	0,25	0,23	1,44	0,17	0,17	0,20	0,39	0,20	0,26	0,25	0,26	0,39	
5.	0,04	0,06	0,12	0,17	0,11	0,07	0,09	0,17	0,47	0,11	0,10	0,17	0,19	0,06	0,15	0,13	0,10	0,25	
6.	0,11	0,06	0,10	0,14	0,08	0,11	0,10	0,09	0,30	0,08	0,08	0,11	0,15	0,10	0,14	0,13	0,10	0,21	
7.	0,03	0,04	0,08	0,12	0,08	0,05	0,07	0,12	0,35	0,08	0,07	0,12	0,13	0,05	0,11	0,09	0,07	0,18	

*Примітки: 1- лінійний коефіцієнт абсолютних зрушень; 2- квадратичний коефіцієнт абсолютних зрушень; 3- лінійний коефіцієнт відносних зрушень; 4 - квадратичний коефіцієнт відносних зрушень; 5- коефіцієнт Гатєва, 6 - індекс Салаї; 7 - коефіцієнт Рябцева

За весь досліджувальний період найбільш вагомі зміни у структурі прямих іноземних інвестицій України спостерігаємо за квадратичним коефіцієнтом абсолютних зрушень, він становить 4,38. Тут значення зведених

коефіцієнтів структурних змін є найбільшими і коливаються в межах від 0,3 % (значення індексу Салаї) до 2,45 % (лінійний коефіцієнт абсолютних зрушень). Найбільші зміни бачимо у 2011 році по всім показникам. Найменшу оцінку структурних зрушень за усіма роками одержуємо на основі розрахунку коефіцієнта Рябцева, а найбільшу – на основі квадратичного коефіцієнта

У структурі капітальних інвестицій України у 2018 р. на 0,7% зросла питома вага переробної промисловості (у порівнянні з базисним роком), в основному за рахунок зменшення металургійного виробництва близько на 1%. У 2018 р. спад частки харчової промисловості змінився зростанням на 0,5%. Здійснюється поступове нарощування виробничих потужностей у сільське, лісове та рибне господарство (приріст частки складає 5,3%). Відбулося зменшення частки інвестицій у операції з нерухомим майном на 0,7%; у послуги в сфері інформації та телекомунікацій – на 0,5%; оптову та роздрібну торгівлю на 1%, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – на 2% протягом досліджуваного періоду. Відзначаємо позитивну тенденцію збільшення питомої ваги інвестицій у постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря з 5,14% до 7,2% в економіці України. Що не скажеш про будівництво, яке має стабільну зниження питомої ваги (зменшення на 7% у порівнянні 2018 з базисним роком). У 2018 році відбулося невелике збільшення виробництва коксу 2015р. (0,21%), 2016 р. (0,21%), 2017 р. (0,22%), 2018 р. (0,3%).

Отже, зміни в структурі капітальних інвестицій мають схожий характер зі змінами в галузевій структурі ПП в Україну, однак при цьому інтенсивність цих змін відмінна. Так, за досліджуванний період найбільш вагомі зміни відбулися у структурі іноземних інвестицій, яка змінилася відповідно до квадратичного коефіцієнту структурних змін на 4,38 в.п., що в 2 рази більше, ніж відповідні зміни в структурі інвестицій в основний капітал (2,1 в.п.). За іншими показниками структурних зрушень аналогічні співвідношення.

В цілому розрахунок характеристик структурних зрушень по галузях за період 2010-2018 рр. не виявляє значних структурних відмінностей та свідчить про сталість структури інвестування в економіку України у галузевого розрізі у 2010-2018 рр. Оскільки структури інвестування не є оптимальними, то відсутність зрушень в них також свідчить про негативні тенденції в розвитку процесі інвестування. Отже, для України питання залучення іноземних інвестицій залишається актуальним в аспекті формування сприятливого інвестиційного середовища, підвищення рівня привабливості тих сфер економічної діяльності, що потребують найбільших капіталовкладень у розвиток.

Список використаних джерел:

1 Коренюк П. Концептуальні підходи та методи визначення інвестиційної привабливості національної економіки / П. Коренюк, О. Копил // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. - 2018. - № 2. - С. 56-62. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2018_2_10

2. Марченко Н. А. Теоретико-методичні підходи до оцінювання інвестиційної привабливості галузей промисловості / Н. А. Марченко, С. М. Задорожна // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. - 2013. - № 2. - С. 143-151. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vcndtue_2013_2_23

3.Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4.Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=d0663dd0-3a62-4de0-b700-f75af34003a2&tag=InvestitsiinaPolitikaTaMizhnarodneInvestitsiineSpivrobitnitstvo>

5.Струк Н.С. Оцінка ефективності структурних змін у промисловому виробництві України / Н. С. Струк, О. І. Корицька // Бізнес Інформ. - 2015. - № 2. - С. 148-155. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_2_26

СКЛЯРОВА Т.С.,
студентка 2 курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Економіка»
Маріупольський державний університет (Україна)

МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Європейський вибір України на шляху інтеграції у високотехнологічне конкурентне середовище зумовив необхідність формування та запровадження інноваційної моделі розвитку, яка повинна була забезпечити високі та стабільні темпи економічного зростання, вирішити певні соціальні й екологічні проблеми, забезпечити конкурентоспроможність національної економіки, підвищити експортний потенціал країни, гарантувати їй економічну безпеку та чільне місце в Європейському Союзі.

Метою даної роботи є розкриття інноваційного розвитку України за останнє десятиріччя та впливу цього процесу на економічний розвиток країни.

Для того, щоб виявити яку роль інновації відіграють в економічному розвитку України, було проведено кореляційний аналіз, який дозволив виявити, що існує тісний зв'язок між ВВП та Глобальним інноваційним

індексом (0,87%). Проведений регресійний аналіз дозволив встановити залежність між цими показниками, де результативна ознака – ВВП у фактичних цінах, млн.грн, факторна ознака – ГП. На основі проведених розрахунків можна зробити висновок, що при зміні ГП на 1%, ВВП змінюється на 11,36%.

Отже, це доводить актуальність аналізу інноваційної діяльності України, а також те, наскільки важливо приділяти більше уваги розвитку такої діяльності.

Сучасними тенденціями інноваційного розвитку України є:

- створення умов для розвитку інноваційної діяльності, формування основ нормативно-правової бази та механізмів здійснення інноваційної політики, а також створення умов для розвитку відповідної інфраструктури;
- створення інновацій все більше зосереджується лише в тих галузях, які мають стійку конкурентну перевагу;
- скорочення відносної частки зайнятих у матеріальному виробництві та збільшення частки тих, хто зайнятий у нематеріальному виробництві;
- зростання кількості промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю;
- відсутність позитивної динаміки та орієнтації на постійне впровадження інновацій як пріоритету стратегії розвитку підприємств та країни в цілому;
- неефективна державна політика в сфері інновацій, нерозвинене інституційне середовище, проблеми фінансування, відсутність кредитних ресурсів [2].

Як відомо, у деяких розвинених країнах система державного фінансування НДДКР є одним з основних факторів розвитку інноваційної діяльності країни. Тому для початку розглянемо *витрати держави на виконання наукових досліджень і розробок за останні 10 років.*

У 2018 році частка витрат на НДДКР становила 0,47% у структурі ВВП України. Для порівняння, частка в країнах ЄС-28 у середньому становила 2,06%. Більшою за середню частка витрат на дослідження та розробки була у Швеції – 3,4%, Австрії – 3,16%, Данії – 3,05%, Німеччині – 3,02%, Фінляндії – 2,76%, Бельгії – 2,58%, Франції – 2,19%.

У 2018 році 22,4% загального обсягу витрат були спрямовані на виконання фундаментальних наукових досліджень, які на 91,9% профінансовано за рахунок коштів бюджету. Частка витрат на виконання прикладних наукових досліджень становила 21,3%, які на 58,1% фінансувалися за рахунок коштів бюджету та на 23,6% – за рахунок коштів організацій підприємницького сектору. На виконання науково-технічних (експериментальних) розробок спрямовано 56,3% загального обсягу витрат, які на 36,1% профінансовані іноземними фірмами, на 32,1% – організаціями підприємницького сектору та на 12,5% – за рахунок власних коштів. Майже половина обсягу витрат, направлено на виконання фундаментальних наукових досліджень, припадала на галузь природничих наук, 24,8% – технічних, 8,7% – сільськогосподарських. На виконання прикладних наукових досліджень спрямовано 37,8% витрат галузі технічних наук, 23,2% – природничих, по 12,9% – медичних та сільськогосподарських. Більша частина (88,9%) витрат на виконання науково-технічних (експериментальних) розробок припадає на галузь технічних наук.

Загалом, в Україні за останні 10 років спостерігається тенденція до збільшення витрат на виконання наукових досліджень і розробок, крім кризового 2014 року. Середні темпи росту становлять 10,2%, найбільший показник у 2017 році - 16,03%. Упродовж 2018 року наукові дослідження і розробки в Україні виконували 950 організацій, 48,1% з яких належали до державного сектору економіки, 37,0% – підприємницького, 14,9% – вищої освіти.

Загальний обсяг витрат на виконання НДДКР власними силами організацій у 2017 році становив 7704,1 млн.грн (84,5%), за рахунок коштів державного бюджету – 227,3 млн.грн (2,49%), іноземних інвесторів – 107,8 млн.грн (1,18%), інші джерела – 1078,3 млн.грн (11,83%).

Наукоємність промислового виробництва в Україні складає близько 0,3%, що на порядок менше світового рівня. За випуском продукції 3-й технологічний уклад в Україні сьогодні складає майже 58%, 4-й технологічний уклад – 38%, і лише 4% - 5-й технологічний уклад.

Згадані вище фактори впливають на *зовнішню торгівлю високотехнологічними товарами та послугами, що визначає місце України на міжнародній арені.*

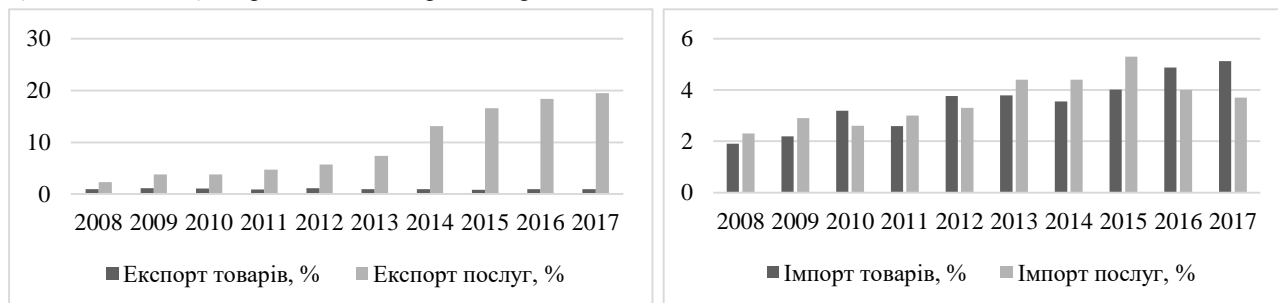

Рис.1. Зовнішня торгівля високотехнологічними товарами та послугами за 2008-2017 роки, % від загального обсягу торгівлі

У випадку з товарами, імпорт (5,13% від загального обсягу торгівлі) значно перевищує експорт (0,93%) не лише у 2017 році, а і за останнє десятиріччя. Але зовсім інша ситуація у випадку з послугами. За останні десять років Україна значно наростила обсяги експорту ІКТ послуг з 2,3% у 2008 році до 19,5% у 2017, в той час, як імпорт має тенденцію до зменшення з 2015 року, і у 2017 становив лише 3,7%. Як відомо, превалювання послуг над товарами (а особливо високотехнологічних) - це ознака інноваційно-розвинених країн. Отже, Україна стоїть на правильному шляху [3].

Але в той же час, в Україні, яка має високі показники розвитку сфер, що є первинними джерелами інноваційного розвитку, інноваційний потенціал використовується, у порівнянні з іноземними країнами, все ще менш ефективно. Це створює загрозу перетворення України у країну, яка експортує сировинні ресурси для промислового та інтелектуального виробництва.

На сьогодні в Україні рівень інноваційної активності, впровадження інновацій та відтворення ринкового сегменту виробництва інноваційної продукції залишаються недостатніми для забезпечення інноваційного прориву національної економіки.

Для подальшого розвитку інноваційної діяльності в Україні необхідно здійснити комплекс організаційно-економічних заходів, що охоплюватимуть:

- державі необхідно спрямувати свою діяльність на створення сприятливих умов для активізації інноваційної діяльності всіх учасників інноваційного процесу “ідея – дослідження – виробництво – реалізація”;
- вдосконалення механізму захисту прав інтелектуальної власності та процедур патентного захисту інновацій;
- використання різних форм залучення іноземного капіталу через утворення підприємств з іноземними інвестиціями, надання субсидій (грантів) на інноваційну діяльність науковим установам, вищим навчальним закладам, науковим фахівцям;
- розвиток інноваційної інфраструктури шляхом покращення системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, сертифікації і впровадження розробок, підготовки і перепідготовки кадрів;
- забезпечення комерціалізації наукових результатів шляхом формування основ для ефективного партнерства державного та підприємницького секторів в інноваційній сфері;
- розширення міждержавного співробітництва в галузі наукових розробок та інноваційної діяльності, координації зусиль в питаннях розвитку пріоритетних для кількох держав напрямків [1].

Реалізація запропонованих напрямків розвитку інноваційної діяльності в Україні дасть змогу значно підвищити рівень інноваційної активності промислових підприємств, стабілізувати прискорений процес оновлення виробництва, ефективно використовувати внутрішні та залучені зовнішні інвестиції на інноваційну діяльність.

Аналізуючи вище сказане, можна зробити висновки, що для успішної, прибуткової інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, перш за все необхідно розвивати законодавчу базу для більш тісного співробітництва державного та підприємницького сектору, оскільки тільки при ефективному, стимулюючому розвитку підприємств Україна буде економічно стабільною та розвинутою.

Список використаних джерел:

1. Порохня В.М. Дослідження інноваційної діяльності в Україні та напрямки їх розвитку / В.М. Порохня, О.В. Рубінчик // Держава та регіони. – 2009. - №4. – С. 163-166.
2. Стаття "Шляхи розвитку української науки" / Інформаційно-аналітичний бюлетень // Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі». - № 5 (143). - 2018.
3. Державний комітет статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

ШАБАДА Ю.Е.,

студентка 2 курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Маріупольський державний університет (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасний розвиток світової економіки характеризується динамічністю та непередбачуваністю змін, зумовлених стрімким розвитком технологічної сфери. За останнє століття саме технологічне співробітництво стало найбільш ефективною формою міжнародних економічних відносин суб'єктів світового господарства. Так, наука, інновації, техніка і технології нині розглядаються як основні фактори зростання та конкурентоспроможності всіх галузей промисловості, а також національної економіки загалом. Основним показником конкурентоспроможності стає не тільки ціна товару, а й його якість і ступінь інноваційності, які залежать від проведення НДДКР та обсягів витрат на них, наявності достатньої кількості наукових кадрів, патентної активності, високотехнологічної спрямованості підприємств.

Динаміка, напрям та особливості розвитку світової економіки на сучасному етапі її еволюції значною мірою детермінуються процесами поступового становлення в провідних країнах світу економіки знань, що супроводжується глибокими трансформаційними змінами у суспільній та економічній, науково-технологічній сферах:

1. Матеріальною основою економіки знань є розвиток комп'ютерної техніки, інформаційно-комунікаційних технологій і прискорення процесів передачі інформації. Відтак в економіці відбувається зростання ролі таких сфер: 1) НДДКР та інновацій; 2) освіти і навчання, які сприяють формуванню людського капіталу; 3) високотехнологічного виробництва; 4) інформаційних і комп'ютерних технологій. Хоча кожна із цих сфер усе ще зберігає свою відносну самостійність, проте фактично відбувається все більша їх конвергенція між собою та з іншими сферами суспільного життя.

2. Трансформуються організаційні форми і механізми економічного розвитку: на зміну ієрархічним організаційним структурам, що існують протягом довгого періоду часу, приходять гнучкі горизонтально інтегровані мережі з тимчасовим характером існування. Така взаємодія може існувати тільки за умов підвищення інформаційної прозорості й довіри між контрагентами у міжнародному бізнесі, виникнення некомерційних взаємозалежностей (неформальних довірчих відносин між економічними суб'єктами, що активізують обмін інформацією та поширення знань). 3. Відбувається модифікація конкурентних відносин: традиційне протистояння й конфронтація конкурентів трансформується у співробітництво та взаємовигідну взаємодію. Усе частіше на глобальних ринках фіксується створення тимчасових об'єднань компаній – стратегічних альянсів – для проведення масштабних наукових досліджень.

4. Основними ресурсами економічного розвитку виступають нематеріальні активи, а також компетенції (знання, навички). Здатність до навчання та мобільність в оволодінні новими компетенціями визначають конкурентні позиції суб'єктів господарювання на міжнародних ринках. Відбувається переоцінка людського ресурсу в економіці: зростає роль творчих кадрів – людей, що володіють знаннями і є носіями нововведень у сфері організаційної, науково-технічної та екологічної культури.

5. Відбувається глобалізація технологічних інновацій – вихід за національні кордони масштабів їх створення й поширення, формування глобальних ринків високотехнологічних товарів і послуг, що дозволяє прискорити процес створення й упровадження епохальних і базисних інновацій, об'єднати ресурси різних країн для їх реалізації. За умов техноглобалізму циклічність зміни технологічних укладів набуває синхронізованого характеру, відкриваючи перед кожною країною широкі можливості долучитися до передових досягнень науки і техніки та світових структурно-технологічних зрушень за наявності розвинутого промислового потенціалу, численного контингенту високоосвіченого людського ресурсу, а також безперешкодного доступу до зовнішніх джерел капітальних та інформаційних ресурсів.

6. Відбувається прискорення темпів науково-технічного розвитку, що проявляється у скороченні життєвого циклу поколінь техніки (технологій), скороченні часових лагів між епохальними відкриттями, що докорінно змінюють параметри економічної системи й людського побуту, прискорюють заміну технологічних укладів та ритми інноваційного оновлення економічних систем.

7. Відбувається індивідуалізація економіки – виробництво стає більш зорієнтованим не на масового споживача, а на специфічні потреби окремих індивідів, тобто на невеликі за місткістю ринки. Високими темпами зростає чисельність підприємницьких структур, особливо малих і середніх підприємств, які спроможні швидко адаптуватися до вимог зовнішнього середовища. Швидкі темпи модернізації життя людей призводять до зростання вимог до якості товарів та послуг, до їх різноманітності.

8. Відбувається соціалізація й гуманізація економічного розвитку на основі соціалізації: 1) власності (корпоратизація, поширення інтелектуальної власності); 2) праці (перетворення праці на засіб саморозвитку та самореалізації особистості, зростання ролі й значення творчої розумової діяльності, визнання людського та інтелектуального капіталу основним багатством нації); 3) результатів виробництва (перерозподіл ВВП із метою зниження соціальної нерівності, розвиток інститутів соціального захисту населення, зростання частки середнього класу). 9. Відбувається поєднання й органічне взаємодоповнення регулювання та саморегулювання економіки, ринкових, державних, корпоративних, громадських механізмів організації господарського життя й суспільства на національному і глобальному рівнях [1; 2; 3].

Ефективність виробництва високотехнологічної продукції базується на високій технологічній інноваційності підприємств, а ступінь її інтенсивності визначають такі показники, як обсяги проведених НДДКР та витрати на них, кількість отриманих патентів та опублікованих результатів досліджень тощо. Ключовим положенням стратегій розвитку багатьох держав є стимулювання НДДКР як засобу прискорення темпів економічного розвитку та покращення соціального добробуту в країні. Згідно з даними Національної наукової фондації США, за рівнем фінансування НДДКР (у відсотковому співвідношенні до ВВП) у регіонах світу на першому місці – Південна Корея і Японія [4].

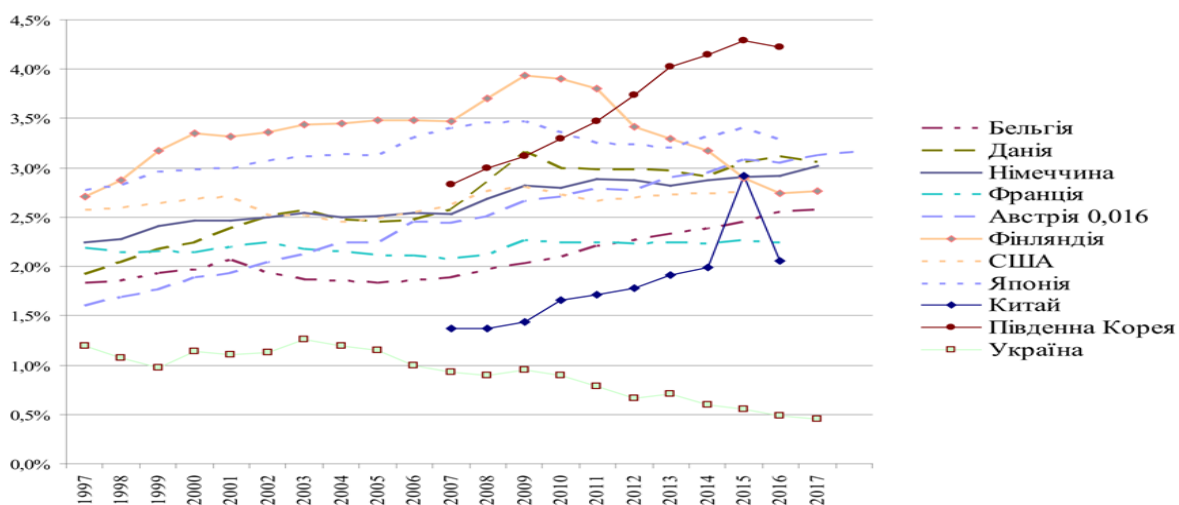

Рис.1. Витрати на НДДКР у деяких країнах світу, % до ВВП, 1997–2017 рр.

На рис. 1. показана динаміка зміни витрат на НДДКР у деяких країнах світу за останні 20 років. Аналіз частки витрат на НДДКР за період з 1997 по 2017 рік доводить, що у середньому досліджені країни мали частку витрат на НДДКР по відношенню до ВВП у межах 1,8–4,3% та демонстрували високі темпи приросту питомої ваги витрат на НДДКР за 20 років – до 40%.

Постійне збільшення обсягів фінансування НДДКР для досягнення технологічного лідерства зумовлює концентрацію капіталів провідних компаній світу і перетворення олігополістичного ринку на монополістичний. У цих умовах кожна країна у високотехнологічному секторі намагається зайняти певний цільовий сегмент, спеціалізуючись на окремому напрямі і фінансуючи саме нього. Підвищення спеціалізації країн помітне під час порівняння структури витрат на дослідження та розробки у країнах світу. Пріоритетність у фінансуванні НДДКР визначає, відповідно, й спеціалізацію у високотехнологічному експорті у регіонах світу. Так, Китай спеціалізується переважно на комп'ютерній техніці та засобах комунікації, Японія – на наукових інструментах та напівпровідникових приладах, інші країни Азії (Індія, Індонезія, Малайзія, Філіппіни, Сінгапур, Південна Корея, Тайвань, Тайланд) – на напівпровідникових приладах, США – на авіабудуванні, ЄС – на фармацевтичній промисловості.

Що дозволяє таким країнам, як США, Японія, Китай, країнам Азії тримати провідні позиції у світі за інноваційним розвитком? Високорозвинені держави будують впровадження стимулюючих адміністративних та економічних механізмів у інноваційну діяльність на таких загальних принципах: а) детально розроблений динамічний та гнучкий, адекватний змінам, що відбуваються в економіці, понятійний апарат та диференціація видів інноваційної діяльності залежно від галузі господарства, у яку вона інтегрована; б) законодавчо закріплена державна інноваційна політика та правовий механізм її забезпечення; в) підстави застосування заходів державної підтримки інновацій є формальними і не залежать від волі держави, проте мають бути передбачені певні застереження. Стимулювання інноваційної діяльності потребує різностороннього підходу. Необхідно передбачити державні гарантії, такі як цільове державне інвестування, страхування ризиків інноваційного підприємства, соціальне страхування працівників, що залучені до інноваційної діяльності, тощо. Доцільним є застосування до інноваційних підприємств спеціальних податкових, митних та амортизаційних пільг і заходів державної підтримки, що застосовуються у сфері інноваційної діяльності, які можна умовно поділити на заходи економічного та організаційного характеру. Так, до заходів економічної підтримки можна віднести державне кредитування, надання субсидій, лізинг необхідного для інновацій обладнання та устаткування тощо. Заходами організаційного характеру є державне планування, створення спеціальних програм розвитку інноваційних підприємств, проведення тематичних ярмарків та інших заходів, заохочення молодих спеціалістів. До того ж особливу увагу іноземні держави приділяють заходам, що стимулюють кооперацію промислових корпорацій у сфері наукових досліджень, а також кооперацію університетів та дослідницьких інститутів із промисловим сектором [5].

Слід зауважити, що саме податкове регулювання є одним із найбільш ефективних методів впливу держави на розвиток інновацій. Для стимулювання інноваційної діяльності в різних країнах застосовують різні податкові преференції або їх поєднання, а саме: – надання дослідницького та інвестиційного податкового кредиту, тобто відтермінування податкових платежів у частині витрат з прибутку на інноваційні цілі; – зменшення податку на приріст інноваційних витрат; – «податкові канікули» протягом кількох років на прибуток, отриманий від реалізації інноваційних проектів; 137 Господарське право – пільгове оподаткування дивідендів юридичних і фізичних осіб, одержаних на частки корпоративних прав у інноваційних підприємствах; – зниження ставок податку на прибуток для замовних та спільних НДДКР; – пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання інновацій; – зменшення оподаткованого прибутку на суму вартості приладів і обладнання, які передаються ВНЗ, НДІ та іншим інноваційним організаціям; – зарахування частини прибутку

інноваційної організації на спеціальні рахунки з подальшим пільговим оподаткуванням у разі використання на інноваційні цілі [6].

Таким чином, можемо зробити висновки, що ефективність виробництва високотехнологічної продукції базується на високій технологічній інноваційності підприємств, а ступінь її інтенсивності визначають такі показники, як обсяги проведених НДДКР та витрати на них; за аналізом даних витрат на НДДКР визначаємо, що лідерами є такі країни: США, Південна Корея, Японія і Китай. Завдяки принципам стимулювання інноваційної діяльності та правильним розробкам і програмам за інноваційною діяльністю ці країни й надалі будуть тримати провідні позиції у світовій економіці.

Список використаної літератури:

1. Антонюк Л.Л. Шляхи інтеграції України в глобальну інноваційну систему /Л.Л. Антонюк // Спільний європейський економічний простір: гармонізація мегарегіональних суперечностей: монографія; за заг. ред. Д.Г. Лук'яненка, В.І. Чужикова. – К.: КНЕУ, 2007. – С. 324 – 342.
2. Глобальна економіка XXI століття: людський вимір: монографія /Луцяненко Д.Г., Поручник А.М., Столярчук Я.М. та ін.; за заг. ред. Д.Г. Лук'яненка, А.М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2008. – 424 с.
3. Яковец Ю.В. Эпохальные инновации XXI века / Ю.В. Яковец. – М.: Экономика, 2004. – 437 с.
4. Євростат [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>.
5. Алексеев І. В. Європейський досвід податкового стимулювання інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / І. В. Алексеев, Р. Й. Желізняк. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/14096/1/3_7-16_Vis_725_Ekonomika.pdf.
6. Самотуга О. О. Зарубіжний досвід стимулювання інноваційного процесу [Електронний ресурс] / О. О. Самотуга. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/ ONG_2006/Economics/17818.doc.htm.

**СЕКЦІЯ
ПРОБЛЕМИ МІЖГАЛУЗЕВОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

АТАМАНЧУК З.А.,
к.е.н., доцент
Донецький національний університет
імені Василя Стуса (Україна)

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ ЯК КАТАЛІЗАТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Міжнародний туризм є найдинамічнішою галуззю в багатьох країнах світу і його роль у світовій економіці безперервно зростає. Туризм розглядається як каталізатор регіональної економіки, що дозволяє задіяти не тільки весь комплекс рекреаційних ресурсів, але і найбільш ефективним чином використовувати сукупний виробничий та соціально-культурний потенціал території при збереженні екологічного й культурного розмаїття. У багатьох країнах світу міжнародний туризм є джерелом валютних надходжень, відіграє значну роль у формуванні валового внутрішнього продукту, створенні додаткових робочих місць і забезпеченні зайнятості населення, активізації зовнішньоторговельного балансу. Туризм має значний вплив на такі ключові галузі економіки як: транспорт і зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання й інші. У свою чергу, на розвиток туризму впливають різні фактори: демографічні, природно-географічні, соціально-економічні, історичні, релігійні й політико-правові [1].

2017-ий був рекордним роком для міжнародного туризму. Міжнародні туристичні прибуття становили понад 1,3 млрд. чоловік, що на 84 млн. (або на 7 %) більше ніж у 2016 році [2, с. 10-11]. За прогнозами Всесвітньої туристичної організації, кількість туристичних прибуттів до кінця 2020 року складе 1,6 млрд. чоловік, а світові доходи від туризму зростуть до 2 трлн. дол. США [3].

За підсумками 2017 року внесок туризму в глобальну економіку досягнув позначки у 8,3 трлн. дол. США, тобто 10,4 % від загального обсягу світового ВВП. Туристична індустрія Азіатсько-Тихоокеанського регіону забезпечила внесок в обсязі 2,7 трлн. дол., Північної і Південної Америки – 2,2 трлн., Європи – 2,1 трлн., Африки та Близького Сходу – 402 млрд. дол. США [4]. Найбільше зросли внески у світовий ВВП Китаю, США, Індії та Мексики. За прогнозами Всесвітньої ради подорожей і туризму (WTTC) до 2028 року внесок туризму в світовий ВВП складе вже 12,5 трлн. дол. США, або 11,7 % від загального обсягу [4]. Аналізуючи внески туризму у ВВП по регіонах, слід зазначити, що найбільші надходження у 2017 році мали місце в Північно-Східній Азії. Зовсім протилежна ситуація спостерігалась у Центральній Азії (рис. 1).

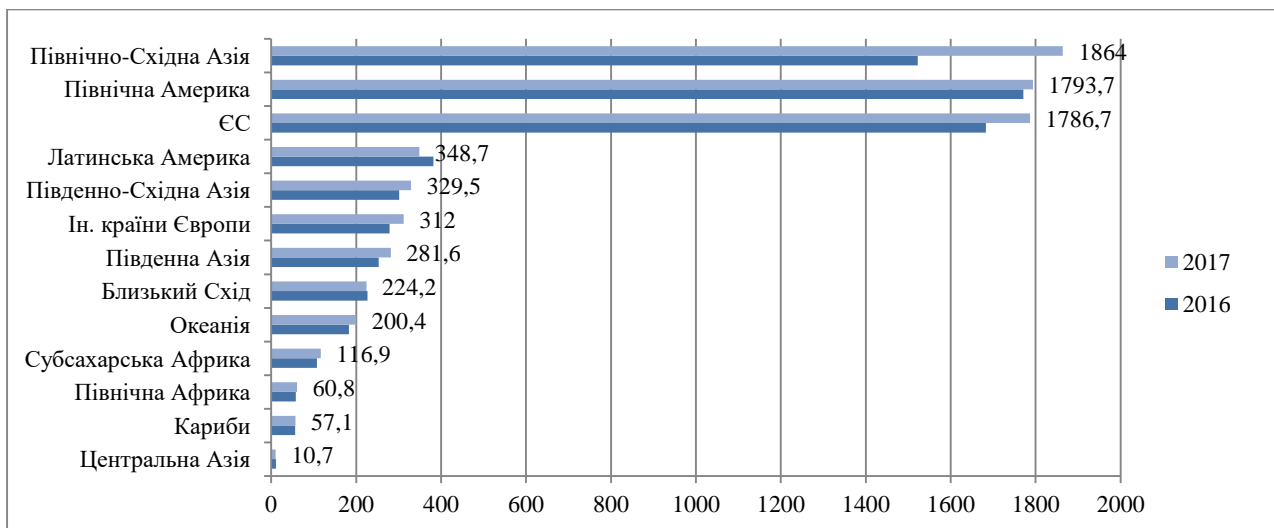

Рис. 1. Загальний внесок подорожей і туризму у ВВП у всьому світі за 2016-2017 роки, по регіонах, млрд. дол. США

Складено автором за: [5]

Загалом, обсяги внеску туристичної галузі у ВВП різних країн світу коливаються в межах від 0,5 % до 66,4 %. Для визначення частки враховується прямий і непрямий внесок туризму в економіку, однак держави дещо недооцінюють цю сферу як постачальника фінансових ресурсів і робочих місць.

Міжнародний туризм здійснює потужний вплив на зайнятість населення. Зі зростанням зайнятості у сфері туризму збільшуються доходи громадян і підвищується рівень добробуту нації. Частка працюючих у туристичній галузі сьогодні коливається в межах від 0,5 % до майже третини від усього зайнятого населення. Найвищий показник у 2018 році спостерігається у Макау – 32,3 %, далі в рейтингу – Багами та Сейшельські

острови з показниками 27 % та 26,8 % відповідно [6]. У 2018 році було створено 313 млн. робочих місць (3,8 % від загального показника зайнятості), а до 2028 року фахівці прогнозують зростання їх кількості до 414 млн. [5] – в першу чергу за рахунок Китаю, Індії, Індонезії та США [1].

Міжнародний туризм є одним з ключових факторів конкурентоспроможності держав. Ступінь впливу міжнародного туризму на світові тенденції можна оцінити за індексом конкурентоспроможності. Зокрема, індекс конкурентоспроможності сектора подорожей і туризму (Traveland Tourism Competitiveness Index) ранжує 136 країн за їх привабливістю безпосередньо для туристів. При складанні рейтингу враховуються такі фактори як: безпека, інфраструктура, культурне і природне розмаїття, відкритість, ціни тощо. За підсумками 2017 року лідерами рейтингу були Іспанія, Франція та Німеччина. Увійшли в першу десятку країн-лідерів також Японія, Великобританія, США, Австралія, Італія, Канада і Швейцарія [7].

Україна, як держава, з її вигідним географічним розташуванням, культурною та історичною спадщиною, туристично-рекреаційним потенціалом має всі передумови аби розвивати цей напрям, особливо, що стосується формування туристичних потоків з країнами-сусідами.

Серед очікуваних результатів Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [8] передбачено створення сучасної туристичної інфраструктури, а також забезпечення поширення інформації про туристичні ресурси України у світовому інформаційному просторі. Реалізація Стратегії передбачає досягнення таких основних показників (табл. 1).

Таблиця 1

Прогнозні показники розвитку туристичної діяльності в Україні

Найменування показника розвитку	Роки		
	2015	2022	2026
1. Кількість іноземних туристів, які в'їжджають до України, млн. осіб	12,9	збільшення у 2 рази	збільшення у 2,5 рази
2. Кількість суб'єктів туристичної діяльності, тис. одиниць	6,8	збільшення у 3 рази	збільшення у 5 разів
3. Обсяг надходжень до місцевих бюджетів від сплати туристичного збору, млн. гривень	37,1	збільшення у 5 разів	збільшення у 10 разів
4. Обсяг надходжень до зведеного бюджету від діяльності суб'єктів туристичного бізнесу, млрд. гривень	1,71	збільшення у 5 разів	збільшення у 10 разів
5. Кількість робочих місць у сфері туризму, тис. осіб	88	збільшення у 3 рази	збільшення у 5 разів

* за вихідні показники взято показники 2015 року

Джерело: [8]

Створення конкурентоспроможного на міжнародному ринку національного туристичного продукту, розвиток туристичного підприємництва, технологічна та цифрова модернізація туристичних послуг, приведення нормативно-правової бази туристичної індустрії у відповідність з міжнародними стандартами, залучення інвестицій - це далеко не вичерпний перелік ключових завдань, реалізація яких може стати поштовхом для розвитку міжнародного туризму в Україні та перетворити його на джерело значних і стабільних бюджетних надходжень.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук З.А., Дем'янова Ю.О. Міжнародний туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку держав. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». Вип. 2 (54). URL: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/> (дата звернення: 23.10.2019).
2. World Tourism Organization: Annual Report, 2017. URL: <file:///C:/Users/Admin/Desktop/9789284419807.pdf> (дата звернення: 27.10.2019).
3. World Tourism Organization. URL: <http://www2.unwto.org/> (дата звернення: 29.10.2019).
4. Внесок туризму у світовий ВВП в 2017 році склав більше 10 %. URL: <https://www.interfax.ru/business/605743> (дата звернення: 27.10.2019).
5. Travel and tourism economic impact 2018 (WTTC). URL: https://www.itb-kongress.de/media/itbk/itbk_dl_all/itbk_presentationen2018/ITB_City_Tourism_Forum_Introduction_Of_WTCF_Research_Dr_Song_Rui.pdf (дата звернення: 27.10.2019).
6. Кноема. Мировой Атлас Данных. URL: <https://knoema.ru/atlas> (дата звернення: 23.10.2019).
7. Appendix B: T&T Competitiveness Index 2017 Pillar Rankings. World economic forum. URL: <http://reports.weforum.org/travel-and-tourism-competitiveness-report-2017> (дата звернення: 23.10.2019).
8. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення: 29.10.2019).

ПРОБЛЕМИ МІЖГАЛУЗЕВОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розвиток економіки і в подальшому його поглиблення спеціалізації веде до формування нових галузей і видів виробництва, і в той же час відбуваються процеси об'єднання і інтеграції. Це призводить до стійких зв'язків між галузями, до появи вже змішаних виробництв і міжгалузевих комплексів.

Міжгалузевий комплекс (народногосподарський комплекс, багатогалузевий комплекс) - це підсистема економічної системи країни, що утворює проміжний рівень між галузями і народним господарством в цілому, воно являє собою кооперування галузей групи, спільно беруть участь у задоволенні важливих народногосподарських потреб, що визначаються комплексними народногосподарськими програмами, тобто це сукупність близьких за профілем діяльності технологічно пов'язаних галузей, що утворюють єдиний комплекс [1].

Крім такого поділу економіки будь-якої країни, можна говорити про поділ на галузі, причому галузі можуть створювати певні групи з стійкими міжгалузевими зв'язками, що дозволило об'єднати їх у міжгалузеві комплекси. До числа найбільш великих комплексів відносяться:

- Науковий – здійснення всіх видів робіт з отримання, зберігання та розповсюдження наукових знань.
- Військово-промисловий (ВПК) – забезпечення збройних сил новітньою військовою технікою, озброєнням, боєприпасами: цивільного виробництва - високими технологіями.
- Машинно-будівельний – забезпечення всіх галузей промисловості, сільського господарства і населення різноманітними машинами і механізмами.
- Паливно-енергетичний – виробництво і розподіл енергії в різноманітних видах і його формах.
- Металургійний, хіміко-лісовий – виробництво різноманітних конструктивних матеріалів і хімічних речовин.
- Агропромисловий-виробництво, переробка та доведення до споживача сільськогосподарської продукції.
- Інфраструктурний – надання різноманітних послуг виробництву і населенню.

З формуванням єдиних систем намітився новий етап розвитку вітчизняної стандартизації, рівень якої визначався вже наявними досягненнями науково-технічного прогресу і перспективами його розвитку. В умовах централізованого управління економікою ці системи виконували основну функцію стандартизації, що полягає у створенні технічного законодавства країни. На їх основі розвивалася галузева стандартизація, розроблялися державні та галузеві стандарти на продукцію і методи її контролю, а також процеси виробництва. Ці ж системи стандартів застосовувалися підприємствами та організаціями промисловості як загальні технічні норми при розробці, виробництві, експлуатації, ремонті та модернізації техніки [2].

Паливно-енергетичний комплекс (ПЕК) являє собою інтегровану систему вугільної, газової, нафтової, торф'яної, сланцевої промисловості, енергетики, галузей з виробництва енергетичного та інших видів обладнання, об'єднаних спільною метою в задоволенні потреб народного господарства в паливі, теплі, електроенергії. Росія є єдиною великою промислово розвинутою країною, яка повністю забезпечує себе паливом та енергією за рахунок власних природних ресурсів і здійснює експорт палива та електроенергії в значних обсягах.

Частка ПЕК в сукупному світовому ВВП спочатку 2000-х рр. становила близько 3%. По мірі зростання чисельності населення і обсягу виробництва збільшується світове споживання первинних енергоресурсів: у 1991-2000 рр. на 22%, у 2000 – 2005 рр. на 24 %, 2005-2015 на 30%. Якщо розглянути питому вагу ПЕК у ВВП передових країн у цій галузі, то слід зазначити, що частка ПЕК у РФ складає 22% ВВП, у США – 5%, Саудівської Аравії - 55%. у Арабських еміратах припадає близько 40% ВВП. Тісна залежність між приростом ВВП і збільшенням енергоспоживання зберігається, разом з тим, витрати енергії на одиницю приросту ВВП має тенденцію до зниження. Проблема в цій галузі скоріш за все виникає через падіння експорту енергоносіїв при нестачі переробних виробництв. Проблема ядерної енергетики.

Металургійний комплекс являє собою інтегровану систему галузей чорної і кольорової металургії, металургійного, гірничого машинобудування та ремонтної бази. Металургійний комплекс включає в себе дев'ять галузевих підсистем: залізорудну або рудну в цілому, включаючи видобуток і підготовку марганцевого і хромованого сировини; нерудну; основну металургійну; трубну; метизну; феросплавну; вогнетривку; коксохімічну; вторинних металів.

Основна металургійна підгалузь включає послідовні стадії: доменний, сталеплавильний, прокатний, виробництво виробів з готового прокату. Проблема виникає в цій галузі в ліквідація застарілих технологій в чорній металургії та проблемі експорту.

Машинобудівний комплекс (МК) цілком обґрунтовано може бути поставлений на перше місце в розвитку економіки. Машинобудування визначає перспективи індустрії в світі в цілому. У розвинутих країнах

на частку цієї галузі припадає понад 1/3 загального обсягу промислової продукції: в Японії — 50 %, в Німеччині — 48%, в Швеції — 42%, в США — 40%, у Франції — 38%, у Великобританії — 36%. Машинобудівний комплекс являє собою сукупність галузей машинобудування, металообробки і ремонтного виробництва, органічно пов'язаних в єдиний процес відтворення знарядь праці, і є найбільш багатопрофільним сектором індустрії.

Хіміко-лісовий комплекс являє собою інтегровану систему хімічної, нафтохімічної, лісової, деревообробної, целюлозно-паперової і лісохімічної промисловості, машинобудування та інших галузей, органічно пов'язаних з виконанням спільної мети, яка полягає в повному задоволенні потреб народного господарства у відповідній продукції. Хіміко-лісовий комплекс відрізняється наявністю різноманітних внутрішньо- і міжгалузевих зв'язків, великим впливом науково-технічного прогресу на зміни в галузевій структурі комплексу.

Значення лісової промисловості обумовлюють колосальні запаси деревини і широке територіальне поширення лісових ресурсів. Лісові площі в Росії становлять 766 млн. га, більше ніж у США, Канаді, Швеції та Норвегії разом узятих. Запаси деревини так само величезні. У лісах зосереджено більше половини світових запасів хвойних порід, більш цінних, ніж листяні породи [3].

В європейській частині РФ споживається приблизно ВВП 75% всіх лісоматеріалів. Тому задоволення потреб в деревному матеріалі залежить в дуже великій мірі від східних районів. Стався зсув лісозаготівель у бік багатолісових (лісонадлишкових) районів. Північний район, Урал і Сибір дають в даний час 75% деревини (лісові ресурси європейської частини Росії також експлуатуються дуже інтенсивно). Головна проблема виникає в необхідності розвитку нових виробництв в хімічній і лісообробній галузях (Росія, Канада).

Агропромисловий комплекс (АПК), на відміну від інших міжгалузевих комплексів, характеризується тим, що до його складу входять різноманітні за своєю технологією і виробничою спрямованістю галузі економіки. АПК — це інтегрована система сільського господарства, галузей переробної промисловості, заготівель та постачання, комбікормової і мікробіологічної промисловості, сільськогосподарського машинобудування, машинобудування для легкої і харчової промисловості, ремонту сільськогосподарської техніки, обладнання в галузях харчової промисловості і ряду інших підгалузей народного господарства. Головна проблема цього комплексу: власність на землю, малоефективність технологій, відсутність державної підтримки

У розвинених країнах частка сільського господарства в АПК займає відносно менше місце і за вартістю продукції, і по чисельності зайнятих у цій сфері. У розвинених країнах неухильно зростає частка другої сфери АПК і знижується питома вага власне сільськогосподарського виробництва. В результаті сільське господарство США дає 1% ВВП, у ньому зайнято 4%, тоді як весь АПК постачає 18% ВВП і в ньому зайнято близько 20% робочої сили країни. У країнах з перехідною економікою частка сільського господарства в структурі АПК значно вище, ніж у країнах Заходу, що відображає слабкий розвиток переробки сільськогосподарської сировини, в тому числі харчової промисловості. Так, в АПК Росії зайнято близько 30% працюючих, у тому числі в сільському господарстві - 14%, а частка цієї галузі у ВВП складає 7%.

ВПК світу має наступну структуру:

- 1) п'ять ядерних держав: США, РФ, Англія, Франція, Китай;
- 2) країни, що володіють військовою промисловістю: Німеччина, Японія (при наявності потужного економічного і військово-промислового потенціалів не володіють ядерною зброєю);
- 3) країни, що володіють обмеженими ядерними засобами: Пакистан, Індія, Ізраїль, Канада, Бразилія, Корея, Аргентина;
- 4) середні та малі країни з різним ступенем розвитку ВПК: Швеція, Туреччина, Єгипет, Нідерланди, Бельгія та ін.

Сьогодні до основних центрів військової промисловості відносять: північноамериканський центр (США, Канада); західноєвропейський центр (Німеччина, Франція, Великобританія, Італія); СНД (Росія, Україна, Білорусь, Казахстан, Узбекистан). Слід зазначити, що деякі країни пострадянського простору сьогодні переживають серйозні труднощі і зниження реального потенціалу ВПК, тобто проблема цієї галузі випадає на падіння виробництва, розвиток новітніх військових виробництв, формування на їх базі науково-виробничих об'єднань [4].

Отже, на цьому можна зробити висновок, що при формуванні галузей відбуваються процеси об'єднання і інтеграції. Це призводить до стійких зв'язків між галузями, до появи вже змішаних виробництв і міжгалузевих комплексів. Міжгалузеві комплекси є елементами просторової організації економіки і можуть служити робочим пристроєм економічного розвитку території і галузей. При цьому необхідна теоретичному і практичному рівні більш глибока, опрацювання коштів які будуть утворюють і володіти подібними структурами в нових економічних умовах. Дослідження структури міжгалузевих комплексів та їх просторових утворень дозволяє важливою мірою обґрунтувати районні системи міського та сільського розселення, рівень розвитку виробництва, транспорту, сфери обслуговування, чисельність і розподіл трудових ресурсів і т. д, а також об'єднані витрати на розвиток усіх виробничих і невиробничих підрозділів. На завершальному етапі аналізу передбачається розробка регіональної моделі народного господарського комплексу територіального. Не менш важливим варто звертати увагу і на проблеми міжгалузевого співробітництва бо вони безпосередньо впливають на розвиток кожної з галузей. Об'єднання стандартів міжгалузевого значення покликані встановлювати найбільш ефективну послідовність організаційних або технологічних процедур в цілях забезпечення поставлених цілей.

Список використаних джерел:

1. Мировая экономика: учебное пособие [электронное издание] / В.Д. Белоусов, Г.И. Беляева. Часть 1. – Самара: Самар. гос. техн. ун-т, 2015
2. Мировая экономика и международные экономические отношения (в схемах и таблицах): учебное пособие / А.Б. Мельников [и др.]. – Краснодар: КубГАУ, 2013. – 240 с.
3. Козак Ю.Г. Світова економіка. Навч. посіб. / Ковалевський В.В., Логвінова Н.С. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 328 с.
4. Світова економіка Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів – Київ: Центр навчальної літератури, 2013. - 211 с.

ГРИГОР'СВА І.В.,
студентка 3 курсу спеціальності
«Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольський державний університет (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасні економічні реалії переконливо доводять, що машинобудування є базовою галуззю розвитку будь-якої країни, адже саме їй належить важлива роль в прискоренні науково-технічного прогресу. Машинобудування забезпечує засобами виробництва інші галузі економіки, тим самим сприяє оновленню та накопиченню капіталу. Крім того, машинобудування – це одна з провідних галузей, яка за вартістю продукції, інвестиційною привабливістю та кількістю зайнятих посідає перше місце у структурі світової промисловості. На сьогоднішній день нагальною потребою є виявлення особливостей секторальних змін у машинобудуванні, з'ясування особливостей його трансформації в межах існуючих зараз парадигм економічного розвитку. Саме тому дослідження особливостей машинобудування як складової світової економіки в умовах глобалізації є надзвичайно актуальним.

Метою дослідження є дослідження особливостей розвитку машинобудівної галузі на міжнародному рівні задля визначення її економічної, соціальної та екологічної значущості.

Будь-який етап розвитку глобальної економіки завжди містив у своїй основі чимало нових продуктивних ідей, більшість з яких втілювалися у життя завдяки розвитку машинобудування, яке наприкінці ХХ ст. виявилось надзвичайно розвиненою сферою підприємництва, в котрому були сконцентровані інноваційні підгалузі, які суттєвою мірою визначали подальший технологічний прогрес і разом із традиційними відносились до так званої «авангардної трійки» лідерів. При цьому рівень концентрації у машинобудуванні вирізнявся з-поміж інших більш високими значеннями індикаторів зосередження економічної діяльності, а також виступав своєрідним детонатором подальших структурних зрушень у сфері виробництва, розподілу і перерозподілу створювальних речових і інтелектуальних цінностей. Таким чином, основними секторами, у межах яких вироблялася, а потім й реалізовувалась продукція машинобудування, стали ринок індивідуальних споживачів та ринок засобів виробництва [1, с. 4].

Машинобудування відрізняється великою кількістю підгалузей. В свою чергу машинобудування є важким (металургійним, гірничо-шахтним та енергетичним), середнім (автомобілебудування, верстатобудування), загальним (транспорт, сільськогосподарське машинобудування), та точним (виробництво медичного обладнання).

Підприємства машинобудівної галузі мають відмінні від інших галузей особливості розміщення. Вони майже не залежать від природних умов і ресурсів, їх продукція має широке коло споживачів. Внаслідок цього машинобудування розвинуте в усіх регіонах країни, відмінності полягають у різному рівні розвитку та наборі галузей, їх значенні на різних територіях. В одних регіонах вони є галузями спеціалізації, в інших — задовольняють потреби тільки даного регіону [2, с. 28].

Один із важливих принципів розміщення машинобудівних підприємств — орієнтація на сировину. Основна сировина для підприємств галузі — метал, а також конструкційні матеріали, які виробляють легка, хімічна, деревообробна промисловість. Машинобудівні підприємства споживають 1/3 прокату, майже 2/3 сталю литва, 40% чавуну, що виробляється в країні. Підприємства, які потребують великої кількості металу, відносять до металомістких. Металомісткі виробництва здебільшого розміщені в районах металургійної промисловості.

Більшість галузей машинобудівного комплексу належить до трудомістких, тобто таких, які потребують відносно небагато сировини, але значних затрат праці на виготовлення продукції. Орієнтація на трудові ресурси — другий принцип розміщення. Постійно зростають вимоги до кваліфікації робочої сили [3, с. 35].

Роль машинобудування в глобальному економічному розвитку визначає його обслуговуюча функція в усіх міжгалузевих комплексах – паливноенергетичному, агропромисловому, будівельному, лісовиробничому тощо; участь у територіальному поділі праці (внутрішньодержавному та міждержавному). Саме від частки

машинобудівної продукції в експортному секторі залежить, багато в чому, статус країни, її місце в міжнародних економічних інтеграційних процесах [4, с. 115].

Приблизно 9/10 всієї машинобудівної продукції виробляється в економічно розвинених країнах. Серед перших знаходиться невелика група країн, спроможних виробляти всю номенклатуру машинобудування, які володіють найрозгалуженішою і повною структурою галузі: Японія, США, Китай, Німеччина, Великобританія, Франція та Італія, які мають незначні «пропуски» в структурі машинобудування, а також Канада, Польща, Чехія, Україна — з більш суттєвими «пропусками» [5, с. 229].

Проте, незважаючи на значну роль машинобудівної галузі в економіці України, її розвиток супроводжується значними втратами виробничого і кадрового потенціалу, більше ніж дворазовим скороченням частки продукції машинобудування в промисловому виробництві, підвищенням собівартості продукції, зниженням активності в інноваційно-інвестиційній діяльності тощо. Причиною цього є диспропорційність в національній економіці, відсутність ефективних реформ, неможливість адаптації до умов ринку та освоєння нових ринків збуту. Слід також зазначити, що трансформація галузевої структури продукції машинобудування відбувається на користь металомісткої продукції, а частка наукоємних високотехнологічних галузей має тенденцію до зменшення. При цьому зберігається занадто велика залежність розвитку машинобудування від зовнішньоекономічної діяльності. Темпи імпорту машинобудівної продукції значно випереджають темпи експорту, що негативно впливає на торговельний баланс та збільшує його від'ємне сальдо. Відповідно зростає і частка машинобудівної продукції в загальному імпорті товарів країни. Дефіцит фінансових ресурсів призводить до повільного вирішення проблем відновлення виробничого потенціалу галузі на основі використання інноваційних технологій і реалізації наукових розробок, подальшої зміни структури товарного виробництва й розвитку інвестиційного машинобудування, забезпечення конкурентоспроможності кінцевої продукції. У зв'язку із цим виникає необхідність акцентувати увагу на особливостях розвитку машинобудівної галузі в умовах сталого розвитку національної економіки [6, с. 214].

Проблеми та перспективи розвитку машинобудування безпосередньо пов'язані зі стратегією економічного розвитку країни. Перш за все, це підвищення ефективності самого машинобудування шляхом:

- структурної перебудови галузі зі збільшенням наукоємних виробництв;
- створення сучасного технологічного оснащення для всіх галузей машинобудівного комплексу з метою зниження енерго-, ресурсо- та працеемності виробництва і підвищення конкурентоспроможності його продукції;
- орієнтації продукції на потреби внутрішнього ринку та можливості входження в світовий ринок;
- екологізації виробництва, що передбачає випуск ресурсозберігаючих та природоохоронних видів техніки [7, с. 1].

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що формування та підвищення конкурентоспроможності глобальної економіки визначається особливостями розвитку окремих галузей. За рівнем значущості слід виокремити машинобудівну галузь, яка відіграє провідну роль в світовій економіці з точки зору прискорення впровадження досягнень науково-технічного прогресу, економічного розвитку, забезпечення необхідного соціального розвитку та екологізації виробництва – все це визначає перспективність розвитку машинобудівного комплексу будь-якої країни у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Данилишин Б.Г. Машинобудування відновлює свої позиції: монографія. / Б.Г.Данилишин. К.: Правда, 2009. – С. 4.
2. Дацій М.В. Залучення інвестицій як засіб розвитку виробничого потенціалу промисловості. Фінансові ринки та цінні папери / М.В.Дацій. К., 2008. – С. 27–31.
3. Кузь Т.Б. Стратегічний розвиток машинобудування в Україні. Галицький економічний вісник. / Т.Б. Кузь. Л.: нац. ун-т ім. Івана Франка. 2011. – С. 35–43.
4. Романко О.П. Чинники формування конкурентоспроможності машинобудівного підприємства. Актуальні проблеми економіки. / О.П.Романко. К., 2009. – С.113–125.
5. Федулов Л.І. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика. / Л.І.Федулов. К: Основа, 2005. – 550 с.
6. Голиков А.П. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: навчальний посібник. / А.П. Голиков. Х.: ТОВ "Отлант", 2002. – 320 с.
7. Леховіцер В.О. Особливості розвитку машинобудівної галузі в сучасних умовах: монографія. / В.О.Леховіцер. З.: ЗНУ, 2016. – 5 с.

РОЛЬ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В умовах глобалізації світової економіки на перший план виходять питання щодо нейтралізації негативних наслідків даного явища в окремих сферах економіки. Не останнє місце в економічній сфері займає хімічна промисловість як одна з ключових галузей світового господарства. В умовах глобалізації світової економіки хімічна промисловість зазнає якісні зміни внаслідок великих геополітичних процесів, трансформується масштаб ринків збуту продукції галузі, які ліквідують анклав країн і регіонів, відокремлені від світової патентної системи, що призводить до дестабілізації міжнародних економічних відносин у цій галузі. Але найбільш проблемним явищем, викликаним глобалізацією у хімічній індустрії, залишається тісний взаємозв'язок галузі з глобальними кризами та існуючими проблемами сучасності. Водночас і розвиток хімічної індустрії можна розглядати як один із інструментів ліквідації негативного сприяння глобалізаційних явищ в економіці. Саме тому дослідження особливостей глобальної хімічної промисловості як складової світової економіки в умовах глобалізації національної безпеки є надзвичайно актуальним і потребує перш за все вивчення теоретичних аспектів проблеми.

Отже, метою цієї роботи є виявлення основних закономірностей розвитку хімічної індустрії в умовах глобалізації, оцінка її перспектив розвитку з урахуванням впливу її факторів.

Глобальна хімічна промисловість є однією з найскладніших галузей виробничої сфери економіки, що відрізняється великою кількістю підгалузей, високим рівнем науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт і величезними капітальними витратами. Продукція сучасної хімічної промисловості, і насамперед двох визначних підгалузей – фармацевтичної індустрії та виробництва мінеральних добрив, набуває все більшого значення в процесі вирішення глобальних проблем сучасності: екологічних, проблем енергозбереження, охорони здоров'я і т.д. [1, с. 1].

В умовах глобалізації світової економіки хімічна промисловість зазнає якісні зміни внаслідок великих геополітичних процесів, трансформується масштаб ринків збуту продукції галузі, які ліквідують анклав країн і регіонів, відокремлені від світової патентної системи, що призводить до дестабілізації міжнародних економічних відносин у цій галузі. Але найбільш проблемним явищем, викликаним глобалізацією у хімічній індустрії, залишається тісний взаємозв'язок галузі з глобальними кризами та існуючими проблемами сучасності. Водночас і розвиток хімічної індустрії можна розглядати як один із інструментів ліквідації негативного сприяння глобалізаційних явищ в економіці.

Хімічна промисловість складається з таких галузей: гірська хімія (видобуток сировини), основна хімія (виробництво мінеральних добрив, неорганічних кислот і соди) і хімія органічного синтезу (виробництво полімерних матеріалів). Галузі хімічної промисловості орієнтуються на велику кількість електроенергії, води і сировини. На розміщення цієї галузі впливають можливість комбінування виробництва, наявність кваліфікованої робочої сили, споживач, транспортабельність продукції і добре розвинений транспорт. Особливо виділяється така галузь хімічної промисловості, як виробництво синтетичних смол і пластмас, їх загальний випуск за останнє десятиліття зріс з 50 млн. т до 63 млн. т. Ці підприємства отримують газ і етилен, який часто надходить по етиленопроводів (Німеччина, Бельгія, Нідерланди). Великі виробники хімічного волокна і ниток - США, Японія, Росія, ФРН, Китай, Італія, Великобританія, Франція, Чехія. Головні райони органічної хімії тяжіють до районів нафтопереробки: Південь США (особливо приморські штати Техас і Луїзіана), Нижній Рейн від Кельна (Німеччина) до Роттердама (Нідерланди), а в Японії розміщується на узбережжі внутрішнього Японського моря, на о. Хонсю [2, с. 115].

Лідерство в хімічній промисловості належить США, в останнє десятиліття на друге місце вийшли Китай, Німеччина і Японія. Їх основні конкуренти в Західній Європі ~ Великобританія, Франція, Італія, Голландія (Нідерланди), Бельгія, Швейцарія. Важливе місце займає основна хімія в багатьох країнах, в тому числі гірничо-хімічна промисловість. Великі виробники сірки - США, Канада, Японія, Франція, Мексика, Німеччина, Україна. Сірка використовується для виробництва сірчаної кислоти, мінеральних добрив. Найбільші виробники сірчаної кислоти - США, Україна і Росія.

Крім того, значну роль грає глобалізація ринку хімічної продукції основними причинами якої є:

1. тісний взаємозв'язок галузі з глобальними проблемами суспільства, насамперед, екологічними проблемами, проблемами енергозбереження, охорони здоров'я та ін.;
2. високий науково-технічний потенціал підприємства-виробника для повного забезпечення виробництва необхідними нематеріальними активами;
3. прагнення компаній-виробників до якомога більшого розширення зон впливу та ринків збуту своєї продукції;
4. необхідність створення повного циклу виробництва для розмежування спеціалізації підприємств на окремому етапі виробництва хімічної продукції;

5. висока вартість розробки та виробництва хімічної продукції, особливо – фармацевтичної галузі, яка потребує додаткових фінансових інвестицій на впровадження лікарських засобів та їх розповсюдження серед населення [3, с. 98].

Лідерство в хімічній промисловості належить США, в останнє десятиліття на друге місце вийшли Німеччина і Японія. Їх основні конкуренти в Західній Європі ~ Великобританія, Франція, Італія, Голландія (Нідерланди), Бельгія, Швейцарія. Важливе місце займає основна хімія в багатьох країнах, в тому числі гірничо-хімічна промисловість. Великі виробники сірки - США, Канада, Японія, Франція, Мексика, Німеччина, Україна. Сірка використовується для виробництва сірчаної кислоти, мінеральних добрив. Найбільші виробники сірчаної кислоти - США (40 млн. т), Україна і Росія (27 млн. т).

Хімічна промисловість відіграє велику роль у формуванні найважливіших макроекономічних показників багатьох країн світу. Рівень хімізації завжди був одним із загально визначених у світовій практиці критеріїв рівня економічного розвитку. У провідних країнах світу питома вага галузі у виробництві промислової продукції досягав 10 - 13% [4, с. 2].

Сучасний ринок хімічної продукції характеризується широким асортиментом, посиленням конкуренції за ринки збуту, зниженням цінової конкурентоспроможності хімічної продукції провідних країн світу і, насамперед, - західноєвропейських порівняно з вартістю товарів з країн з дешевою робочою силою, що робить його дуже конкурентним зі сторони впливу на нього конкурентних сил Портера. Глобальні зміни в структурі світового виробництва і споживання хімічної продукції призводять до перебудови провідних хімічних компаній, яка здійснюється з метою забезпечення економії коштів, впровадження високоефективних екологічно безпечних технологій, переваги випуску хімічної продукції з високою доданою вартістю, відкриття філій у країнах з дешевою робочою силою. Тому на глобальному рівні формується певний ланцюг функціонування хімічної галузі, який диверсифікує вплив на галузь глобалізаційних явищ. Він ґрунтується на наявності сировини, переробці цієї сировини на структурні елементи, які в свою чергу перетворюються на готові матеріали [5, с. 1].

Сильними сторонами глобальної хімічної промисловості є: інноваційний сектор з високим позиціонуванням, диверсифіковані кінцеві ринки, що згладжують вплив зовнішніх негативних чинників, висока рентабельність операцій, що дозволяє хімічним підприємствам акумулювати капітал. В свою чергу слабкими сторонами є: циклічність, висока інтенсивність капіталу у поєднанні з високим рівнем заборгованості, наявність екологічних загроз, волатильність в агрохімічному секторі [6, с. 3].

Виходячи з вищевказаних фактів, можна зробити висновок, що розвиток світового ринку хімічної продукції виступає одним із системних факторів розвитку глобальної економічної системи. В результаті проведеного аналізу були визначені сильні та слабкі сторони хімічної промисловості, які дають можливість окреслити перспективи розвитку галузі. По-перше, є необхідність розробки стратегій, запобігаючих появленню екологічних загроз. По-друге, подальший розвиток сучасних технологій. По-третє, вирішення проблеми залучення іноземного капіталу в дану галузь.

Список використаних джерел:

1. Гладких Д.Є. Роль хімічної промисловості у вирішенні глобальних проблем сучасності. Світове господарство і міжнародні економічні відносини / Д.Є. Гладких, К.К. Мнацаканян – Д.: ДНУ, 2012. – 6 с.
2. Макогон Ю.В. Мировой рынок минеральных удобрений: монография. Світова економіка / Ю.В. Макогон, А.Б. Яценко – Д.: ДНУ, 2008. – 270 с.
3. Овчаров Е.В. Мировая фармацевтическая промышленность: Современное состояние и тенденции развития в условиях глобализации. / Е.В.Овчаров: монография. М.: МГУ, 2005. – 203 с.
4. Оцінка хімічної галузі та конкурентного потенціалу Західного Луганського регіону. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.linc.com.ua/documents/storage/Western_Luhansk_Chemicals_Analysis_UKR.pdf.
5. Продовольственный кризис лишает бедняков возможности купить лекарства, заявила глава [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/news/fullstory-news.asp?newsID=9657>.
6. Экологические проблемы химической промышленности и их решение: опыт БАСФ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chem.msu.ru/rus/journals/xr/eco.html>.

ДОНДА А.А.,
студент 3 курсу
спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольський державний університет (Україна)

РОЗВИТОК МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Транспорт – це дуже важлива складова частина світової економіки, оскільки є матеріальним носієм між державами. Головною задачею будь-якого виду транспорту, що входить до транспортної системи, є забезпечення перевезення пасажирів та вантажів [3]. Спеціалізація держав, їх комплексний розвиток неможливі без системи

транспорту. Транспортний фактор впливає на розміщення виробництва, без його змін не очікується розміщення продуктивних сил. При розміщенні виробництва враховується потреба в перевезеннях, маса вихідних матеріалів готової продукції, їх транспортабельність, забезпеченість транспортними шляхами і їх пропускна здатність. Залежно від впливу цих складових і відбувається розміщуються підприємств. Важливе значення транспорт має і у вирішенні соціально-економічних проблем. Забезпеченість території добре розвинутою транспортною системою служить одним з важливих факторів залучення населення до виробництва, є важливою перевагою для розміщення продуктивних сил і дає інтеграційний ефект.

Специфіка транспорту як сфери економіки полягає в тому, що він сам не виробляє продукцію, а тільки бере участь в її створенні, забезпечуючи виробництво сировиною, матеріалами, обладнанням і доставляючи готову продукцію споживачеві. Транспортні витрати включаються в собівартість продукції. В роботі деяких галузей промисловості транспортні витрати дуже значні, як, наприклад, в лісовій і нафтовій галузях промисловості, їх вартість може досягати 30% собівартості продукції.

З усіх видів світового транспорту найдешевшим є морський. Морський транспорт – це вид водного транспорту. До морського транспорту відноситься будь-яке судно, здатне пересуватися по водній поверхні, а також просто перебувати на плаву і виконувати при цьому певні функції, пов'язані з перевезенням, зберіганням і обробкою різних вантажів. До появи трансконтинентальних доріг цей вид транспорту залишався найголовнішим в сфері вантажоперевезень. Наприклад, навіть примітивне вітрильне судно долало великі відстані в кілька разів швидше каравану. І до сих пір водне перевезення вантажу залишається одним з основних видів вантажоперевезень. З огляду на його головний плюс, здатність перевезення важких вантажів, цей вид транспортування є міжнародним і його обирають навіть ті країни, які мають інші транспортні шляхи [1].

Пріоритетність морських перевезень викликана перш за все тим, що вартість перевезення водним транспортом громіздких швидкопсувних товарів невисокої вартості типу піску, кам'яного вугілля, зерна, нафти, металевих руд дуже мала. Але з іншого боку, водний транспорт самий тихохідний і нерідко схильний до впливу погоди [2].

Темпи зростання обсягів світового торгового флоту перевищують динаміку попиту, особливо з урахуванням зростаючих технічних можливостей нових, більш сучасних судів. У цій ситуації більш-менш істотне скорочення попиту на фрахтовому ринку може викликати не тільки падіння ставок, але і ланцюгову кризову реакцію, яка призведе до глибоких і досить неприємних наслідків на морському транспорті та інших пов'язаних з ним галузях.

Країнами-лідерами світового торгового флоту є Ліберія, Панама, Японія, Греція, США, Кіпр, Китай. Кораблі під «дешевими» прапорами, а саме Ліберії, Панами, Сінгапуру та Кіпру, забезпечують в 3 рази нижчу собівартість перевезень, значні податкові та інші пільги їх власникам. Отже, у підсумку, можна сказати, що морський вид транспорту один з найдавніших і поширених у світі. Цей вид транспорту один з найдешевших, він здатний перевезти необмежену кількість вантажів, у портових господарств великі пропускні можливості. Також цей вид транспорту не вимагає серйозних капіталовкладень. Для створення і підтримки морських шляхів не потрібно так багато грошей, як для іншої інфраструктури. Але, у водного транспорту є свої певні недоліки. Перш за все – залежність від метеоумов. Взимку криголами повинні відкривати шлях до портів, а це спричиняє додаткові витрати. Швидкість пересування суден низька, а також немає можливості доставити товар або вантаж в точне місце призначення.

Список використаних джерел:

1. Водні перевезення (вантажоперевезення водним транспортом) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dispatcher-gruzoperevozok.biz/vodnye-perevozki-gruzoperevozki-vodnym-transportom/>
2. Морський транспорт. Позитивні і негативні сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gengruz.com/transportirovka-nalivnyh-i-nasypnyh-gruzov/803-morskoy-transport-polozhitelnye-i-otricatelnye-storony.html>
3. Транспортна система та її основні елементи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bookwu.net/book_osnovi-teori-transportnih-procesiv-ta-sistem_973/7_transportna-sistema-ta-osnovni-elementi

КОЛОМІЄЦЬ Б.Р.,

студент 3 курсу
спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольський державний університет (Україна)

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Сільське господарство є донором для інших галузей економіки, джерелом поповнення національного доходу для вирішення нагальних завдань країни. Від стану і темпів розвитку сільського господарства багато в чому залежать основні народногосподарські пропорції, зростання економіки всієї країни. У цих умовах актуальним стає вивчення впливу глобалізації на світове сільське господарство, в якому на сьогодні зайнята половина населення планети.

Процес глобалізації світової економіки, її принципи, еволюція та слідства є новою силою і механізмом розвитку (трансформації) системи світового господарства і окремих країн. Під глобалізацією розуміють реальні і функціональні процеси, що відбуваються у світовій економіці, які ведуть до зростання ефективності господарювання в світовому масштабі, проявом чого є зростання світового продукту, розвиток міжнародної торгівлі, науково-технічний прогрес в масштабі земної кулі і зростання добробуту. Це здійснюється шляхом підвищення ефективності господарювання в межах окремих національних господарств.

Аналіз процесу інтернаціоналізації і глобалізації господарства показує, що глобалізації не уникнути в історичному процесі розвитку глобального і конкурентного світу. Це означає також впевненість, що глобалізація не омине і сільське господарство. Це впливає з суті економічних відносин: модернізації та трансформації, а також інтеграції і глобалізації. Сільське господарство, традиційні і місцеві сектори економіки піддаються структурним і технологічним змінам, які змінюють також політичні та економічні обумовленості, в яких функціонує сільське господарство.

Світова глобалізація, яка розвивається, а також є одним з найважливіших напрямків змін світоустрою, відчутно і суперечливо впливає на процеси і перспективи розвитку аграрної сфери. Можна виділити кілька аспектів такого впливу:

- Глобалізація робить доступними аграрні ринки для сторонніх виробників та постачальників аграрної продукції і тим самим різко посилює конкуренцію між місцевими і зовнішніми суб'єктами аграрних ринків. При цьому в ряді випадків послаблюється продовольча безпека окремих країн.

- Глобалізація розширює можливості технологічного переоснащення аграрної сфери, розширює процеси агропромислової інтеграції та соціальні зміни на селі, в той же час, сприяючи в ряді випадків підпорядкування аграрної сфери промисловим монополістам і створюючи базу для погіршення положення аграрних виробників.

- Глобальні наднаціональні монополні структури, що виникають, починають використовувати природні, земельні, трудові та інші аграрні і сільські ресурси, руйнуючи сформовану систему внутрішніх регіональних взаємозв'язків і послаблюючи соціальні структури всередині держави, такі як село.

В цілому глобалізаційні тенденції викликають потреби в розробці та реалізації заходів щодо захисту аграрної економіки країн, що розвиваються, виникає необхідність формування механізмів, що забезпечують такий захист, включаючи механізми аграрної політики.

Криза 1990-х років призвела до того, що Україна змушена була різко включитися в глобальний аграрний процес, зріс імпорт практично всіх видів продовольства. На прикладі українського АПК можна простежити суперечливий вплив глобалізації на аграрну сферу та аграрну політику, котра не враховує специфіку країни але передбачає необхідність державної підтримки сільського господарства.

Вчені відзначають, що сучасну глобалізацію можна розглядати як процес дії ринку поверх кордонів, а також як процес ліквідації методів і способів захисту національних суб'єктів від конкуренції ззовні. В основі неоліберальної моделі глобалізації лежить абсолютний пріоритет ринкових цінностей, свободи, індивідуалізації, відкритості, які вигідні в першу чергу високорозвиненим державам, які успішно пройшли етап модернізації і твердо зайняли своє місце в світовій системі. Положення держави в новій світовій соціальній і політичній системі багато в чому залежить від успішності включення країни в контекст глобалізації, так як розподіл вигод і витрат глобалізації відбувається нерівномірно, одні держави стають флагманами глобалізації, інші виявляються на околиці «глобального села».

Тим часом у країн, в яких сільське господарство є однією з основних статей доходу (Україна, Білорусь) є всі підстави не тільки для самозабезпечення продовольством, але і для того, щоб країни стали великими експортерами різноманітної сільськогосподарської продукції. Для цього необхідно змінити ставлення до АПК. В даний час, коли багато в чому вичерпані ресурси виробництва продовольства в світі, загострюється продовольча криза, йде повсюдне зростання цін на нього, а проблема продовольства стає глобальною, в аграрних країн з'являється шанс змінити ситуацію в АПК, використовуючи даний глобальний виклик в своїх інтересах.

Можна зробити висновок, що сільське господарство залишається однією з провідних галузей матеріального виробництва в світовому господарстві. Глобалізація економіки з усіма її суперечностями має потенціал для розвитку економічно ефективного сільського господарства. Вона здатна пом'якшити всесвітню продовольчу кризу і запобігти її найстрашнішій формі - масового голоду з багатомільйонними людськими жертвами. Для цього необхідна розробка довгострокових прогнозів продовольчого забезпечення населення світу, а також програм розвитку АПК і продовольчих ринків по країнах і регіонах. Особливе значення в цих програмах має належати розробці та освоєнню ресурсозберігаючих технологій у всіх сферах діяльності, пов'язаних з продовольчим забезпеченням населення.

Список використаних джерел:

1. Никифоров Л.В. Состояние и развитие российского села в условиях вызовов глобализации. Труды вольного экономического общества России / Л.В. Никифоров - 2010, Т. 99. - С. 161-173.
2. Томчак Ф. Село и сельские территории и современные вызовы глобализации. Труды вольного экономического общества России / Ф. Томчак - 2008, Т. 99. - С. 14-47.
3. Ивасенко А.Г. Особенности сельского хозяйства как отрасли материального производства и объекта земельно-ипотечного кредитования. Фундаментальные исследования / А.Г. Ивасенко - 2011. № 8 (часть 1). - С. 215-218.

4. Сельское хозяйство в мировой экономике [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://finuni.ru/selskoe-khozyaystvo-v-mirovoy-ekonomike/>.
5. Клименко Л.В. Зовнішньоторгівельний баланс продукції сільського господарства і продовольства України: проблеми та перспективи / Л.В. Клименко - Агросвіт. 2013. № 5. - С. 3 – 9
6. Єранкін О. О. Маркетинг в АПК України в умовах глобалізації: монографія // О. О. Єранкін. – К.: КНЕУ, 2009. – 419 с.
7. The state of food and agriculture //Food and Agriculture Organization of the United Nations: Rome, 2012. 182 p.

LOMIDZE N.,

student of the faculty of Economic and Business
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia)

FRANCHISE IN GEORGIA

Franchise is the right or license granted to an individual or group to market a company's goods or services in a particular territory, also a business granted such a right or license.

We often think of restaurants like McDonalds, Subway, and Burger King when we hear the term franchise, but these companies aren't actually franchises themselves. The way it works is the McDonalds Corporation owns the licensing rights to its product names, processes, and distribution network. No other company can call its sandwich the Big Mac without permission from McDonalds. That is where the concept of franchises comes into play.

In an effort to grow their global business McDonalds found out it would be too costly to actually build buildings and run thousands of restaurants. Instead, they decided to sell the rights to use the name McDonalds along with the products and processes. This way the corporation doesn't have to invest in new fixed assets, but it can make a profit while expanding the reach of its brand.

Franchise development effects development countries in a good way, because of its advantages: you don't start business from zero, The risks of closing a franchisee business have been reduced from 80% to 25%, There are some recommendations for its effective production, The franchisee is not alone and constantly supports his own franchisee with extensive business experience and knowledge.

However we should consider bad effects for a country: The franchisee will never own the brand and will never have complete control over its own business, The franchisee has its timeline, which is usually subject to renewal, Franchises cannot be tailored to all types of businesses and activities.

The first franchise industries were recognized in Georgia during the 1990s by international fast-food corporations.

Most of the franchise agreements signed in Georgia are finalized in the following business sectors:

- fast food;
- accommodation;
- retail;
- catering.

One of the first examples of the use of the franchising system in Georgian business, after the independence of Georgia, is the World Brand of Coca-Cola, which is also one of the leaders in the global franchising system.

McDonald's operates in Georgia under the franchise agreement, which is also the largest chain of fast-food restaurants in the world. The first McDonald's restaurant in Georgia opened in February 1999, which is also the first restaurant in the entire Caucasus. We don't that the franchisee receiver, under the franchise agreement McDonald's is obliged to pay 400 thousand US dollars in exchange for opening a restaurant for 20 years in a particular place.

Other Franchise companies in Georgia: Sheraton, Haiti, Roche (France), Ice-Par, Voule-Vu, Little shops - Naf-Naf, Lawrence, Davy, Bata, Wissol, Lukoil.

We also can say the effects what franchise brought for Georgia: Franchising offers important business, career, and employment opportunities, Franchising helps our entrepreneurs find success, Franchises create jobs, Franchising provides direct and indirect economic benefits in communities, Franchise revenue starts local and stays local. Also there is negative side that the franchisee will never own the brand and never have complete control over its business. In addition, the franchisee has its own timeline, which is usually subject to renewal.

In conclusion, despite the disadvantages of a franchise, its effect on developing countries is vital, which example is Georgia.

List of references:

1. <http://www.fmabkhasia.com/news/48-nair-nairi/16774-ra-aris-phranchaizi-da-rogor-mushaobs-is.html>
2. <https://commersant.ge/ge/post/djaba-tarimanashvili-qartul-kompaniebs-aqvt-sashualeba-chamoayalibon-franchaizingis-modeli-ris-safudzvelzec-shesadzlebloba-eqnebat-ucxoel-investorebs-ganavitaron-qartuli-biznesi-tavis-teritoriaze>
3. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/franchise>

4. <https://openscience.ge/bitstream/1/229/1/Samagistro%20Mariam%20Dvalishvili.pdf>
 5. <https://www.lari.ge/30-biznesis-administririba/107-ra-aris-franchaizingi.html>

ОЛШЕВКІНА Л.В.,
 студентка 2 курсу ОС «Магістр»
 спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
 Маріупольський державний університет (Україна)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДУВАННЯ УКРАЇНИ

В умовах жорстокої конкуренції з боку високорозвинених закордонних підприємств перед вітчизняними виробниками промислової продукції виникає гостра потреба у забезпеченні високого конкурентного статусу з урахуванням ресурсної та управлінської складових.

Розвинені країни світу вже вступили в період шостого технологічного укладу, що характеризується розвитком нанотехнологій, мембранних і квантових технологій, мікромеханіки, термоядерної, відновлюваної енергетики та т.п. В Україні даний технологічний уклад поки не сформований, і ми спостерігаємо замкнене коло проблем вітчизняного машинобудування: зношені фонди – низька якість продукції – низька конкурентоспроможність – малі обсяги продажів – нестача обігових коштів – нестача інвестицій в модернізацію обладнання та технологій. І як наслідок – відсутність можливостей не тільки для інновацій, а й для збереження темпів зростання виробництва на достатньому рівні [3].

З моменту набуття Україною незалежності спостерігалось зниження обсягів машинобудівного виробництва.

Рис. 1. Динаміка машинобудування України та питома вага в обсязі реалізованої промислової продукції за 2012 – 2018 рр.

Аналіз обсягів реалізації промислової продукції дозволив зробити висновок про те, що питома вага машинобудування у загальному обсязі промислової продукції має тенденцію до зменшення. Проте, у 2018 році в порівнянні з 2017 роком спостерігається збільшення частки машинобудування на 0,89 %. Динаміка машинобудування за проаналізований період має тенденцію до зростання. У 2018 році в порівнянні з 2012 роком спостерігається збільшення на 11,81 %, в порівнянні з 2017 роком – на 0,35 %.

Порівняно із світовими лідерами машинобудівний комплекс України є одним з цілого ряду галузей, що переживають кризу останні декілька років. Проте, асортимент продукції залишається достатньо широким, є галузі, продукція яких продовжує користуватися значним попитом закордоном [1].

Виникає необхідність зміни структури промисловості України відносно випуску готової продукції, що має достатній рівень конкурентоспроможності [6].

Через недостатність національних заощаджень у нашій державі виникає потреба у залученні іноземних інвестицій. Однак, обсяг прямих іноземних інвестицій у машинобудування є вкрай низьким і має тенденцію до зменшення. Відмітимо, що на сьогодні прямі іноземні інвестиції в Україну надходять найбільше з країн ЄС, адже на сьогодні, розвиток зовнішньоекономічних зв'язків з ЄС посідає значне місце у зовнішній стратегії України [2].

Частка українського експорту продукції машинобудування в структурі світового експорту цієї продукції мала. В експорті ядерних реакторів та котлів частка українських товарів тримається на рівні 0,1%, в 2017 — 2018 роках досягаючи відмітки 0,2%, в сфері електротехнічного обладнання — 0,1%, в сфері літальних апаратів — 0,1%, в сфері суден — 0,1%, впавши з рівня 0,2% після 2018 року. В сфері засобів наземного транспорту частка українського експорту наближається до 0 [4].

Таким чином, для того щоб вітчизняні виробники машинобудівної продукції змогли використати переваги, які надає режим вільної торгівлі між Україною та ЄС та успішно експортувати до європейських країн, їх конкурентний потенціал має містити складники, які забезпечують конкурентоспроможність на європейському ринку. За сучасних умов підприємствам машинобудівної галузі України важко конкурувати з провідними світовими виробниками машинобудівної галузі на європейському ринку. Це потребує, своєю чергою, абсолютно нового підходу до формування конкурентного потенціалу на основі врахування досвіду інших країн та розроблення механізму зовнішньоекономічної адаптації до євроінтеграційних процесів. За таких умов постає потреба розроблення механізму адаптації підприємств машинобудівної галузі України для забезпечення конкурентних переваг на європейському ринку, особливо в рамках поглиблення євроінтеграційного процесу, а саме можливості вільного доступу до ринків країн ЄС [5].

Тільки поступове комплексне вирішення існуючих проблем виведе підприємства машинобудівного комплексу на світовий ринок, основною вимогою якого є високий рівень конкурентоспроможності продукції [3].

Список використаних джерел:

1. Брикаліна С.В. Конкурентоспроможність продукції, як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / С.В. Брикаліна, Я.І. Сидоренко // Последните научни постижения - 2010 - Новейшие научные достижения - 2010: материалы за VI Междунар. научна практична конф., София, 17-25 март 2010 г. Т.7. Икономики. - София, 2010. - С.49-51. - Библиогр.: 2 назв. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/Page_ru.htm.
2. Коваль В. В. Розвиток машинобудівного комплексу в контексті забезпечення його економічної безпеки / В. В. Коваль, М. І. Башинська, О. З. Редька // Причорноморські економічні студії. - 2016. - Вип. 7. - С. 117-120.
3. Кудря Я.В. Розвиток машинобудівних корпорацій: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Я.В. Кудря; Нац. ун-т "Львів. політехніка". — Львів, 2014. — 25 с.
4. Ревенко Л. С. Світові товарні ринки: тенденції ХХІ століття // Вісник СПБГУ. Серія 5: Економіка. 2015. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mirovye-tovarnye-rynki-tendentsii-xxi-veka>
5. Телетов О. С., Провозін М. В. Впровадження інновацій в організацію міського транспорту // Тези доповідей н-т конференції викладачів, співробітників, аспірантів і студентів у Зб. "Економічні проблеми сталого розвитку". Суми, Вид-во СумДУ, 2009. - С. 78-79.
6. Тополева Т. Н. Дослідження принципів та факторів стійкого розвитку промислового підприємства. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/issledovanie-printsipov-i-faktorov-ustoychivogo-razvitiya-promyshlennogo-predpriyatiya>

ПОР'ЯЗ Т.С.,

студентка 3 курсу

спеціальності «Економіка»

Маріупольський державний університет (Україна)

СВІТОВИЙ РИНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА

Сучасний світовий ринок сільськогосподарської продукції об'єднує кілька основних понять: сільське господарство, продовольчі товари та агробізнес. Продовольчі товари є основою життєзабезпечення, найпершою необхідністю, проте у міру насичення ринку попит на них знижується і споживачі переключаються на інші товари (предмети тривалого користування).

Виникнення сільського господарства пов'язане з так званої «неолітичної революцією» в засобах виробництва, що почалася близько 12 тисяч років тому, і яка призвела до виникнення виробляючого господарства і подальшого розвитку цивілізації.

Характеризуючи міжнародну торгівлю сільськогосподарською продукцією, відзначимо, що в неї залучені всі суб'єкти світового господарства. Продовольчі товари, а також товари, що виготовляються із сільськогосподарської сировини, є однією з найбільших товарних груп в міжнародній торгівлі, і ці товари на світовому ринку займають третє місце після машин, обладнання і енергетичних товарів. У міжнародну торгівлю сільськогосподарською сировиною та продовольством залучені майже всі країни світу. За оцінками, не менше однієї чверті продовольства, виробленого в світі, йде в канали міжнародного бізнесу [1, с. 69].

Специфікою досліджуваного ринку є особливості взаємозв'язків і взаємовідносин продавців і покупців на ньому: споживання продовольства не може бути відкладено покупцем на тривалий термін, а з боку виробника в більшості випадків неможливо оперативне збільшення або скорочення обсягів виробництва.

Характерна риса ринку - певний консерватизм як з боку споживача, так і з боку виробника.

Вітчизняний дослідник Л.С. Ревенко виявив, що в результаті впливу науково-технічного прогресу сільськогосподарське виробництво і світовий ринок продовольства розширюються на кілька типів товарів: органічні (екологічно чисті) і генетично модифіковані [2].

Рушійною силою ринків сільськогосподарської сировини і продовольства все більшою мірою стає попит.

Прискорення темпів економічного розвитку в окремих регіонах земної кулі сприяло стійкого зростання світового попиту. У той час як можливості збільшення виробництва сільгосппродукції обмежуються наявними земельними та водними ресурсами [3].

Функція ринку - забезпечення через систему транскордонного обміну взаємодії всіх елементів світової продовольчої системи і всіх ланок продовольчого ланцюга для постачання населення планети поживними речовинами, необхідними для підтримки життя.

Ринок сільськогосподарської продукції ставить перед собою два завдання: економічне - обмін товарами і супутніми послугами між суб'єктами ринку; цивілізаційне - біологічне виживання і відтворення людства [4].

З огляду на те, що продукти харчування необхідні людині в будь-якій ситуації, продовольчий комплекс є одним з найбільш стійким до впливу кризових явищ.

Зростання світових продовольчих цін, що почалось в 2006 році, привело до високої інфляції цін на продовольство в усьому світі, що ускладнило забезпечення продовольчої безпеки.

Через десять років після різкого стрибка цін на продовольство в 2007-2008 роках, умови на світових ринках сільськогосподарської продукції істотно змінилися. Значно зріс обсяг виробництва всіх сировинних товарів: у 2017 році він досяг рекордних рівнів по більшості видів зернових, м'яса, молочної продукції та риби, а запаси зернових перебувають на безпрецедентно високому рівні.

Серйозну проблему представляє нерівномірний розподіл сільськогосподарських і продовольчих ресурсів по країнах і регіонах, а вирішення цієї проблеми в значній мірі перешкоджають такі взаємопов'язані фактори, як бідність і нерівномірні умови міжнародної торгівлі.

Надлишки сільгосппродукції, які формувалися в окремих країнах-продуцента, чинили тиск на ціни і були одним з серйозних перешкод на шляху до пом'якшення проблеми диспаритету цін. З деяких пір різкому стрибку цін на сільськогосподарську продукцію стало сприяти зростаюче непродуктивне його використання, в першу чергу, паливно-енергетичне [4].

Був проведений аналіз спільного прогнозу Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) і Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО) з виробництва основних видів продовольства, в результаті якого було встановлено, що на період до 2024 р. очікується стійке зростання виробництва основних видів продовольства в світі, який буде йти паралельно зі зниженням їх світових цін.

Інтенсивна переробка значних обсягів зерна, олійного насіння, цукрового очерету і багатьох інших видів продукції в біопаливо породила цілий ряд економічних, екологічних і соціальних проблем, з яких можна виділити підвищення залежності цін сільськогосподарської продукції від цін на енергоносії і посилення конкуренції між промисловим і продовольчим напрямками використання сільськогосподарської сировини за його ресурси [4].

У становій структурі міжнародної торгівлі продовольством існує кілька характерних тенденцій і особливостей: по-перше, Сполучені Штати Америки (США), Європейський союз (ЄС) і Китай є найбільшими як експортерами, так і імпортерами продовольства, причому найбільш сильно зміцнюються позиції в міжнародній торгівлі Китаю (як з експорту, так і імпорту), а частка ЄС продовжує суттєво знижуватися; проте негативне сальдо торгового балансу Китаю в міжнародній торгівлі продовольством ще має велике значення; -по друге, в світовому експорті продовольства з'явилася нова група швидкозростаючих експортерів з країн, що розвиваються (крім Китаю це Бразилія, Індія, Індонезія і Таїланд); по-третє, в світовому імпорті продовольства спостерігається зменшення позицій Японії, проте, наприклад, Росія і Південна Корея стали більш помітними імпортерами продовольства.

Список використаних джерел:

1. Ахметшина Л.Г. Государственное регулирование импорта сельскохозяйственной продукции, сырья и продовольствия / Л. Г. Ахметшина – 2012. – № 5. – с. 69–73.
2. Ревенко Л.С. Мировой рынок продовольствия на современном этапе / Л. С. Ревенко. – М., 2003.
3. Угрін Л.Н. Интеграционные процессы: международный аспект /Л.Н Угрін -Львів, "Вестник Львовского университета", 2007. - с. 44 – 78.
4. Филипова О.Б. Мировой рынок сельскохозяйственного сырья и продовольствия / О.Б. Филипова – Санкт-Петербург: ВНИК, 2008. – 180 с.

РУЛА І.В.,

студент 2 курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Економіка»

Маріупольський державний університет (Україна)

УЧАСТЬ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Вперше незалежна Україна заявила про себе як про самостійного партнера на ринку туризму на Варшавському туристичному ярмарку і туристичному салоні в Познані в 1993 р. У цьому році нею було укладено більш як 300 контрактів, переважно з прийому туристів у країні.

Потенціал розвитку туристичної галузі, зокрема міжнародного туризму, в Україні є значним. І пов'язаний він передусім з тим культурним надбанням, яке залишили по собі покоління людей, котрі належали до різних

народів та етнічних груп, а також із природним середовищем. Територія України має унікальні передумови формування на ринкових засадах рекреаційно-туристичного комплексу. Це, насамперед, комплекс фізико-географічних, гідрологічних, структурно-геологічних та інших параметрів, що й зумовило формування значної кількості багатьох видів природних ресурсів. Наявність кількох природно-кліматичних зон та розташування в межах водозаборів трьох морів — Чорного, Азовського та Балтійського — сприяло формуванню різноманіття ґрунтового-рослинного покриву та гідрографічної мережі [5].

Туристичний ринок в Україні знаходиться на стадії становлення. Стан ринку туристичних послуг конгруентний стану економіки і визначається соціально-економічними та політичними процесами, що відбуваються в країні, відтворюючи перебіг реформування суспільного життя. Україна належить до країн, де туризм як активний спосіб проведення дозвілля заохочувався державою, пропагувався та стимулювався шляхом соціалізації туристичних послуг і тому був сприйнятий більшістю населення як складова способу життя. Поліпшення рівня та умов життя вводить туризм до споживчої суспільної моделі, особливо міського населення, стимулюючи попит і формуючи ринок туристичних послуг.

Згідно з даними Державної служби статистики України динаміка туристичних потоків зазнала значних змін упродовж 2012–2018 рр. Якщо в динаміці кількість громадян, які виїжджали за кордон, суттєво не змінювалась за аналізований період, то негативна тенденція спостерігається серед іноземних громадян, які відвідали Україну: найбільший спад відвідувань припав на 2014–2015 рр., (зменшення на 51,5% іноземних туристів у 2014 р. порівняно з 2013 р., ще на 2,2% у 2015 р. порівняно з 2014 р.), що пов'язано з нестабільною політичною ситуацією в країні.

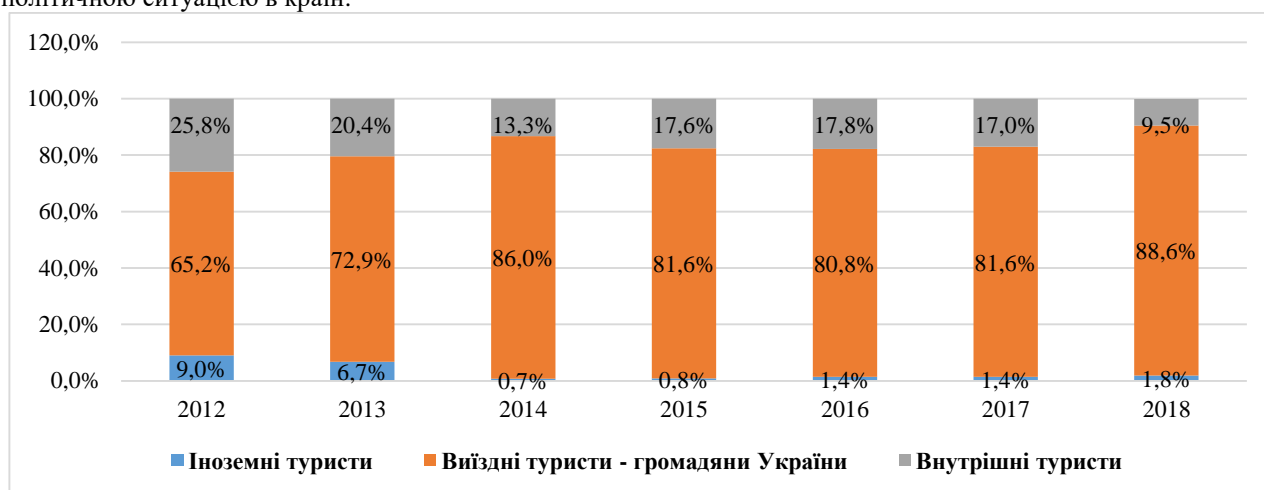

Рис. 1. Структура туристичного потоку України за 2012–2018 рр., % до загальної кількості туристів [4]

У структурі туристів, яких обслуговували суб'єкти туристичної діяльності, зростає частка громадян України, які виїжджали закордон, з 65,2% у 2012 р. до 88,6% у 2018 р., а частка внутрішніх туристів зменшилась з 25,8% до 9,5% відповідно (рис. 1). Негативна тенденція спостерігається серед іноземних туристів, які відвідали Україну: їхня частка зменшилась майже у 6 разів, тобто з 9% у 2012 р. до 1,8% у 2018 р. Основними перешкодами, які вплинули на стрімке зменшення іноземних туристів, є військовий конфлікт у Донецькій та Луганській областях, втрата туристичних територій Криму, нестабільність у політичному й економічному середовищі країни.

Таким чином, статистичний аналіз показав, що туристичний ринок України є не досить привабливим для подорожуючих. Значний відсоток туристів обирають для відпочинку країни з високим рівнем безпеки, стабільною економікою, цікавими місцями та захоплюючими екскурсіями. Україна ж у цьому поступається багатьом країнам світу. Відсутність безпеки в Україні найбільше проявляється в поганому стані доріг. Стан автомобільних доріг України має найгірші оцінки серед більшості європейських країн, це спричиняє велику кількість нещасних та летальних випадків. До Євро 2012 були відремонтовані деякі дороги, поставлені знаки, нові світлофори в місцях проведення чемпіонату, але загальний стан все одно поганий, це особливо помітно за межами міст. Україна робить акцент на розвитку «в'їзного туризму». Також в країні розробляються заходи для розвитку сільського та «зеленого» туризму з метою залучення іноземних туристів та інвесторів [1].

Для того щоб туризм розвивався швидкими темпами, необхідно провести удосконалення інфраструктури, яка обслуговує дороги: будівництво нових кемпінгів, кав'ярень, АЗС, придорожніх ресторанів та зон відпочинку. Вже зараз туристична галузь виробляє 8% ВВП і 20% зовнішньоторговельного обігу України. Сьогодні кожен турист, який відвідує нашу державу, в середньому залишає тут майже 500 доларів США за 3 дні перебування [2].

Відповідно до реалізації стратегії розвитку ринку туристичних послуг в Україні передбачено досягнення таких показників [3]:

- 1) збільшення витрат туристів під час подорожей до 80 млрд. гривень у 2026 р;

- 2) збільшення обсягу капітальних інвестицій у сферу туризму та курортів до 6,6 млрд. гривень у 2026 р.;
- 3) створення національної туристичної організації та відповідних регіональних туристичних організацій;
- 4) функціонування Єдиної туристичної інформаційної системи, що містить інформацію про всі туристичні та рекреаційні ресурси країни, придатні для використання в туризмі, зокрема об'єкти культурної спадщини та природно-заповідного фонду;
- 5) впровадження рекомендованої Всесвітньою туристичною організацією ООН (ЮНВТО) системи сателітного рахунку;
- 6) заснування десяти туристичних представництв закордоном;
- 7) лібералізація візового режиму з десятима країнами світу, що є цільовими туристичними ринками для України.

Розвиток туристичної галузі в Україні багато в чому залежить від розроблення та впровадження інноваційних технологій, які будуть спрямовані на збільшення потоку іноземних туристів, розширення туристичних послуг, вдосконалення обслуговування клієнтів та підвищення туристичної привабливості України. До інновацій в туризмі відносять нововведення, які супроводжуються якісно новими змінами туристичних послуг та підвищенням ефективності функціонування інфраструктури туризму. У світовій практиці практично всі довідники з туризму випускають в електронному форматі. Тому слід активно використовувати досвід високорозвинених країн для виходу на якісно новий рівень обслуговування клієнтів із застосуванням технологічних інновацій [1].

Туристична галузь, хоч і повільними кроками, збільшує свої показники, не зупиняється на досягнутому. Тому необхідно розробити комплекс заходів, який буде спрямований на розвиток туристичного бізнесу і вихід України на міжнародний ринок туристичних послуг, що безпосередньо буде включати такі елементи, як створення цільових фондів, надання субсидій, удосконалення рекреаційних послуг, розвиток зеленого туризму та виконання програм щодо розвитку туризму. Саме від того, яким шляхом піде зараз розвиток галузі, залежить все її майбутнє зокрема та майбутнє економіки, а отже, і життя України загалом.

Список використаних джерел:

1. Особливості розробки прогнозів розвитку туристичної галузі. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/orlova2.htm.
2. Середницька Л.П. Пріоритетні напрями розвитку туристичних послуг України / Л.П.Середницька, Т.В.Гуменна // Економіка і суспільство. – Випуск 18. – 2018. – С.695-701
3. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/168-2017>
4. Туристична діяльність в Україні у 2018 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/tyr/tyr_u/vig2017_u.htm
5. Черніна І. В. Іноземний туризм - важлива галузь у національному економічному розвитку // Експрес-новини: наука, техніка, виробництво. - 1997. - № 15-16. - С. 26-27.

**СЕКЦІЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗЕЙ ТА
РЕГІОНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

АФАНАСЬЕВА Н.С.,
студентка 2 курса
специальности «Культурология»
Мариупольский государственный университет

**КНИГОИЗДАТЕЛЬСТВО И КНИГОРАСПРОСТРАНЕНИЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ
ОТРАСЛЕЙ**

Рынок книгоиздательства и книгораспространения пользуется маленьким спросом со стороны исследователей экономистов, так как в обществе существует стереотип о бесперспективности рынка и общем его упадке. Но это не так. Книжная отрасль в Украине это одна из отраслей, на которой можно отследить все изменения в государственном управлении, нормативно-правовых актах и пр. Изменения со стороны государства (а именно государственная поддержка отрасли на законодательном уровне) в 2012 – 2013 годах чётко отметился в объёмах издаваемой продукции (рис.1) [2].

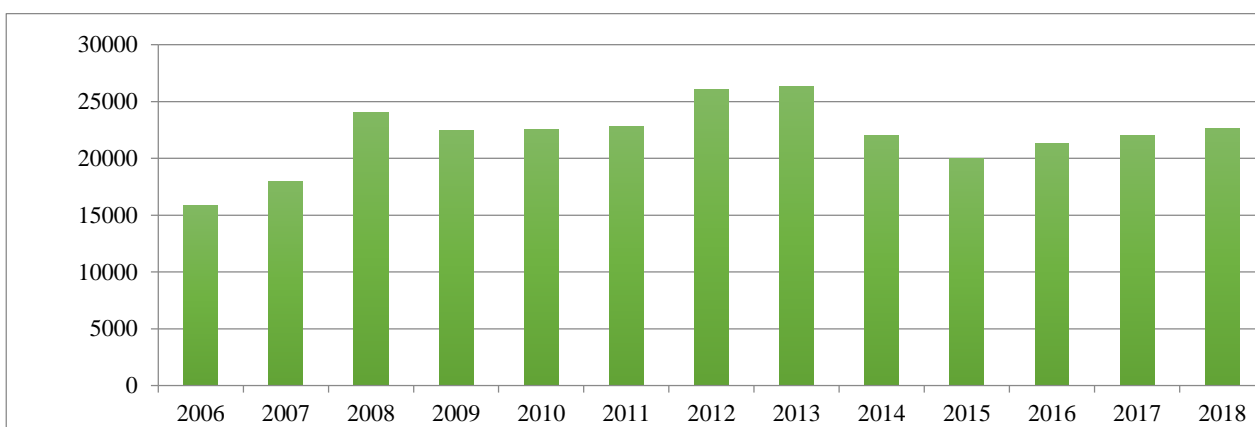

Рис.1. Общий объем издаваемой продукции (2006-2018 гг.)

Ситуация в отрасли тиражирования и распространения книг в Украине обстоит противоположно ситуации, которая была в 90-е. В Советском Союзе количество издательств было чётко зафиксировано, и отрасль выпускала крупные тиражи. На сегодняшний день Госкомтелерадио подтверждает, что за годы независимости количество издательств и в Украине растёт [1;2].

Но не смотря на эту ситуацию, в XXI веке отмечают тенденцию снижения интереса к книге как к средству для проведения досуга, а затем и как к носителю информации. Именно в начале нового столетия начинается распространение сети Интернет среди массового потребителя, в результате чего спрос на литературу продолжает падать. Основным фактором развития отрасли является смена носителя информации, соответствующего запросам современного читателя. Теперь стало необязательно покупать книгу, так как ее можно прочесть в сети, бесплатно скачать на персональный компьютер, мобильный или e-Books. Отныне совокупность факторов развития общества позволяют потенциальным читателям в условиях дефицита времени быстро и малозатратно, а зачастую и бесплатно, получать информацию на любой вкус на свой персонифицированный источник информации.

Однако, результаты социологического исследования, проведенные в начале 2017г. общественной организацией «Форум издателей», свидетельствуют о том, что количество украинцев, которые в течение года не прочитали ни одной книги, составляет 42%, читают в течение года от одной до пяти книг – 35%, от шести до десяти книг – 13%, свыше 10 книг – 10% [3].

Это свидетельствует о том, что основной проблемой для издательств является не смена носителя, а совокупность факторов социально-экономического и информационного характера. А именно:

- бурное развитие развлекательной отрасли, компьютерных игр и развитие сети Интернет;
- возможность индивидуального выбора и просмотра различных программ посредством спутникового телевидения;
- расширение рынка мобильных устройств, активное развитие информационных носителей;
- проблема книгораспространения.

Розничная региональная торговля является одним из решающих факторов развития украинских издательств. По состоянию на начало 2017 года больше всего магазинов было в Днепропетровской области – 32

магазина. В Киеве их было 30. В Харьковской области - 23, Львовской - 22. В то же время меньше магазинов книг имели Житомирская и Луганская области - только по 1, Черновицкая - 2, Винницкая, Киевская и Херсонская - по 3. Всего же в начале 2017 года, по данным Госстата, в Украине было 222 книжные магазины в предприятиях (юридических лиц), осуществляющих деятельность по розничной торговле, то есть имели основной или второстепенный указанный вид экономической деятельности.

Также в Госслужбе сообщили о наличии объектов торговой сети у предприятий розничной торговли (юридических лиц), основным видом экономической деятельности которых является розничная торговля книгами в специализированных магазинах, по состоянию на 1 января 2018 года. По их данным, всего в Украине на этот период действовал 131 книжный магазин и 5 книжных киосков. Больше всего магазинов было в Киеве (24), Львовской (17), Харьковской (15) и Днепропетровской (14) областях. Меньше всего - в Винницкой, Запорожской, Киевской и Херсонской областях - по 1.

В то же время в Донецкой, Житомирской, Закарпатской и Луганской областях не было зафиксировано ни одного специализированного книжного магазина (рис.2) [4].

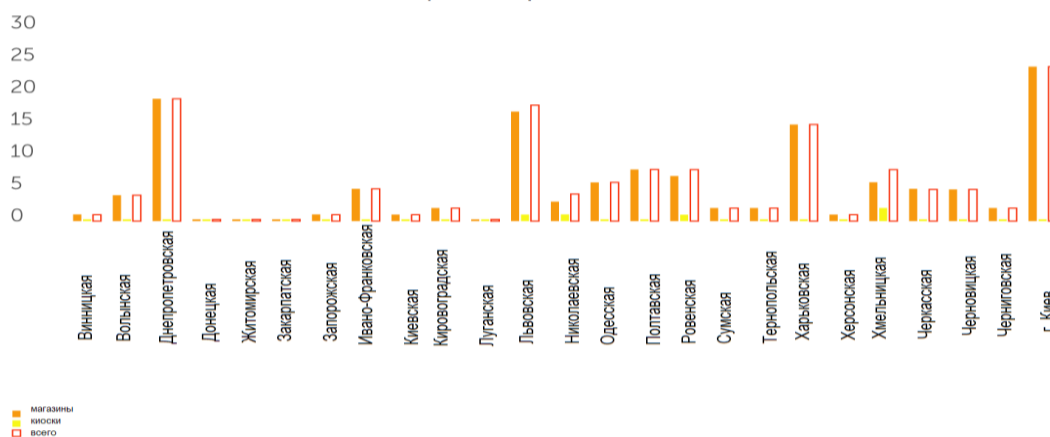

Рис.2. Объекты торговой сети, основной вид экономической деятельности которых является розничная торговля книгами в специализированных магазинах

Эти данные свидетельствуют о том, что отрасли книгоиздательства и книгораспространения не имеют налаженной четкой структуры работы. Спрос на книжную продукцию снижен, в том числе из-за проблемы предложения на рынке непосредственно печатной продукции.

Развитие отраслей книгоиздательства и книгораспространения обеспечит грамотная организация работы издательств и региональной розничной торговли, внедрение новых подходов в работу книжных магазинов, современные методы работы с интеллектуальным продуктом, его усовершенствование и работа с клиентами.

Таким образом, проанализировав отрасли книгоиздательства и книгораспространения, можно выделить определённые перспективны. А именно:

- государственная поддержка рынка книгоиздательства;
- развитие книгораспространения на региональных уровнях;
- развитие украиноязычной книги и книг на языках национальных меньшинств;
- развитие книжных магазинов электронных и аудио книг.

Список использованных источников:

1. Государственный комитет телевидения и радиовещания [Электронный ресурс] // Обобщенные данные Государственного реестра издателей, изготовителей и распространителей издательской продукции – Режим доступа: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=158964&cat_id=97933
2. Книжная палата Украины [Электронный ресурс] // Оперативные данные выпуска книжной продукции – Режим доступа: http://www.ukrbook.net/statistika_.html
3. Новости, достойные внимания [Электронный ресурс] // Книгоиздательство: рост украинских тиражей на 60% и снижение доли русскоязычных книг (инфографика) – Режим доступа: <http://hubs.ua/economy/knigoizdatel-stvo-rost-ukrainskih-tirazhej-na-60-i-snizhenie-doli-russkoyazychny-h-knig-infografika-105246.html>
4. Читомо [Электронный ресурс] // В Госстате назвали регионы с наибольшим количеством книжных магазинов – Режим доступа: <http://www.chytomo.com/u-derzhstati-nazvaly-rehiony-z-najbilshoiu-kilkistiu-knyhare/>

ЗАЛЕЖНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ВІД КВАЛІФІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Розвиток ринкових відносин, активний перехід до ринку праці вимагає таких технологій професійної підготовки випускників професійних і вищих навчальних закладів, які дозволили б їм досягти високого рівня конкурентоздатності вже на початку своєї професійної діяльності. Водночас, необхідність урівноваження запитів суспільства, загострення конкуренції на ринку праці актуалізує потребу у формуванні професійної мобільності майбутніх фахівців, які володіють розвиненими особистісними якостями і мають спеціальні знання та вміння у сфері професійної діяльності. Практика сучасної ринкової економіки свідчить, що саме конкурентоздатність, професійна мобільність, професіоналізм і компетентність фахівця – це ті якості, від яких залежать життєві й трудові успіхи.

Мета: розглянути та проаналізувати вимоги, що ставляться до підготовки фахівців в сучасних умовах ринкових відносин господарювання, узагальнити фактори, що впливають на належну підготовку майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах. Та виявити залежність економічного зростання від вмінь та навичок майбутніх спеціалістів.

В Україні існує ряд проблем у сфері освіти, одна з них це правильна взаємодія теорії та практики. Існуюча практика підготовки фахівців призводить до парадоксальної ситуації, при якій ринок праці ніби заповнений дипломованими спеціалістами, але їх конкурентоспроможність на досить низькому рівні і не в змозі задовольнити потреби суспільства в цілому та його організаційно-структурних підрозділів, зокрема. Ніколи ще проблема якості освіти в Україні не мала такого важливого ідеологічного, соціального і економічного значення, як нині. Висунення на перший план цієї проблеми зумовлене об'єктивними чинниками, на які потрібно дати відповідь: кого, як і до якої діяльності ми хочемо підготувати; які економічні знання мають бути базовими; як готувати фахівців у різних галузях різних рівнів.

Якість вищої освіти, як зазначено у Законі України “Про вищу освіту”, – це сукупність якостей особи, що відображає її професійну готовність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і зумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства [1]. Отже, якість професійної підготовки – це характеристика фахівця, яка значною мірою забезпечує його успішну професійну діяльність у сучасному світі з глобалізованою економікою. Тому перед колективами вищих навчальних закладів в умовах сьогодення постає основне завдання – забезпечити необхідний рівень підготовки фахівців, здатних до ефективної професійної діяльності, швидкої адаптації в умовах науково-технічного прогресу, які володіють сучасними технологіями своєї спеціальності, вміннями використовувати отримані знання і навички в процесі вирішення швидкозмінних професійних завдань [2].

На сучасному етапі економічна ситуація є непередбачуваною, нестабільною та швидкозмінною. Це означає, що майбутні фахівці повинні постійно враховувати ці зміни, а отже для ефективної роботи вони повинні постійно поповнювати і розширяти свій обсяг знань та умінь, бути здатними приймати важливі рішення. Однак, при підготовці майбутніх фахівців у відповідності з критеріями державного стандарту, виникають суперечності, як зазначає К. Акуленко, нинішня освіта носить, здебільшого, репродуктивний характер підготовки, а спеціаліст повинен виконувати аналітичну та дослідницьку діяльність, яка має творчий характер. Сучасне виробництво потребує фахівців, які можуть самостійно формулювати мету роботи, ставити завдання та планувати етапи її здійснення, приймати нетрадиційні та творчі рішення [3].

Підвищення конкурентності економіки не може бути здійснене без аналогічних змін у системі освіти. На теперішній час «пропозиція робочої сили значно перевищує попит, тільки конкурентоздатний фахівець буде користуватися попитом на ринку праці, що вимагає від навчального закладу значного підвищення якості освіти» [4, с. 39]. Орієнтація економіки на європейський рівень ставить завдання підготовки фахівців, здатних до діяльності в умовах динамічних змін на ринку праці та зростаючих вимог до рівня їх кваліфікації. У зв'язку з цим, великого значення набуває управління формуванням якості трудового потенціалу, основними векторами діяльності якого є визначення напрямів розвитку вищої освіти з метою задоволення потреб народного господарства у працівниках певних професій та кваліфікації, що відповідають вимогам структурних змін в економіці та технічному рівню виробництва; організація підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації наявної робочої сили у зв'язку з її перерозподілом між галузями, регіонами та підприємствами; підготовка працівників за новими перспективами професіями; розроблення державних навчальних стандартів, збереження якості професійної освіти, що відповідає вимогам розвитку економіки; надання усім громадянам однакових можливостей у виборі й отриманні професій; сприяння трудовій активності населення, розвитку підприємництва і різних форм самозайнятості; виховання працівників нового типу, конкурентоздатних на ринку праці [5, с. 137]. Основним продуктом професійної освіти є конкретна людина, підготовлена до активної високопрофесійної діяльності. Тож перехід до ринкової економіки ставить перед системою освіти нові вимоги, однією з яких є формування нових життєвих установок особистості. Водночас, високий рівень розвитку сучасних технологій

веде до витіснення з процесу виробництва низько-кваліфікованих працівників та носіїв застарілих професій, викликає необхідність найму адаптованого до вимог сучасних технологій персоналу, який досить гнучко реагує на професійні зміни [6]. Отже, мета професійної освіти сьогодні полягає в підготовці фахівця, затребуваного на ринку праці й особистісно-зорієнтованого на самовдосконалення та саморозвиток.

На сучасному етапі головне завдання вищого навчального закладу полягає в тому, щоб у порівняно короткий термін у студента були сформовані якості конкурентоздатної особистості і він міг успішно конкурувати на ринку праці. З цією метою рекомендуємо інтенсифікувати навчальний процес за допомогою розробки і впровадження таких форм і методів навчання і такого навчально-методичного матеріалу, які передбачали б цілеспрямований розвиток у студентів розумових здібностей, інтересу до навчальної роботи, самостійності і творчості. Саме активні форми і методи навчання сприяють формуванню у студентів інформаційної бази, здібностей до творчості, практичних навичок.

Отже, розглянувши основні вимоги до майбутніх фахівців з позицій різних наукових досліджень, можна виділити основні фактори, що впливають на забезпечення якості належної економічної підготовки:

- рівень підготовки абітурієнтів;
- рівень підготовки викладачів, підбір кадрів, підвищення їх кваліфікації, рівень соціального захисту;
- організація учбового процесу, адекватного сучасним вимогам, пропонованим до рівня підготовки професіоналів;
- впровадження наукових досягнень у навчальний процес, оснащеність навчальним обладнанням, підручниками, посібниками, обчислювальною та оргтехнікою, використання інформаційних технологій;
- організація самостійної роботи студентів та мотивація їх до якісного навчання, рівень самооцінювання і удосконалення;
- оцінка рівня підготовки студентів роботодавцями, суспільством.

Висновок. Таким чином, в умовах сучасності, які вимагають професійних та комплексних знань від фахівця, здатного швидко орієнтуватись у змінах економічного становища, вміти творчо підійти до вирішення професійних питань, головний акцент переноситься на якість освіти. Однією з важливих вимог сучасності є здатність фахівця постійно оновлювати та підвищувати свій рівень знань. Професійна підготовка повинна бути універсальною, адаптованою до сучасного ринку праці, з використанням особистісно-орієнтованого підходу до навчального процесу, його інформатизацією та безперервністю. Вона покликана послідовно формувати у спеціалістів економічне мислення та свідомість, свідоме ставлення до обраної професії в умовах інтеграційних процесів, що відбуваються у державі; озброювати спеціалістів теоретичними знаннями та практичними навичками щодо особливостей праці, формування потреби здійснення економічного аналізу, бачення перспективи; вчити оволодівати основами наукової організації праці в умовах ринкових відносин; формувати у студентів бажання та потребу повсякденно поліпшувати результати своєї праці, виховувати в собі якості бережливості, ініціативності, діловитості, дисциплінованості.

Отже, перехід до ринкового саморегулювання економіки з усіма його основними елементами: вільним ціноутворенням, конкуренцією, вільним прийняттям рішення учасниками економічних процесів, розвинутою ринковою інфраструктурою, все це треба враховувати при економічній підготовці спеціалістів у вищому навчальному закладі.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про вищу освіту” (17 січня 2002 р. №2984-П).
2. Аксьонова О. Методика викладання економічних дисциплін: навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2006. – 56 с.
3. Акуленко К. Підготовка майбутніх економістів з використанням засобів інформаційних технологій // Комп’ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво. Луцьк, 2011. Вип. №3.
4. Завацька Л. Формування конкурентоспроможності фахівців галузі фізичної культури і спорту у вищих навчальних закладах недержавної форми власності / Л. А. Завацька, Ж. Г. Сотник, О. С. Ільків // Проблеми фізичного виховання і спорту. 2011. - № 2. – С. 39–44.
5. Ничкало Н. Професійна освіта і навчання: проблеми взаємозв’язку з ринком праці / Н. Г. Ничкало // Формування широкої кваліфікації робітників. Вклад ПТО у розвиток трудового потенціалу XXI століття: зб. матер., підгот. у рамках реалізації укр.-нім. проекту «Підтримка реформи професійно-технічної освіти в Україні» / [Ю. Вайс, Н. Ничкало, А. Сімак та ін.]. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. - С. 134–138.
6. Лісогор Л. Оптимізація професійно-кваліфікаційних параметрів як умова підвищення конкурентоспроможності робочої сили в Україні / Л. Лісогор // Україна: аспекти праці. 2010. – № 3. – С. 33–38.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ ФАКТОРІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА

Соціологічні дослідження впливу соціальних умов організації на її економічну ефективність виявили, що в збільшенні продуктивності праці часто провідну роль відіграють соціальні та психологічні чинники, роль техніко-технологічних і організаційних чинників також значима, але дещо менше. Створення комплексу сприятливих соціальних умов підвищує продуктивність праці і знижує втрати від несумлінного ставлення до праці і злодійства працівників. Склад і значимість конкретних соціальних чинників в різних організаціях в силу специфіки може змінюватися.

Перші дослідження, спрямовані на вивчення впливу соціальних умов організації на її економічну ефективність починають проводити ще аж на початку 80-х років. У цікавому дослідженні, проведеному під керівництвом А. Л. Іванова, було виявлено, що в збільшенні продуктивності праці в півтора рази провідну роль відіграли соціальні і психологічні чинники (38,7%), роль техніко-технологічних і організаційних факторів також значима, але дещо менше: частка впливу техніко-технологічних факторів - 32,2%, організаційних - 29,1% [4, с. 90-92].

Наведені дані дають орієнтир і підтверджують думку фахівців, що соціальні резерви підвищують ефективність виробництва в загальному обсязі в 30-40% [3, с. 23]

Для активізації діяльності працівників має велике значення правильний підбір і розстановка кадрів, поліпшення умов праці, посилення його творчого змісту. Якщо продуктивність праці людини, що працює з бажанням і відповідно до здібностей, прийняти за 100%, то, працюючи за фахом, але без бажання, він дасть 65%; з бажанням, але без здібностей - 50%, а без того і іншого - всього лише 30% ефективності своєї праці [3, с. 30].

Дослідження та експерименти останніх років довели, що соціальні фактори впливають не тільки на продуктивність, але і на лояльність працівників до організації. Створення комплексу сприятливих соціальних умов підвищує продуктивність і знижує втрати від несумлінного ставлення до праці і злодійства працівників [2;3].

У наш час питання активізації працівників, мотивації праці, в тому числі за рахунок соціальних чинників підвищення ефективності виробництва, встають з новою силою. Це пояснюється тим, що в умовах конкуренції успіху досягає той виробник, який не тільки правильно і своєчасно вміє визначити потребу, але і може якісно задовольнити потребу в товарі (послугі) за мінімальною ціною, що забезпечується за рахунок раціонального використання внутрішньовиробничих резервів і ефективного використання виробничого потенціалу. Тому в даний час на підприємствах резерви зниження собівартості продукції, питання мотивації праці, підвищення ефективності виробництва стають дуже актуальними.

Зараз, в століття науково-технічної революції і при побудові соціально орієнтованої економіки необхідно приділяти найпильнішу увагу формуванню соціальних умов, здатних мотивувати персонал організацій. Однак найчастіше роботодавці розглядають соціальну діяльність як витратну, а тому навряд чи готові добровільно включати дані заходи в свої плани. Разом з тим саме створення комплексу соціальних умов спонукає самих працівників виявляти внутрішньовиробничі резерви підвищення ефективності виробництва.

Дослідження показали, що готовність змінити роботу через незадоволеність нею висловлюють 2/3 респондентів (61,54%), і лише третина респондентів відзначає задоволеність роботою на даному підприємстві. Фактором, здатним вплинути на зміну роботи, є і зарплата. В середньому респонденти готові змінити роботу, якщо при цьому їх заробіток збільшиться в 2,5 рази. Однак група респондентів, які не збираються переходити на іншу роботу, готові до цього, якщо їх заробіток збільшиться в середньому в 2,8 рази. Навпаки, респонденти, які планують змінити роботу, не стануть цього робити, якщо на старому робочому місці будуть отримувати в 2,3 рази більше. Отже, крім зацікавленості в зарплаті повинен бути інший фактор, який утримує людей від зміни роботи.

Як показали дослідження, таку функцію виконують різноманітні соціальні пільги, що надаються підприємством своїм працівникам.

Можливість отримання від організацій різних пільг і соціальних благ є значним фактором мотивації працівників. Чим більшою мірою будуть корелювати міра праці і міра споживання соціальних благ працівником, тим з більшою віддачею він буде працювати. Але джерелом задоволення цих соціальних потреб служить прибуток організації, що негативно позначається на економічні інтереси власників.

Організація розглядається працівником як об'єкт, який може задовольнити його потреби. Тому необхідно переглянути підходи до формулювання стратегічних завдань. У цьому сенсі повинна змінитися організаційна культура і сама система планування, при формуванні стратегічних завдань треба виходити з того, що першорядне значення в сучасній організації має людина зі своїми потребами, стимулювання яких є основою продуктивності. Тому задоволення потреб працівника в організації є засіб збільшення продуктивності, але цей засіб стає метою в масштабах регіону і країни в цілому, так як саме виробництво товарів і послуг – інструмент задоволення потреб людини.

Отже, соціологічні та економічні дослідження свідчать, що досить суттєвим фактором підвищення продуктивності і якості праці в організаціях є такі соціальні умови, які, перш за все, повинні забезпечити можливість самоактуалізації працівників у професійній діяльності.

Вивчені дані свідчать і про те, що соціальні фактори роблять вплив не тільки на продуктивність, але і на лояльність працівників до організації.

Разом з тим соціальні умови, що забезпечують гуманізацію праці та якість трудового життя, вимагають коректування з боку державних, місцевих органів управління та профспілок, повинні ґрунтуватися на принципах соціального партнерства, основні цілі якого – сприяння вирішення актуальних економічних і соціальних проблем, зміцнення демократії, збереженню соціальної стабільності, досягненню згоди між усіма сторонами щодо найважливіших характеристик економічної та соціальної стабільності суспільства, що виходить за рамки безпосередньо соціально-трудових відносин, в тому числі і на рівні підприємств.

Список використаних джерел:

1. Беленький В. Х. Трудовой коллектив как социальный субъект. Красноярск, 1990.
2. Захаров Н. Л. Воронство и льготы в структуре трудового поведения // Социологические исследования. 2001. № 6. - С.24-36
3. Захаров Н. Л. Особенности мотивации труда российского персонала. // Управление персоналом. 2004. - № 22–23.
4. Иванов А. Л. Соотношение технических, организационных и социальных факторов роста производительности труда // Социальное развитие трудовых коллективов — важный фактор повышения эффективности производства на современном этапе: Материалы научно-практ. конф. М., 1987. - 209 с.

ГОЗИЄВ А.О.,

ученик 10 класу

загальноосвітньої приватної школи «Привілегія»

РУБЦОВ В.В.

ученик 10 класу

загальноосвітньої приватної школи «Привілегія»

м. Маріуполь (Україна)

ОЦІНКА КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН У ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНІЙ ГАЛУЗІ

Телекомунікаційна галузь відіграє одну з ключових ролей у стабільному розвитку економіки будь-якої держави. Вона забезпечує громадянам можливість швидкого отримання найрізноманітнішої інформації, в тому числі відомостей про діяльність органів влади, розширює зв'язки в діловому середовищі, сприяє припливу прямих іноземних інвестицій. Разом з тим, на розвиток самої телекомунікаційної галузі суттєво впливає правова база, що забезпечує необхідні умови для справедливої конкуренції, а також можливість впровадження передових технологій [7].

Телекомунікаційна сфера в Україні стрімко розвивається, ринок знаходиться на стадії свого насичення, споживач стає все більш вибагливим, швидкість змін вражаюча.

Функціонуючи в умовах жорсткої конкуренції, що постійно загострюється, оператори телекомунікацій зіштовхуються з проблемою підвищення конкурентоспроможності своїх послуг та компанії в цілому.

Цікавою рисою телекомунікаційного ринку є питання поширення нових технологій та сприйняття цих інновацій населенням [1]. Адже сегментування ринку споживачів на різні категорії (новатори, ранні послідовники, рання більшість, пізня більшість та ретрогради) дає можливість сучасному націленому на стратегічний успіх та конкурентоспроможному підприємству побудувати такі тактичні плани та стратегічні розробки, які б враховували більшість можливих ризиків, опір змінам, ринкову кон'юнктуру та, що найважливіше, свої ключові фактори успіху, та дозволили б обійти конкурентів у завоюванні більшої долі ринку.

Конкуренція за таких умов стає найбільш вирішальним важелем, загострює боротьбу за споживача, з кожним днем зростає і є важливим стимулом удосконалення матеріально-технічної бази компанії, покращення технології та організації виробництва, впровадження прогресивних видів послуг, форм та методів обслуговування споживачів та найбільш повного задоволення їх потреб.

Однією з основних проблем при виборі стратегій забезпечення конкурентоспроможності телекомунікаційними компаніями (ТК) є невідповідність теоретичного фундаменту актуальним умовам їх функціонування та тенденціям розвитку. Ігнорування цієї проблеми дослідниками та фахівцями у даній сфері діяльності створює певні перешкоджання у питанні забезпечення конкурентоспроможності телекомунікаційних компаній [2].

Сфера зв'язку та інформатизації є одним із пріоритетних і важливих напрямків економіки України. Вона створює інноваційну складову в соціально-економічному розвитку держави, демонструючи упродовж десятиліть стійку динаміку росту. Сталий розвиток інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури є найважливішою передумовою для підвищення конкурентоспроможності економіки та інтеграції України у глобальне

інформаційне суспільство, дозволяє розширити можливості людини отримувати доступ до національних та світових інформаційних ресурсів, поліпшити умови та якість життя [5].

Основними тенденціями розвитку послуг фіксованого доступу до Інтернету у 2018 році були:

- динамічне зростання ринку послуг широкосмугового доступу до дротового інтернету, в тому числі за рахунок збільшення кількості нових підключень абонентів, зростання споживання Інтернет трафіку та збільшення рівня доходів від надання послуг широкосмугового доступу до дротового інтернету;
- зростання впливу розвитку цифрової інфраструктури на подолання цифрового розриву та збільшення переліку доступних на території держави електронних послуг (e-Gov, e-Learning, e-Health, телемедицина тощо);
- збільшення обсягу наданих абонентам додаткових послуг та сервісів: OTT-сервісів, хмарних обчислень, антивірусного захисту тощо;
- збільшення кількості ліній фіксованого широкосмугового доступу до дротового інтернету, які організовані з використанням волоконнооптичних технологій та радіотехнологій бездротового доступу (Wi-Fi), у порівнянні з кількістю мідних ліній, коаксіального кабелю, супутникових каналів [6].

Сьогодні сфера зв'язку та інформатизації України це:

- 129704 суб'єктів господарювання різних форм власності, що здійснюють діяльність у сфері зв'язку та інформатизації;
- 282 800 зайнятих у сфері зв'язку та інформатизації;
- 9,2 % – відсоток працівників підприємств сфери ІКТ від загальної кількості працівників суб'єктів господарювання;
- 22 561 суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у сфері ІТ;
- 51852,6 суб'єкти господарювання, що надають послуги телекомунікацій;
- 1750,6 млн грн склав чистий прибуток підприємств за видом економічної діяльності «Інформація та телекомунікації»;
- 8,5% рівень рентабельності діяльності підприємств за діяльністю «Інформація та телекомунікації»;
- 61911,2 млн грн дохід від надання телекомунікаційних, поштових та кур'єрських послуг;
- 6518,4 млн грн дохід від надання фіксованого телефонного зв'язку;
- 9101,8 млн грн дохід від надання інтернет-послуги. - 8136 млн грн дохід від надання послуг фіксованого Інтернету [3].

Україна вже кілька років поспіль лідирує у світових рейтингах найдешевшого фіксованого широкосмугового доступу до дротового інтернету.

На сьогоднішній день ринок досягнув рівня своєї насиченості, що посилює значущість і роль конкурентних інструментів, які застосовують компанії. Популярність даного виду інтернету постійно зростає. В Україні кількість абонентів фіксованого інтернет складає 9029,95 тис. абонентів на кінець 2018 року.

Незважаючи на високу маркетингову активність операторів фіксованого інтернету, структура ринку і позиції ринку практично не змінюються. Лідером ринку є «Укртелеком», чия частка у 2018 року становила 14,42%, далі «Київстар» з часткою 9,83% та «Воля» - 7,59% (таб.1).

Таблиця 1

Розподіл прибутків операторів ринку послуг фіксованого інтернету України [3]

<i>Оператор</i>	<i>Частка загального прибутку</i>
Укртелеком	14,23%
Київстар	7,13%
Воля	6,02%
Ланет	4,57%
Тріолан	4,20%

Слід зазначити, що на сьогоднішній день в Україні ринок фіксованого та мобільного зв'язку є насиченим і висококонцентрованим, що стосується ринку широкосмугового доступу до дротового інтернету, то данні свідчать про його помірну концентрацію і динамічний розвиток.

Великим компаніям доцільно диверсифікувати свої ресурси на розвиток суміжних послуг. Суттєві конкурентні переваги отримають підприємства, які мають широкий спектр додаткових послуг. Помітними тенденціями в світі стало значне розширення операторами власних видів продуктів, перегляд своїх тарифних планів, збільшення інвестицій в основний капітал (обладнання, мережі) для зростання пропускної здатності мереж, пошук унікальних джерел конкурентних переваг для збільшення сегменту на ринку, зростання доходів (як валових, так і доходів у розрахунку на кожного абонента), скорочення кількості дрібних операторів, зростання рівня конкуренції на ринку Тому актуально проводити аналітичні дослідження оптимізації обслуговування абонентів телекомунікаційної компанії з врахуванням оцінки задоволеності клієнтів [4].

Таким чином, слід зазначити, що у цілому на ринку телекомунікації конкуренція постійно посилюється. Тому подальшого дослідження потребують методи оцінки конкурентоспроможності сучасних підприємств зв'язку. Великим компаніям доцільно диверсифікувати свої ресурси на розвиток суміжних послуг. Суттєву перевагу отримають підприємства, які мають широкий спектр додаткових послуг.

Список використаних джерел:

1. Гранатуров В. М. Конкурентоспроможність телекомунікаційних компаній: проблеми теорії та практики управління: монографія/ В.М. Гранатуров, І.А. Кораблінова/ за наук. ред. проф. В.М. Гранатурова.- К: Кафедра, 2012. – 320 с.
2. Гранатуров В.М. Управління конкурентоспроможністю оператора телекомунікацій [навчальний посібник] /В.М Гранатуров., І.В Литовченко., І.А. Кораблінова. – К: Кафедра, 2013. – 256с.
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Клименко Н.А. Аналіз конкурентного середовища на ринку фіксованого інтернету України / Н.А. Клименко, І.І. Штанько // Державне управління: удосконалення та розвиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2019/27.pdf
5. Коляденко С. В. Цифрова економіка : передумови та етапи становлення в Україні та світі. //Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2016. – № 6. – С.105-110.
6. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.01.2018р. № 67р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
7. Філон М.М. Дослідження конкуренції у сфері телекомунікації / М.М.Філон // Вісник Хмельницького нац. Університету . – 2012. - №1. – С. 11-17

ДМИТРЕНКО О.В.,

студентка 3 курсу

спеціальності «Економіка»

Маріупольський державний університет (Україна)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Як засвідчує міжнародний досвід, важливою складовою конкурентоспроможності національної економіки є підприємництво.

Основними тенденціями розвитку підприємництва в Україні є:

- територіальне розповсюдження підприємництва, зростання кількості юридичних осіб та індивідуальних підприємців;
- зрощення капіталу вітчизняних і зарубіжних підприємств;
- інтенсивний розвиток комерційного підприємництва при незначному розвитку виробничого підприємництва;
- розширення сфери послуг (консультативні, юридичні, страхові, транспортні, туристичні, готельні, охоронні та ін.)

Наразі перед вітчизняним підприємництвом стоять такі важливі завдання як розширення структури пропозицій на внутрішньому ринку товарів та послуг, створення ефективного конкурентного середовища, стимулювання інноваційного розвитку, відродження підприємницької ініціативи населення, створення додаткових робочих місць та підвищення гнучкості зайнятості, зміцнення регіональних економік [1].

Головним напрямком політики ринкової трансформації економіки України є створення умов становлення та розвитку національного підприємства, у першу чергу малого і середнього бізнесу. Його місце і роль у структурі ринкової економіки визначаються тим, що цей бізнес становить основу дрібного виробництва. Він відіграє важливу роль у процесі формування ринкової конкуренції рівноваги цін, забезпеченні зайнятості населення, заповнює ринкові «ніші», неефективні для великих підприємств. Незважаючи на те, що малі і середні приватні підприємства постійно стикаються з проблемою захисту своєї економічної незалежності, як дрібні суб'єкти ринку мають досить нетривалий термін ділового існування, в той же час добрих результатів вони досягають саме в співробітництві з іншими компаніями. Світовий досвід і практика господарювання доводять, що саме існування і взаємодія великих, середніх і малих підприємств, їх природно регульоване оптимальне співвідношення становлять характерну рису ринкової економіки. .

Особливе значення малого і середнього бізнесу виявляється під час перехідного періоду до ринкової економіки в стимулюванні структурної перебудови економіки, формуванні нового соціального прошарку підприємців-власників як соціальної бази ринкової трансформації економіки, які забезпечують стабільність суспільства і гарантії незворотності руху до ринку.

За даними Державної служби статистики України станом на 2018 рік в структурі вітчизняного підприємництва за розміром підприємств частка малих підприємств становила 95,3%, середніх - 4,6%, великих - 0,1%.

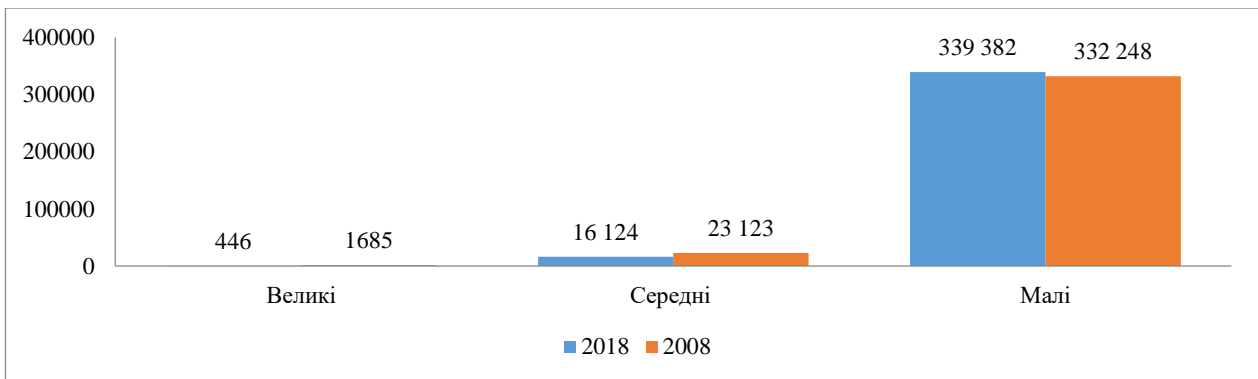

Рис. 1. Порівняння кількості підприємств за розміром у 2008 і 2018 роках [2]

З рис. 1 ми можемо побачити, що тенденція щодо кількісного зростання за останні десять років характерна лише для малих підприємств та складає 2,6%, частка великих і малих підприємств навпаки зменшилася на 0,4% та 2,2% відповідно. Усе це говорить про неналежний стан розвитку українського підприємництва, якому характерна низка проблем.

Проблеми, зв'язані з розвитком підприємництва:

- невисокий рівень кваліфікації підприємців, що значно ускладнює перспективи його інноваційного розвитку;
- недостатність у підприємців коштів для розвитку власної справи та високі відсоткові ставки за користування банківськими кредитами ;
- наявність прямих та опосередкованих злочинних і кримінальних посягань;
- інфраструктура не відповідає сучасним вимогам (характеризується нерівномірним розташуванням та функції якої зводяться до обслуговування підприємницької діяльності);
- загальний спад вітчизняного товарного виробництва, зростання цін, інфляція, низький рівень платоспроможності населення.

Найважливіша роль в усуненні вищезазначених перешкод та забезпеченню подальшому розвитку підприємництва віддається державі. Державне регулювання підприємництва в Україні потребує не тільки підтримки стабільного, поступального його розвитку, а і створення умов для суттєвого прискорення темпів його приросту, впровадження інновацій, активізації міжнародних операцій та формування конкурентоспроможних вітчизняних підприємств [3].

Серед нагальних завдань у сфері розвитку малого і середнього підприємництва в Україні визначено такі [4]:

- спрощення дозвільних процедур та процедур здійснення державного нагляду (контролю), отримання документів дозвільного характеру для суб'єктів підприємництва та скорочення строку проведення таких процедур;
- удосконалення порядку ведення податкового і статистичного обліку та звітності суб'єктів господарської діяльності, зниження податкового тиску на економіку та забезпечення його рівномірності.
- зниження тиску на суб'єктів господарювання з боку контролюючих органів, протидія рейдерству та корупції;
- вдосконалення інфраструктури розвитку підприємництва;
- впровадження регіональної політики сприяння розвитку малого підприємництва.
- створення сприятливих фінансових передумов для започаткування та здійснення підприємницької діяльності, доступності фінансових ресурсів для суб'єктів підприємницької діяльності;
- забезпечення державної підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва, що працюють у сфері інвестиційної, інноваційної і науково-технічної діяльності, впровадження зарубіжного досвіду з питань започаткування нових інноваційних технологій в господарській діяльності;
- посилення уваги до інформаційного забезпечення, навчання і підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів підприємництва;
- підтримка нових механізмів співробітництва органів виконавчої влади та громадськості.

Світовий досвід засвідчує, що одним із ключових стратегічних факторів стабільного розвитку економіки країни й досягнення належного рівня та якості життя населення є формування сучасного цивілізованого підприємництва. Але у результаті проведеного аналізу статистичних даних щодо стану та тенденцій розвитку вітчизняного підприємництва протягом останніх років, можна побачити, що воно перебуває не на належному рівні й характеризується невисоким рівнем ефективності. Така ситуація зумовлює гостру потребу сектору підприємництва в ефективній державній підтримці, що має бути спрямована насамперед на формування позитивного правового та економічного клімату. Основними завданнями держави у процесі стимулювання розвитку вітчизняного підприємництва мають бути такі: спрощення процедури започаткування бізнесу та створення сприятливих умов для ефективного та успішного розвитку підприємництва у майбутньому;

формування адекватної податково-правової бази для розвитку підприємництва без бюрократичних бар'єрів. У процесі поступового відновлення і подальшого розвитку сектору підприємництва важливо стимулювати й формувати інфраструктуру підтримки середнього та малого підприємництва, розвиток якого є основою економіки у більшості розвинених країн світу.

Отже, нині дуже важливо, щоб підприємництво мало змогу реалізувати свій стратегічний ресурс і стало одним із факторів, що сприяв би виходу нашої держави з економічної кризи і перетворив би Україну на рівноправну учасницю ринкових відносин у світі.

Список використаних джерел:

1. Гой І. В. Підприємництво [текст] : навч. посіб. / І. В. Гой, Т. П. Смелянська – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 368 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>.
3. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: національна доповідь//Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва. - Київ. - 2010. - 240 с.
4. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України: Прийнятий ВР України 12.01.2012. Пропозиції Президента України до проекту закону України 31.01.2012.

ІВАНОВА І.М.,

студентка 2 курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Маріупольський державний університет (Україна)

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Глобалізація справляє домінуючий вплив на розвиток будь-якої держави. У зв'язку із поглибленням процесів глобалізації актуальними стають дослідження проблеми підтримання національної конкурентоспроможності.

Україна протягом 2019 року, згідно з рейтингами міжнародних організацій, трохи покращила свої позиції в сфері економіки, але й досі залишається на периферії в порівнянні із досягненнями інших європейських країн. Загалом за останній рік їй вдалося втримати свої минулорічні позиції, або ж піднятися у деяких рейтингах, однак ці коливання не були значними. Для аналізу сучасного стану розвитку бізнес-середовища в Україні нами було обрано та досліджено динаміку наступних показників та рейтингів (табл.1) [2].

Таблиця 1

Динаміка ключових позицій України в глобальних рейтингах

Індекси	2010 рік (значення індексу/ позиція в рейтингу)	2015 рік (значення індексу/ позиція в рейтингу)	2016 рік (значення індексу/ позиція в рейтингу)	2017-2018 рік (значення індексу/ позиція в рейтингу)	2019 рік (значення індексу/ позиція в рейтингу)
Індекс рівня глобалізації країн світу	85,55 (41)	69,50 (42)	70,71 (41)	70,24 (45)	-
Індекс глобальної конкурентоспроможності	3,90 (89)	4,03 (79)	4,00 (81)	4,11 (83)	3,99(85)
Індекс економічної свободи	46,4 (162)	46,85 (162)	48,1 (166)	51,9 (150)	52,3 (147)
Рейтинг найпривабливіших країн для ведення підприємницької діяльності (за рейтингом Forbes)	98	61	74	80	-
Рейтинг легкості ведення бізнесу	145	83	80	71	49
Рейтинг податкового навантаження	149	70,69 (107)	72,72 (84)	80,77 (43)	82,1 (43)
Глобальний індекс інновацій	3,06 (61)	36,45 (64)	35,72 (56)	37,62 (50)	37,4 (43)
Індекс сприйняття корупції	134,00	130	131	130	-
Міжнародний індекс захисту прав власності	4,10	3,9 (109)	-	3,424 (123)	3,3(128)
Індекс екологічної ефективності (стійкості)	58,2 (87)	-	79,69 (44)	52,87 (109)	-

На сучасному етапі місця, які займає Україна у рейтингах міжнародних організацій, на жаль, свідчать про її низький рівень конкурентоспроможності.

У рейтингу "Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) 2019 року" Україна піднялася на 147 місце серед 180 країн-учасниць. Разом з цим, у 2018 році Україна, за даними Global Innovation Index, вперше обійшла Росію. Так, за рік вона піднялася з 50 на 43 місце в рейтингу інноваційних країн. Дещо поліпшила свої позиції Україна й у рейтингу "Індекс сприйняття корупції". Згідно аналізу Transparency International, Україна

набрала 32 бали зі 100 можливих і посіла 130 місце за підсумками 2018 року. Із пострадянських держав Україну випередили всі країни Балтії, а також Грузія, Вірменія, Молдова і Білорусь. Проте рівень корупції в Україні став меншим, ніж у Казахстані та Киргизстані, а також другий рік поспіль Україна випереджає Росію, яка раніше вважалася за сприйняттям менш корумпованою за Україну. Україна в рейтингу країн за індексом екологічної ефективності посіла 109 сходинку з 180 (52,87 бали) і опинилась між Туреччиною (108) та Гватемалою (110), що свідчить про негативні тенденції в екологічній складовій бізнес-середовища України [4,5].

У звіті Global Competitiveness Index 2019, випущеним Всесвітнім економічним форумом спільно з Євразійським інститутом конкурентоспроможності та консалтинговою компанією Strategy Partners, йдеться про те, що Україна посіла 85 місце зі 140 в рейтингу глобальної конкурентоспроможності економіки, втративши дві сходинки в порівнянні з 2018 роком. Така тенденція спостерігається через слабо розвинені інститути та вкрай нестійкі фінансова система і макроекономічні показники. За даними Світового банку, протягом останніх років у сфері легкості зачаткування ведення бізнесу Україна займала 30-е місце з 189, у звіті 2018 році країна опустилася на 32 позиції. Країні вдалося скоротити час, необхідний для реєстрації платників податків ПДВ, був також скасований збір за реєстрацію бізнесу [1,4].

Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) складається з 113 індикаторів, з урахуванням яких сформовано 12 контрольних показників (інституції, інфраструктура, макроекономічне середовище, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, відповідність бізнесу сучасним вимогам, інновації). Індекс оцінюється за шкалою 1–7 балів [1,5]. Показники індексу глобальної конкурентоспроможності представлені у таблиці 2.

Таблиця 2

Позиції України та країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності за 2014–2018 рр.

Країна	2014–2015 (зі 144 країн)		2015–2016 (зі 144 країн)		2016–2017 (зі 144 країн)		2017–2018 (зі 144 країн)		2018-2019 (зі 144 країн)	
	місце	індекс	місце	індекс	місце	індекс	місце	Індекс	місце	Індекс
Швейцарія	1	5,70	1	5,76	1	5,81	1	5,86	5	5,88
США	3	5,50	3	5,61	3	5,70	2	5,85	2	5,92
Сінгапур	2	5,60	2	5,68	2	5,72	3	5,71	1	5,95
Нідерланди	8	5,60	5	5,50	4	5,57	4	5,66	4	5,89
Німеччина	5	5,50	4	5,53	5	5,57	5	5,65	7	5,57
Гонконг	7	5,50	7	5,46	9	5,48	6	5,53	3	5,90
Швеція	10	5,40	9	5,43	6	5,53	7	5,52	8	5,53
Великобританія	9	5,40	10	5,43	7	5,49	8	5,51	9	5,51
Японія	6	5,50	6	5,47	8	5,48	9	5,49	6	5,58
Фінляндія	4	5,50	8	5,45	10	5,44	10	5,49	10	5,50
Росія	53	4,40	45	4,44	43	4,51	38	4,64	43	4,52
Польща	43	4,50	41	4,49	36	4,56	39	4,59	37	4,67
Грузія	77	4,20	66	4,22	59	4,32	67	4,28	74	4,25
Сербія	94	3,90	94	3,89	90	3,97	78	4,14	72	4,27
Таджикистан	91	3,90	95	4,03	98	4,12	99	4,14	104	3,71
Бразилія	57	4,30	75	4,08	81	4,06	80	4,14	71	4,29
Україна	76	4,10	79	4,03	81	4,00	83	4,11	85	3,99
Бутан	103	3,80	105	3,80	97	3,87	82	4,10	86	3,98
Греція	81	4,00	81	4,02	86	4,00	87	4,02	59	4,43
Молдова	82	4,00	84	4,00	100	3,86	89	3,99	87	3,97

Джерело: складено за даними Всесвітніх економічних форумів 2014–2019 рр.

Вперше за останні 5 років рейтинг не очолила Швейцарія, а Сінгапур. До десятки найконкурентоспроможніших, як і в попередньому дослідженні, увійшли США, Швейцарія, Нідерланди, Німеччина, Гонконг, Швеція, Великобританія, Японія та Фінляндія. Європейські країни є лідируючими у рейтингу серед найбільш конкурентоспроможних економік світу. Щодо України, то в порівнянні з 2017 роком Україна опустилася на дві позиції і посіла 85-е місце. Поряд з нашою країною, у рейтингу Бразилія і Бутан (у 2014–2015 рр. – Словаччина і Хорватія, у 2015–2016 рр. – Гватемала і Таджикистан, у 2016–2017 рр. – Намібія і Греція), та у 2019 р – Бутан та Молдова. Позиції України досить далекі од середніх оцінок розвинених країн ЄС за всіма складниками конкурентоспроможності. Якщо дивитися у розрізі індексу, то відставання спостерігається за складниками інфраструктури, технологічної готовності, відповідності бізнесу сучасним вимогам, інноваціям. Як наслідок, більшість країн СНД випереджає Україну за GCI [1,3,4].

Найсильнішими є позиції України в освіті, створенні знань, програм та нових комп'ютерних технологій, участі бізнесу в інноваціях. Найслабшими сторонами є політичне та регулятивне середовище, висока енергоємність та несприятливе бізнес-середовище. За умови збереження сучасних тенденцій в бізнес-середовищі експерти прогнозують ймовірність загального збільшення рейтингу України в наступних роках.

Вирішенню існуючих проблем сприятиме, зокрема, поновлення у державі інституції, яка б опікувалася проблемою формування стратегічних просторових програм сталого розвитку та національно орієнтовні

зовнішньоекономічні зв'язки, що повинні мати переважно глобальний характер, для чого доцільними є послідовний захист своїх інтересів у взаємодіях з МВФ, СБ, ЄБРР та іншими міжнародними організаціями; реалізація великих проектів транспортно-логістичної інфраструктури тощо.

Таким чином, аналіз основних показників та позицій України в глобальних рейтингах дозволяє зробити висновки про сучасний стан розвитку економічного середовища. Найбільш проблемними факторами, які негативно впливають на позиції України в рейтингу за індексом глобальної конкурентоспроможності, є - інфляція, корупція, політична нестабільність, рівень оподаткування та податкове законодавство. Зміни в економічному середовищі відбуваються дуже повільно і не мають суттєвого ефекту. Найбільше відставання України спостерігається за такими складовими якості національного середовища, як: політичні й економічні ризики, якість робочої сили й інфраструктури, місткість внутрішнього ринку, платоспроможний попит, якісні кондиції життя населення, захист прав власності та виконання економічними агентами своїх контрактних зобов'язань.

Задля поліпшення конкурентного середовища в секторах економіки, створювати сприятливі умови для вітчизняних виробників, удосконалювати контроль використання природних ресурсів, та впроваджувати системні заходи щодо: формування ефективної і вільної від корупції системи державного управління, спрощення процедури одержання бізнес-структурами дозволів і ліцензій, запровадження повноцінної системи цифрового урядування та електронної демократії, податкового стимулювання інноваційного бізнесу, оподаткування виведеного з підприємств капіталу, тощо.

Головною метою економічної політики України має бути підвищення конкурентоспроможності країни на інноваційно-високотехнологічній основі й створення державою для цього всіх необхідних і достатніх умов.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний звіт: національний та регіональний виміри «Щорічна оцінка ділового клімату» (AnnualBusinessClimateAssessment, ABCA). Програма USAID "Лідерство в економічному урядуванні" (USAID ЛЕВ) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2015/LEV/ABCA2017/ABCA2016_full_report.pdf
2. Гайдуцький І. П. Розвиток транснаціональних корпорацій (ТНК) та їхній вплив на економіку країн / І. П. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2008. – №1. – С. 53-58.
3. Дацків Р. М. Економічна безпека держави в умовах глобалізаційної конкуренції / Р. М. Дацків. – Львів: Центр Європи, 2006. – 160 с.
4. The Global Competitiveness Report 2019 / World Economic Forum. 2019. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.weforum.org>.
5. World Economic Forum [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reports.weforum.org/global-competitiveness-index/>

КИСЛОВА Л.А.,

к.е.н., доцент

Маріупольський державний університет (Україна)

СТРАТЕГІЯ ЯК КЛЮЧОВА КОМПОНЕНТА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Вітчизняні та міжнародні аналітики бізнесу вважають, що український ринок вступив в ту стадію розвитку, коли відсутність стратегії підприємства заважає компанії на кожному кроці її діяльності. Сучасна економічна ситуація характеризується високим ступенем невизначеності й ризику. Обмежені фінансові можливості переважної більшості українських підприємств і недостатня забезпеченість фахівцями необхідного рівня обумовлюють обмеженість формування стратегії розвитку бізнесу на підприємствах.

З огляду на цей факт, найпершим обов'язком керівника підприємства є вміння передбачити можливість появи проблемних ситуацій, які негативно вплинуть на роботу і розвиток його підприємства, і мати наготові заздалегідь спроектований механізм їх розв'язання, аби уникнути збитків за допомогою наявних ресурсів і можливостей. У зв'язку з цим, вважається доцільним вивчення проблем розвитку підприємства в області стратегічного управління [3, с.96].

Однією з ключових складових стратегічного управління є стратегія. Вибір стратегії в бізнесі одне з провідних питань в управлінні. Якщо, цілі організації визначають те, до чого прагне організація, що вона хоче отримати в результаті своєї діяльності, то стратегія дає відповідь на питання, яким способом, за допомогою яких дій організація зуміє досягти своїх цілей в умовах мінливого і конкурентного оточення [1, с.100].

Поняття «стратегія» увійшло до управлінських категорій у 50-их роках, коли проблема своєчасної реакції на раптові зміни у зовнішньому середовищі набули важливого значення. Спочатку слово «стратегія» застосовувалось виключно у військовій практиці та визначалось як «наука та мистецтво розгорнення військ до бою». В ті часи багато керівників компаніями та вчених ставили під сумнів корисність нового поняття: на їхніх очах протягом півстоліття американська промисловість чудово розвивалася в умовах відсутності будь-яких «стратегій». Вперше термін «стратегія» в економічній практиці застосував у 1962 році вчений – економіст

Альфред Чандлер [9, с. 51] в праці «Стратегія та структура». Він відзначив, що стратегія являє собою планування і стимулювання зростання підприємства, а також визначення основних довгострокових завдань і цілей підприємства з подальшим виробленням програми дій і розподілом ресурсів, необхідних для виконання цілей стратегії.

Наступним підходом до трактування терміну «стратегія» відзначено засновниками наукової «школи проектування» у 1965 р. К. Ендрюсом і Р. Крінстенсеном в праці «Політика бізнесу». Відносно даного терміну зазначені вчені погоджувались з А. Чандлером, доповнюючи цю категорію лише поняттям «відмінна компетенція» підприємства, а також акцентом на невизначеності зовнішнього середовища його функціонування [7, с. 43]. В рамках даної наукової школи розроблений метод SWOT-аналізу, що полягає в порівняльному аналізі сильних і слабких сторін підприємства з можливостями і загрозами зовнішнього середовища його функціонування.

Найбільш послідовно поняття стратегії і принципів її формування представлені в книзі Генрі Мінцберга, Брюса Альстренда і Джозефа Лемпела «Школи стратегій» [5, с. 16-23]. У цій науковій праці узагальнено великий матеріал зі стратегічного управління закордонними підприємствами.

Так, Г. Мінцберг і його колеги запропонували стратегію у вигляді єдності «5Р»: план (від англ. Plan), модель, зразок, шаблон (від англ. Pattern), позиціонування (від англ. Position), перспектива (від англ. perspective) і витівка, відволікаючий маневр (від англ. ploy). Таким чином, вчений розкриває відразу кілька специфічних характеристик стратегії в одному визначенні.

Трактування стратегії, запропонована Г. Мінцбергом [10, с. 61], є якісною, визначаючи стратегію у вигляді сутнісної категорії в науковій парадигмі, що надає механізми управління розглянутими системами (макро-, мезо- і мікрорівень). На підставі одночасного об'єднання п'яти наведених характеристик «5Р» забезпечується сталий розвиток підприємства в конкурентному середовищі.

Дж. Б. Куін розглядає стратегію як спосіб поведінки або план, який інтегрує основні цілі організації, норми та дії в єдине ціле, допомагає спрямовувати та розміщувати ресурси унікальним чином, який заснований на відносних внутрішніх перевагах і недоліках організації, очікуваних змінах в оточенні та пов'язаних з ними діями конкурентів. А на думку А. Мескона стратегія — комплексний план, сформований для здійснення місії організації та досягнення її цілей.

Н. Тарнавська наводить визначення стратегії, яке використано Дженерал Електрик. Стратегія – це компонент стратегічного управління, який визначає масштаби та способи використання ресурсів та інших можливостей підприємства з метою мінімізації загроз для досягнення бажаного результату і повинен відповідати на запитання: Як реагувати на зміну умов функціонування? Як розмістити ресурси у структурних підрозділах? Як конкурувати у кожній сфері діяльності? Які дії і підходи реалізувати у кожній функціональній сфері, щоб створити об'єднане потужне стратегічне зусилля (ефект синергії)? [8].

Використання певного підходу до визначення стратегії суттєвим чином впливає на її місце в системі стратегічного управління. Розробка та компонентна побудова стратегії, на думку більшості науковців, залежить від вибору системи управління. У викладі Б. Мізюка системи управління поділяються на системи, що базуються на довготерміновому та стратегічному плануванні; системи управління, що здійснюються за допомогою вибору стратегічних позицій; управління шляхом ранжування стратегічних завдань; управління за слабкими сигналами; управління в умовах стратегічних несподіванок; управління складними ситуаціями [6].

В системі стратегічного управління визначальною основою виступає стратегія, яка містить такі дві групи компонент: група внутрішніх компонент; група зовнішніх компонент.

До групи внутрішніх компонент відносяться: сенсова, мотиваційна та ціннісна стратегія [4]. До групи зовнішніх компонент відносяться: компонента адекватності реакції на майбутні чи вже існуючі зміни навколишнього середовища, компонента впливу на зовнішнє середовище. Дослідження досвіду інноваційно активних лідерів підприємств західних країн показує, що саме формування ринку, створення попиту на принципово нові товари, формування нової технологічної культури, нової естетики життя забезпечує довготривалі, стратегічні конкурентні переваги. Виступаючи лідерами соціального та технологічного прогресу у суспільстві, підприємства передбачають його тенденції, і вже на сучасному етапі опановують векторами майбутнього розвитку.

За останні 60 років поняття стратегії зазнало багато змін, теорія стратегічного менеджменту не стоїть на місці, з'являються нові підходи до розробки стратегії, наближаючи до сьогодення суть її визначення. Огляд наукової літератури дозволяє зробити висновок про складність поняття «стратегія» і констатувати, що серед авторів існують певні різночитання в його трактуванні. Здебільшого вони не принципові. Численні доповнення не спотворюють, а навпаки, наповнюють його новим змістом. Стратегію можна розглядати як основну сполучну ланку між тим, що організація хоче досягти, її цілями і лінією поведінки, обраною для досягнення цих цілей [2]. Таким чином, реалізація стратегії може забезпечити постійне посилення економічної могутності підприємства, підвищення конкурентоспроможності вироблених ним товарів і послуг, що надаються.

Список використаних джерел:

1. Абрютіна М.С. Экономика предприятия: учебник для вузов / М.С. Абрютіна. – М.: Дело и сервис, 2007. – 432 с.
2. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М.: Экономика, 2006. - 519 с.

3. Богданова Т.А. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой / Т.А. Богданова. - СПб.: Специальная литература, 2006. - 310 с..
4. Дідович Ю. О. Вдосконалення стратегічного планування як системи / Л. М. Ціцак, М. Ю. Шеверя, Ю. О. Дідович // Науковий вісник Ужгородського університету. – Ужгород, 2011. – Спецвипуск 33, частина 4. – С. 128-135. – (Серія Економіка).
5. Минцберг Г., Альстрэнд Б., Лэмпел Дж. Школы стратегий. Стратегическое сафари: экскурсия по дебрям стратегий менеджмента / пер. с англ. под ред. Ю.Н. Каптуревского. – СПб: «Питер», 2001. – 336 с.
6. Мізюк Б. М. Основи стратегічного управління : підручник / Богдан Михайлович Мізюк. – Львів: Магнолія, 2009. – 544 с.
7. Стратегическое планирование / под ред. Э.А. Уткина. – М.: Тандем, 2009. – 225с.
8. Тарнавська Н. Стратегічний менеджмент : практикум / Н. Тарнавська, О. Напара. – Тернопіль : Карт-бланш; К. : Кондор, 2008. – 287 с.
9. Chandler Alfred D. Jr. Strategy and Structure: Chapters in the History of the American Industrial Enterprise. / A. D. Jr. Chandler. – NY: Paperback, 1962. – 174 p.
10. Mintzberg H. The Rise and Fall of Strategic Planning. / H. Mintzberg. – N.Y.: The Free Press, 1994. – 164 p.

ОТЧЕНАШЕНКО І.А.,

студентка 2 курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Економіка»

Маріупольський державний університет (Україна)

ОЦІНКА РІВНЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН

Зовнішньоторговельна безпека є невід’ємною складовою економічної безпеки, що полягає в мінімізації збитків держави від впливу негативних зовнішньоекономічних чинників, створенні сприятливих умов для розвитку національної економіки шляхом її активної участі у світовому поділі праці, відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам [1].

Визначення поточного стану зовнішньоторговельної безпеки передбачає постійний моніторинг її основних індикаторів. У зв’язку з цим, аналізуючи методіку оцінювання рівня зовнішньоторговельної безпеки, доцільно розглянути наступний запропонований підхід, який базується на застосуванні методіки багатовимірних середніх.

I етап. Формування системи статистичних показників. Серед системи показників виділяють стимулятори, якщо збільшення величини показника призводить до збільшення самого інтегрального показника і дестимулятори – навпаки зменшення. В якості показників-стимуляторів обрано: експортну та імпорتنу квоти, коефіцієнт покриття експортом імпорту, коефіцієнт збалансованості торгівлі, обсяги імпорту та експорту на душу населення, коефіцієнт співвідношення Тзр експорту та ВВП, коефіцієнт участі країни у МПП, індекс умов торгівлі та частку високотехнологічного експорту. В якості показників-дестимуляторів - індекси концентрації товарного експорту та імпорту, коефіцієнт співвідношення Тзр імпорту та ВВП, індекс диверсифікації товарного експорту та імпорту.

II етап. Визначення граничних значень індикаторів відбувається за допомогою методу «максимум-мінімум», тобто прирівнюються мінімальні і максимальні значення по всім окремими показниками, що призводить до знищення відмінностей в їх розмахи значень.

III етап. Нормалізація обраних індикаторів визначається шляхом розрахунку індексів на основі максимальних та мінімальних значень у відповідності з характером впливу показника на інтегральну оцінку рівня зовнішньоторговельної безпеки. Для показників-стимуляторів обчислення відбувається за формулою (1), для дестимуляторів – (2) [3].

$$P_{ij} = \frac{x_{ij} - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}} \quad (1)$$

$$P_{ij} = \frac{x_{\max} - x_{ij}}{x_{\max} - x_{\min}} \quad (2)$$

x_{ij} – значення одиничного показника j для елементу i

$x_{\min, \max}$ – мінімальне та максимальне значення одиничного показника j для елементу i .

IV етап. Визначення вагових коефіцієнтів для розрахунку інтегрального індексу. Самим поширеним методом в наукових дослідженнях при визначенні вагових коефіцієнтів є метод експертної оцінки на основі опитування спеціальної групи експертів (5–7 осіб) з метою визначення певних змінних величин, необхідних для оцінки рівня зовнішньоторговельної безпеки. Кожному індикатору присвоюється відповідне значення від 0 до 1, при цьому чим вище вплив окремого показника на комплексний індекс, тим більше значення вагового коефіцієнту.

V етап. Розрахунок інтегрального індексу зовнішньоторговельної безпеки здійснюється на базі використаної середньої арифметичної зваженої за формулою:

$$I = \sum_{j=1}^n P_{ij} * \alpha_j \quad (3)$$

α_j – ваговий коефіцієнт.

На підставі сформованої методики була здійснена оцінка рівня зовнішньоторговельної безпеки провідних світових експортерів різних рівнів розвитку національної економіки – розвинутих країн, країн, що розвиваються та країн з перехідною економікою у 2018 році (табл.1) [3].

Таблиця 1

Результати розрахунку інтегрального показника рівня зовнішньоторговельної безпеки світових експортерів у 2018р.

Країна	Інтегральний показник	Ранг
США	0,5898	7
Німеччина	0,6384	3
Японія	0,6029	6
Франція	0,6287	4
Нідерланди	0,7328	1
Китай	0,3535	14
Корея	0,5699	8
Сінгапур	0,3507	15
Індія	0,5511	10
Мексика	0,5650	9
Російська Федерація	0,6186	5
Казахстан	0,5067	12
Україна	0,3835	13
Білорусь	0,7127	2
Азербайджан	0,5301	11

Отже, в результаті отримані значення індексу, які характеризують рівень зовнішньоторговельної безпеки обраних країн та визначено місце країни у світі щодо рівню безпечності у сфері зовнішньої торгівлі. Як видно з таблиці 1, найбільше значення інтегрального показника досягається такими країнами, як Нідерланди (0,7328) і Білорусь (0,7127), тобто можна стверджувати про відносно безпечний рівень зовнішньоторговельної безпеки. Напроти, низьке значення показника, яке відзначається у Китаю (0,3535) та Сінгапуру (0,3507) говорить про небезпечний стан рівню зовнішньоторговельної безпеки.

Виходячи з отриманого рейтингу країни можна класифікувати наступним чином:

0 – 3 – небезпечний рівень ЗТБ: Сінгапур, Китай, Україна.

4 – 6 – незадовільний рівень ЗТБ: Німеччина, Франція, Російська Федерація, Японія, США, Корея, Мексика, Індія, Азербайджан, Казахстан.

7 – 1 – задовільний (безпечний) рівень ЗТБ: Нідерланди, Білорусь.

Високий рівень зовнішньоторговельної безпеки дає країнам успішно реалізовувати свій потенціал на світовій арені шляхом відповідності зовнішньоторговельних відносин національним інтересам, що гарантує економічну самодостатність, стійкість до зовнішніх загроз і викликів, міжнародну мікро- та макроконкурентоспроможність на ринках товарів і послуг.

Отже, економічна безпека зовнішньоторговельної сфери має досягатися на основі органічного взаємозв'язку і взаємозалежності національного і світового ринку, підвищення рівня конкурентоспроможності товарів і послуг національного виробництва, високого ступеня адаптованості національної економіки до умов і вимог світового господарства, забезпечення балансу інтересів вітчизняних суб'єктів світових ринків, що потребують як заходів протекціоністської захисту, так і інструментів політики лібералізації.

Список використаних джерел:

1. Власюк Т.О. Забезпечення зовнішньоторговельної безпеки України на товарних ринках: дис. ...доктор економ. наук: 16.09.2019 / Власюк Т.О.-К., 2019. – 616 с.
2. Захарова О.В. Методика багатомірного оцінювання в комплексному аналізі міжнародних економічних процесів / О.В. Захарова // Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір: матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф., Маріуполь, 2018. – С. 38-40.
3. UNCTAD [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

SHABURISHVILI SH.T.,
 Doctor of Economics, Associate professor
 Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia)
UDESIANI KH.G.,
 PhD student, Faculty of Economics and Business
 Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia)

QUANTITATIVE AND QUALITATIVE PARAMETERS OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS IN GEORGIA

Due to their potential to increase employment and create jobs, SMEs are an important component of economic development of any country. A strong and well-developed small and medium enterprise sector greatly contributes to improving the well-being of the country and formation of a middle class. This, in turn, not only ensures socio-economic stability of the country but also represents a creative part of its improvement and development. Georgia strives to become a country based on European values and achieve economic and political integration with Europe. Today the European Union recognizes the importance of the role played by small and medium business in the economy of Europe (Kadagishvili, 2014). Considering that Georgia signed the Association Agreement with the European Union in June, 2014, it is inevitable to introduce the European model of small business policy in our country.

The definition of SMEs is based on quantitative and qualitative criteria (indicators) defined by the legislation of a particular country. Quantitative criteria include, for example, annual turnover, employees, assets. Their purpose is to determine the scale of business. Qualitative criteria include a combination of ownership and management, ability to get capital, economic and legal independence. According to the World Bank studies, in different countries, there are over 50 indicators that determine whether a business is small or not (IFC, 2012). Each country determines the indicators considering the peculiarities of the national economy and the legal norms defined by the country's legislation. Therefore, in different countries, definition and classification of small business are different. Generally, the number of employees and annual turnover are the most common indicators. For example, in the U.S., quantitative indicators of small business depend on the particular industry it is in (up to 500 employees in manufacturing; up to 100 employees in wholesale trade; etc.). Small-business size indicators are periodically revised and approved by U.S. Small Business Administration.

Quantitative indicators of small business in Georgia are determined based on two aspects - based on statistical and tax purposes. In addition, a new methodology has been adopted by the National Statistics Office of Georgia since 2017 (see Table).

Table 1

Quantitative indicators of small business in Georgia

	Number of employees			Annual turnover			
	<i>For statistical purposes (old)</i>	<i>For statistical purposes (new)</i>	<i>For tax purposes</i>	<i>For statistical purposes (old)</i>	<i>For statistical purposes (new)</i>	<i>For tax purposes (old)</i>	<i>For tax purposes (new)</i>
Micro business			No employees			≤30 000 GEL	≤30 000 GEL
Small business	≤20	≤50		≤500 000 GEL	≤1200000 0 GEL	≤100 000 GEL	≤500 000 GEL
Medium business	≤100	≤250		≤1 500 000 GEL	≤60 000000 GEL		

The Tax Code of Georgia provides different criteria for small business and defines the concept of micro business as well. In particular, the status of a micro business is granted to a natural person who does not use the hired labor, conducts economic activity independently, the gross receivable income from which during a calendar year does not exceed GEL 30 000. Micro business is exempted from income tax. According to the amendments to the Tax Code, the status of a small business is granted to an entrepreneur whose gross income from economic activity during a calendar year does not exceed GEL 500 000 instead of GEL 100 000. Taxable income of small business shall be taxed at minimum 1% of gross income instead of 5%. In addition, according to the Tax Code of Georgia, an enterprise whose turnover during any 12 continuous calendar months does not exceed GEL 100 000 is exempted from VAT.) Supply of agricultural products produced in Georgia is also exempted from VAT . As some of the experts note, a new tax initiative launched since July is directed at encouraging small business in Georgia. About 120,000 entrepreneur natural persons (almost 100 percent of entrepreneur natural persons) benefit from this new preferential tax regime (Tax Code of Georgia, 2011).

International organizations and researchers indicate a number of socio-economic functions of small and medium business, which significantly impacts the economic development of the countries (Kadagishvili, 2016). Some of the most important are the following: creating opportunities for development and ensuring political stability through economic

freedom, independence of entrepreneurship and decentralization of power; ensuring competitive environment on the market; reduction of unemployment; and introduction of innovations (Шабуришвили., 2011).

Researchers indicate a number of **advantages** of SMEs compared with other forms of business; in particular, these are: proximity to the market; employee loyalty; quickly adapting to changing conditions; flexibility in making decisions and implementing them; operating with relatively small expenses; good opportunities for the realization of entrepreneurial ideas; relatively small starting capital; high turnover of own capital; simplicity of working with documents and tax preferences.

Small enterprises often encounter serious restrictions that can hamper their successful activities. There are a number of **disadvantages** of small business - high risk of bankruptcy; changes in market positions; dependence on large companies; difficulties in management; high dependence on environmental changes; the difficulty of attracting financial resources; etc.

With the purpose to promote development of small and medium business the government of Georgia has developed SME Development Strategy of Georgia 2016-2020 (2016). In addition, the country actively participates in small and medium business panel, collaborates with the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), European Education Fund (ETF), European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) and other international organizations.

List of references:

1. Kadagishvili L., (2014). Small and Medium Business in Social Economic System. XV Международная научная конференция, Проблемы прогнозирования и государственного регулирования социально-экономического развития, (p. 212). Минск.
2. IFC. (2012). Interpretation Note on Small and Medium Enterprises and Environmental and Social Risk Management. https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/de7d92804a29ffe9ae04af8969adcc27/InterpretationNote_SME_2012.pdf?MOD=AJPERES: International Finance Corporation.
3. Tax Code of Georgia. http://www.rs.ge/common/get_doc.aspx?doc_id=10174. 20.09. 2018.
4. Kadagishvili, L. (2016). Systematic approach to develop small and medium-sized businesses in Georgia. Third International Scientific and Practical Conference on Strategic Imperatives of Contemporary Management, (p. 210).
5. Шабуришвили, Ш. (2011). Симулирование инновационной деятельности на малых и средних предприятиях в условиях глобализации. Проблемы развития внешних экономических связей и Привлечение иностранных инвестиций: региональный аспект, (pp. 408-413). Донецк.
6. Small and medium-sized development strategy in Georgia 2016-2020. http://www.economy.ge/uploads/files/2017/ek__politika/geo_sme_development_strategy_ap_annual_pr_2017.pdf 22.09.2018.

ХАЧКО М.Г.,

студент 2 курсу ОС «Магістр»
спеціальності «Економіка»

Маріупольський державний університет (Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Головне багатство країни – її людський потенціал, який є основою її існування. Роль населення як носія інтелектуального потенціалу значно зростає в постіндустріальних країнах, де саме інтелект нації стає основним рушієм і визначальним чинником прогресу. Будь-яка втрата людських ресурсів незалежно від характеру і конкретних причин як в кількісному, так і в якісному аспектах, стає не лише внутрішньополітичною, але і геополітичною проблемою. Ці втрати дестабілізують і ослаблюють країну, стаючи загрозою національній безпеці.

Суспільству ніколи не бути процвітаючим чи навіть стабільним, якщо його населення не матиме відповідних умов життя і не відчуватиме повної безпеки для реалізації нормальної демовідтворювальної поведінки, не буде бачити перспектив для існування й розвитку кожна сім'я та особа.

Поняття “демографічна безпека” порівняно нове у вітчизняній науці, у зв'язку з чим майже не розроблено єдиний понятійний апарат даного явища, хоча деякі методологічні підходи в останні роки визначені, зокрема, в нормативних актах та дослідженнях науковців, проте часто вони носять дискусійний характер. Основна суперечність у трактуванні демографічної безпеки полягає в тому, що цей вид безпеки розглядається або автономно, або як “додаток” чи складова іншого виду безпеки.

Основними підходами до розуміння демографічної безпеки є інструментальний і ціннісний. Інструментальний підхід полягає в тому, що демографічні процеси оцінюються з точки зору їх вкладу в рішення задач економічного, соціального, політичного характеру, розглядаються лише як засіб, інструмент для досягнення цілей стратегічного розвитку. Другий підхід до розуміння демографічної безпеки передбачається самоцінність демографічних процесів, наявність самостійних демографічних цілей, що мають, по суті,

екзистенціальний характер, що передбачає збереження і розвиток людей, людських ресурсів як найвищої цінності. Демографічна безпека розуміється як «захищеність процесу життя і безперервного природного відновлення поколінь людей» [2].

Відповідно до проекту Закону України “Про демографічну безпеку України” від 15.10.2003р., демографічна безпека - це складова частина національної безпеки, що визначає стан захищеності держави і суспільства від демографічних загроз, при якому забезпечується розвиток України відповідно до її національних демографічних інтересів [3].

Метою демографічної безпеки задекларовано створення умов, достатніх для попередження і нейтралізації демографічних загроз. В свою чергу, демографічні загрози - це сукупність чинників та явищ, які прямим або непрямим чином можуть призвести до дестабілізації демографічної система, а відповідно негативно вплинути на демографічну безпеку [3].

Також відповідно до проекту Закону України “Про демографічну безпеку України” від 15.10.2003р., основними демографічними загрозами є деградація інституту сім’ї, депопуляція, старіння населення, нерегульовані міграційні процеси (табл.1).

Таблиця 1

Демографічні загрози та їх трактування [1]

Загроза	Трактування
Деградація інституту сім’ї	Несприятлива демографічна ситуація, насамперед різке падіння народжуваності, пов’язана із загостренням проблем функціонування сімей як осередків відтворення населення, зниженням їх демографічного потенціалу.
Депопуляція	Систематичне зменшення абсолютної чисельності населення будь-якої країни або території як наслідок звуженого відтворення населення, коли наступні покоління чисельно менші за попередніх (смертність перевищує народжуваність, висока еміграція, існують обставини, що викликають великі втрати людей, наприклад, війна), тобто під час депопуляції спостерігається спад населення.
Старіння населення	Зсув розподілу населення за віком у бік старшого віку.
Нерегульована міграційна процеси	Масові переміщення людей через кордони певних територій у зв’язку зі зміною проживання або регулярними поверненнями; на рівні держави - це загострення проблем, пов’язаних з міграцією.

Не існує єдиного переліку показників, що описують рівень демографічної безпеки, але базовим документом для визначення рівня демографічної безпеки України можна вважати Методику розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджену Наказом Міністерства економіки України № 60 від 02.03.2007, де слово «показники» замінено на «індикатори», що є більш коректно, адже за ними можна відслідковувати її стан, а визначені оптимальні та граничні значення індикаторів дозволяють зробити відповідні висновки (табл. 2).

Таблиця 2

Індикатори та порогові значення індикаторів стану демографічної безпеки України [4]

Індикатор, одиниця виміру	Порогове значення
Очікувана тривалість життя при народженні, років	не менше 70
Коефіцієнт дитячої смертності (померло дітей віком до 1 року на 1 тис. народжених), осіб	не більше 1 - 2
Коефіцієнт природного приросту (на 1 тис.) , осіб	не менше 2,8
Сумарний коефіцієнт народжуваності (середня кількість дітей, народжених жінкою за все життя), осіб	не менше 2,2
Чистий коефіцієнт відтворення населення (брутто), осіб	не менше 1,1
Коефіцієнт старіння (станом на 1 січня), %	не більше 18
Демографічне навантаження непрацездатного населення на працездатне, %	не більше 60

Отже, існує багато трактувань категорії «демографічна безпека». Однак у цьому різноманітті можна виділити загальні риси. По-перше, безпека завжди пов’язана з відсутністю загроз. Іншими словами, якщо в даний момент не існує будь-якої загрози для існування, функціонування або розвитку будь якого об’єкта, то даний об’єкт знаходиться в стані безпеки. Також дійсно вірним є те, що демографічна безпека та національна й економічна безпека держави взаємозалежні та взаємообумовлені. З метою формування системи заходів посилення національної безпеки, їх доцільно розглядати в розрізі таких основних демографічних загроз, як деградація інституту сім’ї, депопуляція, старіння населення, нерегульовані міграційні процеси, які між собою тісно пов’язані та прямо чи опосередковано впливають одна на одну. Такий підхід дозволить створити систему комплексного оцінювання демографічної безпеки держави з метою розробки заходів щодо покращення ситуації.

Список використаних джерел:

1. Рингач Н.О. Мінімізація демографічних загроз як необхідний компонент політики забезпечення національної безпеки України / Н.О. Рингач // Ефективність державного управління. – 2008. – С.141-143.
2. Гнибіденко І.Ф. Демографічні аспекти національної безпеки держави / І.Ф. Гнибіденко // Україна: аспекти праці. – 2007. - С.12-13.

3. Закон України “Про демографічну безпеку України” (проект від 15.10.2003, № 4269). [Ел.ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=4269&skl=5

4. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України затверджена Наказом Міністерства економіки України № 60 від 02.03.2007 [Ел. ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07>

ЧЕНТУКОВ Ю.І.,

д.е.н., професор,
Маріупольський державний університет (Україна)

МАРЕНА Т.В.,

к.е.н., доцент
Маріупольський державний університет (Україна)

HIGHER EDUCATION INTERNATIONALIZATION IMPACT ON UNIVERSITY COMPETITIVENESS

In terms of tough competition under which universities operate all over the world the expansion of educational services markets through the internationalization of educational activities is required. Alongside it, universities try to find the ways of enhancing the level of their competitiveness and improving the quality of higher education. Only competitive university which is able to provide educational services of high quality can survive on global markets, successfully competing with other institutions. On the other hand, universities' active participation in the process of internationalization provides good chance for them to obtain new competitive advantages and to improve the quality of education, as far as internationalization is considered to be a means to achieve higher education quality for society.

The results of numerous theoretical studies show growing importance of internationalization for maintaining the universities competitiveness and improving the quality of educational services. For instance, the internationalization of curricula is considered to be a recognized tool for improving the quality of education. J. Salmi determines three key factors of the world class universities success, putting concentration of talent or internationalization in the first place [4]. The concentration of talent relates to the human resources of the university – its students and staff. The world-class university is capable of attracting the best scholars and students on a competitive basis. Since talents are considered to be evenly distributed around the world, the «concentration of talent» characteristic automatically indicates the high degree of foreign students and staff in these universities. Accordingly, researchers agree that the «concentration of talent» in this context is identical to the term «internationalization». J. Sandlak and Liu Nian Kai came to the conclusion that foreign students, faculty and other manifestations of internationalization became a measure of competitiveness in the educational environment [3].

One of the problematic issues of the study of relation between higher education internationalization and competitiveness of the higher education institutions is related to the identification of the university competitiveness indicator. The fact is that there are numerous indicators (financial, economic, personnel, managerial) that can give an idea of the university competitiveness level. Each country uses its own methodology for assessing the competitiveness of higher education institutions. Once there was an opinion that one of the most important indicators of the university competitiveness is the number of students. But this indicator is quantitative one, and it doesn't show the qualitative state and the real level of competitiveness. So we consider the rank and the score of the university in world universities rankings as the most generalizing and comprehensive assessment of the university competitiveness level.

The study of the methodology of world universities rankings (QS World University Rankings, Times Higher Education World University Rankings, U.S. News Best Global Universities Rankings, Round University Ranking, U-multirank) shows that most of them take into account indicators that characterize university's international activity and internationalization progress (Table 1). Alongside it, one should recognize that so far the degree of university involvement in the processes of internationalization is not a critical factor for its competitiveness. This is confirmed by the weights of indicators of internationalization in the overall score of the university.

Table 1

Indicators of internationalization as components of world universities rankings

Ranking	Indicators related to internationalization	Weight of indicator
<i>QS World University Rankings</i>	International Faculty	5%
	International Students	5%
<i>Times Higher Education World University Rankings</i>	International outlook, including:	7.5%
	International-to-domestic-student ratio	2.5%
	International-to-domestic-staff ratio	2.5%
	International collaboration	2.5%
<i>U.S. News Best Global Universities Rankings</i>	Global research reputation	12.5%
	International collaboration	5%
	Percentage of total publications with international collaboration	5%
<i>Round University Ranking</i>	World teaching reputation	8%

	World research reputation	8%
	International Diversity, including:	10%
	Share of international academic staff	2%
	Share of international students	2%
	Share of international co-authored papers	2%
	Reputation outside region	2%
	International level	2%
<i>U-multirank</i>	Foreign language bachelor programmes	A (Very good) B (Good) C (Average) D (Below average) E (Weak)
	Foreign language master programmes	
	Student mobility	
	International academic staff	
	International joint publications	
	International doctorate degrees	

Source: compiled in the basis of [1, 2, 5, 6, 7]

Moreover, calculated coefficients of correlation between the overall score of top-50 universities in the QS World University Rankings and the relative numbers of the international faculty and international students are 0.1504 and 0.1552 respectively, which indicates not very tight relation between these indicators.

Nevertheless, the results of numerous studies of the overall score of the universities and the indicators of their internationalization show that, as a rule, an increase in internationalization indicators entails an increase in the overall score of the university and its improved position in the corresponding rankings. Thus, the progress of university internationalization apparently influences its competitiveness in the global educational space.

List of references:

1. QS World University Rankings. URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2019>
2. Round University Ranking. URL: <http://roundranking.com/>
3. Sadlak J., Liu Nian Cai. The Paradigm of the World-Class University as Part of a New Higher Education. – Bucharest: CEPES, 2009. – P. 14.
4. Salmi J. The Challenge of Establishing World-Class Universities. – Washington: World Bank, 2009. URL: <https://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/278200-1099079877269/547664-1099079956815/547670-1237305262556/WCU.pdf>
5. Times Higher Education World University Rankings. URL: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>
6. U.S.News Best Global Universities Rankings. URL: <https://www.usnews.com/education/best-global-universities>
7. U-multirank. URL: <https://www.umultirank.org/>

ШАТОВ М.В.,

студент 2 курсу ОС «Магістр»

спеціальності «Економіка»

Маріупольський державний університет (Україна)

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ

Сучасну світову економіку характеризує бурхливий процес транснаціоналізації, в якому рушійною силою виступають транснаціональні корпорації (ТНК). Вони виконують функцію міжнародного регулятора виробництва і розподілу продукції, виступають важливим фактором у системі міжнародного поділу праці та світогосподарських зв'язків. Маючи значні ресурси, транснаціональні корпорації здійснюють як прямий, так і опосередкований вплив на політичну сферу.

Політичне та економічне значення ТНК настільки велике, що в досяжному майбутньому вони залишаться одним з важливих чинників посилення впливу промислово розвинених країн на решту регіонів світу. Звідси випливає очевидний висновок, що турбота про перетворення провідних вітчизняних компаній у транснаціональні стала усвідомленою метою зовнішньої політики держав, які прагнуть до посилення свого впливу в міжнародному масштабі. У цьому плані Україна не може бути винятком.

Щоб взаємодіяти зі світовими компаніями, потрібно створювати власні, українські транснаціональні структури. Досвід розвинутих країн свідчить, що національний капітал здатний витримувати конкуренцію з ТНК тільки у випадку, якщо він сам структурується в потужні фінансово-промислові утворення, адекватні міжнародним аналогам і здатні проводити активну зовнішньоекономічну діяльність.

З позицій реалізації стратегії України щодо її успішної інтеграції у світове співтовариство важливим питанням економічної політики держави є вирішення задачі формування ефективно функціонуючих суб'єктів

господарювання, здатних успішно конкурувати як на світових ринках, так і на внутрішньому ринку, що найбільш доцільно при стимулюванні створення потужних вітчизняних корпорацій [1].

Вихід на міжнародний ринок для українських підприємств в умовах світової фінансової кризи та істотного зниження платоспроможності споживачів на внутрішньому ринку є доволі актуальним питанням. Водночас нестача фінансових коштів, незадовільний стан основних засобів, невідповідність продукції міжнародним стандартам, а також застарілість технологій є для багатьох підприємств одними з основних причин, що перешкоджають виходу на закордонні ринки.

Втім, в Україні існують підприємства, продукція та послуги яких є конкурентоздатними не тільки на вітчизняному ринку, а потенціал виробництва перевищує внутрішні потреби країни. Тому для збільшення обсягів продажу продукції та ефективного використання виробничих потужностей цим підприємствам необхідно шукати нові ринки збуту. На жаль, у багатьох випадках вітчизняні підприємства самостійно не в стані подолати бар'єри входу на зарубіжні ринки не стільки з огляду на низьку якість самих товарів/ послуг, а швидше через невміння адаптуватись до вимог цих ринків. Це вимагає ґрунтовного аналізу існуючих бар'єрів та напрямів їх подолання. На прикладі споживчих та промислових ринків можна виділити основні напрями маркетингового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств і організацій на міжнародному ринку: забезпечення належного співвідношення «ціна–якість»; конкурентоспроможність українських компаній; впровадження концепції партнерського маркетингу із учасниками ринку, формування корпоративної культури та системи менеджменту.

Оцінюючи власні експортні можливості та експортну конкурентоспроможність товару, з яким підприємство планує завоювати визначену частку міжнародного ринку, йому необхідно переконатися у своїх виробничих можливостях для забезпечення зарубіжного споживача продукцією в достатніх обсягах, забезпечити рентабельність виробництва, стимулювати збут та просування товару на ринку. Водночас необхідно показати можливість доставки товарів за кордон, його реалізацію, надання сервісних послуг, забезпечення кадрами та ресурсами. Конкурентоспроможність в умовах ринку слід розглядати як основну умову отримання прибутку і успішної діяльності підприємства [2].

Загалом, концепція конкурентоспроможності характеризує властивість об'єкта задовольняти певну потребу в порівнянні з аналогічними об'єктами на ринку. Вона визначає здатність конкурувати на ринку з товарами, які мають ряд істотних переваг над товарами інших виробників [3].

Конкурентоспроможність можна визначати для найрізноманітніших об'єктів. Це може бути проектна документація, технологія виробництва, конкретний проект, окреме підприємство (фірма, організація), галузь, регіон і країна в цілому [4].

Конкурентоспроможність продукції є важливим критерієм визначення доцільності виходу на зовнішні ринки, умовою ефективного проведення закордонних операцій і одним із суттєвих компонентів при виборі засобів і методів виробництва та експорту, який є поєднанням якості і вартості продукції, яка забезпечує конкретні потреби споживачів [4].

Оцінюючи діяльність вітчизняних підприємств, які незважаючи на численні перешкоди, все ж таки змогли вийти зі своєю продукцією на міжнародний ринок, можна відмітити наступні проблеми, які виникають перед українськими експортерами [5]:

- 1) Обмеження або повна заборона на українські товари по всьому світу.
- 2) Відсутність якісних українських товарів, які в змозі конкурувати на міжнародних ринках.
- 3) Застарілі ринки збуту.
- 4) Повна відповідність українських товарів нормам стандартизації та сертифікації, які діють на світовому ринку.
- 5) Невизначеність шляхів інтеграції у світовий простір або нестабільна політична ситуація всередині країни.
- 6) Відсутність державної підтримки вітчизняних експортерів.
- 7) Дозволи та ліцензії на експорт сировини, які мають місце всередині країни.

На даний момент можна сказати, що українські компанії володіють певними конкурентними перевагами й нагромадили конкурентний потенціал для виходу на міжнародний ринок послуг. Тому для ефективної діяльності українських компаній, що виходять на міжнародні ринки послуг, необхідно враховувати специфіки послуг відповідно до розробленої фахівцями класифікації, орієнтуватися на міжнародні стандарти і правила надання послуг, затверджені міжнародними організаціями, застосування сучасних форм міжнародного кооперування і партнерства у сфері послуг. Також вітчизняним фірмам слід дотримуватися раціональної зовнішньоекономічної стратегії та опанування сучасними методами міжнародного менеджменту і маркетингу.

Створення ТНК національного походження повинно бути одним із пріоритетних напрямків державної стратегії розвитку української економіки. Державна підтримка має надаватися експортно-орієнтованим українським підприємствам та підприємствам, що впроваджують інноваційні передові технології. Державна стратегія підтримки українських компаній, що орієнтовані на зарубіжні ринки, має базуватися на прискороному розвитку підприємств певних ключових галузей (металургія та машинобудування, включаючи суднобудування, авіаційне та ракетно-космічне машинобудування). Підвищити технологічний рівень українських підприємств можна завдяки вищезазначеним заходам, включаючи участь у спільних проектах зі світовими ТНК і державну підтримку, спрямовану на підвищення технологічного рівня українських компаній.

Список використаних джерел:

1. Самофалов В. Створення українських транснаціональних корпорацій – вимога часу / В. Самофалов // Економічний часопис – XXI. – № 6. – К.: Ін-т трансформації суспільства, 2012. – С. 14–16.
2. Андреева Л.Т. Погляд на систему конкурентоспроможності як домінуючу сталого розвитку економіки / Л.Т. Андреева // Економіст. – 2008. – № 1. – С.12 – 15.
3. Білоус О.Г., Менеджмент: конкурентоздатність і ефективність / О.Г. Білоус, Є.Г. Панченко / – К.: Знання, 2002. – С.118 – 123
4. Конкурентоспроможність економіки в умовах глобалізації / [Жаліло Я.А., Базилук Я.Б. та ін.] ; за ред. Жаліло Я.А. – К.: НІСД, 2005. – С.301 – 318
5. Маркетинговий менеджмент: [підруч. для студентів спец.] / Ф. Котлер, К.Л. Келлер, А.Ф. Павленко. – К.: Видавництво «Хімджест», 2008. – С.102 – 115.

ЮШИНА Г.В.,

студентка 3 курсу
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Маріупольський державний університет (Україна)

ПРОМИСЛОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ

Найбільш великим елементом державного господарства з економічної, технічної і соціальної точок зору є промисловий потенціал, що виступає у виді підприємств, фірм і т. д. Змістовна сторона діяльності таких організацій у краї різноманітна і впливає на різні сторони життя суспільства. Будучи частиною цього суспільства, виробничі організації та їх члени самі схильні до процесів суспільних змін. Тому виробничі організації та їх вплив на суспільство можна розглядати в багатьох аспектах.

За своїм адміністративно-територіальним устроєм Україна складається з 24 областей та м. Києва, який має особливий статус. На основі сформованого адміністративно-територіального поділу в Україні існує поділ на економічні зони.

Безперечним лідером серед регіонів України є столиця Київ, який по праву займає лідируючі позиції за сумарним інвестиційним потенціалом. Донецька, Дніпропетровська, Запорізька і Харківська області утворюють **східний регіон**, що має найбільш розвинену промисловість, питома вага якої в регіональній економіці найвища в Україні. Регіон має дуже високий рівень природно-сировинного потенціалу. Також регіон характеризується середнім інвестиційним потенціалом і підвищеним ризиком для вкладення інвестицій. Це обумовлено негативними регіональними тенденціями у фінансовому секторі, небезпечною криміногенною ситуацією та несприятливою екологічною обстановкою [2].

Північний регіон: Київська, Житомирська, Чернігівська та Сумська області. Незважаючи на безпосередню близькість до столиці, Київська область займає лише десяту позицію за сукупним інвестиційним потенціалом. Це пов'язано з переміщенням трудових і фінансових ресурсів у Київ, що додатково збільшує його і так високі фінансово-економічні показники. Подібна ситуація характерна і для Чернігівської, Житомирської та Сумської.

Черкаська, Вінницька, Кіровоградська та Полтавська області умовно утворюють **Центральний регіон**, який відноситься до аграрно-промислових. Тут працюють підприємства, які виробляють електроенергію, видобувають вугілля, випускають мінеральні добрива, засоби автоматизації та обчислювальної техніки, технологічне обладнання. У структурі промислового виробництва регіону найбільшу питому вагу мають харчова промисловість, машинобудування та металообробка, електроенергетика, промисловість будівельних матеріалів. Регіон характеризується середнім значенням інвестиційного ризику, є інвестиційно недооціненим і може викликати до себе підвищений інвестиційний інтерес [3].

До складу **західного регіону** входять аграрно-індустріальні Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Тернопільська, Чернівецька області, а також Львівська та Рівненська області. Західні області недооцінені потенційними інвесторами, адже вони мають хороший інвестиційний потенціал: дешеву робочу силу, високий рівень природно-рекреаційного потенціалу, близькість Європейського союзу. Ця частина України має високий показник безробіття і порівняно невеликий обсяг вкладених інвестицій. У структурі економіки регіону найбільшу частину займає сектор послуг, який активно розвивався в 90-х роках завдяки прикордонній торгівлі. Промисловість в регіоні розвинена незначно.

Ряд південних областей - Одеська, Миколаївська і Херсонська - утворюють так званий **Причорноморський регіон** України. В цієї групи (за винятком Херсонської області, яка знаходиться в зоні з низьким інвестиційним потенціалом і середнім рівнем ризику) середні по країні рівні інвестиційного потенціалу і ризику. За оцінками, саме тут формується група інвестиційно-привабливих регіонів. Оцінка економічного потенціалу регіону являє собою вартісну, часткову або експертну оцінку його складових потенціалів: промислового, трудового та інвестиційного. Для проведення такої оцінки необхідно звернутися до статистичних даних по регіонах країни. Характеристика промислового потенціалу регіону може бути заснована на аналізі і порівнянні валового регіонального продукту, який являє собою суму валової доданої вартості, створеної всіма

економічними суб'єктами на території регіону. Цей показник характеризує суму вкладів кожної організації в загальний обсяг виробництва регіону в грошовому вираженні.

Виходячи з цього по ньому можна судити про обсяги виробництва та продажу товарів і послуг. Хоча при цьому необхідно враховувати, що цей показник змінюється прямо пропорційно рівню інфляції [1].

Таблиця 1

Динаміка валового регіонального продукту України 2008-2017рр. (млн. грн)

Регіон/рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Дніпропетровська	104687	93331	116136	140020	147970	152905	176540	215206	244478	313830
Донецька	117646	103739	128986	161021	170775	164926	119983	115012	137500	166404
Запорізька	42445	37446	42736	49525	54828	54352	65968	89061	104323	130377
Київська	35687	37548	44953	59154	69663	68931	79561	104030	128638	157043
Львівська	35534	35955	41655	52103	61962	63329	72923	94690	114842	147404
Одеська	46994	48647	53878	61499	64743	69760	74934	99761	119800	149530
Харківська	59389	58923	65293	76866	82223	85315	96596	124843	154871	187454
Чернівецька	8833	8484	9892	11969	13166	13757	15049	18506	21239	28591
м. Київ	169564	169537	196639	223774	275685	312552	357377	451700	559140	699185

Для більшого розуміння процесів розвитку валового регіонального продукту представлено графік (Рис.1), в якому взяті показники найбільш потужних регіонів.

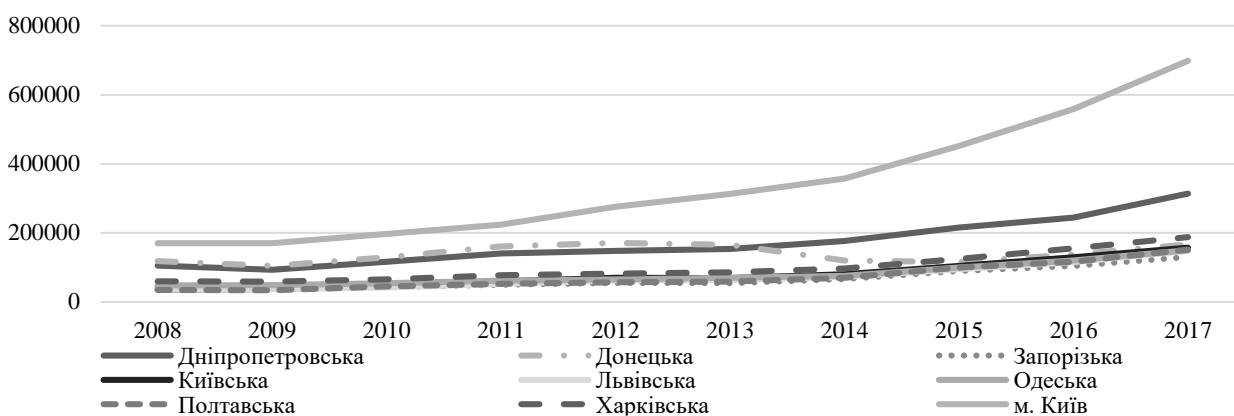

Рис.1. Динаміка валового регіонального продукту України 2008-2017 рр. (млн грн)

Серед областей України беззмінне лідерство за цим показником з 2008 року утримують Донецька і Дніпропетровська області та Київ. За ними з відривом слідує Харківська, Запорізька та Одеська області. Але, якщо звернути увагу на співвідношення розриву між кожною з цих областей і лідером – Києвом, то можна сказати, що цей розрив вирівнюється, не дивлячись на зростання всіх показників. Так, якщо в 2008 році розрив між Києвом і Донецькою областю становив 0,44 Києвом і Дніпропетровською областю – 0,2, Києвом та Харківською – 1,84, Києвом і Одеською – 2,6, то в 2017 році ці розриви склали відповідно: для Донецької – 3,2 (зріс в 7 разів), для Дніпропетровської – 1,2 (зріс в 6 разів), для Харківської 2,72 (зріс в 1,5 рази), для Одеської 3,67 (зріс 1,5 рази). Що стосується регіонів з найменшими показниками, то можна сказати, що показник Чернівецької області відставав від Києва у 2008 році – в 19 разів, а в 2017 – в 24 рази, Тернопільській у 2008 році - в 16 разів, а в 2017 – в 17 разів. Тобто, м. Київ не тільки випереджає інші регіони за рівнем розвитку, але в той час, інші регіони не покращують свої показники. В цілому це говорить про поглиблення нерівномірності розвитку регіонів України.

Список використаних джерел:

1. Афанасьєва Л., Лисак Н. До визначення однорідності регіонів України за рівнем економічного розвитку та галузевою структурою економіки. // Економіст. - 2003. - № 2. - с. 30-32.
2. Калініченко І., Романенко В. Регіональна диференціація в економіці України. // Економіка України. - 2003. - № 6. - с. 78.
3. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Підручник. / С.І. Дорогунцов, Т.А. Заяць, Ю.І. Пітюренко та ін. К.: КНЕУ, 2005. - 998 с.

СЕКЦІЯ
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇН В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ
СВІТОВИХ ПРОЦЕСІВ

АШИМОВА Т.С.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Екологія»
Маріупольський державний університет (Україна)
БІАТОВА А.А.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Екологія»
Маріупольський державний університет (Україна)

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У ХХ столітті в багатьох галузях світової економіки поглибилися кризові явища. Такий стан змусив людство замислитися про формування нового світогляду, обґрунтування нових цінностей, морально-етичних критеріїв та корекції пріоритетів та цілей. Найбільш раціональною та прийнятною метою людства найближчим часом вважається сталий розвиток суспільства. Концепція сталого розвитку базується на таких важливих складових, як питання охорони довкілля, економічне зростання, проблеми світоустрою та соціальний прогрес. Сталий розвиток передбачає суттєві зміни у всіх сферах суспільного життя.

Виникнення концепції сталого розвитку відбулося завдяки посиленню антропогенного навантаження на природне навколишнє середовище, а також внаслідок неузгодженості економічного розвитку, зростаючих потреб людей та вимог екологічної безпеки. Вперше термін «сталий розвиток» було сформульовано у доповіді «Наше спільне майбутнє» у 1987 році Всесвітньою комісією з навколишнього середовища та розвитку. Згідно з цією доповіддю сталий розвиток визначається як розвиток, котрий задовольняє потреби сучасних поколінь, однак при цьому не ставить під загрозу спроможність майбутніх поколінь задовольняти свої особисті потреби. У зв'язку з переходом до сталого розвитку перед політичною системою багатьох країн, в яких він запроваджений постають нові непрості цілі та завдання, котрі потребують певної трансформації цієї системи. З огляду на це сталий розвиток доречно розглядати як результат соціальної, економічної та політичної ефективності організації суспільного життя, який покликаний насамперед забезпечувати благоустрій населення планети в умовах глобалізації. У цьому контексті передусім ми розуміємо взаємний обмін, взаємодію між державами з метою вироблення ефективної стратегії розвитку людства.

Україна вважається однією з забезпечених на природні ресурси країн світу. Однак використання в національній економіці надзвичайно цінних природних ресурсів є вкрай нераціональним. Розширення використання власних мінеральних ресурсів, особливо надмірне експортування сировини і продукції з неї з низьким рівнем додатної вартості, мають для України не тільки негативні економічні наслідки, а й екологічні: забруднення природного навколишнього середовища, посилення деградації земель, збільшення рівня техногенних загроз. У поєднанні з кліматичними змінами і загрозами вони надто впливають на прийняття державних рішень стосовно забезпечення ефективного сталого економічного розвитку країни. Ці рішення мають базуватися лише на ефективному еколого безпечному та раціональному землекористуванні [1].

В Україні потрібно визначити нові цілі сталого розвитку, котрі становитимуть нову систему узгоджених управлінських заходів за екологічними, природоохоронними, соціальними та економічними вимірами. Ця система має бути зосереджена на формуванні та забезпеченні суспільних відносин на засадах безпечного довкілля, рівності, солідарності, довіри. Ці нові цілі мають забезпечити інтеграцію зусиль щодо економічного зростання, раціонального природокористування, а також прагнення до соціальної справедливості, що потребує глибоких соціально-економічних перетворень в державі та нових підходів до можливостей глобального міжнародного партнерства.

Лише ефективно працююча економіка може покращити та підвищити рівень життя населення України та вирішити її екологічні проблеми, в свою чергу ця економіка може працювати лише при відповідній соціальній та екологічній безпеці регіонів. Тому питання екологічного та соціального захисту необхідно ставити поруч з проблемою економічного розвитку регіонів. У відповідності з цим першочерговими пріоритетними заходами, які спрямовані на досягнення у перспективі сталого розвитку проблемних регіонів, повинні стати такі, що зможуть забезпечувати економічну, екологічну та соціальну рівновагу розвитку регіонів, активізацію соціально-орієнтованої господарської діяльності, зміцненню та покращенню фінансового стану суб'єктів господарювання та населення, розширенню інвестиційних можливостей цих суб'єктів. Особливої уваги відповідно до цього потребує підтримка високого інноваційного, екологічно безпечного виробничого потенціалу перспективних підприємств та пріоритетних галузей регіонів. Ця умова зосереджена на одночасне здійснення капіталовкладень в заходи, котрі зможуть забезпечувати високу продуктивність праці - з одного боку, а з іншого – гарантувати екологічну безпеку населення регіону та підвищення його життєвого рівня [2].

Головним викликом для сталого розвитку в умовах глобалізації є традиційні загрози, з якими стикається сучасне суспільство, передусім це стосується внутрішніх загроз, які дестабілізують політичний процес, а також реальних суперечностей, які роблять сучасне суспільство та його систему державного управління нестабільними. Слід також відзначити і той факт, що трансформація в умовах глобалізації пронизує кожне суспільство, відповідно до чого відбувається реструктурування глобального світоустрою. Це свідчить про те, що суспільство, яке перебуває в умовах трансформації, ніколи не може бути стабільним.

На особливу увагу в контексті аналізу цього аспекту заслуговує «індекс сталості розвитку», запропонований російськими дослідниками В. В. Оленевим та А. П. Федотовим. На їх думку, індекс сталості розвитку держави визначається антропогенною густиною розміщення населення відповідно до допустимої щільності біосфери. На основі цього дослідники виводять залежність індексу сталого розвитку від індексу соціально-економічного розладу, який визначає співвідношення доходів багатих з доходами бідних. Даний індекс виходячи з цього може застосовуватись як до окремої країни, так і відносно до світу в цілому [3]. Фактично саме такий індекс визначає рівень сталого розвитку як окремої держави, так і світоустрою в цілому. Відповідно до цього сталий розвиток людства (країни) виходячи із концепції даних дослідників розглядається як «керований та духовно організований, необмежений у часі розвиток, що здійснюється в умовах гармонійної взаємодії біосфери та людства, регламентований індексом сталості розвитку, що відповідає щільності антропогенного навантаження... і спрямований на розкриття та вдосконалення творчих та духовних начал людини» [3].

Окрім цього сталий розвиток має на меті досягнення стійкості в екологічній, економічній та соціальній системах. Якщо схарактеризувати усталеність як громадські відносини, за яких природні ресурси не виснажуються, цілісність екосистем не порушується, соціальний та матеріальний добробут постійно підтримується, то можна стверджувати, що усталеність являє собою особливий стан екологічної, економічної та соціальної систем, при якому цілі їх розвитку співпадають і перетинаються одна з одною. Однак слід зазначити, що до сих пір ні практики, ні науковці ще не визначилися на рахунок цілей, які можуть знаходитися у зазначеній зоні співпадіння та перетину зазначених цілей. Досягнення соціальної справедливості, рівності і гідності кожного громадянина, збереження культури і мови різних народів вважаються цілями розвитку соціальної системи. Цілі економічної системи зосереджені на збільшенні виробництва продукції, товарів чи послуг, забезпеченні основних потреб суспільства, подоланні бідності. Стосовно цілей екологічної системи, то вони спрямовані на забезпечення генетичного біологічного різноманіття, сталості, підвищенні біологічної продуктивності, зменшення антропогенного впливу на довкілля тощо.

Тому логічним вважатиметься висновок, що відсутність успіхів у досягненні сталого розвитку зумовлює неузгодженість цілей екологічної, економічної та соціальної політики держав. Водночас, аналізуючи сучасні економічні процеси, можна констатувати той факт, що важливим напрямком у досягненні макроекономічної цілі у більшості країн світу є зростання розмірів та обсягів ВВП (внутрішнього валового продукту), а не структурні трансформації, котрі дозволяють переорієнтувати попит і пропозицію відповідно до природних (фізичних) обмежень, зумовлених екосистемами. Економічні механізми розподілу, особливо фінансових ресурсів, спрямовані на збільшення матеріального добробуту і соціальних здобутків не всіх суспільних верств, а лише тих соціальних груп, які контролюють ці механізми.

Список використаних джерел:

1. Андерсон В.М. Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства: теорія, методологія, практика / В. М. Андерсон, Н. М. Андреева, О. М. Алимов. – Сімферополь: ИТ «АРИАЛ», 2011. – 589 с.
2. Герасимчук З.В. Стимулювання сталого розвитку регіону: теорія, методологія, практика / З. В. Герасимчук, В.Г. Поліщук. – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2011. – 516 с.
3. Оленьев В. В. Глобалистика на порозі ХХІ століття / В. В. Оленьев, А. П. Федотов. - М., 2002. - 718 с.

АШИМОВА Т.С.,

студентка 4 курсу

спеціальності «Екологія»

Маріупольський державний університет (Україна)

КОНОПЛЬОВА В.О.,

студентка 4 курсу

спеціальності «Екологія»

Маріупольський державний університет (Україна)

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Важливою складовою сталого розвитку є екологізація економіки. Екологізація економіки – це процес впровадження і реалізації принципів раціонального природокористування і мінімізації негативного впливу на екологічні об'єкти при здійсненні будь-якої антропогенної діяльності. Екологізація економіки сприяє поліпшенню добробуту населення, зниженню соціальної нерівності, зменшенню екологічних ризиків і

перешкоджає виснаженню ресурсів. Вона передбачає екологічно стале економічне зростання і забезпечення більш високої якості життя з урахуванням екологічних можливостей нашої планети [1].

На даний момент задача екологізації економіки України набуває все більшої актуальності – майже у всіх регіонах країни відбуваються процеси деградації довкілля, а змінене антропогенною діяльністю людини навколишнє середовище, негативно впливає на суспільство. Насамперед, головними причинами цього виступають: зростання техногенного навантаження на природне середовище, значне виснаження ресурсів, збільшення питомої ваги природно-експлуатуючих галузей.

Екологічна ситуація в Україні є доволі складною, а в окремих регіонах сягає критичних меж. Необхідно зазначити, що 15% території країни можна вважати «умовно екологічно чистими», 15% – помірно забрудненими, а 70% – забрудненими територіями.

У сучасних економічних умовах в країні проявляються тенденції, які визначають «антиекологічний» природоємний характер розвитку господарювання як в промисловості, так і в сільському господарстві. Тут можна виділити ряд причин, які діють в різних сферах, на різних рівнях і з різним масштабом впливу:

- макроекономічна політика в цілому, яка призводить до екстенсивного використання природних ресурсів;
- незбалансована інвестиційна політика, яка веде до зростання диспропорцій між ресурсоексплуатуючими і переробними, обробними і інфраструктурними галузями економіки;
- неефективна секторальна політика (паливно-енергетичний комплекс, сільське і лісове господарство);
- недооцінка економічної цінності природних ресурсів і послуг природокористування (використання вузькориночних сировинних цін);
- неврахування на регіональному і локальному рівнях непрямого ефекту від охорони навколишнього середовища (економічного і соціального), глобальних вигод;
- недосконалість екологічного законодавства;
- невизначеність прав власності на природні ресурси;
- відсутність екологічно збалансованої довгострокової економічної стратегії, недооцінка можливостей сталого розвитку.

Економічна проблема охорони навколишнього середовища полягає в оцінці збитку, нанесеного забрудненням атмосфери, водних ресурсів, розробкою та використанням надр. Економічні збитки являють собою витрати, що виникають внаслідок підвищеного (понад того рівня, при якому не виникає негативних наслідків) забруднення повітряного середовища, водних ресурсів, земної поверхні.

Очевидно, що зростання економіки і потреб людства мають бути співвіднесені з межами екологічних можливостей нашої планети, що і складає зміст поняття «сталий розвиток», тобто такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби нинішніх поколінь і в той же час не ставить під загрозу можливості наступних людських поколінь задовольняти свої потреби [2].

Екологізація економіки та перехід до сталого розвитку мають забезпечити вирішення соціально-економічних завдань, завдань збереження сприятливого стану навколишнього середовища і природно-ресурсного потенціалу з метою задоволення життєвих потреб нинішнього і майбутніх поколінь. Відзначається, що основне завдання сталого розвитку України полягає в забезпеченні динамічного соціально-економічного зростання, збереженні навколишнього середовища та раціональному використанні природно-ресурсного потенціалу шляхом побудови високоефективної економічної системи, яка стимулює продуктивну працю, науково-технічний прогрес, має соціальну спрямованість [3].

Основними цілями в процесі екологізації економіки мають стати: зменшення техногенного навантаження, підтримка природного потенціалу шляхом самовідновлення та режиму природних процесів в природі, скорочення втрат, комплексність вилучення корисних компонентів, використання відходів як вторинної сировини. Доцільними також в цьому напрямку є розробка безвідходних технологій, ефективних систем і технологій очищення, а також контрольно-вимірювальної апаратури, що дозволить налагодити виробництво корисної продукції з побічних компонентів і відходів галузей.

Сучасній економіці України притаманна висока питома вага ресурсомістких та енергоємних технологій, впровадження та нарощування яких здійснюється найбільш економічним способом – без будівництва відповідних очисних споруд. Це стало можливим за відсутності ефективно діючих правових, адміністративних та економічних механізмів природокористування та не врахування вимог охорони навколишнього середовища. Тому сучасні критичні еколого-економічні реалії показують необхідність зміни сформованого техногенного типу розвитку суспільства на стійкий еколого-збалансований тип. Для створення принципово нових еколого-економічних проектів і програм в різних сферах економіки необхідна розробка концепції екологізації економічного розвитку. Для цього потрібна суттєва зміна пріоритетів і цілей для всієї економіки і для її галузей, комплексів і секторів. Потрібен перегляд напрямків структурної та інвестиційної політики, науково-технічного прогресу. Необхідні і відповідні ринкові регулятори для таких змін. Основою процесу екологізації економіки в Україні має стати гармонізована з міжнародним законодавством нормативно-правова база у галузі охорони навколишнього середовища, урегулювання відносин в еколого-економічній сфері відповідальності за нанесення шкоди навколишньому середовищу. Основи такого законодавства в нашій країні уже створені, проте вони потребують подальшого удосконалення [4].

Своєю чергою, для України в контексті європейського вектору розвитку екологізація економіки виступає однією із суттєвих складових частин інтеграційної співпраці. Незважаючи на існуючі досі окремі проблеми у сфері екологічно безпечного природокористування, сучасному етапу формування системи взаємодії економічних та екологізаційних механізмів притаманні позитивні зрушення.

Список використаних джерел:

1. Прокопенко О.В. Екологізація інноваційної діяльності: мотиваційний підхід: монографія / О.В. Прокопенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 392 с.
2. Декларация и Программа действий форума тысячелетия «Мы народы: управление ООН в XXI веке» Устойчивое развитие и окружающая среда // Экология XXI века. 2002. № 1-2(6-7). с 67-71.
3. Закон України «Про Концепцію сталого розвитку» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>.
4. Мартусенко І.В., Погрішук Б.В. Регіональна економіка: навчальний посібник / І.В. Мартусенко, Б.В. Погрішук. – Тернопіль: Крок, 2010. – 241 с.

БІАТОВА А.А.

студентка 4 курсу
спеціальності «Екологія»

Маріупольський державний університет (Україна)

КОНОПЛЬОВА В.О.

студентка 4 курсу
спеціальності «Екологія»

Маріупольський державний університет (Україна)

СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО ЕКОЛОГО-СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах функціонування економіки все більшої уваги заслуговує питання збалансованого розвитку суспільства. Розгляд даного питання проводиться на рівні багатьох міст, регіонів, країн, континентів, і навіть світу в цілому, а також це питання розглядає велика кількість дослідників та науковців у своїх працях. Необхідність розв'язання цього питання насамперед пов'язана з нерівномірним розподілом ресурсів по світу, нераціональним використанням цих же ресурсів населенням, підприємствами, і як результат - погіршення якості життя, негативний вплив на навколишнє середовище та загроза щодо розвитку майбутніх поколінь. Впровадження сталого розвитку в нашій країні дозволить досягти макроекономічної стабільності, екологічного балансу та соціальної єдності. Це потребує запровадження на державному рівні програм та проєктів, які забезпечать реалізацію заданих сталим розвитком умов.

Україна практично за всіма визначальними індексами, параметрами і показниками сталого розвитку дуже поступається не тільки світовим лідерам і країнам «великої сімки», а й усім постсоціалістичним країнам. Принципово вагомим є те, що Україна досі знаходиться у стані дискусії з приводу своєї національної ідентичності, знаходиться у пошуку власної стратегії розвитку та політики.

Світові зміни потребують додаткових досліджень впливу на збалансований розвиток. Зокрема, є актуальним пошук стимулів для формування концепції сталого розвитку нашої країни, потрібно з'ясувати, які напрямки розвитку країни в рамках стратегії сталого розвитку є пріоритетними. Важливо приділити увагу найбільш пріоритетним цілям сталого розвитку ООН для України.

Вчення В. Вернадського про ноосферу виявилось базовим майданчиком для концепції сталого еколого-соціально-економічного розвитку. Узагальнення цієї концепції було сформовано на світових самітах ООН у 1992 та 2002 роках, в яких взяли участь понад 180 країн світу, багато інтернаціональних асоціацій та визнаних науковців. Таким чином, концепція системно єднає три головні складові сталого розвитку громади: економічну, екологічну та соціальну.

Економічний підхід полягає в раціональному використанні обмежених природних ресурсів та використанні природо-, енерго- і ресурсозберігаючих технологій для утворення об'єднаного прибутку, який забезпечував би збереження спільно капіталу з використанням якого цей об'єднаний прибуток створюється. Разом з тим, перехід до інформаційного суспільства приводить до зміни структури спільного доходу на користь суспільного, збільшуючи нематеріальні потоки фінансів, інформації та інтелектуальної власності [1].

Екологічний підхід полягає в забезпеченні цілісності біологічних і фізичних природних систем, їх життєздатності, від чого залежить глобальна стабільність всієї біосфери. Дуже важливою є здатність таких систем до самовідродження й можливості пристосовуватися до усіх змін, які тільки можуть бути, замість збереження в певному постійному стані або занепаду та втрати біологічної різноманітності.

Соціальний підхід сталого розвитку спрямований на людський розвиток, на збереження стабільності суспільних і культурних систем, на зменшення кількості конфліктів як всередині держави, так і зовні. Людина повинна стати не об'єктом, а суб'єктом розвитку. Вона повинна приймати участь в процесах формування свого життя, здійснення та прийняття будь-яких рішень, і також контролювати їх. Значним фактором для забезпечення

цих умов має справедливий поділ ресурсів у суспільстві, різноманіття культурного просвітництва та його збагачення [2].

Тісний зв'язок цих підходів та їх збалансування — це головне і найскладніше завдання для забезпечення сталого розвитку. Взаємозв'язок соціального і екологічного підходу ведуть до необхідності збереження прав сучасних і майбутніх поколінь на використання природних ресурсів. Взаємодія соціального та економічного підходів вимагає досягнення справедливості при розподілі матеріальних благ у соціумі й надання цілеспрямованої підтримки бідним верствам суспільства. І нарешті, взаємозв'язок екологічного та економічного підходів потребує вартісної оцінки впливу антропогенного фактору на навколишнє природне середовище. Забезпечення виконання цих завдань — це найважливіший виклик на сьогодні для нашої держави, владних міжнародних спілок та людей, які мають важливу роль у вирішенні проблеми сталого розвитку та цікавляться нею.

У науковців і практиків на сьогодні немає єдиної стратегії переходу всіх країн до екологічної економіки. Здійснюється пошук шляхів переходу з найменшими фінансовими втратами і найкращим результатом.

У зв'язку з цим, під забезпеченням сталого розвитку розуміють зв'язок між економічним зростанням і інтенсивним використанням ресурсів і енергоспоживання, формуванням стійкого екологічного, економічного зростання. Цей механізм забезпечення сталого розвитку економіки та її галузей повинен виконувати такі функції в поточному розвитку [3]:

1. Забезпечення підвищення енергоефективності для скорочення потреби в спалюваному паливі та мінімізації викидів вуглецю, що має сприяти збереженню і самовідновленню природних ресурсів.

2. Підвищення ефективності використання ресурсів з метою скорочення утворення відходів, зниження рівня забруднення, збереження біорізноманіття; розвиток екосистемних послуг.

В загальному плані сталий розвиток передбачає вирішення наступних найважливіших проблем:

- збереження якості навколишнього природного середовища;
- поступальний економічний розвиток;
- вирішення соціальних та демографічних проблем суспільства;
- збереження політичної стабільності й миру.

Дослідження показало, що основними факторами стратегії сталого розвитку є основоположні принципи, які зауважують, що тільки комплексне вирішення проблем еколого-соціально-економічного розвитку може стати основоположним для забезпечення сталого розвитку. Сталий розвиток означає інтегрування і рівновагу економічних, соціальних, екологічних, інституційних та інноваційно-технологічних складових з тим, щоб збільшити благополуччя суспільства у сучасному світі, не заважаючи наступним поколінням вдовольняти свої потреби. Наша країна має навчитись, враховуючи інтереси населення, створенню нового інформаційного суспільства, яке повинне бути відкритим, корисним і кожен бажаючий міг би користуватися, обмінюватися, навчатися у вільному доступі. Держава повинна дати шанс і можливість розкритись кожній людині, реалізувати усі таланти, які можуть бути скриті через недостатні можливості, тим самим позитивно сприяти розвитку України й підвищенню якості життя в ній.

Таким чином, було виявлено підходи, за допомоги яких можливо запровадити стратегію сталого розвитку. З'ясовано, що перед суспільством постає потреба забезпечення сталого розвитку з метою реалізації потреб людей як у сьогоднішній, так і в майбутньому. Обмеження, які стосуються використання ресурсів Землі впроваджені для уникнення поглиблення і можливо у найкращому майбутньому зникнення екологічної кризи, через використання альтернативних джерел енергії та забезпечення самостійного відновлення біосфери. Зазначено необхідність погодження стану життя тих громадян, які користуються значними грошовими і матеріальними благами з екологічними ресурсами та, зокрема, кількістю електроенергії, яку вони споживають. Але це все стосується лише інших країн світу, українська ж ідеологія розвитку ще не до кінця розвинена, вона має враховувати досвід європейських моделей розвитку.

Загалом, тривала криза у світі може і позитивно вплинути на розвиток нашої країни. Це роль «чистої сторінки», на яку Україна має шанс покласти результат інших країн світу, урахувати їх помилки та уникнути своїх.

Список використаних джерел:

1. Згуровський М.З. Україна у глобальних вимірах сталого розвитку/М.З. Згуровський// Дзеркало Тижня. Україна – 1994 - 2018. - №19 (598). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://dt.ua/SCIENCE/ukrayina_u_globalnih_vimirah_stalogo_rozvitku.html/
2. Сталий розвиток/ М.З. Згуровський// Світовий центр з геоінформатики та сталого розвитку – 2008-2015. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://wcd.org.ua/uk/sustainable-development>
3. Данилов-Данильян В.И. Устойчивое развитие (теоретико-методологический анализ) / Экономика и математические методы. — Т.39. — №2. — 2013. — С. 123—135.

ЕКОНОМІЧНА ТА ЕКОЛОГІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ ВІДМОВИ ВІД ПЛАСТИКОВИХ ПАКЕТІВ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СОРТУВАННЯ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ У МІСТІ МАРІУПОЛІ

В останні роки в українській політиці і практиці поводження з побутовим сміттям намітилося певне поживлення, яке пов'язане з реалізацією Національної стратегії управління відходами. Системний збір і вивіз твердих побутових відходів, оновлення транспортного і контейнерного парків, будівництво смітте-сортувальної станції, популяризація культури поводження з відходами серед городян - це ті завдання, які повинна ставити перед собою міська влада. Але все це неможливе без мінімізування та сортування побутових відходів на рівні окремих родин, співвласників багатоквартирних будинків, міста в цілому.

Останнім часом усе частіше говорять про те, що пластикові пакети використовуються лише для того, щоб тільки донести продукти із супермаркету додому, а потім вони одразу викидаються. При цьому завдається величезна шкода довкіллю. Саме тому на часі в Україні, в цілому, та Маріуполі, зокрема, вирішення проблеми надмірного споживання одноразових пластикових пакетів. Упаковка товарів, яка потім потрапляє до смітника, коштує грошей. Треба констатувати, що сміття у світі щороку стає все більш цінним ресурсом, коштовною сировиною, на якій заробляють не тільки мешканці окремих будинків, але й міста. Мова йде про сортування сміття задля подальшої переробки. Досвід низки європейських країн свідчить, що цей метод дозволяє не тільки покращити стан навколишнього природного середовища, а й отримувати додаткову сировину після переробки відходів.

Дана робота пропонує актуальні на сьогодні правила відповідального ставлення мешканців міста до довкілля, алгоритм формування нової екологічної поведінки споживача, яка ґрунтується не лише на екологічній, а й на економічній доцільності відмови від пластикових пакетів та роздільного збору побутових відходів, з метою зменшення забруднення міста Маріуполя пластиковими відходами.

Мета роботи - дослідити економічну та екологічну доцільність відмови від пластикових предметів пакування для споживачів.

В Україні в цілому дуже низький технологічний рівень поводження з відходами. Наразі, на розгляді парламенту перебуває законопроект «Про обмеження обігу пластикових пакетів». На місцевому рівні деякі міста України вже самотужки вирішують цю проблему. У Маріуполі тільки планують побудувати комплекс з переробки твердих побутових відходів. Але боротися з пластиком у сучасному місті вдається лише небайдужим еко-активістам, які самотужки організуються на суботники з прибирання території. Ними також було створено електронну петицію до міської ради «Щодо переходу на паперові пакети у торговельній мережі».

У Національній стратегії поводження з відходами означена п'ятиступенева ієрархія управління відходами, яка базується на пріоритеті запобігання утворенню відходів, а також зазначені альтернативні заходи на противагу шкідливому пластику.

В результаті проведеної аналітичної роботи, виявлено, що більшість торговельних закладів міста ще не надають мешканцям Маріуполя можливості обирати між шкідливим та екологічно-безпечним видом пакування, а також те, що екологічні альтернативи шкідливому пакуванню значно дорожчі за їх пластикові аналоги. Проведений експеримент показав, що кожна родина може економити на упаковці, їй достатньо лише купувати деякі товари у власну тару, наприклад, у багаторазові торбинки.

Експериментальна частина роботи довела, що збирати і сортувати сміття з метою отримання прибутку можливо лише зусиллями багатоквартирних будинків. З метою популяризації в м. Маріуполі активного запровадження роздільного збирання відходів, на прикладі одного з багатоповерхових будинків, в роботі було запропоновано типовий бізнес-проект під умовною назвою «Доходи з відходів». Проект створено за ініціативи одного з мешканців - автора даного дослідження, родина якого проживає у дев'ятиповерховому будинку з 216 квартирами. Пропонований бізнес-проект спрямовано на те, щоб показати економічну доцільність системи збирання та сортування твердих побутових відходів співвласниками будинку з подальшим отриманням прибутку від цієї діяльності.

Проведене дослідження довело можливість істотного скорочення кількості шкідливих відходів у загальній структурі сміття, за умови популяризації відмови від надмірного використання пластикових пакетів та впровадження роздільного збору відходів задля подальшої їх переробки. Проте збирання і сортування сміття з метою отримання прибутку можливо лише зусиллями багатоквартирних будинків, що так само було експериментально підтверджено даною роботою. Нами запропоновано універсальну та ефективну модель отримання доходів за рахунок невеликих додаткових витрат, яку втілено у бізнес-проекті «Доходи з відходів».

СТАЛІЙ РОЗВИТОК МІСТ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Економічну безпеку визначають як стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання. Характерними рисами економічної безпеки країни виступають стійкість, стабільність, надійність, незалежність, самодостатність, здатність до розвитку, похідність від завдань економічного зростання, превалювання національних інтересів, спроможність протистояти загрозам особливо у мовах нестабільного внутрішнього та зовнішнього середовища. При цьому в більшості досліджень питання забезпечення економічної безпеки розглядаються через призму концептуальних засад реалізації сталого розвитку, під яким відповідно до Концепції ООН розуміється такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої власні потреби [4]. Отже, сталий розвиток країни забезпечується шляхом поєднання та взаємодії економічних, соціальних та екологічних аспектів. Оскільки в системі економічної безпеки виділяють різні рівні країна – регіони – міста – людина, то кожен із зазначених рівнів, що взаємопов'язані та взаємообумовлені, визначають загальний рівень економічної безпеки країни.

Забезпечення економічної складової національної безпеки є найбільш актуальним для східноукраїнських міст, на розвиток яких суттєво вплинув військово-політичний конфлікт. Зокрема, **Донецька область, на частку якої до початку воєнних дій припадало 4,4% території країни (26517 км²), 9,6% населення країни (4344 тис. осіб) втратила 40% території (підконтрольна Україні територія складає 15341 км², що складає 2,5% території України)**. За оцінками експертів воєнні дії та окупація територій Луганської та Донецької областей обумовили щорічні втрати ВВП України у розмірі 10,4 млрд. дол. США, отже, за п'ять років воєнного конфлікту ці втрати оцінюються у розмірі більш ніж 50 млрд. дол. США. В цілому втрачено близько 50% промислового потенціалу Донецької області [3,с.43-44].

Місто *Маріуполь* – крупний промисловий центр та морський порт. На території міста в 243 км² проживає 458 тис. осіб, що становить 11% населення регіону, при цьому Маріуполь входить в десятку найбільших міст України. На території міста здійснює господарську діяльність понад 26 тис. суб'єктів, що складає 43% від загального числа суб'єктів господарювання по регіону, яких реалізують практично 50% всієї промислової продукції регіону. В Маріуполі зосереджені великі металургійні підприємства, які забезпечують 5% валютної виручки країни, 32% експорту металургійної продукції України та здійснюють експортні поставки більш ніж в 60 країн світу. У місті створюється 138,6 млрд. промислової продукції, що складає 44,2% від загальних обсягів реалізованої промислової продукції по регіону в цілому. Інвестиційну активність і привабливість підтверджує той факт, що 50,9% капітальних інвестицій і 41,6% іноземних інвестицій Донецької області здійснюється в економіку міста Маріуполя [2].

В цілому ситуація, в якій опинилося місто та загрози нестабільності зовнішнього середовища, з одного боку, мали негативний вплив на перспективи розвитку міста, а з іншого боку, відкрили нові перспективи для розвитку міста, зокрема переорієнтували в певній частині вектори розвитку з металургійного міста в місто зі значним невикористаним соціокультурним, туристичним та інноваційним потенціалом.

Основними *загрозами* сталого розвитку міста, що знижують рівень економічної безпеки регіону та країни в цілому є: монопрофільний характер структури економіки міста, залежність міста від важкої промисловості; транспортно-логістичні проблеми; екологічні проблеми, надмірне техногенне навантаження, проблеми з водопостачанням, утилізацією промислових і побутових відходів; неефективне використання інфраструктурного, туристичного та інноваційного потенціалу; проблеми безпеки життя населення та відновлення миру.

Щодо першої загрози, слід зазначити, що економіка міста переважно представлена металургією і машинобудуванням. З понад 60 промислових підприємств, що здійснюють економічну діяльність на території міста, 5 підприємств відносять до містоутворюючих, з яких найбільшим є МК ім. Ілліча і МК Азовсталь, на яких працює 32% зайнятого населення Маріуполя та які забезпечують 77,6% надходжень до бюджету міста. Дані підприємства є найкрупнішими в структурі ГМК України, на них припадає 5,7% від загального обсягу реалізації промислової продукції України (за даними 2017 р.) і 37,4% обсягів реалізації продукції металургії України. Ці підприємства є найкрупнішими експортерами України, діяльність підприємств є переважно експортоорієнтованою, зокрема 59% продукції МК ім. Ілліча та 52,2% продукції МК Азовсталь йде на експорт. Як наслідок військового конфлікту, в 2014-2016 рр. при несприятливій кон'юктурі зовнішніх ринків металопродукції, втраті традиційних виробничо-коопераційних зв'язків з постачальниками сировини, обмеженнях логістичного характеру підприємства фактично не мали можливості нарощування обсягів виробництва, а з огляду на збільшення собівартості продукції і збільшення частки витрат, пов'язаних зі зміною транспортно-логістичних зв'язків, втратою внутрішніх ринків сировини, мали негативний фінансовий результат діяльності [2].

Щодо другої загрози, транспортно-логістичної складової економічної безпеки [3], то військові дії на сході України суттєво переформували транспортну інфраструктуру як всього регіону, так і безпосередньо міста Маріуполя - в основному в частині логістичних зв'язків міста з іншими територіями країни. Отже, саме ця проблема стала одним із ключових викликів для реалізації потенціалу міста та забезпечення його сталого розвитку. По-перше, внаслідок конфлікту Маріуполь виявився відрізнаним від решти території України, перетворившись на логістичний тупик. Фактично на карті України Маріуполь став півостровом, до якого складно дістатися та який опинився у транспортній ізоляції. По-друге, логістична проблема в підсумку впливає як на самих жителів міста, так і на великий, середній і малий бізнес Маріуполя, що в цілому погіршує економічну ситуацію в регіоні.

Авіаційне сполучення – вкрай актуальне питання для міста на сьогодні, розвиток якого стримується наступними чинниками: неможливістю функціонування аеропорту внаслідок знаходження міста в зоні заборони польотів; необхідністю модернізації інфраструктури аеропорту, проведення відновлювальних робіт, приведення до міжнародних стандартів; потребою в фінансових ресурсах. Автомобільне сполучення міста характеризується негативним впливом таких факторів: необхідністю зміни маршрутів прямування внаслідок об'їзду окупованих територій, що в разі збільшує час знаходження в дорозі; функціонуванням системи блокпостів, перевіркою транспортних засобів та пасажирів; незадовільним станом автомобільних доріг. Морське сполучення Маріуполя завжди розглядалося як вагома конкурентна перевага міста, оскільки наявність крупного в Азовському басейні морського порту забезпечувало ефективну роботу промислових підприємств та надходження до бюджету міста, дозволяло розглядати місто як зручний елемент логістичної системи регіону.

В аспекті питань економічної безпеки ММТП є підприємством міста, яке в найбільшому ступені зазнало страт внаслідок воєнного конфлікту. За період 2013-2018 рр. ММТП втратив 2/3 потенціалу вантажопереробки, зменшивши обсяги майже втричі з 14,65 млн. т у 2013 р. до 5,3 млн. т у 2018 р. Питома вага порту в портовому господарстві України скоротилася також практично в 3 рази: з 9,8% в структурі вантажопереробки портів України у 2013 р. до 3,9% у 2018 р. При цьому порт намагається утримувати свої позиції, займаючи за показником вантажопереробки п'яте місце (за даними 2018 р.) в структурі портового господарства України (після портів Южний, Миколаїв, Одеса та Чорноморськ).

Щодо третьої загрози, екологічної складової економічної безпеки, то Донецький регіон та м. Маріуполь - одні з найбільш забруднених щодо стану атмосфери територій. Висока концентрація промислового, сільськогосподарського виробництва, транспортної інфраструктури в поєднанні із значною щільністю населення створили величезне навантаження на біосферу – найбільшу в Україні і Європі. Сьогодні на території Донецької області, зосереджена п'ята частина промислового потенціалу держави, 78% якого припадає на екологічно небезпечні виробництва металургійної та видобувної галузей, виробництво електроенергії й виробництво коксу. Підприємства саме цих галузей найнегативніше впливають на довкілля. Найгострішою екологічною проблемою Донецького регіону, яка вимагає якнайшвидшого вирішення, є забруднення повітряного басейну [5].

30,4% викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел в атмосфері України припадає на Донецьку обл, 11,1% з них - на місто Маріуполь. Частка Маріуполя у викидах Донецької області складає 36,7%. Якщо середній показник концентрації викидів на одиницю площі в Україні становить 4,5 т / км², то в Донецькій обл. він більш ніж в 6 разів вищий (29,6 т/км²), а в Маріуполі - в 263 рази вищий (1185 т / км²). Якщо в середньому по Україні на людину припадає 60,8 кг забруднюючих речовин, викинутих стаціонарними джерелами, то в Донецькій обл. - в 3 рази більше 185,9 кг, а в Маріуполі - в 10 разів більше 629 кг [2].

Окрім забруднення повітря, однією з найгостріших екологічних проблем в Донецькій області та і Маріуполі зокрема є проблема поводження з відходами, як промисловими, так і побутовими. Накопичені в області у великих обсягах промислові відходи чинять на навколишнє природне середовище суттєвий техногенний вплив. Так, станом на кінець 2017 р. у Донецькій області накопичено 703 млн. т промислових відходів, тобто 26519,1 т на 1 км² території або 166,5 т на особу. З них у Маріуполі накопичено 92,6 млн. т промислових відходів (13,2% від загального обсягу промислових відходів регіону), тобто 380803 т на 1 км² території, 202 т на людину. В Маріуполі основними джерелами формування промислових відходів є металургійні підприємства, зокрема наприклад в 2017 р. 5740 тис. т або 70,3% припадало на ММК ім. Ілліча, 2384,6 тис. т або 29,2% - на МК Азовсталь [5]. Також для міста актуальною проблемою є відсутність ефективної системи водозабезпечення та низька якість питної води, показники жорсткості якої перевищені у 2,5 – 4 рази.

Таким чином, зазначені загрози та фактори, що обумовлюють їх дію, створюють умови, що знижують загальний рівень економічної безпеки міста Маріуполя. В контексті зазначених загроз безпеки задля *забезпечення сталого розвитку міста*, на нашу думку *необхідно*: забезпечити диверсифікацію структури економіки міста; активізувати розвиток туристичного потенціалу міста; посилити соціокультурну складову привабливості міста; підвищувати рівень використання транспортно-логістичного потенціалу; заохочувати впровадження проєктів, пов'язаних з вирішенням проблем поліпшення системи водопостачання міста, утилізації та переробки промислових та побутових відходів, установок повітроочисних споруд тощо.

Таким чином, нестабільність зовнішнього середовища, окупація частини територій, військові дії загострюють фактори, що призводять до виникнення нових загроз безпеці східноукраїнських міст, а відповідно й регіону та країни в цілому. Визначення цих загроз, обґрунтування характеру їх дії дозволяє чітко уявити можливі вектори подальшого сталого розвитку, визначити механізми перетворення загроз на нові можливості розвитку, що підтверджує приклад міста Маріуполя.

Список використаних джерел:

1. Війна на Донбасі: реалії і перспективи врегулювання: аналітична доповідь. Цент Разумкова. Київ. 2019. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Donbas.pdf.
2. Захарова О. В. Забезпечення економічної безпеки регіонів в умовах нестабільного зовнішнього середовища / О. В. Захарова // Вісник Маріупольського державного університету. Сер. : Економіка. – 2019. – Вип. 17. – С. 25-40.
3. Захарова О.В. Транспортний складник у системі забезпечення економічної безпеки країни/ О.В. Захарова// International security in the frame of modern global challenges 2019: Collection of research papers. – Lithuania, Vilnius: MRU, 2019 . - P.140-143
4. Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года: Резолюция ООН. – Режим доступу: https://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/ares70d1_ru.pdf
5. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища у 2017 році. Міністерство екології та природних ресурсів України. URL: https://menr.gov.ua/news/32893.html?fbclid=IwAR3iAgY_0rbRsWb8XxYjooPxrn1luna0PR8.

ІВАНОВА В.В.,

к.е.н., доцент

Маріупольський державний університет (Україна)

ГРИЦИК В.В.,

студент 2 курсу ОС «Магістр»

спеціальності «Екологія»

Маріупольський державний університет (Україна)

ЗНАЧЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗЕЛЕНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ У ВИРІШЕННІ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДСТВА

Розвиток людського суспільства та науки, призводить до того, що він одночасно покращує рівень життя населення, але посилює навантаження на навколишнє середовище. У наш час економіка більшості країн світу сконцентрована на використанні вуглеводневих джерел енергії (не відновлювальних джерел енергії), тобто це вугілля, нафта та природний газ, на які припадає приблизно 90% всіх використовуваних енергоресурсів.

Основною проблемою цих ресурсів є те, що вони є вичерпаними, тобто їх не можливо використати повторно. Також проблемою є те, що добуток цих ресурсів з кожним роком стає дедалі важчий та дороговартісний, а спосіб їх добутку стає ще більш руйнівним для навколишнього середовища. Також саме використання цих вуглеводневих джерел енергії є шкідливим для здоров'я людей та навколишнього середовища.

Глобальними проблемами людства можна назвати:

- демографічне зростання населення;
- необхідність задовольняти зростаючі потреби світової економіки енергією та природними ресурсами;
- зростаючі потреби у харчових продуктах
- захист довкілля та здоров'я населення

За Я. Б. Блюмом і його співавторами, на сьогоднішній день у світі 35% енергетичних потреб покривається завдяки використанню нафти, 23% – за рахунок вугілля, 21% – природного газу, 7% – ядерного палива. Усі ці ресурси є непоновлюваними. Виходячи із того, що прогнозується збільшення потреби в енергетичних ресурсах, вугілля вистачить на 250-300 років, природного газу – на 50-70 років, а нафти всього на 30-40 років.

Нафта та її сполуки – це сировина не тільки для використання як джерела енергії, але ще й як сировина для нафтохімічної промисловості. Нафта дуже шкідлива при транспортуванні, через ризик її розливу. Також при її спалюванні, велика кількість вуглекислого газу потрапляє в атмосферу, а при її переробці у навколишнє середовище виділяються чадний газ, сірка, оксиди азоту.

Якщо взяти вугілля, то воно при спалюванні віддає лише третину свого тепла, а всі інші похідні сполуки потрапляють у атмосферу. Спалювання вугілля сприяє радіоактивному забрудненню атмосфери. Радіонукліди (уран, торій, радій, свинець 210, та інші) концентруються у золі та потрапляють у навколишнє середовище.

Природний газ для людства, є найчистішою формою невідновлювальної енергії. Але він також створює загрозу через викиди вуглецю у атмосферу.

Все це, привело людство до кроків у бік відновлювальних джерел енергії та з'явилося поняття «зеленої енергетики». Зелена енергетика забезпечує вироблення електричної, теплової та механічної енергії з мінімальним впливом на навколишнє середовище та здоров'я населення та ризиком виникнення техногенних катастроф. Часто «зелену» енергетику відносять до альтернативної тому що вона створює альтернативу для заміщення традиційної теплової та ядерної енергетики. Зростає значення відновлювальних джерел енергії та з'являються можливості переходу від традиційних джерел енергії до відновлювальних, тобто зелена енергетика дає можливість повністю відмовитися від вуглеводневих або традиційних джерел енергії [1].

Значення зеленої енергетики в тому, що вона:

- має практично невичерпні ресурси;
- сприяє зниженню негативного впливу на навколишнє середовище, включаючи викиди різних забруднюючих речовин, парникових газів, радіоактивне і теплове забруднення тощо;
- сприяє зниженню негативного впливу на здоров'я населення;
- не має ризику техногенних катастроф при транспортуванні;
- призводить до зниження вартості відновлювальних джерел енергії і зростання вартості традиційних джерел енергії.

Глобальне потепління змінює клімат нашої планети та збільшує кількість стихійних лих, вони виникають там, де їх ніколи не було. Тому серед першочергових завдань ООН пропонують до 2050 року, привести викиди вуглекислого газу, який спричиняє парниковий ефект до нуля.

У сучасний час, дуже позитивно та стрімко зростає інтерес до відновлювальних джерел енергії. Щорічно темпи росту будівництва сонячних панелей та вітряків, зростають на 20-30%.

Найбільшим прихильником зеленої енергетики є Німеччина, яка обіцяє до 2050 року на 80% перейти на відновлювальні джерела енергії. Країни Європи та США дають більш скромніші обіцянки у 40%.

У світі є країни, яким відновлювальні джерела енергії більш доступні, ніж іншим. Наприклад, Ісландія з її паровими електростанціями, бо вона розташована на гарячих підземних гейзерах. Чи Норвегія, енергобаланс якої становить 80 % з генерації від гідроелектростанцій, так як у країні багато річок.

Але, є країни, у яких немає стільки доступу до природних джерел енергії, і вони змушені будувати більше сонячних та вітрових станцій [2].

В останні десятиліття, питання щодо забруднення довкілля, виникнення парникового ефекту та зміни клімату нашої планети було чи не найбільш актуальним у наукових колах.

Було дуже багато спроб врегулювати ці питання. Наприклад, у 1992 році на Саміті ООН по навколишньому середовищу в Ріо-де-Жанейро було прийнято Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату, вона була створена для доведення до стабільного стану рівень викидів парникових газів [3, с.26].

Наступним документом був Кіотський протокол підписаний 11 грудня 1997 року, який вимагає від розвинутих країн та країн із перехідною економікою скорочення рівня викидів парникових газів в атмосферу [4, с. 123-124].

На зміну Кіотському протоколу прийшла Паризька угода. Угода дає стратегію глобальних дій, щодо запобігання зміні клімату на довгостроковий період. В основі цього документу лежить принцип «загальної, але диференційованої відповідальності», тобто країни несуть різну відповідальність за руйнування довкілля та зміну клімату.

Питання зміни клімату, є актуальним і для України, так як наша країна підписала Угоду 22 квітня 2016 року в м. Нью-Йорк. Верховна Рада України ратифікувала її 14 липня 2016 року. Та 1 серпня 2016 року, президент підписав закон «Про ратифікацію Паризької угоди» [5].

Список використаних джерел:

1. Сучасний рух науки: тези доп. VII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 6-7 червня 2019 р. – Дніпро, 2019. – 1977 с.
2. Коваль І., Галузі майбутнього: розвиток «зеленої» енергетики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20189674-galuzi-majbutnogo-rozvitok-zelenoyi-energetiki>
3. Буквич Р. М. Рыночные механизмы сокращения выбросов парниковых газов, активности и перспективы России //Вестник НГИЭИ. – 2015. – №. 9
4. Замула И. В., Кирейцева А. В. Квоты на выбросы парниковых газов как объект бухгалтерского учета на предприятиях Украины //Международный бухгалтерский учет. – 2014. – №. 46 (340).
5. Про ратифікацію Паризької угоди: Закон від 14.07.2016 1469-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1469-19>.

ІВАНОВА В.В.,

к.е.н., доцент

Маріупольський державний університет (Україна)

ОВЧЕРЕНКО О.С.,

студент 2 курсу ОС «Магістр»

спеціальності «Екологія»

Маріупольський державний університет (Україна)

РОЛЬ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ідея сталого розвитку зародилася задля подолання труднощів, що почалися в 70-х і 80-х роках ХХ століття з накопиченням виробництва. Це такі проблеми як обмеженість природних ресурсів; несприятлива демографічна ситуація; катастрофічне та швидке знищення природного навколишнього середовища; зростаюча загроза здоров'ю та життю людини.

Сталий розвиток суспільства передбачає об'єднання економічних, екологічних та соціальних питань і спрямований на вирішення таких основних завдань: забезпечення економічного зростання, соціального розвитку, ефективного вирішення екологічних проблем. В умовах сталого розвитку суспільства всі ці завдання повинні вирішуватися одночасно та паралельно в усіх напрямках .

Завдання сталого розвитку можна поділити на 3 групи:

1) Економічна: зменшення експорту продукції з гірничодобувної та інших ресурсо- та енергоємних галузей; формування міжгалузевої структури виробництва; забезпечення економії первинних ресурсів, технічне переобладнання виробництва на основі впровадження новітніх наукових досягнень, безвідходних технологій, використання відновлюваних джерел енергії; регульоване збільшення обсягів виробництва якісної їжі; формування раціональної структури виробництва, розподілу використання енергії, підвищення технічного рівня та екологічної безпеки теплових електростанцій завдяки використанню новітніх ефективних технологій згоряння.

2) Екологічна: зменшення кількості джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферу; поліпшення атмосферного повітря; вирішення проблеми використання виробничих відходів; уповільнення процесу деградації ґрунтів та збереження водних ресурсів та об'єктів як унікальних компонентів довкілля; забезпечення збереження лісових ресурсів та екосистем; здійснення заходів щодо забезпечення екологічної безпеки; підвищення ефективності контролю держави за відповідністю вимогам природокористування та збереження навколишнього середовища; розвиток системи екологічних сертифікацій, прогресивний перехід до системи міжнародних стандартів техпроцесів.

3) Соціально-інституціональна: забезпечення рівного доступу людини до використання ресурсів та послуг; розробка та впровадження національної програми подолання бідності; сприяння досягнення повної зайнятості; збільшення доходу населення [1, 2].

Одним із важливих елементів сталого розвитку є його екологічна складова. Однією з найбільших екологічних загроз у всіх країнах є енергетична галузь, як основний споживач ресурсів, так і як забруднювач. Енергетика є одним із елементів сталого розвитку – серед цілей сталого розвитку досить важливе місце займає доступна та чиста енергія [3]. Таким чином, можна говорити про важливу роль енергетичної складової у забезпеченні сталого розвитку та економічної безпеки підприємства.

Підприємства є провідниками технологій, в тому числі і технологій, що дозволяють ощадливо витратити ресурси та захищати навколишнє середовище. Водночас енергетична складова економічної безпеки набуває більшої ваги у зв'язку з подорожчанням ресурсів.

Роль енергетичної складової підтверджується стандартами, пов'язаними з енергетикою, в тому числі і стандартом ISO 50001:2011, який визначає можливість ефективнішого використання енергії шляхом впровадження енергоменеджменту.

Енергетичний менеджмент – це процес систематичної закупівлі, перетворення, розподілу та використання енергії для досягнення енергетичних цілей та показників ефективності [4]. Він опирається на принцип PDCA [5]: 1. *Plan* (план): визначення енергетичної політики, створення енергетичної команди, проведення енергоаудиту, визначення цілей та показників енергоефективності. 2. *Do* (дія): розподіл ресурсів для плану дій, організація навчальних та комунікаційних потреб, реалізація плану дій, здійснення оперативного контролю. 3. *Check* (перевірка): контроль та аналіз показників ефективності, порівнювання поточного результату з очікуваними результатами, плани дій, коригувальні та профілактичні дії. 4. *Act* (коригування): оцінювання прогресу, оцінювання енергоефективності, визначення успіхів та звіти про результати.

Підтримка рівня енергетичної безпеки підприємства повністю перекладається на керівництво. Так, підприємці повинні управляти енергетичною безпекою одразу за кількома напрямками – диверсифікація джерел постачання електроенергії та підвищення енергоефективності з енергозбереженням через модернізацію обладнання. Однак в Україні управління енергозабезпеченням та енергоефективністю зводиться лише до суто технічної складової – ремонту обладнання та переоснащення підприємства або впровадження автоматизованих систем обліку споживання енергії, що відображається і на кількості наукових статей, присвячених даному питанню. Тоді як процеси пошуку та оцінювання джерел постачання енергії лише починають включатися в практику управлінської діяльності.

Елементами управління енергозабезпеченням підприємства, як і будь-якого іншого управління, виступають планування енергозабезпечення, його організація, мотивація та контроль [6]. Відповідно до цього управління енергозабезпеченням – це процес планування енергоспоживання, пошуку альтернативних джерел постачання енергії, організація постачання енергії шляхом укладення відповідних контрактів з постачальниками, мотивація працівників до скорочення споживання енергії та контролю за процесами постачання енергії.

В умовах формування нового ринку електроенергії, процес управління енергозабезпеченням стає особливо важливим, оскільки підприємства можуть обирати постачальника послуг, оцінювати та порівнювати вартість поставленої енергії, планувати затрати на її придбання, контролювати затрати на використання енергії. На даний момент можливим етапом процесу планування енергозабезпечення є диверсифікація джерел постачання енергії.

Диверсифікація джерел постачання енергії можлива завдяки розвитку альтернативної енергетики. Сьогодні можливість отримувати тепло- та електроенергію з відновлювальних джерел доступна і населенню, і підприємствам.

Найбільш енергозатратними є, звісно, великі підприємства. Однак малі та середні підприємства теж мають потенціал у підвищенні енергоефективності. За оцінками Міжнародного енергетичного агентства, у багатьох малих та середніх підприємствах, прості експлуатаційні зміни, такі як вимкнення обладнання та приладів, що не використовуються, а також краще технічне обслуговування та налаштування, можуть заощадити від 5 до 20 відсотків енергопотребу. Досвід роботи систем енергоменеджменту на великих підприємствах показує, що близько 30% енергії можна заощадити за короткий час, при цьому додаткові щорічні заощадження становлять від 2% до 5% [7].

Більш радикальним методом зменшення затрат на енергію у довгостроковій перспективі є впровадження альтернативної енергетики, в тому числі і для малого та середнього бізнесу. Україна відповідно до стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» та цілей сталого розвитку 2016-2030 має забезпечити зниження енергоемності валового внутрішнього продукту, забезпечувати сталий розвиток економіки країни екологічно невичерпним методом, забезпечувати доступ до недорогих, стійких та сучасних джерел енергії для всіх [8].

Слід також розуміти, що використання відновлюваних джерел енергії не є гарантією економічного зростання та розвитку. Цей постулат було доведено професором Войтко С.В. на рівні країн на основі індексу економічного виміру і показника використання відновлювальних джерел енергії Environmental Performance Index [9]. Але розумне використання досягнень альтернативної енергетики дає додаткові можливості суб'єктам господарювання.

Активне впровадження в мережу альтернативної енергетики дозволить сформувати цілком автономні одиниці – приватні будинки, житлові будинки або навіть житлові комплекси, здатні задовольнити їхні потреби в тепло- та електроенергії за рахунок сонячних чи вітрових установок. Це дозволяє уникнути необхідності підтримувати дорогу енергетичну інфраструктуру та економити фінансові ресурси.

У той же час, активний розвиток та впровадження альтернативних джерел енергії створить конкуренцію на ринку теплоенергії та електроенергії, оскільки практично всі домогосподарства чи підприємства зможуть не тільки самозабезпечуватися енергією, а ще й реалізовувати надлишки енергії у загальну мережу, та укласти договори з розміщеними поряд суб'єктами господарювання про спільне самоенергозабезпечення. Навіть у випадку виникнення форс-мажорних ситуацій та збоїв електропостачання все одно вдасться знайти причини та винуватців цих несправностей, тоді як існуюча система електропостачання ускладнює цей процес, тому практично неможливо отримати відшкодування (наприклад, у разі відключення електроенергії підприємства змушені припинити свою діяльність або перейти на аварійне енергопостачання, що часто є дуже дорогим).

Список використаних джерел:

1. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти: [Монографія] / Міжнар. Рада з науки (ICSU) та ін.; наук.кер. проекту М. З. Загуровський. – К.:НТУУ КПІ, 2013. – Ч.1. Глобальний аналіз якості та безпеки життя людей (2011-2012). – 328 с.
2. World Economic Forum // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.weforum.org/>.
3. Wysokinska-Senkus A., & Raczkowski K. (2013). Economic Security in the Context of Sustainability, Rural Development, Aleksandras Stulginskis University, Kaunas, Volume 6, Book 1, – P. 454-462.
4. Accelerating Energy Efficiency in Small and Medium-sized Enterprises, [Electronic resource]. – Mode of access: https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/SME_2015.pdf.
5. Sustainable Development: Wegweiser für die Zukunft. Technical report. Verband der Chemischen Industrie e. V.: Frankfurt, 1999.
6. Струнін В. В. Управління енергозабезпеченням підприємства: дис. – 2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13069/1/Energy%20supply.pdf>.
7. Accelerating Energy Efficiency in Small and Medium-sized Enterprises, [Electronic resource]. – Mode of access: https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/SME_2015.pdf.
8. Колешня Я. А. Альтернативная энергетика в обеспечении энергетической независимости и устойчивого развития. Экономика, экология и общество России в 21-м столетии: сборник научных трудов 19-й Международной научно-практической конференции. Санкт-Петербург: Изд-во Политехн. Ун-та. 2017.
9. Войтко С. В. Системний аналіз енергетичної безпеки країн: аспект використання відновлювальних джерел енергії. Економічний форум, 2013, №4. – с. 29-35.

КАРПІНСЬКИЙ Б.А.,
д.е.н., професор
Львівський національний університет
імені Івана Франка (Україна)
ШЕВЦІВ А.Б.,
аспірант
Львівський національний університет
імені Івана Франка (Україна)

СТРАТЕГІОЛОГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ З ПОЗИЦІЇ КІЛЬКІСНОЇ ДОМІНАНТИ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПАТРІОТИЗМУ НАЦІЇ

Державотворчий патріотизм нації – це все, що народ загалом та кожен громадянин зокрема роблять в інтересах творення незалежної, суверенної, цивілізованої держави. За своєю природою державотворчий патріотизм нації можливо оцінювати на основі використання двох підходів: якісного та кількісного [3, с. 30].

Податки є кількісним вимірником фактичного державотворчого патріотизму нації щодо конкретизації реальної участі (нинішніх та майбутніх) платників податків у забезпеченні фінансової складової життєзабезпечення й розвитку держави. Практично податки забезпечують належне фінансове функціонування держави, а виходячи з означеного, наскільки сформовано та забезпечено у конкретних платників податків патріотичне розуміння національної важливості безпосереднього фінансового внеску у становлення і розвиток фінансової складової держави то від цього об'єктивно залежать подальші фінансові можливості держави виконувати свої управлінські функції, включаючи й проблемні питання сталого розвитку.

За своєю сутністю, децентралізація передбачає передачу (повну або часткову) повноважень з національного рівня на регіональний або місцевий, а також делегування окремих обов'язків посередницьким організаційним структурам, які, переважно, є суспільними. Однак, процес переходу від централізованої політики управління за принципом “згори-вниз” до децентралізованої моделі управління є дуже повільним. Так, в Україні регіональна система управління формуванням програм сталого розвитку економіки перебуває на початковому етапі, хоча урядом та регіональними органами влади докладено дієвих зусиль для визначення конкретних цілей та започаткування певних проєктів у відповідних програмах переважно для розвитку інфраструктури.

Стратегіологія сталого розвитку економіки з врахуванням парадигми державотворчого патріотизму нації (ДТПН) передбачає широке використання наукових знань та програмних підходів для проведення зрушень у мотивації реалізації концепційних положень забезпечення сталості навколишнього середовища в інтересах майбутніх поколінь. Сучасний наголос на розвитку регіональної політики щодо сталого розвитку (СР) значною мірою маючи загальні риси, відрізняється залежно від конкретного регіону, що впливає на результативність від його програмного забезпечення в умовах децентралізації. Зокрема, відповідно до Стратегії сталого розвитку “Україна-2020”, пріоритетами визначені децентралізація та реформа державного управління, політика яких орієнтована на відхід від централізованої моделі управління державою, на побудову ефективної системи територіальної організації влади, реалізацію принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування. Стратегіологічно, що ефективна реалізація положень децентралізації та її позитивний вплив на розвиток регіонів можливі лише за належного економічного обґрунтування при впровадженні раціональної (оптимальної) структури формування місцевих бюджетів та прийнятті необхідних нормативно-правових актів для їх конкретизації [2-8].

Об'єктивно, що означені завдання можна вирішити лише за умови реалізації моделі інтеграції децентралізації та економічного зростання на основі відповідних розрахунків із використанням фактичних даних для підтвердження актуальності реформ на державному рівні. Доцільно підкреслити, що заплановані реформи стосовно передачі влади від центрального уряду регіонам ґрунтуються на таких питаннях: територіальні (зміна адміністративно-територіального устрою); адміністративні (делегування значних повноважень місцевим органам влади, зміна владної вертикалі); фінансові (перерозподіл бюджетних коштів з метою їх спрямування на місцевий рівень).

Сучасний стан економіки України та її регіонів обумовлений диспропорцією галузево-секторальної структури, яка є наслідком неефективних реформ, нестабільності та фінансово-економічної кризи в державі, низькими темпами у напрямку сталого розвитку економіки [2-3, 8]. Аналогічно і в регіонах простежується низка негативних явищ, зумовлених втратою виробничого потенціалу, низькою інтенсивністю структурних змін, недостатнім рівнем підприємницької активності, невідповідністю структури економіки регіонів потребам розбудови інвестиційно-інноваційної моделі сталого розвитку. Зазначимо також, що процеси євроінтеграції та децентралізації вимагають проведення глибоких економічних реформ, розв'язання проблем територіального розвитку. Властиво сучасна регіональна політика, яка орієнтована на розвинене місцеве самоврядування, на активні територіальні громади, найбільше узгоджується зі світовим досвідом державного регулювання розвитку територій і відповідає принциповим запитам суспільства, соціальним потребам та ресурсним можливостям територій. Загалом, децентралізація пов'язана з певною організацією системи державного управління та сприяє налагодженню ефективних взаємовідносин між центральними та місцевими і регіональними органами управління шляхом розширення чи зміцнення прав та повноважень органів самоврядування щодо незалежного

прийняття рішень і виконання делегованих державною владою повноважень в системі формування програм сталого розвитку економіки.

Підкреслимо, що відповідно до чинного законодавства місцеві органи влади несуть відповідальність за формулювання регіональних програм СР, надання фінансування для цих програм у рамках регіональних бюджетів; вони також відповідають за моніторинг і оцінку діяльності, що фінансується за рахунок регіональних бюджетів.

До складових децентралізації входить й концепція фіскальної (бюджетної), яка посідає ключове місце в теорії публічних фінансів, водночас є головним елементом бюджетної політики щодо активізації ДТПН. Загалом бюджетна децентралізація виступає засобом забезпечення підходів СР економіки з відповідною реалізацією сучасної моделі державного й бюджетного устрою. Прийнято, що проведення бюджетної децентралізації з ухилом на потреби сталого розвитку економіки передбачає такі етапи:

1. Встановлення відповідно до положень Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади їхнього територіального підгрунтя діяльності.

2. Розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування для передачі їх найближчим до населення рівням влади.

3. Розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та виконавчої влади: основні повноваження місцевих державних адміністрацій передати органам місцевого самоврядування, а виконавчій владі залишити тільки право контролю.

4. Визначення потреби на фінансові ресурси та реалізація заходів, спрямованих на наповнення місцевих бюджетів.

5. Запровадження підзвітності органів місцевого самоврядування перед виборцями та державою за результативність своєї діяльності [1].

Запорукою системи програмного забезпечення СР економіки за регіонами має стати саме бюджетна децентралізація. Вона зумовить становлення результативної системи місцевих фінансів і, що найважливіше, стане дієвим організаційно-економічним засобом державного регулювання регіонального розвитку держави та активізації ДТПН. Властиво реформування бюджетної системи шляхом децентралізації стимулює регіони до фінансової автономії, пошуку додаткових фінансових джерел на місцях, активізації збільшення власного інноваційного потенціалу, ефективного і цільового використання бюджетних коштів, збалансування потреби на фінансові ресурси з реальними можливостями дотримання концепційних засад сталого розвитку економіки.

Стратегіологічно, гармонізація практики управління регіонами України з принципами ЄС передбачає насамперед чітке розмежування повноважень центральних та місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в ході адміністративної реформи, законодавче визначення принципів регіональної політики, державної підтримки регіонального розвитку, програм соціально-економічного розвитку регіонів, створення стандартної статистичної системи моніторингу розвитку регіонів. Зазначимо також, що розробка сучасної регіональної політики з орієнтацією на програмні засади сталого розвитку має спиратись на головні цілі, притаманні сучасній європейській регіональній політиці: формування і зміцнення єдиного економічного простору, митної, фінансово-бюджетної, фіскальної системи; забезпечення економічних, соціальних, правових та організаційних засад державності, зміцнення міжрегіональної інтеграції; збалансування соціально-економічного розвитку регіонів, згладжування міжрегіональних диспропорцій, забезпечення єдиних соціальних стандартів якості і рівня життя громадян, які проживають на різних територіях держави, що відповідає принципам сталого розвитку.

Світові трансформаційні процеси в адміністративно-територіальному устрої з інтеграцією завдань сталого розвитку є об'єктивною і відносно нагальною потребою в сучасному етапі державотворення та мають цілеспрямовано відбуватись на програмному підході до їхнього формування, що дозволить забезпечувати як належний моніторинг і контроль за прийняттям та виконанням управлінських рішень в умовах децентралізації, так і високу фінансову віддачу через задіювання парадигми державотворчого патріотизму нації.

Список використаних джерел:

1. Акаев А., Садовничий В., Коротаев А. О возможности предсказания нынешнего глобального кризиса и его второй волны. *Экономическая политика*. 2010. № 6. С. 39-46.
2. Карпинский Б. А. Стратегиология развития экономической системы государства: основы, финансовые вызовы, диспропорции. *Финансовое управление развитием экономических систем* : монографія. Новосибирск : „СИБ-ПРИНТ”, 2012. С. 44-59.
3. Карпінський Б. А. Державотворчий патріотизм нації: податкова домінанта інвестиційного зростання. Монографія. Львів : Колір ПРО, 2018. 480 с. (Серія «Держава і стратегіологія»).
4. Карпінський Б. А., Максимів Д. Я., Карпінська О. Б. Децентралізація: сутнісний апарат та можливості фінансово-податкового механізму інвестиційного зростання. *Бізнес Інформ*. 2016. №8. С. 29–36.
5. Карпінський Б. А., Максимів Д. Я., Карпінська О. Б., Гасюк Р. В. Децентралізація як каталізатор активізації інвестиційних платформ у системі транскордонної інтеграції. *Бізнес Інформ*. 2016. №10. С. 71–78.
6. Коваленко С. О. Фінансова децентралізація в Україні та її перспективи. *Бізнес Інформ*. 2019. №4. С. 300–306.

7. Шевців А. Б. Державна інноваційно-інвестиційна політика активізації діяльності підприємств у системі програмного управління сталим розвитком. *Теорія і практика діяльності підприємств* : монографія в двох томах. Т.1 / Нац. металург. академія України; за заг. ред. Л. М. Савчук, Л. М. Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2017. С. 25–39.

8. Karpinsky B. A., Bozshko S.M. Economic Growth at sustainable development of economy. The monografy. Lviv:Prostir-M, 2006. 376 p.

МІТЮШКІНА Х.С.,

к.е.н., доцент

Маріупольський державний університет (Україна)

ТУРИЗМ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасний розвиток людства супроводжується значними змінами навколишнього середовища. З існуючих видів антропогенного навантаження (промислове, транспортне, сільськогосподарське, демографічне, рекреаційне), найменшим вважається рекреаційне. Проте зростання населення й збільшення туристичних потоків призвело до надмірного навантаження на рекреаційні ресурси, а отже, своєчасним є дослідження поняття сталого туризму.

Виникнення поняття сталого туризму пов'язано з ростом масового туризму і його негативними наслідками, які загострили низку екологічних проблем у світі, а також зі зміною суспільних поглядів на проблеми навколишнього середовища, усвідомленням цінності природних ресурсів. Слід зауважити, що сучасний масовий туризм робить негативний вплив не тільки на навколишнє середовище. У місцях, часто відвідуваних туристами, з'являються серйозні проблеми соціокультурного характеру. Туризм перетворює місцеві культури в предмети споживання. Релігійні ритуали, традиційні етнічні обряди та фестивалі видозмінюються, щоб відповідати туристським очікуванням. У деяких країнах туристи ігнорують існуючі моральні цінності: так у багатьох мусульманських країнах, де жінки зобов'язані дотримуватися ряду правил, європейці одягаються відповідно до своїх вподобань. Сучасний туризм призводить до виникнення і загострення таких проблем соціокультурного та екологічного характеру:

надмірної комерціалізації, що супроводжується втратою регіоном самобутності (звичаїв, фольклору, ремесл);

невдоволення місцевого населення, якщо вони не відчувають значних економічних вигід від розвитку туризму, в тому випадку якщо розвиток туризму не підпорядкований інтересам місцевого населення;

недопустимого збільшення щільності населення в місцях відпочинку;

великому антропогенному навантаженню на територію, погіршенню естетики ландшафтів;

забруднення навколишнього середовища, порушення екології природних зон (парки, заповідники та інші природні об'єкти, що охороняються).

Слід зазначити, що за екологічним словником [1] рекреаційне навантаження – це ступінь безпосереднього впливу відпочиваючих людей (рибалок, туристів, мисливців і т. п.), їх транспортних та інших засобів на природні комплекси або рекреаційні об'єкти (мальовничі місця, пам'ятники архітектури тощо), який оцінюється кількістю людей або людино-днів на одиницю площі або на рекреаційний об'єкт за певний проміжок часу (зазвичай за день або рік).

Отже, суттєве антропогенне навантаження на природні туристичні об'єкти та необхідність виконання умов Концепції сталого розвитку людства актуалізують питання розвитку туризму за умов сталості. Так, дослідження умов сталого туризму почалися відносно недавно, наприкінці минулого століття. У Порядку денному на XXI століття для галузі подорожей і туризму сталий розвиток туризму визначається, як здатність туризму упродовж тривалого періоду зберігати свої кількісні і якісні показники, тобто виправдовувати очікування резидентів і туристів як у короткій, так і більш тривалій період, без шкоди довкіллю тієї території, яка зацікавлена у його розвитку [2].

Ю.Миронов, І. Тучковська та Е. Маскарова [3,4] розглядають сталий туризм як такий вид туризму, при якому забезпечується оптимальне використання ресурсів навколишнього середовища, підтримуються соціокультурні особливості туристичних дестинацій та спільнот, які там проживають, забезпечується життєздатність довгострокових економічних процесів з огляду на їхню вигоду для всіх зацікавлених кіл. Сталий розвиток в туризмі, на їх думку, має передбачати позитивний загальний баланс екологічних, соціально-культурних та економічних ефектів від туризму, а також позитивний вплив відвідувачів один на одного. А. Сеселкін [5] підкреслює, що стійкий туризм повинен також підтримувати високий рівень задоволеності туристів і гарантувати придбання ними значного досвіду, підвищуючи розуміння проблем стійкості, а також просувати методи сталого туризму.

Велику роль у вирішенні соціальних питань на сталий туризм покладає І.Пономарева. На її думку основним напрямком сталого розвитку туризму є зменшення розриву між багатими і бідними, підвищення рівня життя в регіонах, що розвиваються, так як правильний розвиток індустрії туризму може сприяти як збільшенню добробуту, так і зняттю соціальної напруженості [6].

Всесвітня Туристична Організація запропонувала власне визначення «сталого туризму», під яким слід розуміти: «туристичну діяльність, за якої управління всіма ресурсами проходить таким чином, що економічні, соціальні, естетичні потреби задовольняються та зберігається культурна складова, екологічні процеси, біологічне різноманіття та системи підтримки життя» [7].

Відповідно до вітчизняних нормативно-правових документів [8] «сталий туризм» означає туризм, який передбачає стале використання природних ресурсів, перешкоджає загрозам для біологічного та ландшафтного різноманіття, від якого він внутрішньо залежить, і мінімізує негативний вплив на довкілля, екологію, культуру та соціум; забезпечує освітні можливості, підвищуючи рівень знань та повагу до природних екосистем і біологічних ресурсів; враховує соціально-культурну автентичність місцевого населення, зберігаючи їх сформовану існуючу культурну спадщину і традиційні цінності, робить внесок в міжкультурне взаєморозуміння та сприяння толерантності; робить внесок в забезпечення життєздатної, довгострокової економічної діяльності, надаючи соціально-економічні вигоди, що розподіляються справедливо, усім заінтересованим сторонам, зокрема стабільну зайнятість та можливості отримання прибутку й соціальні послуги місцевим громадам, а також сприяє подоланню бідності.

Отже, пріоритетними сферами діяльності в галузі туризму, враховуючи принцип сталого розвитку, повинні стати збереження і відновлення навколишнього середовища: зведення відходів до мінімуму; залучення персоналу, клієнтів і громадськості до вирішення екологічних питань. Розгляд економічних, соціальних, культурних критеріїв і охорони навколишнього середовища має бути складовою частиною всіх управлінських рішень, в тому числі при включенні нових елементів в існуючі програми розвитку туризму в країнах світу.

Список використаних джерел:

1. Экологический словарь. Нагрузка рекреационная. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ecolog/667/%D0%9D%D0%90%D0%93%D0%A0%D0%A3%D0%97%D0%9A%D0%90>
2. Уварова Г. Сталий розвиток туризму в контексті рекреаційно-туристичного природокористування. URL: <file:///C:/Users/%D0%98%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%B0/Downloads/2999-8050-1-SM.pdf>
3. Миронов Ю., Тучковська І. Сталий розвиток туризму: сутність, завдання та принципи. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/myronov7.htm
4. Максарова Е. Основные направления реализации принципов устойчивого развития в туризме. URL: <file:///C:/Users/%D0%98%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%B0/Downloads/osnovn-e-napravleniya-realizatsii-printsipov-ustoychivogo-razvitiya-v-turizme.pdf>
5. Сеселкин А. Устойчивое развитие туризма как приоритетное направление деятельности всемирной туристской организации: постановка проблемы исследования. URL: <file:///C:/Users/%D0%98%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%B0/Downloads/ustoychivoe-razvitie-turizma-kak-prioritetnoe-napravlenie-deyatelnosti-vsemirnoy-turistskoj-organizatsii-postanovka-problemy-issledovaniya.pdf>
6. Пономарева И., Малафий А. Устойчивое развитие туризма и его влияние на социальные процессы. URL: <file:///C:/Users/%D0%98%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%B0/Downloads/ustoychivoe-razvitie-turizma-i-ego-vliyanie-na-sotsialn-e-protsess.pdf>
7. Стратегія сталого розвитку (туристична галузь). URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/6901/1/SSR-tourism.pdf>
8. Протокол про сталий туризм до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/001_004-11
9. Смаль В., Смаль І. Туризм і сталий розвиток http://old.geography.lnu.edu.ua/Publik/Period/visn/32/15_small.pdf

ПАСТЕРНАК О.М.,

к.х.н., доцент

Маріупольський державний університет (Україна)

ЛАЗАРЕНКО Д.Т.,

студентка 2 курсу ОС «Магістр»

спеціальності «Екологія»

Маріупольський державний університет (Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН

Економічний розвиток сучасного світу пов'язаний з прискореним зростанням споживання природних ресурсів планети, в результаті якого відбувається виснаження запасів невідновлюваних видів природної сировини і погіршення стану навколишнього середовища як наслідок інтенсивного природокористування та його впливу на навколишнє середовище. Сьогодні взято курс на сталий розвиток, основними складовими якого є: економічна, соціальна та екологічна. Сталий розвиток, або екологічно стійкий економічний розвиток - соціально-

економічний розвиток, при якому задоволення потреб нинішнього покоління людей здійснюється з умовою екологічних обмежень, необхідних для забезпечення можливостей майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку та прийняття Порядку денного розвитку після 2015 року, на якому було затверджено нові орієнтири розвитку. Підсумковим документом Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» було затверджено 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань.

Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Для встановлення стратегічних рамок національного розвитку України на період до 2030 року на засадах принципу «Нікого не залишити осторонь» було започатковано процес адаптації Цілей сталого розвитку. Кожну глобальну ціль було розглянуто з урахуванням специфіки національного розвитку. Протягом 2016-го року в Україні було проведено низку національних (4) та регіональних (10) консультацій. За результатами консультацій можна зробити висновок, що національні ЦСР слугуватимуть основою для інтеграції зусиль, спрямованих на забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та раціонального природокористування.

Програма сталого розвитку України включає в себе 17 цілей для повного забезпечення стійкого розвитку держави в усіх напрямках. Для детального розгляду було обрано ціль: «Вжити термінових заходів для боротьби зі змінами клімату та їхніми наслідками». Однією з причин стали парникові гази, які мають пряме відношення до зміни клімату на планеті. В обов'язок кожної країни входить щорічне надання доповідей з обліку і контролю небезпечних викидів. Проблему емісії парникових газів було також закріплено у ратифікованій Україною угоді «Паризька угода 2015». В документі наведено основні напрямки боротьби зі змінами клімату: включити заходи реагування на зміну клімату в політику, стратегії та планування на національному рівні; поліпшити просвітництво, поширення інформації і можливості людей та установ щодо пом'якшення гостроти та послаблення наслідків зміни клімату, адаптації до них і раннього попередження; сприяти створенню механізмів зі зміцнення можливостей планування й управління, пов'язаних зі зміною клімату, в найменш розвинених країнах і малих острівних державах, що розвиваються, приділяючи, зокрема, підвищену увагу жінкам, молоді, а також місцевим громадам.

Провідна роль у зменшенні антропогенних викидів парникових газів у національних планах та програмах буде ґрунтуватися на енергії, енергозбереженні та енергоефективності, розвитку відновлюваних джерел енергії та в перспективі обміну палива в електростанціях. Під час горіння виділяється велика кількість вуглекислого газу. Основні джерела викидів: вуглекислий газ - це спалювання вуглецевого палива, їх виробництво, переробка, зберігання, транспортування та споживання; метану - видобуток вугілля, транспортування та переробка нафти та природного газу, побутове бродіння та відходи тваринництва, сміттєзвалище твердих побутових відходів та спалювання біомаси; оксиди азоту - сільське господарство (використання азотних добрив).

В Україні спостерігаються позитивні зміни в напрямку підтримки покращення якості довкілля. Питання зміни клімату зараз регулюються рядом критеріїв: перебіг переходу від традиційних до альтернативних джерел енергії (переваги зеленого бізнесу), удосконалення системи моніторингу запасів та реєстрація парникових газів із стаціонарних та мобільних джерел та один. Підвищення рівня грамотності населення з точки зору економії енергії та необхідності підтримки екологічного балансу країни.

Зараз в Україні згідно «Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року» [1], державна політика спирається на національні пріоритети сталого розвитку та чинної стратегії розвитку секторів економіки, а також визначає можливу траєкторію економічного зростання з урахуванням цілей державної політики зі скорочення викидів і збільшення поглинання парникових газів. За експертною оцінкою Міністерства енергетики та захисту довкілля України НЕК «Укренерго» [2], стратегія боротьби з посиленням парникового ефекту повинна полягати у виконанні ряду заходів, а саме: скорочення використання викопних джерел енергії: вугілля, нафти й газу, ефективніше використання енергії, широке впровадження енергозберігаючих технологій та розвиток альтернативної енергетики (використання поновлюваних джерел енергії), впровадження нових екологічно чистих і низько вуглецевих технологій, зокрема, застосування холодоагентів і спінювачів з низьким (нульовим) потенціалом глобального потепління, боротьба з лісовими пожежами, відновлення лісів – природних поглиначів вуглекислого газу з атмосфери.

Основними забруднювачами атмосферного повітря залишаються підприємств чорної металургії, теплової енергетики, вугільної, нафтогазовидобувної, цементної промисловості, викиди забруднюючих речовин яких складають майже 90 % від загального обсягу викидів в атмосферне повітря в Україні.

Основними компонентами, які надійшли в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел є діоксид вуглецю – 126378,3 тис. т, оксид вуглецю – 1761,2 тис. т, діоксид та інші сполуки сірки – 715,7 тис. т, метан – 455,6 тис. т, сполуки азоту – 372,3 тис. т. Найбільші викиди забруднюючих речовин від стаціонарних джерел спостерігались у Донецькій (790,2 тис. т), Дніпропетровській (614,3 тис. т) Івано-Франківській (221,4 тис. т) та Запорізькій (174,7 тис. т) областях (статистичні дані за 2018 р.). Україна, за даними Державної служби статистики, здійснила емісію парникових газів в сумі за 2015-2018 рр від стаціонарних джерел: оксид азоту - 9 тис. т, оксид вуглецю - 764,8 тис. т, діоксид вуглецю - 135 млн. т, метан - 482,7 тис. т, а також від пересувних джерел: оксид азоту – 0,9 тис. т, оксид вуглецю – 1078,7 тис. т, діоксид вуглецю – 23,1 млн. т, метан – 4,8 тис. т.

Серед основних викликів, що стоять перед національною економікою та глобальною економікою загалом, можна виділити нестабільність та проблему забезпечення глобальних ресурсів: створення нових

технологій, матеріалів та їх відповідних науково-теоретичних основ; повільний перехід до наноматеріалів (оптимізація системи (включення програмного забезпечення у ланцюжок вартості) для раціонального використання ресурсів); віртуалізація (процеси від фізики до віртуального світу); підвищення ефективності використання ресурсів; дуже дешеве виробництво товарів і послуг; все більша увага до людського розвитку та глобального сталого розвитку.

Світова економіка та людство взагалі стикаються з багатьма новими викликами внаслідок швидкого технологічного прогресу, швидкого зростання чисельності населення та зменшення ресурсів. У цьому контексті майбутнє процвітання націй ефективно реагує на минулі проблеми, засновані на концепції сталого розвитку. Основними цілями екологічної безпеки є людина, яка має право на здорове довкілля; суспільство, оскільки його матеріальні та духовні цінності залежать від екологічного стану ландшафту. Регіональна екосистема є основою для сталого розвитку суспільства та добробуту майбутніх поколінь. Відповідно до аналітичних досліджень Інституту економіки і прогнозування НАН «Перехід України на відновлювану енергетику до 2050 року», Україна до середини століття має технічну можливість перейти на 91% відновлюваних джерел енергії. Водночас національно-визначений внесок України до Паризької угоди поки що ставить за мету зменшити нарощування викидів парникових газів протягом наступного десятиліття.

Таким чином, для досягнення стійкого розвитку країни необхідно враховувати комплексність проблеми через удосконалення трьох сегментів: соціального, економічного та екологічного, які тісно взаємопов'язані. Поліпшення економічного аспекту через підняття рівня промисловості та виробничих процесів, перехід від традиційних джерел енергії до альтернативних, що забезпечить менші витрати на видобуток природних ресурсів, а також знизить рівень викидів забруднюючих речовин в атмосферу. Підвищення екологічної свідомості населення та відновлення і підтримання природного середовища призведе до зростання рівня життя громадян і соціального благополуччя.

Список використаних джерел:

1. Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року / Міністерство екології та природних ресурсів, Київ, 2017, URL: <https://menr.gov.ua>
2. Огляд світового досвіду зниження обсягів антропогенних викидів парникових газів на об'єктах енергетики / Міністерство енергетики та вугільної промисловості України / НТЦЕ НЕК «Укренерго», Київ, 10/2013, URL: https://ua.energy/wp-content/uploads/2017/05/3.-Osn_polozh_SOR21.pdf
3. Статистична інформація / Навколишнє середовище / Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря / Державна служба статистики України, URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Еколого-економічні стратегії в системі забезпечення екологічної безпеки / Степаненко А.В. / Наука та наукознавство, 2014, № 4

ЧЕРНІЧЕНКО Г.О.,

д.е.н., професор

Маріупольський державний університет (Україна)

БЕСПАЛОВ С.І.,

аспірант кафедри економіки та

міжнародних економічних відносин

Маріупольський державний університет (Україна)

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ІДЕЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Глобалізаційний процес, його масштаби та вплив на економічні відносини усіх країн світу обумовлюють дискусії з приводу його генезису, і наукова література містить різні підходи до того, що вважати відправною точкою глобалізації, і чи є це явищем сучасним, або ж має підґрунтям багатовікову історію. До того ж, глобалізація в умовах сучасних світових проблем має своїм складовим елементом таку важливу концепцію як «сталій розвиток», яка отримала позитивний відгук міжнародної спільноти та активно запроваджується на національному рівні багатьох країн світу.

Дослідженням питання теоретичних та практичних аспектів глобалізації світової економічної системи займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені як О.Г. Білорус, В.І. Власов, Д. Вільямсон, Д. Гілбрейт, М. Кастельс, Т. Фрідман та ін. Проблеми та перспективи сталого розвитку досліджують Д.Л. Медоуз, Д.Х. Медоуз [1], Й. Рандера [1], Б.М. Данилишин, Б.М. Шостак, О.Б. Вебер [2]. Над цим питанням працюють також Організація Об'єднаних Націй та представники Римського клубу.

Так, до офіційного введення в науковий обіг поняття «сталій розвиток» у 1992 році, Статут Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), прийнятий 26.07.1945 року, статтею 55 регламентує «з метою створення умов стабільності та благополуччя, необхідних для мирних та дружніх відносин між націями ... ООН сприяє підвищенню рівня життя, повної зайнятості населення та умовам економічного та соціального прогресу та розвитку» [3]. Однак, у даному випадку поняття «розвиток» мав саме економічний та соціальний підтекст через наслідки Другої Світової війни. І вже коли держави почали оговтуватись від тих наслідків, стало зрозуміло, що

між економічним зростанням, захистом навколишнього середовища та правами людини на мир та добробут повинен бути встановлений тісний взаємозв'язок. Саме до такого висновку прийшли члени Римського клубу в доповіді «Межі зростання», опублікованій в 1972 році, яка на основі математичних розрахунків та прогнозів містить дванадцять сценаріїв розвитку людства. Головна ідея – це визначити межі економічного та демографічного зростання в умовах вичерпності природних ресурсів [1].

Важливим кроком на шляху до змін усвідомлення людини її пагубного впливу на навколишнє середовище стала Конференція ООН з проблем навколишнього середовища людини (м. Стокгольм, 5-16.07.1972 рік). Результатом стало проголошення 26 принципів, які повинні стати основою діяльності людини по збереженню та покращенню навколишнього середовища. Вже ці принципи мали в собі посил щодо збереження природних ресурсів для майбутнього та всього людства, що стало в подальшому лейтмотивом сталого розвитку. Також, за результатами конференції була сформована програма ООН по захисту довкілля та створено Фонд навколишнього середовища, а 5 червня стало Всесвітнім днем навколишнього середовища.

В 1980 році була прийнята перша Всесвітня стратегія охорони природи (далі – Стратегія), яка містить згадування сталого розвитку. Друга редакція Стратегії мала назву «Піклування про планету Земля – Стратегія сталого життя» (опублікована в жовтні 1991 року) та пропонує основні шляхи збереження в 1990-ті роки сфери нашого життя на глобальному, регіональному та місцевому рівнях, окреслює основні напрямки взаємодії природи та суспільства. Цікавим з наукової точки зору є доклад «Наше спільне майбутнє», підготовлений в 1987 році Міжнародною комісією ООН з довкілля та розвитку, під керівництвом прем'єр-міністра Норвегії Гро Харлем Брундтланд. «Из космоса Земля видится небольшим хрупким шариком, общие контуры которого определяются не деяниями и творениями человека, а сложной системой облаков, океанов, растительности и почв. Неспособность человека согласовать свои действия с данной системой ведет к коренному изменению существующих на планете структур», «...мы отмечаем возможность начал новой эры экономического роста, в основе которой должна лежать политика оптимального использования и расширения базы природных ресурсов», «человечество способно придать развитию устойчивый и долговременный характер, с тем, чтобы оно отвечало потребностям нынешнего поколения, не лишая будущие поколения возможности удовлетворить свои потребности» [5] - це лише декілька положень доповіді, який ознаменував, на наш погляд, новий етап розвитку людства, окресливши основні напрямки сталого розвитку, виділив найбільш гострі екологічні, економічні та соціальні проблеми, підняв питання урбанізації, промисловості, використання спільних здобутків (океанів, космосу, Антарктики), виявив причини несталого розвитку та потреби в організаційних та правових змінах як на рівні держав, так і на міжнародному рівні.

Наступним важливим документом, який покладено в основу концепції сталого розвитку є «Порядок денний на XXI століття» (далі – Порядок), прийнятий за результатами Конференції з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро (03-14.06.1992 рік). Конференцію, в якій прийняли участь 17 тисяч людей та 178 держав називають Самітом Землі та наймасштабнішим екологічним форумом ООН кінця XX століття. Порядок містить рекомендації щодо розробки національних стратегій сталого розвитку та підставі оцінки еколого-економічної ситуації кожної окремо взятої країни. Важливим, на наш погляд, в цьому Порядку є положення про укладання добровільних угод між державою та підприємствами про взяття на себе (підприємствами) добровільних обов'язків по збереженню навколишнього середовища. Велика кількість країн мають багаторічний позитивний досвід в цій сфері, що викликає в нас впевненість в тому, що декларативний формат Порядку все ж має відгук серед досвідчених еколого-орієнтованих керівників підприємств та держав, а це означає, що ідеї сталого розвитку не тільки гарні слова та вигуки.

Декларація з навколишнього середовища та розвитку, яка була прийнята за результатами конференції містить двадцять сім принципів, які мають на меті встановити нове, глобальне партнерство між державами, різними сферами суспільства та людьми. До того ж за результатами Конференції було також прийнято такі важливі документи як «Конвенція ООН про біологічне різноманіття» та «Рамкова конвенція ООН про зміну клімату» (розширення ідей цієї конвенції відбулось в 1997 році шляхом прийняття Кіотського протоколу, щодо якого і по сьогодні точаться дискусії між світовими лідерами).

І вже на початку XXI століття ми бачимо, що принципи сталого розвитку все ж мають своїх прихильників серед світових лідерів, що підтвердив Всесвітній Саміт зі сталого розвитку, який відбувся в м. Йоганнесбург (26.08.-04.09.2002 року) та Конференція ООН зі сталого розвитку Ріо+20 (м. Ріо-де-Жанейро, 20-22.06.2012 рік). Однак, обидва Саміти вказували на те, що до досягнення цілей сталого розвитку ще досить далеко, особливо якщо розглядати їх на світовому рівні. За результатами Самітів було прийнято Йоганнесбурзьку декларацію зі сталого розвитку, Йоганнесбурзький план виконання рішень, доклад «Майбутнє, якого ми прагнемо».

Аналізуючи ці документи, особливо останній, можна дійти висновку про те, що його норми мають здебільшого декларативний характер, не є обов'язковими до виконання, не містять ніяких конкретних планів дій, натомість даючи широкі можливості для кожної держави в цій еко-грі. Причиною такої декларативності на наш погляд є те, що держави все більше занепокоєні національними проблемами, регіональними програмами і просто не хочуть брати на себе ще більше міжнародних зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Медоуз Д., Рандерс Й. Пределы роста. 30 лет спустя. Пер.з англ М.:ИКЦ «Академкнига» 2007. 342с.

2. Вебер А. Б. Глобализация и устойчивое развитие: проблемное поле и возможные сценарии. *Клуб ученых «Глобальный мир»*. М.: ИД «НОВЫЙ ВЕК», 2002. С. 107-149.
3. Устав Организации Объединенных Наций и Статут Международного Суда от 26.06.1945 г. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (дата звернення 24.09.2019).
4. Доповідь Всесвітньої комісії з питань довкілля та розвитку «Наше спільне майбутнє». URL: <https://www.un.org/ru/ga/pdf/brundtland.pdf> (дата звернення 24.09.2019).

НИКОЛЕНКО Т.І.,

к.е.н., доцент

Маріупольський державний університет (Україна)

РОЛЬ ТНК У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Інвестиційна діяльність визначає основу благополучного розвитку світової економіки, а також сприяє визначенню перспектив для проведення модернізації і диверсифікації економіки різних країн світу. В даний час ТНК сприяють формуванню новому інвестиційному режиму, який в свою чергу впливає на ступінь стійкого розвитку країн, зростаючи роль у науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробках, виробництві на їх основі технічно більш досконалих продуктів, по зовнішньоторгових операціях, організації і навчанні робочої сили. В результаті це призвело до того, що останнім часом компанії стали активно інтегрувати в систему транснаціональних відносин, в рамках яких найважливіша роль належить ТНК.

Треба зазначити, що ПІ є основою панування ТНК у світовій економіці. Щоб зрозуміти які зміни спостерігаються в останній час у інвестиційній діяльності ТНК, необхідно провести аналіз та спрогнозувати потоки глобальних прямих іноземних інвестицій. Так, за даними Конференції ООН із торгівлі і розвитку у доповіді про світові інвестиції зазначено, що у 2017 році приплив глобальних ПІ скоротився на 23%, та склав 1,49 трлн. дол. США, в той час як у 2016 р. приплив становив 1,92 трлн дол. США. Дана тенденція, що суперечить динаміці інших макроекономічних показників, таких як ВВП та об'єм торгівлі, які у 2017 р. суттєво зросли. Слід зазначити, що падіння припливу глобальних ПІ у світовій економіці частково пов'язано із скороченням чистого вартісного об'єму транскордонних злиттів протягом 2017 року на 22%. Об'єм заявлених інвестицій у нові проекти, що є одним з ключових показників майбутніх тенденцій – також знизився на 14% та становив 720 млрд долл. США [1].

Дослідження показало, що з 2000-2007 рр. спостерігається стрімке зростання глобальних ПІ в цілому та за групами країн окремо. В період 2007-2008рр. можна помітити різкий спад, що пояснюється глобальною фінансовою кризою 2008р., але вже з 2009р. відбувається помірне відновлення, та зростання глобальних потоків ПІ аж до 2016р. після якого потоки ПІ скоротилися на 10-15%, що відображає нестабільність світової економіки, невідповідність сукупного попиту, непослідовність політики щодо припинення податкових інверсій угод і різкий спад прибутку у ТНК. Слід зазначити, що на 2020 рік прогнозується зростання потоків ПІ, і вони, згідно з оцінками, наблизяться до рівня 3,7 трлн. дол. [2]

Найбільшими імпортерами ПІ в світовій економіці є США, Великобританія і Китай, найбільшими експортерами – США, Великобританія і Люксембург. Група розвинутих країн є чистим експортером капіталу у вигляді ПІ, тобто обсяги експорту ПІ перевищують обсяги імпорту. 2/3 світового обсягу ПІ становлять інвестиції в акціонерний капітал, при цьому реінвестування прибутків відіграє основну роль в країнах, що розвиваються. Аналіз імпорту ПІ за регіонами та окремими країнами свідчить про динамічне зростання потоків ПІ до останньої групи країн, що пояснюється зростанням конкуренції у багатьох галузях і прагненням компаній мінімізувати витрати виробництва, а також активізацією транскордонних злиттів і поглинань.

Збільшуючи свою експансію, ТНК активно використовують такі специфічні форми освоєння світового ринку, як ліцензування, франчайзинг, надання технічних і маркетингових послуг та ін. ТНК і ТНБ активно проявляють себе не тільки в економіці, але і в фінансово-інвестиційній, науково-технічній, військовій, технологічній, економічній сфері і навіть в політиці.

Щоб зрозуміти, чому одні країни є привабливими для інвестування ТНК, а інші так і залишаються у стороні, на підставі вище зазначеного, ми розробили класифікацію країн світу за рівнем інвестиційної привабливості. Для цього були проаналізовані всі країни, за обсягами наявних ПІ у 2017р., що дозволило поділити їх на 4 групи за критерієм інвестиційної привабливості: «Країни з низькою інвестиційною привабливістю» (102 країни серед яких Афганістан, Таджикистан, Непал, Республіка Молдова, Ісландія та ін.), «Країни з середньою інвестиційною привабливістю» (78 країн серед яких Грузія, Білорусь, Китай, Україна, Польща та ін.), «Країни з інвестиційною привабливістю вище середнього» (17 країн серед яких Швеція, Італія, РФ, Франція, Німеччина та ін.) та «Країни з високою інвестиційною привабливістю» (5 країн це Сінгапур, Китай, Англія, Гонконг SAR, США).

Слід зазначити, що до категорії країн з низькою інвестиційною привабливістю входять більше 50% країн світу (табл. 1). В даній групі спостерігаються найменші обсяги ПІ, які не перевищують 100 млн. дол. Найбільша концентрація ПІ у Сполучених Штатах Америки, - 7,8 трлн.дол. Висока інвестиційна привабливість та потенціал також є у Китаю та Сінгапуру.

Результати групування країн світу за інвестиційною привабливістю

Назва групи	Кількість країн	Обсяг ПІІ, млн. дол. США		Питома вага групи в кількості країн, %	Питома вага групи в обсягах ПІІ світу, %
		Сумарний	Ср. знач		
Країни з низькою інвестиційною привабливістю	102	471669,19	4624,21	50,5	1,45
Країни з середньою інвестиційною привабливістю	78	6460117,92	82822,02	38,6	19,82
Країни з інвестиційною привабливістю вище середнього	17	11554285,3	67966,84	8,42	35,44
Країни з високою інвестиційною привабливістю	5	14115406,39	2823081,28	2,48	43,29

Аналіз ряду даних накопичених ПІІ за 2017 р. дозволив нам виявити конвергенцію економік різних країн у чотирьох групах, за допомогою коефіцієнтів варіації, диференціації та децильної диференціації. Так само слід було врахувати асиметричність даних країн

Асиметричність – відхилення показника, що відрізняється від більшості. Як видно, серед груп низької та середньої інвестиційної привабливості, в яку входять 102 і 78 країн, асиметричність становить 1. Якщо показник вище 0,5 - це свідчить про високий ступінь асиметрії розвитку даних груп країн. В країнах з інвестиційною привабливістю вище середнього показник асиметричності дорівнює 0,2. В цій групі обсяги ПІІ приблизно однакові. В країнах з високою інвестиційною привабливістю цей показник дорівнює 2,1, це свідчить про те, що межа асиметрії вище у 3 рази. Тому що найбільша концентрація ПІІ у цій групі припадає на США, наявні ПІІ в якій у 3 рази більше ніж у Китаю, а саме Гонконгу, який посідає 2 місце в рейтингу інвестиційної привабливості країн світу.

Коефіцієнт варіації характеризує мінливість, наявність деяких відмінностей. Вважається, якщо коефіцієнт варіації перевищує 33%, то це свідчить про неоднорідність і необхідність виключення найбільших і найменших значень. Так, у країн з низькою, середньою та високою інвестиційною привабливістю коефіцієнт варіації становив більше 85%. В даних групах наявність ПІІ дуже мінлива, як і розвиток цих країн. Але в групі з середньою інвестиційною привабливістю, коефіцієнт варіації становив 37%, тому конвергенція країн цієї групи ближче. Отже, країни третьої групи приблизно рівні. У розрахунках коефіцієнта диференціації і децильної диференціації спостерігається така ж тенденція.

Отримані дані свідчать про диспропорційність між країнами з низькою, середньою та високою інвестиційною привабливістю. Часткова конвергенція економік за наявністю ПІІ спостерігається в країнах, де інвестиційна привабливість вище середнього, однак занадто великий розкид мінімального і максимального значення. Якщо подивитися, які саме країни входять до кожної з цих груп, та розглянути соціально-економічні та політичні аспекти в даних країнах, можна зрозуміти, чому саме одні не привабливі для інвесторів, а інші є привабливими. Основними причинами, які перешкоджають розвитку і залученню нових інвесторів, є інфляційні процеси, низька ліквідність капіталовкладень, корупція, недосконала законодавча система та інші проблеми, які простежуються в даних країнах.

Таким чином, враховуючи все вищевказане, слід зазначити, що в останні десятиріччя на міжнародні економічні відносини великий вплив оказує стрімке зростання кількості транснаціональних корпорацій та масштабів їхніх операцій. Також, на сучасному етапі розвитку світового господарства, інтенсифікація процесів інтернаціоналізації, призводить до збільшення обсягів глобальних ПІІ. В наслідок чого спостерігається диспропорційність між країнами з низькою, середньою та високою інвестиційною привабливістю, тому діяльність транснаціональних корпорацій є важливою для економіки будь-якої країни, адже, вони в основному позитивно впливають на економіки приймаючих країн, а саме прискорюється науково-технічний прогрес, залучаються ПІІ, відкривається доступ до фінансових ресурсів ТНК, прискорюється інтеграція до світових економічних процесів, забезпечуються доступ до зовнішніх ринків.

Список використаних джерел:

1. Моторнюк У.І. Транснаціоналізація як фактор розвитку світової економіки / У.І. Моторнюк, М.І.Теребух, Н.Р. Стасюк // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2018/105.pdf
2. Павлюк Т.С. Аналіз розвитку світових ТНК: досвід для України / Т.С.Павлюк, М.В. Діденко // Економіка і суспільство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/8.pdf
3. World Investment Report 2018 Investment and new industrial policies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_overview_en.pdf
4. 200 найбільших компаній // Сайт Forbes Україна. [Електронні дані]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/ratings/3>

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Міжнародний туризм як вид бізнесу при ефективній організації і управлінні здатний стимулювати розвиток економічних систем різного рівня локалізації. Розвиток України як привабливого місця призначення туристичних потоків виступає сучасною і актуальною задачею.

На думку українських дослідників міжнародний туризм – поїздки з туристичною метою за межі країни постійного проживання. Виділяють дві форми міжнародного туризму – в'їзний і виїзний, які різняться за напрямком туристичного потоку [1].

Перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні відображені в стратегії. Метою реалізації стратегії є формування сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму та курортів згідно з міжнародними стандартами якості та з урахуванням європейських цінностей, перетворення її на високорентабельну, інтегровану у світовий ринок конкурентоспроможну сферу, що забезпечує прискорення соціально-економічного розвитку регіонів і держави в цілому, сприяє підвищенню якості життя населення, гармонійному розвитку і консолідації суспільства, популяризації України у світі [2].

Стратегічні напрямки розвитку міжнародного туризму в Україні визначаються цілою низкою чинників і умов, що проявляються як на національному, так і на глобальному рівнях. Рівень національної конкурентоспроможності в сфері міжнародного туризму залежить не тільки від специфіки країни, а й від низки глобальних змін, що впливають на розвиток економіки в цілому.

На стратегію розвитку міжнародного туризму в Україні впливають внутрішні і зовнішні фактори. До внутрішніх факторів відносяться: цінова конкурентоспроможність, природні ресурси державне регулювання та політика, туристична інфраструктура, безпека, екологічна стабільність, базова транспортна інфраструктура, людські ресурси, здоров'я і гігієна, культурна спадщина, привабливість національної сфери туризму. До зовнішніх – зміни регіонального попиту, економічні кризи, природні катастрофи, тероризм, політична нестабільність, інфляція і зміни курсів валют, розвиток цифрових і мобільних технологій, старіння населення [3].

Як впливає з представленого переліку чинників, державна політика, відповідальна за розвиток країни як привабливого місця призначення туристичних потоків, враховує різноманітні зміни і умови зовнішнього і внутрішнього середовища. При цьому національна економічна система в умовах постійно відбуваються змін повинна бути стійкою і гнучкою по відношенню як до зовнішніх, так і до внутрішніх чинників. Саме стабільність національної економіки і визначає в довгостроковій перспективі високу конкурентоспроможність її сфери міжнародного туризму.

Розглянемо сучасні тенденції та стратегічні напрямки розвитку міжнародного туризму в Україні.

В цілому можна відзначити формування певних тенденцій розвитку туризму в Україні:

- поживлення туристичної активності чергується із спадами, відтворюючи в цих коливаннях не тільки стан внутрішнього ринкового середовища, але і світової ринкової кон'юнктури, де імідж України залишається ще невизначеним;
- спостерігається тенденція перевищення виїзного потоку над в'їзним в структурі міжнародного туризму, яка позначена зменшенням потоку іноземних туристів до нашої країни;
- в структурі туристичних потоків як з України, так і до України за мотивацією домінує приватний туризм;
- в географічній структурі туристичних потоків як з України, так і до України домінуюче значення мають перш за все країни-сусіди.

Можна передбачити ряд стратегічних напрямків розвитку міжнародного туризму в Україні:

- розвиток внутрішнього і в'їзного туризму;
- просування бізнес-туризму;
- розвиток паломницького туризму;
- уніфікація якості туристичних послуг, приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів;
- створення і розвиток комфортного інформаційного туристської середовища, включаючи систему туристської навігації, знаки орієнтування, інформацію про туристичні ресурси і програмах регіонів;
- посилення ролі туризму в освіті і формуванні культурно-морального потенціалу населення регіонів України;
- регіонально кластерний підхід щодо просування туристичного продукту України.

У числі основних напрямків розвитку – діловий туризм, розвиток туристичної інфраструктури та формування доступного і комфортного туристського середовища за допомогою кластерів. Мета створення туристичного кластера – підвищення конкурентоспроможності території на туристському ринку за рахунок синергетичного ефекту.

Для досягнення цілей стратегії у рамках визначених пріоритетних напрямів необхідно забезпечити ефективну взаємодію правового, організаційного, економічного та фінансового механізмів державного регулювання розвитку сфери туризму та курортів [2].

Правовий механізм орієнтований на дотримання учасниками процесу реалізації Стратегії принципів конституційності, законності та прозорості. Основними інструментами правового механізму повинні бути нормативно-правові акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Організаційний механізм спрямований на забезпечення принципів партнерства та співробітництва органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, представників бізнесових та наукових кіл, громадських організацій. Чітке визначення завдань учасникам реалізації Стратегії дасть змогу розподілити відповідальність за прийняття рішень та їх виконання.

Основними складовими організаційного механізму є: план заходів з реалізації Стратегії, який дасть змогу із застосуванням установлених показників розвитку провести оцінку досягнення цілей Стратегії шляхом проведення моніторингу та визначення ефективності впливу заходів, що здійснюються на державному, регіональному та місцевому рівні; цільові та регіональні програми розвитку сфери туризму та курортів; договори, що укладаються, в тому числі на засадах державно-приватного партнерства.

Економічний механізм забезпечує дотримання принципів сталого розвитку територій та утримання високого рівня конкурентоспроможності шляхом: використання інструментів для формування сприятливих умов для залучення інвестицій у туристичну галузь; надання підтримки вітчизняному виробнику туристичної продукції; сприяння фінансовому оздоровленню підприємств туристичної галузі; впровадження сучасних інформаційних та маркетингових технологій.

Фінансовий механізм забезпечує реалізацію принципів прозорості та передбачуваності дій органів державної влади з розподілу коштів державного бюджету, інвестицій, грантів міжнародних організацій, залучення кредитів банків та небанківських установ, коштів недержавних цільових фондів, лізингових компаній.

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюється у межах коштів державного та місцевих бюджетів, суб'єктів туристичної діяльності, коштів міжнародної технічної допомоги, інших міжнародних донорів, фінансових організацій (установ), коштів інвесторів та інших джерел, не заборонених законом [2].

Реалізація Стратегії дасть змогу: підвищити конкурентоспроможність національного та регіональних туристичних продуктів; підвищити якість життя населення шляхом забезпечення економічного зростання, екологічної безпеки, консолідації суспільства, надання доступу до послуг у сфері туризму та курортів; створити нові робочі місця, розширити можливості населення щодо працевлаштування та самозайнятості; створити сучасну туристичну інформаційну інфраструктуру, а також забезпечити поширення інформації про туристичні ресурси України у світовому інформаційному просторі [2].

Таким чином, пріоритетний розвиток міжнародного туризму може позитивно вплинути на економічний і соціальний стан України в цілому, стимулювати ряд важливих галузей економіки, сприяти зміцненню нового позитивного іміджу України на світовій арені.

Список використаних джерел:

1. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навчальний посібник. Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» від 16 березня 2017 р. № 168-р. Київ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p> (дата звернення: 26.06.2019).
3. Александрова Е.Н., Андреева Н.В., Стадник Т.А. Динамика и стратегические направления развития международного туризма в России. *Национальные интересы: приоритеты и безопасность*. 2014. т. 10. вып. 11.(248). С. 31-38.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ

РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА: ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Беззубченко В.О.	Аналіз процесів інтернаціоналізації вищої освіти.....	4
Богатирьов Д.Ф.	Теоретичні основи та фактори міжнародної економічної інтеграції.....	5
Булатова О.В., Зайковський О.С.	Сучасні тенденції розвитку інтернаціоналізації вищої освіти.....	7
Дресвяннікова В.Д.	Деякі питання щодо визначення сутності поняття «інтеграція».....	8
Івакіна В.А.	Основні напрямки діяльності економічної і соціальної ради ООН (ЕКОСОР).....	10
Карпінський Б.А., Гасюк Р.В.	Управлінська доктрина програмно-цільового забезпечення інтеграції соціально-економічного потенціалу прикордонних територій на засадах державотворчого патріотизму нації.....	11
Макогон Ю.В., Махно Т.М.	70 років непростого шляху інтеграції Китаю у глобальний світовий простір.....	14

СЕКЦІЯ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Балабанова Н.В.	Особливості здійснення політики протекціонізму у сучасному світі.....	16
Беззубченко Ю.Я.	Вплив глобалізації на розвиток світогосподарських відносин.....	18
Галюк Т.С.	Україна на світовому ринку товарів.....	20
Gogitidze E.	Development tendencies of the trade relations between Georgia and Turkey.....	22
Гулько К.В.	Перспективи розвитку світової економіки.....	23
Дмитренко О.В.	Участь України у міжнародних міграційних процесах.....	25
Єрґакова В.В.	Особливості розвитку економіки Швейцарії в умовах глобалізації.....	28
Канна Д.О.	Розвиток України в умовах глобалізації.....	29
Каргаполова А.Р.	Особливості розвитку зовнішньоекономічних відносин США в умовах глобалізації.....	31
Карпенко О.І., Федоров Е.В.	Вплив процесів глобалізації на тінізацію економіки.....	32
Ларіна Д.Є.	Особливості впливу торговельної війни на світовий економічний розвиток з огляду американо-китайських протиріч.....	33
Непокрита В.І.	Особливості розвитку зовнішньоекономічних відносин Японії в умовах глобалізації.....	35
Пустова В.А.	Зовнішньоекономічна діяльність України в умовах глобалізації.....	38
Putkaradze R.	The EU Candidate Countries and Georgia.....	40
Стребкова Є.К.	Специфіка економічного розвитку північної Кореї та процеси глобалізації світової спільноти.....	41
Samadashvili A.	Free trade agreement between Georgia and the European union in terms of integration process.....	43
Тимофіїв Д.О.	Сутність та причини міжнародної міграції трудових ресурсів.....	45
Тряскіна К.Е.	Економічна складова угоди про асоціацію між Україною та ЄС.....	47
Усова В.В.	Особливості формування та стан платіжного балансу України.....	49

СЕКЦІЯ

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ТА ВАЛЮТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА УЧАСТЬ КРАЇН НА СВІТОВОМУ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

Василенко А.А.	Валютний пакт між США та Китаєм як форма трансконтинентального валютного регулювання.....	51
Марена Т.В.	Transformation of the subject structure of world capital exports and imports.....	53
Surmanidze N.D.	Georgian financial market – a surmounted or insurmountable “institutional trap” ?!.....	54
Перонко А.М.	Удосконалення науково-методичних підходів до оцінки боргової безпеки України....	56
Полуктов Р.В.	Сучасні особливості розвитку світового фондового ринку.....	57
Пшегоцька Т.А.	Функціонування фондового ринку України та його особливості.....	60

Хмелевська Є.Р	Порівняльна характеристика підприємств ПУМБ та ПАТ КБ «Приватбанк».....	62
Шабельник Т.В., Шабельник М.М.	Напрями розвитку регулювання структури грошової маси в Україні.....	64

СЕКЦІЯ

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КРАЇН У СВІТОВИХ КООРДИНАТАХ РОЗВИТКУ

Беззубченко О.А., Ликова Г.Є.	Інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій.....	67
Божко В.О.	Формування інноваційних пріоритетів розвитку світової економіки.....	68
Буковська М.Є.	Транснаціональний бізнес в умовах цифрової економіки.....	70
Гнідіна В.С.	Розвиток національної інноваційної системи України в контексті забезпечення економічної безпеки.....	72
Голубчикова Д.Р.	Аналіз сучасних світових тенденцій міжнародного інвестування.....	74
Кривонос О.М.	Еволюція розвитку транснаціональних корпорацій.....	75
Лавчі О.О.	Особливості інвестиційного співробітництва України з європейським союзом.....	77
Ле Хонг Чау Лонг	Роль та сучасний стан іноземних інвестицій в економіці України.....	79
Сагірова Г.С.	Оцінка галузевих зрушень у інвестиційному розвитку України.....	81
Склярова Т.С.	Місце України на світовому ринку інноваційних технологій.....	83
Шабада Ю.Е.	Особливості інноваційного розвитку світової економіки.....	85

СЕКЦІЯ

ПРОБЛЕМИ МІЖГАЛУЗЕВОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Атаманчук З.А.	Міжнародний туризм як каталізатор економічного розвитку.....	89
Воробйов О.Ю.	Проблеми міжгалузевої співпраці в умовах глобалізації.....	91
Григор'єва І.В.	Особливості розвитку машинобудування в умовах глобалізації.....	93
Гурко А.С.	Роль хімічної промисловості в світовій економіці в умовах глобалізації.....	95
Донда А.А.	Розвиток морського транспорту під впливом глобалізаційних процесів.....	97
Коломієць Б.Р.	Вплив глобалізації на розвиток сільського господарства.....	98
Lomidze N.	Franchise in Georgia.....	99
Олішевкіна Л.В.	Тенденції розвитку машинобудування України.....	100
Пор'яз Т.Є.	Світовий ринок сільськогосподарської продукції: сутність та структура.....	101
Рула І.В.	Участь України на світовому ринку туристичних послуг.....	103

СЕКЦІЯ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗЕЙ ТА РЕГІОНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Афанасьєва Н.С.	Книгоиздательство и книгораспространение: проблемы и перспективы отраслей...	105
Бабенко В.В.	Залежність економічного зростання від кваліфікації майбутніх спеціалістів.....	107
Бородай А.Е.	Вплив соціальних факторів на ефективність виробництва.....	109
Гозієв А.О., Рубцов В.В.	Оцінка конкурентних відносин у телекомунікаційній галузі.....	110
Дмитренко О.В.	Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні.....	112
Іванова І.М.	Аналіз конкурентоспроможності національної економіки України.....	114
Кислова Л.А.	Стратегія як ключова компонента стратегічного управління.....	116
Отченашенко І.А.	Оцінка рівня зовнішньоторговельної складової економічної безпеки країн.....	118
Shaburishvili SH.T., Udesiani KH.G.	Quantitative and qualitative parameters of small and medium business in Georgia.....	120
Хачко М.Г.	Теоретичні аспекти формування демографічної безпеки країни.....	121
Чентуков Ю.І., Марена Т.В.	Higher education internationalization impact on university competitiveness.....	123
Шатов М.В.	Конкурентоспроможність українських компаній в умовах транснаціоналізації.....	124
Юшина Г.В.	Промисловий потенціал України.....	126

**СЕКЦІЯ
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇН В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СВІТОВИХ
ПРОЦЕСІВ**

Ашимова Т.С., Біатова А.А.	Проблема забезпечення сталого розвитку в умовах глобалізації.....	128
Ашимова Т.С., Конопльова В.О.	Екологізація економіки України в умовах сталого розвитку.....	129
Біатова А.А., Конопльова В.О.	Стратегія сталого еколого-соціально-економічного розвитку.....	131
Бойко К.С.	Економічна та екологічна доцільність відмови від пластикових пакетів та впровадження сортування побутових відходів у місті Маріуполі.....	133
Захарова О.В.	Сталий розвиток міст в системі економічної безпеки України в умовах нестабільності.....	134
Іванова В.В., Грицик В.В.	Значення та можливості зеленої енергетики у вирішенні екологічних проблем людства.....	136
Іванова В.В., Овчеренко О.С.	Роль енергозбереження в забезпеченні сталого розвитку.....	137
Карпінський Б.А., Шевців А.Б.	Стратегіологія сталого розвитку економіки в умовах децентралізації з позиції кількісної доміанти державотворчого патріотизму нації.....	140
Мітюшкіна Х.С.	Туризм в умовах сталого розвитку.....	142
Пастернак О.М., Лазаренко Д.Т.	Забезпечення сталого розвитку в контексті кліматичних змін.....	143
Черніченко Г.О., Беспалов С.І.	Деякі питання формування ідеї сталого розвитку.....	145
Ніколенко Т.І.	Роль тнк у сучасних міжнародних інвестиційних процесах.....	147
Мацука В.М.	Стратегічні напрями розвитку міжнародного туризму в Україні.....	149